

www.e-rara.ch

**Libellus sodalitatis, hoc est piarum et Christianarum institutionum
libri quinque, in gratiam sodalitatis B. Virginis Mariae**

Coster, Franciscus

Brunntruti, 1595

Zentralbibliothek Zürich

Shelf Mark: Rw 61

Persistent Link: <http://dx.doi.org/10.3931/e-rara-8145>

www.e-rara.ch

Die Plattform e-rara.ch macht die in Schweizer Bibliotheken vorhandenen Drucke online verfügbar. Das Spektrum reicht von Büchern über Karten bis zu illustrierten Materialien – von den Anfängen des Buchdrucks bis ins 20. Jahrhundert.

e-rara.ch provides online access to rare books available in Swiss libraries. The holdings extend from books and maps to illustrated material – from the beginnings of printing to the 20th century.

e-rara.ch met en ligne des reproductions numériques d'imprimés conservés dans les bibliothèques de Suisse. L'éventail va des livres aux documents iconographiques en passant par les cartes – des débuts de l'imprimerie jusqu'au 20e siècle.

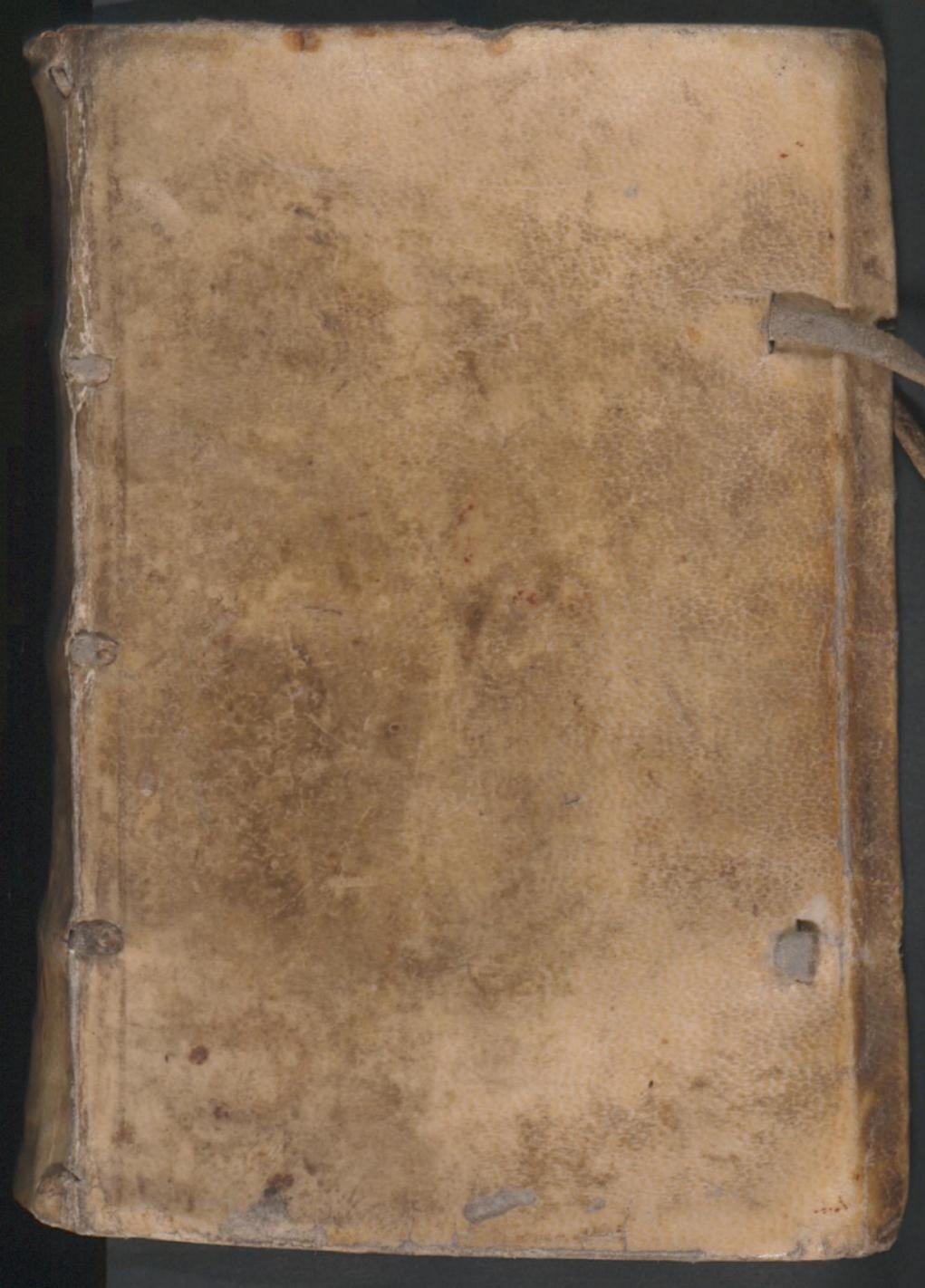
e-rara.ch mette a disposizione in rete le edizioni antiche conservate nelle biblioteche svizzere. La collezione comprende libri, carte geografiche e materiale illustrato che risalgono agli inizi della tipografia fino ad arrivare al XX secolo.

Nutzungsbedingungen Dieses Digitalisat kann kostenfrei heruntergeladen werden. Die Lizenzierungsart und die Nutzungsbedingungen sind individuell zu jedem Dokument in den Titelinformationen angegeben. Für weitere Informationen siehe auch [Link]

Terms of Use This digital copy can be downloaded free of charge. The type of licensing and the terms of use are indicated in the title information for each document individually. For further information please refer to the terms of use on [Link]

Conditions d'utilisation Ce document numérique peut être téléchargé gratuitement. Son statut juridique et ses conditions d'utilisation sont précisés dans sa notice détaillée. Pour de plus amples informations, voir [Link]

Condizioni di utilizzo Questo documento può essere scaricato gratuitamente. Il tipo di licenza e le condizioni di utilizzo sono indicate nella notizia bibliografica del singolo documento. Per ulteriori informazioni vedi anche [Link]

Iohannes Theodosius Vocker

1609. f.

F. Wolfgangus Puerchus
Haumgartner Theatrinus
Codicis id. Annun

MDCCLXXVIII

R. W. 61

F. C.

Sister monasterij S. Virginis in Rheinow.

LIBELLVS
SODALITATIS,

Hoc est,

PIARVM ET CHRI-
STIANARVM INSTI-
tutionum Libri quinque, in gratiam
Sodalitatis B. Virginis MA-
RIAЕ, editi

PER R.P. FRANCISCUM
COSTERVM, Doct. Theolo-
gum Societatis

Vox em tua IESU. dulcis

Me CHRISTI Matri vox iuuet.

Qua strado purz Matrilege
mente Coronas.

Hoc Gratianum libro tu-
teris honorera.

Pro me Parens, Natum roga.

BRVNNTVTI,

Apud IOANNEM FABRVM.

M. D. XCV.

XXVII

GREGORIVS XIII.
PONT. MAX. IN DIPLO-
mate confirmationis Sodali-
tatis B. Virginis, 10. Se-
ptemb. 1577.

QVI alium docuerint, aliquid eo-
rum quæ in Sodalitatis libello pro-
posita sunt, veluti modū confitendi, ex-
aminandi cōscientiam, audiendi sacrum,
audiendi verbum Dei, orandi, meditans-
di, vesperi incumbendi, mane surgendi,
mysteria Rosarij, remedia contra diuersa
vitia, ceremonias Ecclesiae, earumq; si-
gnificationes, & quoties hoc egerint, vi-
ginti annos, de iniunctis iis, seu quomo-
dolibet debitis pænitentius, miseri-
corditer in Domino re-
laxamus.

UNIVERSÆ SODALITATI BEATAE MARIAE Virginis, Praefectus eiusdem Coloniae. S.

VIT abhinc annos circiter decem (Sodales optimi) in hac Rhenana prouincia, inter bonarum literarum studiosos, auctoritate Reuerendissimi D. Casparis Gropperi, nuncij Apostolici, sodalitas instituta, sub nomine ac patrocinio gloriosissimæ semper virginis Deiparæ, MARIAE, eo consilio & fine, ut ij qui se in eam dicassent, primùm quidem essent orthodoxæ & Catholicæ fidei, constantes & sinceri cultores, tum vt frequenti peccatorum expiatione, & sacra- tissimi corporis Dominici sumptione, animas suas ab omni peccatorū labे, puras integrasq; conseruarent: præterea vt diligent orationis & meditationis studio, CHRISTO viciniores facti, animos ad cœlestia frequenter à terrenis hisce rebus eleuarent, & deniq; vt sic instructi & conformati, proximum quisq; suum iuuare conaretur, ab hæresi, à scelere, ab improba vita deducendo, & vera fide, moribusq; Christiano homine dignis imbuendo. Quæ omnia, vt rectius perficiantur, singuli cùm primùm in sodalitatem aggregantur, orthodoxam & Ca-

EPISTOLA

tholicam fidem, iuxta formulam auctoritate
Concilij Tridentini editam, ex instituto pro-
fitentur, & animæ maculis per confessionem
generalem abstersis, Eucharistiæ perceptione,
intimè se CHRISTO Domino nostro coniun-
gunt, atque eius sanctissimæ matris obsequio,
se cum quadam cæremonia, & solennitate, ver-
bis conceptis addicunt. Hanc rem sic piè in-
stitutam, & iam inde à principio obseruatam,
ita Deus Dpt. Max. pro sua infinita bonitate,
fortunare dignatus est, ut non solum multi in-
genui adolescentes, sed etiam viri auctoritate
& eruditione præstantes, diuersarum faculta-
tum Doctores, multarum Ecclesiarum præla-
ti, non pauci diuersorum ordinum ac mona-
steriorum religiosi, & Episcopi etiam pleriq;
in eandem sodalitatem sese adscribendos cu-
rauerint, qua ex re non pœnitendus fructus,
non ad ipsos tantum Sodales, verum ad alios
etiam, quibuscum illos agere contigit, perma-
nauit. Cuius felicis rerum successus, promo-
uēdi caussa, ad multorum imbecillitatem, co-
gnitionisq; tenuitatem subleuandam, libellus
quidam, humili quidem stilo, conscriptus, sed
ad inexpertæ iuuentutis captiuū accommo-
datus, in lucem datus est, in tres partes distri-
butus. In quarum prima tractabatur, de modo
recte peragendi confessionem, tam generalem,
quam particularem. Item de modo communi-
candi,

DEDICATORIA.

candi, orandi, preces horarias dicendi, meditandi, & rebus his similibus. Secunda pars varia continebat remedia, & adiumenta ad vitia comprimenta, virtutesq; comparandas. Tertia demum parte, cæremonię, quæ in quorundam Sacramentorum administratione adhiberi solent, explicabantur. Qui libellus ex variis doctorum virorum, tam veterum, quam recentiorum scriptis & monumentis confessus, non tantum sodalibus ipsis placuit, sed aliis quoque probatus fuit, atque ita auidè expetitus, ut diuersis in locis ac idiomatibus, iterum ac saepius excudi debuerit. His de rebus, cum per R. D. Bartholomæum Comitem à Portia, per Germaniam Nuncium Apostolicum, fœl. record. Sanctiss. D. N. D. GREGORIVS XIII. verè magnus & Germanicę nationis amantissimus Pontifex, edocetus esset, non solum authoritate Pontificia hanc sodalitatem comprobauit, & ratam habuit, verum etiam multis donis spiritualibus, & Pontificiis liberalissimè cumulauit. Peculiares vero illis assignauit indulgentias, qui aliquid ex isto libello, in salutem & utilitatem proximorum conferrent. Vnde factum est, ut ista Sodalitas ad Dei, sanctissimæq; Virginis Mariæ gloriam, vehementer amplificaretur, & cum magno animarum fructu, non solum inter bonarum literarum studiosos, verum etiam inter multas

EPISTOLA

Ecclesiasticas, & saeculares personas, versari-
tur. Quae cum ita sint, (optimi, charissimique
Sodales) opere preium iudicauimus, libel-
lum recognitum, & non nihil auctum, typis de
integro mandare, ut tanto maiorem ex eo fru-
ctum percipiatis. Nam post secundum librum,
qui particularium vitiorum remedia propo-
nit, additus est tertius, qui pias & salutares
quasdam considerationes, de quatuor homi-
num nouissimis, tanquam validissima ad ex-
tinguenda omnia peccata, sedandasque om-
nes animi perturbationes, remedia tradit. Is
autem qui tertium locum obtinebat, ad quar-
tum translatus est, qui ceramoniuarum qua-
rundam Ecclesie significationem, & usum ex-
ponit. Ad quem adiectus est quintus liber, qui
consumitur in declaratione paullò fusiore sym-
boli Apostolorum, orationis Dominicæ, &
salutationis Angelicæ, eo consilio, ut methodum
aliquam & rationem habeatis, rudes &
imperitos in eiusmodi religionis nostræ prin-
cipiis & elementis adiuuandi; perspicue sunt
enim omnia posita, & per numeros distincta,
ut si non omnia, saltem aliqua suis locis & tem-
poribus dicantur. Neque tamen est ex primo
libro, breuis illa orationis Dominicæ, & salu-
tationis Angelicæ explicatio sublata, ut iis qui
breuitate, & frequenti eiusdem repetitione
delectarentur, consuleremus. Hunc igitur li-
bellum

DEDICATORIA.

bellum (Sodales) sic confirmatum , placuit nulli alij , quam Virgini Deiparæ , per vos eius alumnos & cultores dedicare , vt per eum vestro studio ac pietate , sanctissimæ patronæ ac Dominæ nostræ , honor & cultus longè lateq; propagetur , aduersus quam , tanto impetu & furore , hostes veræ Religionis & pietatis debacchantur .

Vos hunc quantumcunque laborem , quo vobis animo & benevolentia donatur , accipi- te . precor verò optatissimam Dominam nostram , humani generis aduocatam , & Ecclesię carissimi filij sui custodem , & patronam singularem , hunc libellum , vt à sui amantissimo profectum , beneolis oculis respicere , contra hominum improborum morsus defendere , suaq; sancta benedictione consecrare digne- tur ; vt eius lectione vel auditione , hæretici errores deponant , peccatores ex animo con- uertantur , boni in virtutibus alacriter progre- diantur , ignorantes instituantur , docti non solùm intellectu , sed affectu etiam , quam sua- uis sit Dominus , gustent & expe- riantur . Valete . Coloniæ

2.Iulij 1585.

* *

):(4

SODALITAS COLO- NIENSIS, CATHOLI- CO pioq; Lectori.

NON hic arma leges, humano imbuta eruore,
Non Veneris furias, sœuos quod Cupidinis arcus,
Non Solis Lunæque, vices, neque sydera certis
Vsque per immensos spatiantia legibus orbes.
Nil mare, nil tellus, nihil hic sibi vendicat aer,
Diuinum est, quodcunque leges: quæ scilicet illis
Regula sit morum, vitæque seqaenda, beati
Gaudia cœlorum qui fine carentia cernent.
Nam duce, quò tendas per mille pericula tutus,
Cœlestem in patriam, sedes ubi ritè paratas
Omnibus esse piis, Christique fidelibus olim,
Diuina ostendunt prisorum oracula vatum:
Quaque iter incœptum per agas ratione, libellus
Iste docet, non mole quidem, sed pondere rerum
Summarum, facili quas continet ordine, longè
Maximus, & puro quoquis pretiosior auro.
Hunc sibi diuino concessum munere dicet,
Illiis ex animo fuerit sanctissima quisquis
Dogmata, ab æternam anantia lege, secutus.

C A R-

CARMEN SODALITATIS MOGVNTINAE,
quo sacratissimæ Virginis Mariæ
Societati liber se com-
mendat.

Paruus, ut ante liber, paulò tamen auctior, orbi
Editus, inuidiæ tela tremisco nouæ.
Vos ô virginei, lectissima pectora, cætus
Auxiliatrices obsecro ferte manus.
Non eo in aduersos, armis vtricibus hostes.
Nec tandem arsuri semina spargo rogi.
Ut prosim venio, prosim quantum opto latendo,
Hac euidem orbatus luce, latebo lubens;
Nec quenquam auersor: seu dogmata vera sequatur,
Seu prauum hæretico tramite carpat iter.
Quisquis enim bonus est, matri deuotus IE s P.
Hic fabi dilectam qui vereretur habet.
Si quis in intactam verba euomit impia matrem.
Rectius ut sapiat pharmaca mille fero.
Et cui sum fallax? noua iam nouus hospes in orbem
Prodeo; sunt ortus tempora longa mei.
Sæpè mihi interea patuere palatia Regum.
Et subi admissus tecta superba Ducum.
Num quenquam læsi? num quando illectus honore,
Eripui dominis sceptræ decora suis?
Sit procul omne nefas, non tollo nec ambo regna.
At superum humanas, robore tutor opes.

Nam diuīe aūspicio Matris, florentq; vigentq;.

Quorum est præceptis consona vita meis.

Quid trepidem quæris, Mariæ oī studioſa iuuentus,

Largiar aduentu cum bona tanta meo?

Scilicet hæc vna est, & maxima cauſa timoris.

Largiar aduentu quod bona tanta meo.

Sic etenim humanos mutarunt tempora mores.

Peiora vt referas, quò meliora facis.

Absona quæ dico, fateor, sed vera probauit

Exemplum genitrix intemerata suo.

Ab quoties humili, cælo spectante rogatu,

Iam percussuro sustulit arma Deo.

Ab quoties nostræ cladem miserata ruinae.

Iustum iram nati leniuit ipsa sui,

Gratia quæ meritis? dolor, hei dolor, obſtruit ora.

Nec finit admixtus dicere verba pudor.

Nulla vtinam meritis referatur gratia tantis:

Nam satius nihil est, quam retulisse malum.

Ergóne perpetuò quod ſuggerit ira tacebo.

Ito procul pudor hinc, hinc procul ito dolor.

Huic profugæ ſimiſis monachæ, crudelior illi

Iudeis; alij eſt ambitioſa nimis.

His fabri coniux, alij meretricula cœli eſt.

Hæc ſacra pro meritis præmia virgo refert.

Quid mihi ſperandum, qui talem mittor in orbem?

Num potero Domina tutior eſſe meas?

Vos igitur vera clari pietate ſodales.

Porrecta trepidum ducite quæſo manu.

SODA.

SODALITATIS TRE-
VERENSIS AD VIRGI-
NEM DEIPARAM,
Apostrophe.

SALVE sidereum Virgo decus addita cœlo,
Quæque electa micas Solis ad instar, aue.
Ecce liber, qui te prius auspice, venit in orbem,
Auctus adeſt, quô sic commoda plura ferat.
Scilicet ut soboles clarum decus inde reportet,
Mater & inde tuus floreat amplius honos.
Ergo Sodalitium supplex te in vota reposcit,
Tutus ut auxilio stet liber iste tuo :
Et qui te matrem vocant, Dominamq; Sodales,
Eliciant veras hinc pietatis opes :
Tum qui Diua tuo nondum sub nomine certant,
Hinc discant vni ritè vacare Deo.
Iude suos artus laceros, dispersaq; membra
Antiquam in sedem colligat alma fides.
Inde suis Pietas comitata sororibus, arce
Labatur supera, nos reuocata beans.
Deniq; Virgo tuis precibus fac quicquid in orbe
Seminis est diui, crescat id usque magis :
Sicq; pium virtutis iter seculemur, ut omnes
Scandamus rutilos te duce Nympha polos.

APPROBATIO THEOLOGORVM MOGVNTIENENSIVM.

STEPHANVS VVEBERVS Dei gratia Episcopus Mysiensis, Reuerendissimi & Illustri Domini, Domini VVolffgangi Archiepiscopi Moguntini, principis Electoris, &c. in Pontificalibus Vicarius generalis, S. Theologiæ Doctor, & alimæ Vniuersitatis Moguntinæ Cancellarius, ac facultatis Theologicæ pro tempore Decanus, testor Reuerendos & Eximios Dominos, nostræ facultatis Doctores & Professores ordinarios, Ioannem Leonem, & Petrum Thyræum, libellum hunc Sodalitatis B. Virginis Mariæ, ab authore recognitum probasse, & dignum iudicasse, quem pietatis studiosi sibi habeant commendatissimum.
Datum Moguntiæ 3. Julij. Anno 1585.

Stephanus VVeberus qui supra in
maiorem fidem propria manu
scripsi & subs.

APPROBATIO FACULTATIS THEOLOGICÆ
Coloniensis.

EGO Ioannes VValschartz Tungrensis
Metropolitanæ Ecclesiæ Coloniensis Presbyter

hyter Canonicus ac S. Theologiæ Professor
& pro tempore eiusdem facultatis Decanus :
hunc Reuerendi D. FRANCISCI COSTERI,
piarum ac Christianarum institutionum li-
bellum dignum omnibus modis censeo, qui
typis excudatur, & ad multorum salutem e-
uulgetur.

APPROBATIO FACULTA-
TIS THEOLOGICÆ
Treuerensis.

LIBELLVS hic Sodalitatis ab authore re-
cognitus & auctus, atq; ab omnibus no-
stræ facultatis Doctoribus lectus & examina-
tus, quia totus Catholicus inuenitur, & non
solum adolescentibus, & rudioribus, quorum
gratia primùm in lucem datus est, sed etiam
doctis utilis speratur futurus, dignus est com-
muni sententia iudicatus, qui typis de integro
mandetur, & omnibus legendus proponatur.

*Decanus & facultas Theologica Treue-
rens. ad hoc legitimè conuocata
& congregata. 12. Junij,
Anno 1585.*

CATALOGVS EORVM,
QVÆ IN HOC LIBEL-
lo continentur.

LIBER I.

- Professio fidei Orthodoxæ, iuxta Decretum Consil. Trid. edita. Cap. I. De modo instituendæ confessionis, quæ octauo quoque die fieri solet. Pag. I.
- 2 Argumenta popularia ad commendandam frequentem confessionem per similitudines. 12
- 3 Modus examinandi conscientiam, ad confessio-
nem generalem. 17
- 4 De confessione generali, & eius utilitate. 48
- 5 De modo se præparandi ad sanctissimum Eucharis-
tiae Sacramentum sumendum, & corporis com-
positione. 50
- 6 Argumenta popularia ex similitudinibus ducita
pro frequenti communione corporis Domini. 57
- 7 Duo argumenta cōtra frequentem communionem
dissoluuntur. 63
- 8 De sacro Missæ officio quotidie audiendo. 68
- 9 Modus audiendi sacram. 72
- 10 Explicatio misteriorum sacrificij Missæ. 74
- 11 Modus utiliter audiendi verbum Dei. 79
- 12 De oratione & meditatione. 81
- 13 De attentione in oratione. 85
- 14 De euagatione in oratione. 86
- 15 Remedia contra distractionem in oratione. 88
- 16 De modo stabiliēdi cordis & cum spirituali fructu
precandi

<i>precandi iis qui quod orant intelligunt accom- modato.</i>	90
17 <i>De corporis situ in oratione.</i>	96
18 <i>De processionibus.</i>	98
19 <i>De temporibus precum horariarum.</i>	101
20 <i>De mysteriis Rosarij.</i>	104
21 <i>Brevis explicatio orationis Dominicæ, & saluta- tionis Angelicæ.</i>	107.110
22 <i>De pulsu ad salutationem Angelicam.</i>	112
23 <i>Modus Vespere incumbendi.</i>	114
24 <i>Modus mane surgendi.</i>	116
25 <i>Matutina & Vespertina oratio pro rudioribus.</i>	118
26 <i>Meditationes quotidiane iuxta ordinem dierum hebdomadæ.</i>	120
27 <i>Oratio D.Thomæ Aquinatis studio literario fru- etuoſe præmittenda.</i>	143

L I B E R . I I .

<i>Cap. 1. Remedia ad orthodoxam fidem conseruan- dam.</i>	146
2 <i>Remedia contra iurandi consuetudinem.</i>	159
3 <i>Pro honore parentum & superiorum.</i>	161
4 <i>Remedia contra detractionis Vitium.</i>	164
5 <i>Remedia contra inanem gloriam.</i>	166
6 <i>Remedia contra auaritiam.</i>	168
7 <i>Remedia contra luxuriam.</i>	171
8 <i>Remedia contra inuidiam.</i>	172
9 <i>Remedia contra iram.</i>	174

10	<i>Remedia contra gulam.</i>	177
11	<i>Remedia contra acediam.</i>	179
12	<i>Media ad comparandam humilitatem cordis.</i>	181
13	<i>Media ad patientiam.</i>	183
14	<i>Media ad obtinendum verum cordis gaudium.</i>	185

LIBER III.

De generalibus vitiorum omnium remediss.

Præfatio. Generalia vitiorum omnium remedia.

*Cap. I. Cur pauci mortem cæteraq; nouissima homi-
num metuant.*

2	<i>De morte.</i>	199
3	<i>De certitudine mortis.</i>	201
4	<i>De incerta hora mortis.</i>	203
5	<i>De temptationibus in hora mortis.</i>	208
6	<i>De his quæ post mortem accidunt.</i>	209
7	<i>Aduersus mortis metum remedia.</i>	211
8	<i>De iudicio.</i>	220
9	<i>De personis iudicio præsentibus.</i>	223
10	<i>De examine iudicij.</i>	231
11	<i>De sententia iudicis.</i>	241
12	<i>De purgatorio.</i>	250
13	<i>Remedia pro securitate in iudicio.</i>	258
14	<i>De inferno.</i>	269
15	<i>De loco inferni.</i>	273
16	<i>De personis inferni.</i>	277
17	<i>De pœnis corporum.</i>	282
18	<i>De pœnis animæ.</i>	288
19	<i>De eternitate.</i>	293
20	<i>De</i>	

20	<i>De regno cœlorum.</i>	297
21	<i>De magnitudine gloriæ cœlestis.</i>	300
22	<i>De ingressu in cœlum.</i>	305
23	<i>De præmio accidentali.</i>	314
24	<i>De præmio essentiali.</i>	323
25	<i>De modo cognoscendi, an simus in via ad cœlū.</i>	329

LIBER IIII.

<i>Cap. I.</i>	<i>De ceræmoniis Ecclesiæ Catholicæ.</i>	334
2	<i>De modo formandi signum S. Crucis.</i>	338
3	<i>De vtilitate formationis Crucis.</i>	341
4	<i>De ceræmoniis Baptismi.</i>	349
5	<i>Explicatio ceræmoniarum & effectuum Sacra- menti Confirmationis.</i>	363
6	<i>De ceræmoniis & effectibus Sacramenti Pæni- tentiæ.</i>	374
7	<i>De ceræmoniis & effectibus Extremæ Vnctio- nis.</i>	384
8	<i>De aqua lustrali seu benedicta.</i>	388
9	<i>De cereis.</i>	394
10	<i>De vsu cinerum.</i>	397
11	<i>De palmarum ramis.</i>	400
12	<i>De Agno Dei.</i>	402
13	<i>Carmen de Agno Dei, Andree Frusij.</i>	404

LIBER V.

<i>Fusior explicatio orationis Dominicæ.</i>	413
<i>Salutationis Angelicæ explicatio.</i>	456
<i>Explicatio symboli Apostolorum.</i>	464

) : () : (

HYMNVS IN LAUDEM D. Virginis.

AVE maris stellā,
Dei mater alma,
Atq; semper virgo,
Felix cœli porta:
Sumens illud Aue,
Gabrielis orē,
Funda nos in pace,
Mutans Euæ nomen.
Solue vincla reis,
Profer lumen cœcis.
Mala nostra pelle,
Bona cuncta posce.
Monstra te esse matrem,
Sumat per te preces,

Qui pro nobis natus,
Tulit esse tuus.
Virgo singularis
Inter omnes mitis,
Nos culpis solutos
Mites fac & castos.
Vitam præsta puram,
Iter para tutum:
Ut videntes IE s v M
Semper collætemur.
Sit laus Deo patri,
Summo Christo decus.
Spiritui sancto,
Tribus honor vñus.

Amen.

Vers. Ora pro nobis sancta Dei genitrix.

Resp. Ut digni efficiamur promissionibus Christi.

ORATIO.

Defende quæsuinus Domine, B. MARIA
semper virginе intercedente, istam ab omni
aduersitate familiā, & toto corde tibi prostra-
tam, ab hostium propitius tuere clementer in-
sidiis, per Christum Dominū nostrum. Amen.

ANTIPHONA.

SALVE Reginā, mater misericordiæ, vita, dul-
cedo, & spes nostra salve. Ad te clamamus exiles
filij

filij Euæ. Ad te suspiramus gementes & flentes in hac
lachrymarum valle. Eia ergo aduocata noſtra, illos
tuos misericordes oculos ad nos conuerte. Et I E S. V M
benedictum fructum ventris tui, nobis post hoc exi-
lium ostende. O clemens, O pia, O dulcis virgo Ma-
ria. Vers. Ora pro nobis. Resp. Ut digni.

O R E M V S .

Omnipotens sempiterne Deus, qui glorio-
ſæ virginis Matris Mariæ corpus & animam,
vt dignum filij tui habitaculum effici merere-
tur, ſpiritu sancto cooperante præparaſti: da,
vt cuius commemoratione lætiamur, eius pia
interceſſione ab instantibus malis, & à morte
perpetua liberemur. Per eundem Christum
Dominum noſtrum, Amen.

O R A T I O S O D A L I T A T I S
in admissione à singulis
recitanda.

Sancta MARIA mater Dei & Virgo, Ego,
N. te hodiè in dominam, patronam, & aduo-
catam eligo, firmiterq; statuo ac propono, me
nunquam te derelicturuim, neq; contra te ali-
quid vnquam dicturum aut facturum, neque
permitturum, vt à meis subditis aliquid con-
tra tuum honorem vnquam agatur. Obſecro
te igitur, fuscipe me in ſeruum perpetuum, ad-
ſis mihi in actionibus omnibus meis, nec me
deſeras in hora mortis. Amen.

**PROFESSIO FIDEI
ORTHODOXAE IVXTA DE-
CRETVM CONCILII TRI-
dentini edita.**

Ego N. firma fide credo & profiteor omnia & singula, quæ continentur in Symbolo fidei, quo Sancta Romana Ecclesia vtitur, videlicet: Credo in vnum Deum patrem omnipotentem, factorem cœli & terræ, visibilium omnium, & inuisibilium, & in vnum Dominū IESVM Christum, Filium Dei vnigenitum, & ex patre natum ante omnia secula; Deum de Deo, lumen de lumine; Deum verum de Deo vero; genitum, non factum, consubstantiale patri, per quem omnia facta sunt: qui propter nos homines, & propter nostram salutem descendit de cœlis, & incarnatus est de Spiritu sancto, ex MARIA virgine, & homo factus est; crucifixus etiam pro nobis sub Pontio Pilato, passus & sepultus est; & resurrexit tertia die secundum Scripturas; & ascendit in cœlum, sedet ad dexteram Patris: & iterum venturus est cum gloria iudicare viuos & mortuos, cuius regni non erit finis: & in Spiritum sanctū Dominum & viuificantem, qui ex Patre, Filioque procedit, qui cum Patre & Filio simul adoratur, & conglorificatur, qui locutus est per Prophetas: & vnam sanctam Catholicam,

&

Professio Fidei.

& Apostolicam Ecclesiam. Confiteor vnum
Baptisma in remissionem peccatorum, & ex-
pecto resurrectionem mortuorum, & vitam
venturi seculi, Amen. Apostolicas & Ecclesia-
sticas traditiones, reliquasq; eiusdem Eccle-
siæ obseruationes & constitutiones firmissi-
mè admitto, & amplector. Item sacram Scri-
pturam iuxta eum sensum, quem tenuit & te-
net sancta mater Ecclesia, cuius est iudicare
de vero sensu, & interpretatione sacrarū scri-
pturarum, admitto, nec eam vñquam, nisi iux-
ta vñanimem consensum patrum, accipiam &
interpretabor. Profiteor quoque septem esse
verè & propriè Sacraenta nouæ legis, à Iesu
Christo, Domino nostro, instituta, atque ad
salutem humani generis, licet non omnia sin-
gulis necessaria, scilicet Baptismum, Confir-
mationem, Eucharistiam, Pœnitentiam, Ex-
tremam vñctionem, Ordinem, & Matrimo-
nium: illaque gratiam conferre, & ex his Bap-
tismum, Confirmationem, & Ordinem, sine
sacrilegio reiterari non posse. Receptos quoq;
& approbatos Ecclesiæ Catholicæ ritus, in su-
predictorum omnium sacramentorum solemnî
administratione recipio, & admitto. Omnia &
singula, quæ de peccato originali, & de iustifi-
catione in Sacrosancta Tridentina Synodo,
definita & declarata fuerunt, amplector, & re-
cipio. Profiteor pariter in Missa offerri Deo

):(():(3

Professio Fidei.

verum, proprium, & propiciatorium sacrificium, pro viuis & defunctis, atque in sanctissimo Eucharistiæ Sacramento esse verè, realiter, & substancialiter corpus, & sanguinem, vna cum anima, & diuinitate Domini nostri Iesu Christi, fieriq; conuersionem totius substantiæ panis in corpus, & totius substantiæ vini, in sanguinem: quam conuersionem Catholica Ecclesia Transsubstantiationem appellat. Fateor etiam sub altera tantum specie, totum atq; integrum Christum, verumq; Sacramentum sumi. Constanter teneo Purgatorium esse, Animasque ibi detentas, fidelium suffragiis iuuari. Similiter & Sanctos vna cum Christo regnantes, venerandos atq; inuocandos esse, eosq; orationes Deo pro nobis offerre, atque eorum reliquias esse venerandas. Firmissime asserto, imagines Christi, ac Deiparæ semper virginis, nec non aliorum Sanctorum habendas & retinendas esse, atque eis debitum honorem ac venerationem impertiēdam. Indulgientiarum etiam potestatem, à Christo in Ecclesia relictam fuisse; illarumque usum Christiano populo maximè salutarem esse, affirmo. Sanctam Catholicam, & Apostolicam Romanam Ecclesiam, omnium Ecclesiarum matrē & magistrā agnosco, Romanoque Pontifici, beati Petri, Apostolorum principis, successori, ac Iesu Christi vicario, veram obedientiam spons-

Professio Fidei.

spondeo ac iuro. Cætera item omnia à sacrís
canonibus & œcumenicis Conciliis, ac præ-
cipuè à sacroſancta Tridentina Synodo tradi-
ta, definita, & declarata, indubitanter recipio
atque profiteor, simulque contraria omnia, at-
que hæreses quascunque ab Ecclesia damna-
tas, & reiectas, & anathematizatas, ego pariter
damno, eiicio & anathematizo. Hanc veram
Catholicam fidem, extra quam nemo saluus
esse potest, quam in p̄senti sponte profiteor,
& veraciter teneo, eandem integrā & inuio-
latam, vsque ad extreūum vitæ spiritum, con-
stantissimè (Deo adiuuante) retinere & con-
fiteri, atque à meis subditis, vel illis, quorum
cura ad me in munere meo spectabit, teneri,
doceri & prædicari, quantum in me erit, cu-
raturum, ego idem N. spondeo, voueo, ac iu-
ro. Sic me Deus adiuuet, & hæc

Sancta Dei Euan-
gelia.

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100
101
102
103
104
105
106
107
108
109
110
111
112
113
114
115
116
117
118
119
120
121
122
123
124
125
126
127
128
129
130
131
132
133
134
135
136
137
138
139
140
141
142
143
144
145
146
147
148
149
150
151
152
153
154
155
156
157
158
159
160
161
162
163
164
165
166
167
168
169
170
171
172
173
174
175
176
177
178
179
180
181
182
183
184
185
186
187
188
189
190
191
192
193
194
195
196
197
198
199
200
201
202
203
204
205
206
207
208
209
210
211
212
213
214
215
216
217
218
219
220
221
222
223
224
225
226
227
228
229
230
231
232
233
234
235
236
237
238
239
240
241
242
243
244
245
246
247
248
249
250
251
252
253
254
255
256
257
258
259
260
261
262
263
264
265
266
267
268
269
270
271
272
273
274
275
276
277
278
279
280
281
282
283
284
285
286
287
288
289
290
291
292
293
294
295
296
297
298
299
300
301
302
303
304
305
306
307
308
309
310
311
312
313
314
315
316
317
318
319
320
321
322
323
324
325
326
327
328
329
330
331
332
333
334
335
336
337
338
339
340
341
342
343
344
345
346
347
348
349
350
351
352
353
354
355
356
357
358
359
360
361
362
363
364
365
366
367
368
369
370
371
372
373
374
375
376
377
378
379
380
381
382
383
384
385
386
387
388
389
390
391
392
393
394
395
396
397
398
399
400
401
402
403
404
405
406
407
408
409
410
411
412
413
414
415
416
417
418
419
420
421
422
423
424
425
426
427
428
429
430
431
432
433
434
435
436
437
438
439
440
441
442
443
444
445
446
447
448
449
450
451
452
453
454
455
456
457
458
459
460
461
462
463
464
465
466
467
468
469
470
471
472
473
474
475
476
477
478
479
480
481
482
483
484
485
486
487
488
489
490
491
492
493
494
495
496
497
498
499
500
501
502
503
504
505
506
507
508
509
510
511
512
513
514
515
516
517
518
519
520
521
522
523
524
525
526
527
528
529
530
531
532
533
534
535
536
537
538
539
540
541
542
543
544
545
546
547
548
549
550
551
552
553
554
555
556
557
558
559
550
551
552
553
554
555
556
557
558
559
560
561
562
563
564
565
566
567
568
569
570
571
572
573
574
575
576
577
578
579
580
581
582
583
584
585
586
587
588
589
590
591
592
593
594
595
596
597
598
599
600
601
602
603
604
605
606
607
608
609
610
611
612
613
614
615
616
617
618
619
620
621
622
623
624
625
626
627
628
629
630
631
632
633
634
635
636
637
638
639
640
641
642
643
644
645
646
647
648
649
650
651
652
653
654
655
656
657
658
659
660
661
662
663
664
665
666
667
668
669
660
661
662
663
664
665
666
667
668
669
670
671
672
673
674
675
676
677
678
679
680
681
682
683
684
685
686
687
688
689
690
691
692
693
694
695
696
697
698
699
700
701
702
703
704
705
706
707
708
709
710
711
712
713
714
715
716
717
718
719
710
711
712
713
714
715
716
717
718
719
720
721
722
723
724
725
726
727
728
729
720
721
722
723
724
725
726
727
728
729
730
731
732
733
734
735
736
737
738
739
730
731
732
733
734
735
736
737
738
739
740
741
742
743
744
745
746
747
748
749
740
741
742
743
744
745
746
747
748
749
750
751
752
753
754
755
756
757
758
759
750
751
752
753
754
755
756
757
758
759
760
761
762
763
764
765
766
767
768
769
760
761
762
763
764
765
766
767
768
769
770
771
772
773
774
775
776
777
778
779
770
771
772
773
774
775
776
777
778
779
780
781
782
783
784
785
786
787
788
789
780
781
782
783
784
785
786
787
788
789
790
791
792
793
794
795
796
797
798
799
790
791
792
793
794
795
796
797
798
799
800
801
802
803
804
805
806
807
808
809
800
801
802
803
804
805
806
807
808
809
810
811
812
813
814
815
816
817
818
819
810
811
812
813
814
815
816
817
818
819
820
821
822
823
824
825
826
827
828
829
820
821
822
823
824
825
826
827
828
829
830
831
832
833
834
835
836
837
838
839
830
831
832
833
834
835
836
837
838
839
840
841
842
843
844
845
846
847
848
849
840
841
842
843
844
845
846
847
848
849
850
851
852
853
854
855
856
857
858
859
850
851
852
853
854
855
856
857
858
859
860
861
862
863
864
865
866
867
868
869
860
861
862
863
864
865
866
867
868
869
870
871
872
873
874
875
876
877
878
879
870
871
872
873
874
875
876
877
878
879
880
881
882
883
884
885
886
887
888
889
880
881
882
883
884
885
886
887
888
889
890
891
892
893
894
895
896
897
898
899
890
891
892
893
894
895
896
897
898
899
900
901
902
903
904
905
906
907
908
909
900
901
902
903
904
905
906
907
908
909
910
911
912
913
914
915
916
917
918
919
910
911
912
913
914
915
916
917
918
919
920
921
922
923
924
925
926
927
928
929
920
921
922
923
924
925
926
927
928
929
930
931
932
933
934
935
936
937
938
939
930
931
932
933
934
935
936
937
938
939
940
941
942
943
944
945
946
947
948
949
940
941
942
943
944
945
946
947
948
949
950
951
952
953
954
955
956
957
958
959
950
951
952
953
954
955
956
957
958
959
960
961
962
963
964
965
966
967
968
969
960
961
962
963
964
965
966
967
968
969
970
971
972
973
974
975
976
977
978
979
970
971
972
973
974
975
976
977
978
979
980
981
982
983
984
985
986
987
988
989
980
981
982
983
984
985
986
987
988
989
990
991
992
993
994
995
996
997
998
999
990
991
992
993
994
995
996
997
998
999
1000

PIARVM ET CHRISTIANARVM INSTITUTIONVM.

Liber primus.

CAPVT I.

*DE MODO INSTITVEN-
da confessionis, que octauo quoq;
fieri solet die.*

VRA eius qui crebrò confite-
tur , versari debet ferè circa
quatuor : examinationem cō-
scientiæ , dolorem peccatorū ,
ipsam confessionem , & pro-
positum ac media emendationis .

De examinatione conscientiæ.

QVI student puritati , & ad perfectiore
viuendi rationem , quam vulgus ho-
minū passim inire solet , aspirant , non
solùm de peccatis mortalibus (à quibus per
gratiam Dei ferè abstinent) sed etiam de ve-
nialibus euitádis , & affectionibus reformá-
dis , & demùm de imperfectionibus , quoad
eius fieri possit , minuendis , sint solliciti , &
teneram ac delicatam conscientiam (nō ta-

2 PIAR. ET CHRIST.

men scrupulosam & anxiam) habeant oportet, ut vel minimos defectus obseruent, & inse ipsis persequantur. Qui autem in quotidiano examine vespertino distincte, breuiter, & simul quæ sunt eiusdem rationis peccata, scripto notaret, quæ cogitatione, locutione, opere, & omissione, cōtra Deum, proximos, & seipsum admissa deprehenderet: non magnopere noua egeret discussione, cūm est accedendum ad confessionem, sed quod notauit in memoriam redigat. Qui nō id annotauisset, cum se colligit, & ad confessionem parat, hoc infra scriptum examē percurret, & notet memoria, vel scripto, quod ad se pertinere iudicabit, nisi cōfessario aliud videretur. quod propter nimiam & inutilem alicuius in ea parte sollicitudinē possit merito accidere. Illi etiam, qui quotidiē notant suos defectus, singulis mensibus vtiliter videntur huiusmodi examen lecturi, ut si quid minus diligenter obseruabant, in memoriam sibi redigant.

Breue examen ad conscientiam discutiendam accommodatum, & primò de peccatis commissis erga Deum.

DE oratione debita vocali, & Missa dicta, vel audita, an attentè & deuotè se habuerit,

habuerit, nec ne; & an quid omiserit, aut respetierit, quod non oportebat.

An orationi mentali, meditationi, & examinationi conscientiae vacauerit ut oportet.

An ex verbo Dei auditio, vel lectio, fructum capere studuerit.

De defectibus in confessione, & communione, & in specie de negligentia in se discutiendo, contritione, proposito & cura emendationis.

An in credendis, & in sentiendo, & loquendo de Deo, & sanctis, se habuerit ut oportet.

An curiosus in his que sunt fidei perscrutandis, vel disputandis, & an supersticiosus fuerit, aut Deum miracula non necessaria exceptendo, tentauerit.

An sine necessitate, reuerentia, veritate & iustitia iurauerit, vel iuramentum aut aliquod votum implere omiserit.

De memoria, gratitudine, & gratiarum actione, de beneficiis a Deo acceptis.

De memoria praesentię Dei, & directione vitae, & omnium suarum actionum ad eius honorem & beneplacitum.

De desiderio glorie, & dolore offendarum Dei in se & proximis.

De timore & reuerentia Dei, & an alio quouis timore omiserit, quae Deo grata fore iudicabit.

4 PIAR. ET CHRIST.

An infestis peculiari modo cultui Dei vacauerit, & in Ecclesiis vel in rebus sacris, an reuerenter se habuerit.

An spem, ut oportet, constituerit in Deo, non alibi: & an petendo auxilium ad res & actiones suas exercuerit.

Erga proximos.

AN Charitatis affectu cōpassus sit malis, & cōcupierit bona suis proximis, & an oratione pro eis, & opere (cūm se obtulit occasio) in his, quæ ad animā, corpus, & famam pertinēt, id ostenderit, nec ne-

An eorum iniurias condonauerit, & infirmitatem tolerauerit, an fuerit gratus in benefactores, an contra.

De non præstito consilio, vel admonitione, cūm iuuare potuit, vel male dato, aut etiā doctrina mala.

Deadulatione, approbando quod nō debuit.

An impatientia, verbo aut gestu, aut aliter ostensa, vel quo quis malo exemplo contra ædificationem aliorum quid fecerit.

An quenquam in meliori bono reuocauerit, vel ei causa peccati, dissolutionis, vel imperfectionis fuerit.

An facile de aliis suspicetur male, & temere iudicet.

De

INSTIT. LIB. I.

5

De detractione, attingendo defectus aliorum, sine utilitate & moderatione, qua oportet, præsertim cum intentione non bona, vel sine veritate aliquid mali nominis alicui conflando.

De irrisione & exprobratione defectuū.

De inuidia, non gaudendo de authoritate, doctrina, aut bonis alterius.

De affectibus humanis circa bella, Principes, consanguineos, patriam, vel certum aliquem locum, aut personam, non secundum charitatis & spiritus Dei ordinem ac moderationem.

De male conseruatis rebus temporalibus hospitiij, vel damno eis illato.

Circa obedientiam parentum, præceptorum, aliorumq; superiorum, an promptè, & sine murmurationibus, quod præceptum est, exequutus sit.

An de persona, & rebus superiorum, vto-
portuit, senserit, & an quid dixerit, quod eo-
rum authoritate, vel subditorum erga eos
benevolentiam imminuerit.

De interiori, & exteriori reuerentia erga
superiores, & an eis contradixerit, aut mo-
lestus fuerit.

An celauerit eos, quæ non oportuit, quod
attinet ad se, vel alios.

Erga seipsum.

CIRC A castitate in: an cogitatione, affectu, intuitu, verbo, aut ulterius progrediendo, peccauerit.

An in quantitate cibi aut potus, aut desiderio sensuali aliorum, quam quem apponuntur, aut modo indecenti peccauerit, & sic de aliorum sensuum parum honesta libertate.

Circa superbiam: an reprehensus culpam agnouerit, an excusauerit.

An singularis videri voluerit in re aliqua, & aliis se praetulerit, vel eos contempserit.

An magni se faciat, & fieri velit in bonis animae, corporis, vel externis, & libenter de rebus suis loquatur, & amplificet quem ad laudem faciunt, & demum vanè glorietur.

An sibi nimis confidendo, exposuerit se periculo peccandi.

De ambitione: An aliis praesse voluerit, vel auctoritate antecellere, & an sibi aliquid usurpauerit in loco, & aliis ad honorem, vel imperium pertinentibus.

De pertinacia, de mendacio, de locutione nimia, vel inconsiderata, de risu, & defectibus modestiae.

De motibus irae, vel impatientiae.

De debilitate animi in rebus aduersis, pusillaniitate in arduis, & fastidio bonorum operum.

De

INSTIT. LIB. I.

7

De somnolentia & negligentia, in mediis profectus spiritualis studiis, vel aliis in rebus, ad quæ obligatur, & in temptationibus excutiendis.

De tarditate in bonis operibus suscipiens, de inconstantia in prosequendis, & consummandis.

An inspirationibus Dei responderit, & ad instituti sui perfectionem aspirauerit, ac totius amoris proprij abnegationem: Tempus ociosis colloquiis, vel vtcunq; inutiliter truerit: vel an contrà plus satis laborauerit.

Si quod officium alicui proprium est, vel quis defectus familiaris, eò applicet examē.

Non oportet autem in his, quę dicta sunt, solas temptationes (nisi forte consilij gratia) cōfiteri, præsertim superatas, nec adinodum importunas. Secus, si quis immoratus, vel delectatus, & multò magis, si ad vltiora progressus sit.

De dolore peccatorum ex amore filiali comparando.

POSt QVAM pœnitens dictante & suggerente conscientia, peccata post vltimam confessionē admissa collegit, hoc vel simili exercitio ad dolorem charitate informatum se poterit excitare.

Post orationem, qua gratiā petet dolendi,

8 PIAR. ET CHRIST.

vt conuenit, de offendis in Patrem, & Deum
sui amantissimū: Primò erigat oculos inen-
tis ad Christum, expendēs, quod ei, vt sum-
mæ sanctitati, omne peccatum magnopere
displianceat: quid egerit, quid passus fuerit, vt
ab eo nos liberaret, & ad suum obsequium
& honorem, ad præcepta sua obseruāda nos
inflammaret, tot beneficiis & propria vita ad
id impensa.

Conuertat deinde oculos ad se, vt videat,
quid suo creatori & redēptori, & amatori di-
gnissimo debeat, & quo modo suo debito
satisfecerit: & intuendo multitudinē & gra-
uitatem suorum peccatorū, doleat de tanta
malitia, & ingratitudine sua, cōtra talem pa-
trem ac dominū, cui, cūm se tantopere ama-
uerit ac honorauerit, tām cōtraria retribuit.

Denuò conuertantur oculi ad Christum,
eum considerando vt mediatorem, & satis-
factorem pro peccatis nostris, & eundem vt
verum Deum, nostrum, & infinitæ miseri-
cordiæ: & petat, per beatissimam eius ma-
trem, & sanctos omnes, vt dignetur offendas
condonare, maculas peccatorum absterge-
re, pœnas eis debitas remittere, prauas ani-
mi propensiones reformare, ea, circa quæ
contra suum honorem, proximorum & pro-
prium bonum defecit, supplere. Et propo-
nendo emendationem, & gratiam ad eam
petendo,

petendo, semet ad dolorem, cōiunctum cum
spe obtainendæ veniæ, excitet.

De ipsa confessione.

PO ST M O D V M ad cōfessarium accedēs,
vtroq; genu flexo, & nudo capite, facie
non ad vultum, sed ad latus confessarij
versa, signans se cruce, dicat. In nomine Pa-
tris, Filij & Spiritus sancti: Benedicte, Pa-
ter: & post benedictionem à Sacerdote datā,
prosequatur confessionem generalem, vsq;
ad verba, *Mea culpa, mea culpa, &c.* & tunc con-
fiteatur sua peccata atq; obseruet hæc tria.

PRIMÒ: vt confessio sit integra, nullum
peccatum scienter reticendo (nihil enim iu-
uaret confessio, immò nouum peccatum sa-
cilegij ad vetera adderetur) descendendo ad
speciem, & vbi oportet, numerum exprimē-
do, quoad poterit, & circumstātias, quæ ag-
grauant defectum, quęq; augent confitentis
contritionem, & hoc in quibusdam, quæ ac-
cidunt, maioris momēti. Nam aliqua, vt de-
fectus perfectionis, quæ non euitantur, in
genere dicere satis est.

SECUNDÒ: vt sit pūra ab omni mendacio
& simulatione, quæ in negotio diuino impia
esset. Res ergo dicantur sincerè, vt quisque
sibi conscius est: certa, vt certa: dubia, vt
dubia: sit etiam pura ab excusationibus, &

IO PIAR. ET CHRIST.

verbis superfluis, nec quicquam, quod ad rem non faciat, dicatur, nec peccatum aliorum, nec quisquam sine necessitate nominetur: & breuiter, quantum res patitur, se expedit pœnitens.

TERTIÒ, vt sit confessio humilis, & qui confitetur, memor sit, quòd in præsentia sit Dei, à quo veniam impetrare debet, eiusque vicarij. Ideò reuerentein se præbeat, & verbis vtatur accusatoriis sui, sine affectatione tamen, & dolore non ficto peccata sua enumaret.

Postremo subiungat clausulam generalē:
De his & omnibus peccatis meis aliis, cōtra Deum, proximum, & meipsum, dico meam culpam, meam maximam culpam, & precor sacratissimam Virginem M A R I A M, & omnes sanctos & sanctas Dei, vt orent pro me ad Dominum Deum nostrum: & etiam te pater, peto ꝑ absolutionē & pœnitentiā.

Postea deuotè audiat, quicquid confessarius vel suadendo, vel exhortando dixerit, & denique pœnitentia vna cum absolutione accepta discedat.

De proposito ac mediis emendationis.

POSSE confessionem, denuò se colligat, ac tria obseruet, pœnitens.

PRIMÒ: pœnitentiā iniunctam, cùm primum licebit, peragat, & propositum firmum reno-

uet à peccatis, quę confessus est, & ab omnibus aliis, cum auxilio Dei, abstinendi: & occasiones eorum, quoad eius fieri potest declinandi, & tūm confidat peccata sibi omnia remissa esse per Dei bonitatem, supplente Sacramenti efficacia defectus & imperfectiones admixtas.

SECVNDÒ: ad emendationem se conuerterat, & obseruando vnum aut duos dies defectus, eos potissimum, vnde forte alij non pauci oriuntur, contra illos armetur, & media adhibeat tūm communia: cuiusino-
di sunt, primò, magna voluntas euitandi hu-
iustimodi defectus, crebrò reuocata in exami-
ne, & cum diuino auxilio ad hos extirpádos euitanda applicata. Secundò, suiipsius reprehensio & peccata.
castigatio, cùm peccata acciderint. Tertiò,
memoria Christi præsentis, & oratio ad eundem, præsertim cùm quis impugnatur, aut
in aliqua vſitati defectus occasione, quæ euitari non potest, versatur. Quartò, consideratio eorum quæ timorem excitant, ut mortis, iudicij, &c. vel amorem Dei: item beneficiorum, promissionum, &c. Tūm quintò, propria remedia, quæ iuxta consilium confessarij, vel superioris, adhibēda erunt. Vtraque autem cum animi magnitudine, & perseverantia, & spe victoriæ, in Christi fauore fundata, sunt exercenda.

Quinque ge
neralia rez
media ad
euitanda
peccata.

TERTIÒ: ad augmentum gratiæ se disponat, antè actæ vitæ offensas piis obsequiis compēsare desideret in posterum, & ex memoria præteriorum malorum, ad bona confessāda, humilior & feruentior reddatur, &c.

CAPVT II.

*ARGVMENTA POPVLAZ
ria, ad commendandam frequentem
confessionem per similis
tudines.*

QVI confessionem peccatorum suorū diu differt, exponit se magno periculo grauissimæ pœnæ, post mortē sufferendæ, si subito (quod fieri subinde solet) eum mori cōtingeret. Qui autem sæpè confitetur, ab eo periculo est liber. Sicut ergo si Rex, cui multi ciues multa deberent, ingressus ciuitatem, omnibus offerret debitorum remissionem, qui ad eum accederent chirographum petituri, quamdiu in ea ciuitate ageret, post discessum tamē nulla sperata condonatione, sed ad vltimum usque denarium cogenda solutione: nemo esset, qui non statim ad impetrandum gratis chirographum accurreret, maximē quando incertum esse intelligeret tempus discessus Regis, & is magis festinaret, qui grauiore debito premere-tur.

tur. Ita peccator in hac vita imprudenter & stulte agit, si non accurat ad Christum per pœnitentiæ sacraménum, ut dimissionis chirographum accipiat, iuxta prophetā: Quærite Dominum, dum inueniri potest, inuocate eum, dum propè est. Et quia quotidiè noua debita contrahimus, sèpè etiam petendum est nouum solutionis chirographum, quamdiu nobiscum est Dominus.

2. Qui raro confitetur, significat se parui facere Deum, cuius iram non metuit, & pluris facere hominem, quem non patitur sibi esse infensum. Is enim aperte declarat, se illum, quem quotidiè offendit, & de quo placando raro, aut nunquam contingat, nihil dicere.

3. Homo quotidiè aut sèpius in hebdomada vertit cubiculum suum, ne locus sit immundus, in quo ipse versatur. Atqui anima nostra est templum Spiritus sancti: proinde frequenter purganda, in tanti hospitis reuerentiam.

4. Ingratum esset parenti, si filius vestem maximi pretij atque laboris defœdaret, & non cōtinuò leuissimos etiam puluillos discuteret. Atqui anima nostra est res nobilissima pretioso Christi sanguine lota. Vnde nō immerito displicet illi, quod tam socordes in ea conseruanda simus, & non statim, atq; peccatum irrepit, per confessionem illud tollamus.

14 PIAR. ET CHRIST.

5. Sicut cubiculum, quod multis quotidiè patet, si raro verratur, multis magnisq; sorribus impletur, quæ semel atq; iterum verrendo non statim omnes tolluntur. Ita conscientia quotidiè peccás, & raro per confessionem se purgans, vna confessione vix bene purgari potest. quia per eam tantum mājora eiiciuntur, minorum autem nulla aut exigua habetur ratio. Fieri enim non potest, vt eorum omnium recordemur, quæ tanto ab hinc tempore commissa sunt.

6. Crebra cōfessione facilius venit homo ad noticiam sui ipsius. Sicut enim paumentum raro versum, puluere respersum minus videtur: ita peccator, qui pluribus peccatis est subditus, minorem sui noticiam habet.

7. Sicut in panno mundo facilius conspicitur macula etiam leuis: ita in conscientia per crebram confessionem mundata, & candida, facilimè percipiuntur leuissima peccata: quæq; alij nihili ducūt, illi ineritò magni faciunt, qui cōscientia sunt puriore. Ac proinde frequenter est confitendum, vt maior habeatur notitia peccatorum.

8. Nunquam in sacramento pœnitentię sine gratia peccatum dimittitur. Quò ergo sēpius hoc sacramētum frequentatur, eo plus gratiæ colligitur: sicut pauper, qui sēpius eleemosynam petit, maiorem stipem cogit.

9. Sicut

9. Sicut qui graui onere, quod humeris sustinebat, leuatus est, expeditus, & letus incedit: ita per crebram confessionem, qua à peccatis liberamur, datur conscientiæ serenitas, pax cordis, lætitia animi, promptiæ reddimur ad currendum in via mandatorum Dei.

10. Sicut parens, qui videt filium hoc unicè cauere, ne eum offendat, non potest non illi charitatem & fauorem exhibere: ita qui totus est in eo, ne quid in conscientia sit aut hæreat, quod oculis diuinæ maiestatis displiceat, potest sibi magna fiducia à Deo quiduis polliceri.

11. Sicut araneus vitat cubicula diuitium, quæ sœpè purgantur, quod in eis sua tela detergantur, & ipsi periculum immineat, ne pedibus conteratur: Ita diabolus, dum videt tentationes suas frequenti confessione dissipari, & caput suum calcari, fugit eos, qui crebra confessione conscientias purgant.

12. Sicut infirmo aut valetudinario utilis est frequens præsentia Medici, qui præscribat, quibus vtendum sit, & à quibus abstinentrum: ita qui frequenter exponit in confessione conscientiam suam Sacerdoti, accipit salutaria cōsilia, quibus se in actionibus suis iuuet, & quotidiana vita deponat.

13. Sicut, qui illota facie aut manibus prandium cum aliquo sumit, aut cum aliis versa-

tur, abominationi aut tædio est illis, quibus-
cum agit: ita qui illota conscientia, & impu-
ra anima incedit, ingratus est Deo, ciuibusq;
coelestibus.

14. Sicut coma, quæ non frequenter pecti-
tur, vermes nutrit in capite, & vsque adeò
implicatur, vt difficulter explicari possit: Ita
anima raro per cōfessionem purgata, multis
sordibus repletur, & vermem cōscientię nu-
trit: qui tametsi in hac vita subinde non sen-
tiatur, vehementissimè tamen punget in ho-
ra mortis, & in futuro seculo, vbi vermis eo-

Esaiae vñ- rum non moritur, & ignis non extinguitur.
timo. Ac præterea, eiusmodi conscientia, frequen-
ter tot peccatis, & tricis est implicata, vt &
hominem ipsum vehementer anxium red-
dat, & sepè ab ipsis etiam doctis viris vix ex-
tricari, aut componi possit.

15. Sicut industria, mappæ mensarum, aliaq;
eiusmodi, quæ sunt in vsu quotidiano, fre-
quenter mutantur atq; lauantur, & nisi pur-
garentur, fœtore & sordibus dissoluerentur:
Ita anima, qua Christus quotidiè ad sua mi-
nisteria vi desiderat, frequenter est abluen-
da. Nisi enim purgetur, multitudine for-
dium, & peccatorum, in æternam
perditionem dissol-
uetur.

CAPVT III.

*MODVS EXAMINANDI
conscientiam, ad confessionem
generalem.*

QVI vult instituere confessionem generalē de tota vita, primō distinguat vitam suam per certas habitationes, quomodo decem præcepta decalogi transgressus sit, & quomodo peccata capitalia cōmiserit, idque cogitatione, verbo & opere. Deinde, in peccatis grauiorib⁹, hoc est mortalibus, addat etiam circumstātias & numerum, si certum habeat: sin minus, ponat incertum pro certo. Illud autem cōmodè fiet, si cogitet quandiu hoc peccatum coimiserit, & quoties singulis septimanis aut mensibus. In sequenti examine aliquando interrogations quoties & quandiu additæ sunt, iis nempē in quibus communiter peccatū mortale cernitur. Quibus autem additæ nō sunt, significatur cōmuniter ea sine mortali peccato committi, tametsi aliquando in illis etiam possit inesse.

b

*Examen iuxta decem præcepta
decalogi.*

*Contra primum præceptum, & primò
contra Fidem.*

AN fuerit hæreticus, & quandiu.
Analios hæresim docuerit, & quām
multos, & quoties.

An de aliquo articulo dubitauerit, an ad-
huc dubitet.

An hæreticorū libros legerit, & quoties?

An eos domi seruauerit, & quandiu: an
adhuc habeat.

An conciones hæreticas audiuerit, &
quoties.

An hereticis fauerit potius, quām Catho-
licis, aut eos defenderit, quoties?

An consuluerit eos, qui cum dæmone ne-
gotium habent, quoties?

An mediis v̄sus fuerit iuuentis à dæmone,
vt superstitionis chartis, scripturis, signis, &c.
quoties?

An magicas artes didicerit, aut alios do-
cuerit, quoties?

An libros magicos legerit, quoties: an
habeat, aut habuerit, & quandiu?

Secundò, contra Spem.

An de Dei misericordia desperauerit.

An de eadem nimis præsumperit.

An

An peccauerit aliquando liberius , quia aliud peccatum simile iam cōmiserat, quod esset eadem opera confitendum.

An nimis sisus sit sibi, ingenio, diuiniis, meritis, nobilitati.

Tertiō,directe contra Charitatem.

An Deum oderit , quare ? quandiu ? & quoties ?

An Deum amauerit, aut ei seruierit propter temporale aliquod comodum, aut lucrum , præferens amorem temporalis rei amori Dei.

An raro de Deo cogitarit, veluti vix semel in die, septimana, aut mense.

An contépsiterit, aut oderit bene monētes.

Contra secundum præceptum.

AN sciens iurauerit falsum, & quoties ?

An iuramento cōfirmarit id, de quo dubitabat. quoties ?

An nouis iuramētis sit usus, velut per vulnera, sanguinem, passionem Christi, &c. aut similibus, quæ non sunt usitata in scripturis, aut Ecclesia.

An per falsos Deos iurauerit, per Iouem, Herculem, &c.

An sine necessitate aut reuerentia iurauerit.

An Deum blasphemauerit, hoc est, an ali-

quid de Deo affirmauerit, vel optauerit,
quod ei non conuenit: vt Deus hoc ignorat,
non gerit curam mei: vtinam hoc ignoraret
Deus.

An aliquid cum Deo comparauerit, veluti:
hoc est tam verum, quam Deus, aut quam
Deus est in cœlo, vel in sacramento, &c.

An de Deo murmurauerit, eiusq; facta re-
prehenderit.

An Deum tentauerit veluti: experiar, an
Deus hoc faciat, aut facere possit.

An res sacras prophanauerit.

An verba sacræ scripturæ ad facetias ap-
plicauerit.

An peccata sua scriptura sacra excusaue-
rit, vel facto aliquo Dei, aut alicuius Sancti.

An in conuiuis temerè de rebus sacris
disputauerit.

An aliquod votum Deo factum violaue-
rit, & quoties.

An promissa, maximè iuramento confir-
mata, non seruauerit. quoties?

Contra tertium praeceptum.

An aliquod opus seruile die sacro egerit,
quoties?

An tali die lucrosa officia exercuerit: ve-
luti, vendens, aut emens aliquid non neces-
sarium ad viatum, quoties?

An

An illis diebus tabernas frequentauerit.

An sacrum omiserit, aut nō integrum audierit, aut in eo data opera attētus ad Deum orandum non fuerit, utpote fabulans, aut prophana legens, &c. quoties?

An ad conciones vel templum accesserit alia ex causa, quam ad id agendum, ad quod templum est institutum: veluti, an iuuerit ad spectanda turpia, ambulandū, fabulandū.

An peculiari ratione Deum coluerit diebus sacris.

Contra quartum praeceptum.

An parentes odio prosecutus sit, iratus illic fuerit.

An verbo vel cogitatione aliquid mali eis imprecatus fuerit, quale malum, & quoties?

An eis obimur murauerit, vel asperius locutus fuerit.

An eos irritauerit, aut contrastauerit.

An toruē eos aspexerit, aut irriserit.

An parentum suorum, ob paupertatem, aut aliam causam, eum puduerit.

An eorum iussis inobediens fuerit.

An paupertati & necessitati parētum subuenire recusauerit.

[An bona aut pecunias eorum male aut inutiliter consumpserit.

An eis detraxerit, aut de iis apud aliquem

22 PIAR. ET CHRIST.

malè locutus fuerit, quomodo, & quoties?

An pro eis orauerit.

An fratribus, sororibus & aliis consanguineis amorem exhibuerit.

An superiores Ecclesiasticos, aut seculares, vel etiam religiosos & Sacerdotes, concionatores, aut præceptores riserit, eis detraxerit, aut eos contempserit. quoties?

An eis obedire noluerit, & nominatim confessariis.

An decimas, vectigalia, aut alia, quæ eis debentur, retinuerit. quoties?

An senes etiam pauperes riserit, aut contempserit. quoties?

Contra quintum præceptum.

An aliquem occiderit, non solum apertè, sed etiam occultè incantando, propinando venenum, procurando abortum, aut aliud, agendo, vnde mors secuta sit, aut sequi solet. quoties?

An nimia crapula vel ebrietate sibi morbum acquisierit. quoties?

An alium ad nimium potum coegerit, aut induxerit. quoties?

An pugnauerit, aut percutiendo aliquem læserit. quoties?

An alios ad pugnā excitauerit. quoties?

An percusserit clericum, qui primam habebat tonsuram. quoties?

An

An cum tali peccato, si Sacerdos sit, celebrauerit, & quoties. nam percutiens clericū est excommunicatus : & celebrans in excommunicatione, fit irregularis.

An fratres aut consanguineos percusserit. quoties?

An ad alicuius læsionem consiliū dederit.

An alicui sit mala imprecatus, vt pestem, mortem, aut similia mala.

An litigans agnomnia dederit, aut conuictia iecerit.

An defectum corporis, aut paupertatem, aut simile exprobrauerit.

An odium in corde, aut iram fouverit, mortemq; aut malum alicui optauerit.

Contra sextum præceptum.

An turpia & obſcœna locutus fuerit.

An turpes cantiones cecinerit, aut turpia legerit.

An habeat obſcœnos libros.

An inhonestas choreas duxerit. quoties?

An laruatus incesserit.

De turpibus osculis, aliisq; contactibus. quoties?

De turpibus aspectib⁹ & lusibus. quoties?

De occasionibus libidinis non deuitatis. quoties?

De pollutionib; nocturnis, aut diurnis, in

somnis aut vigilia, procuratis, aut nō procuratis : de modo procreationis, & quoties in procuratis.

Contra septimum præceptum.

An aliquid clam furto sustulerit, quantum, & quoties?

An vi aliquid ab alio abstulerit, quantum & quoties?

An inuēta retinuerit, aut alteri quam domino dederit, quoties, & quantum?

An aliorū hortis, agris, domibus aut aliis bonis damnum intulerit, quantum & quoties, si fuerit notabile.

An debita creditoribus, quando potuit, non soluerit, quoties?

An mercedem operariis detraxerit, quoties, & quantam?

An eam soluere, cum potuit, distulerit.

An bona, quae accepit distribuenda aliis,

iustè & fideliter distribuerit, quoties non?

An officium aut ministerium, ad quod conductus fuit, aut ad quod mercedem accepit, fideliter præstiterit.

An horas canonicas aliquando omiserit, si sacris est iniciatus, aut si habet beneficium ecclesiasticum, & quoties.

An chorum frequentauerit, sacra celebrauerit, & alia fecerit, ad quae ex officio tenebatur, quoties non?

An

An ratione mutui aliqd acceperit, (quod est usura) quantum, & quoties?

An pro beneficio ecclesiastico, quod habet, pecuniam dederit, aut aliquid aliud vel dederit vel fecerit, quod pecunia aestimari poterat: quod est simonia.

An parētes eius, vel alias quispiam ipsius nomine aliquid simile pro suo beneficio derint, aut fecerint.

Quandiu tale beneficium simoniacè acquisitum habuerit.

An pro beneficij resignatione pecuniam, aut quod pecunia aestimari poterat, acceperit. quoties?

An alteri in contractu simoniaco cooperatus sit, quoties?

An plura beneficia habet, quam multa, & quandiu?

An in mercibus fraudem fecerit, aut in alia vlla re. quoties?

An paratus sit restituere omnia bona illicitè seruata aut accepta: Nam qui ea restituere recusat, non potest in confessione absoluī, aut peccatorum remissionem accipere, iuxta illud B. Augustini: Non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum,

Contra octauum preceptum.

An falsum testimonium contra aliquem dederit in iudicio. quoties?

An superiori aut præceptorí de proximi peccato rogáti, mentitus falsò vel excusando, vel accusando fuerit. quoties?

An alicuius famā absentis leserit. quoties?

An aliquid mali de alio dixerit, quale, & quoties: si fuerit notabile malum.

An occultum proximi peccatum reuelauerit alia intentione, quam iuuandi, quale peccatum, & quoties?

An inter amicos seminauerit discordias.

An in malam partem facta alterius sit interpretatus?

An laudes alterius obscurauerit, diminuendo eius bona?

An detrahentes libenter audierit: an, cum potuisset, non eos represserit?

An auditæ de aliis mala, aliis retulerit.

An temerè aliquos iudicauerit.

An adulando aliquem laudauerit.

An aliquod mendacium protulerit, non solum perniciosum, quod alicui nocet: sed etiam iocosum aut officiosum, quod alicui pdesse poterat, & nemini nocere. Nam omnne mendacium est peccatum: perniciosum autem, est mortale peccatum, si dñnum sit alicuius momenti, quod proximo infertur.

An proximum frigide commendauerit, cum ad ipsius utilitatem commendatio fecisset.

Contra

Contra nonum præceptum.

An turpes cogitationes habuerit, an in iis diu hæserit?

An eas accersierit, in eisq; delectatus fuerit, quoties?

An ad actum turpem consensum prebuerit, etiamsi eum non perfecerit, quoties?

An in solam delectationem consenserit, quoties?

Contra decimum præceptum.

An proximi bona desiderauerit.

An in furtum aliquod cōsensum dederit.

An ad furtum perficiendum occasiones quæsierit, aut cogitauerit, quoties?

De septem peccatis capitalibus: &

primò, de Regina omnium,

Superbia.

AN iudicauerit se dona naturæ, aut alia habere à se, & non à Deo.

An ea putauerit se habere suis meritis, & ideo vel nunquā, vel raro Deo gratias egerit.

An iactauerit se habere, quod nō habebat.

An alios despexerit, & singulariter videri voluerit.

De primo peccato, vana gloria.

AN quæsierit laudem ex peccato, quoties? aut ex re vana.

An quæsierit laudari, vt aliis noceret, aut vt

28 PIAR. ET CHRIST.

ad officiū promoueretur, quo erat indignus, aut vt ei committeretur, quod præstare non poterat. quoties?

An ultimum fineū constituerit in honribus, id est, an maluerit peccatum committere, quām declinare honorem, aut cōfusio- nem pati. quoties?

An studia sua ad honorem referat.

An maiorem honorem quæsierit, quām ei conueniebat.

De filiabus vanæ glorie.

1. *Iaſtantia.*

AN se iactauerit de peccato, quoties? aut cum proximi iniuria, aut non ad bonum fidem sua bona narrauerit.

2. *Inuentio nouitatum.*

An nouas vestes, opiniones, aut similes vanitates inuenerit.

An noua eiusmodi imitari, aut habere voluerit.

An curiosus fuerit.

3. *Hypocrisis.*

An se simulauerit bonū, cūm esset malus, & quare.

An vt aliis noceret, aut vt ei committeretur, quod ipsi non conueniebat.

An simulatē fassus sit culpam aut peccatū, aut ad laudem se accusauerit.

4. *Perti-*

4. Pertinacia.

An fuerit pertinax in opinione sua, nolens aliis melius sentientibus credere.

5. Discordia.

An vñionem voluntatum in aliis non seruauerit, sed suam voluntatem potius, quam aliorum fieri voluerit.

6. Contentio.

An contentiosus fuerit, nolens alteri cedere, sed vltimum verbum (vt dici solet) servare voluerit, non prior tacere.

An peccata defenderit.

7. Inobedientia.

An contra præcepta Dei, aut parentum, præceptorum vel superiorū, murmurauerit.

An illa tanquam iniqua reprehederit, vel apud alios, vel apud se in corde suo diiudicauerit. (cerit.

An ne illa negligenter vel imperfecte fe-

An distulerit facere, & sua illis prætulerit.

An potius ad oculum, vt homini placeret, obedierit, quam ut placeret Deo.

Secundo, de Avaritia.

AVaritia, est immoderat⁹ amor habédi.

An cor suum nimis apposuerit pecuniis aut diuitiis.

An pecunias nimis cumulauerit.

An aliquod præceptum diuinum vel hu-

manum ob pecuniam sit transgressus : veluti, sacrum diem violauerit, paratum mortem desiderauerit, notabili periculo corporis vel animæ se exposuerit. quoties ?

Si religiosus est : An contra votum paupertatis habuerit aliquid proprij, quandiu, & quoties ?

De 7. filiabus auaritiae.

1. *Obduratio cordis contra misericordiam.*

AN pauperibus compassus fuerit, an eos obiurgauerit, reiecerit, conuitiis affecerit. quoties ?

An ab aliis dure exegerit debita, cum non essent soluendo.

2. *Inquietudo animi.*

An nimis sollicitus fuerit, ut diuitias acquireret, saepè de iis cogitans etiam extra tempus.

An talis solitudine impeditus fuerit à confessione, communione, aut simili opere bono.

3. *Violentia.*

An vim alicui intulerit, coges ad dandam pecuniam, veluti nolens reddere rem debitam, aut inuentam, nisi accepta mercede. quoties ?

4. *Fallacia.*

An verbis mendacibus fraudem fecerit, decipiendo, & dolo pecuniam emungendo. quoties ?

An omiserit prestare accepta pecunia, quod antea se præstiturum promiserat.

5. *Perjurium.*

An ad huiusmodi mendacia, etiam accef-
serit juramentum. quoties?

6. *Fraus.*

An aliena reipsa clam abstulerit quoties,
& quantum?

An aliquam rem pluris vendiderit, quam
valebat, aut minoris emerit. quoties?

An rem unam pro alia viderit, aut veden-
te ignorante acceperit. quomodo & quoties?

An nummum adulterinum alteri obtru-
serit, etiamsi ipsem eum bona fide ab alio
recepisset. quanti precij, & quoties?

7. *Proditio.*

An ob pecuniam aliquem in discrimen ad-
duxerit, aliis laedendum obtulerit, iniuste
accusauerit, &c. quoties?

*Huic peccato opponitur per excessum
prodigalitas.*

An bona sua inutiliter consumpscerit lusi-
bus, aleis, chartis, comptonationibus,

An pecunias parentum male expenderit,
non studendo, aut scholas visitando, aut id non
agendo, ad quod illi eum aluerunt.

An sua omiserit dare pauperibus, ut ea lu-
sibus consumeret.

Si habeat ecclesiasticum beneficium, an quae-
c supererat, in pios usus contulerit. Quicquid
enim tibi seruas praeter victimum & simplicem-

32 PIAR. ET CHRIST.

amicum, tuum non est, rapina est, sacrilegium est, vt dicit B. Bernard epist. 2.

De tertio peccato Luxuriae.

AN aliquam carnalem delectationem quæsierit.

Cætera ex 6. & 9. præceptis petantur.

De octo filiabus Luxuriae.

1. *Cœcitas mentis.*

AN ita deditus fuerit turpitudini, vt mens de cœlestibus nō cogitarit: imò auditas conciones, & bonas monitiones non intellexerit.

2. *Præcipitatio.*

An ex eadem causa egerit aliqua sine consilio, non adhibens media conuenientia.

3. *Inconsideratio.*

An in modo peccauerit, agens aliquid inconsideratius, quod personam aut statum suum non decebat, vnde fortè alij scandalizari potuissent.

4. *Inconstantia.*

An eadem ex causa fuerit inconstans in bono proposito, nunc promittens emendationem, nunc rursus peccans.

5. *Amor sui.*

An seipsum proposuerit finem actionum suarum & studiorum, non Deum.

An se plus quam Deum dilexerit.

6. *Odium*

6. *Odium Dei.*

An à Deo rebusque diuinis abhorruerit,
maximè quia turpitudinem & delectationē
carnalem prohibet. quandiu, aut quoties :

7. *Affectus præsentis Vitæ.*

Anne nimis hanc præsentem vitam ama-
uerit, cogitans se fore contentum nunquam
frui gloria cœlesti, modò concederetur sem-
per hic viuere.

8. *Horror futuri sæculi.*

An nimis timuerit mortem, an de ea nun-
quam vel raro cogitauerit.

An ad eam vitâdam usus sit malis artibus,
aut potius fiduciam posuerit in medicis,
quam in Deo.

An non in infirmitate seriò se Deo com-
mendauerit, eam ut admonitionem, & sti-
mulum ad emendationem accipiendo.

An in ea morosus fuerit, aliis molestus,
querulosus, &c.

Quartò, de Inuidia.

INVIDIA, est dolor de proximi pſperitate
conceptus, ob amorem propriæ excellētiæ.

Quatuor modis contingit tristari de alieno bono. Primo, si ex eo timeamus nocumē-
tum nobis vel aliis : & haec tristitia non est
inuidia, sed timor. Secundo, si doleamus, nō
quia aliis bonum habet, sed quia nos illo

caremus : estq; zelus seu æmulator. Tertio, si doleamus aliquem habere bonum, quò est indignus : estque nemesis seu indignatio. Quartò, si doleamus de bono alterius, quia videtur minuere excellētiam nostram : estq; inuidia.

An tristatus fuerit audiens aliquem sibi æqualem fieri.

An doluerit de emendatione vitæ proximorum suorum: quæ est inuidentia fraternæ gratiæ, peccatum in spiritu sanctu. quoties?

An doluerit, multos ad Ecclesiam cōueriti, sæpè confiteri, communicare.

An conatus fuerit imitari peccata aliorū, ut similiter ditesceret, aut eueheretur. quoties?

An cōquestus sit de Deo, qui malis dedit prosperitatē, & bonos affixerit. quoties?

De quinq; filiabus inuidia.

1. *Susurratio.*

AN bonum alterius conatus sit impedire, occulte abalienando animum amici, & ex amico reddendo inimicū. quoties?

2. *Detractio.*

Tribus modis contingit detractio. 1. si intendas nocere, & tamen non noceas: quia auditores non credunt, aut alia ex causa. 2. Si non intendas nocere, & tamen noceas: vt fit,

dum

dum ioco mala alicuius narras. 3. Si inten-
das nocere, & noceas.

In his omnibus est peccatum mortale, si
nocumentum proximi sit notabile, hoc est, si
ob detractionem tuam, negetur proximo bo-
num notabile corporis, animae, honoris, di-
uitiarum, &c. Itaque manifestando venialia
peccata proximi, quando adfertur notabile
detrimentum, est mortale peccatum.

3. Exultatio in aduersis.

An gauisus fuerit malis proximi, siue ipse
eorum causa fuerit, siue non fuerit: & multo
magis, si ipse fuerit causa.

4. Dolor in prosperis.

An doluerit deliberato consensu proximi
commodis.

Sentire eiusmodi dolorem & exultationem,
& non consentire, non est peccatum.

Signum, quod non consentias, est: 1. si do-
leas te ista sentire. 2. si dubitas an consentias.
Quia dubitatio, signum est non esse consensum.

5. Odium proximi.

Odium fertur in personam, sicut inuidia
in bonum proximi. Is ergo odio habet, qui
personam proximi sui detestatur.

Quinto, de Ira.

IRA, est inordinatus appetitus vindictæ.

An petierit, ut puniretur, qui id non me-
rebatur.

Aut si merebatur, an desiderauerit maiorem punitionem, quam inerebatur.

An voluerit eum punire modo non debito, neimpè non per iustitiam aut superiorem, sed perse ipsum.

An maiori feruore desiderauerit punitiō nem, quam par erat.

Huc etiam pertinet impatientia, quæ est, nolle sustinere, quod debet aut meretur à Deo vel ab homine.

- Quatuor sunt genera hominum iratorum.*
<i>1. Qui citò irascūtur, & citò placentur.</i>	{	<i>2. Qui tardè irascuntur, & diutius seruant iram.</i>
<i>3. Qui tardè irascuntur, & citò placantur.</i>		<i>4. Qui citò irascūtur, & diutius seruant iram. Hi sunt pessimi.</i>
<i>De sex filiabus Irae.</i>		
<i>1. Indignatio.</i>		

AN ex ira non dignatus fuerit alteri loqui, aut eum salutare, aut nominare proprio nomine, aut aliquod benevolentiae signum exhibere.

2. Tumor mentis.

An diutius iram retinuerit, cogitans modum & media vindictæ.

3. Clamor.

3. *Clamor.*

An ex ira litigando, clamores excitauerit.

4. *Blaſphemia.*

An ex ira iniurię verba protulerit in Deū,
aut Sanctos. quoties?

An opere intulerit Deo aut Sanctis iniuriā,
conculcando, frangendo, conspurcan-
do, abiiciendo imagines eorum. quoties?

An creaturis irrationalibus maledixerit,
vt pluuiæ, ventis, &c.

5. *Contumelia.*

An proximo verbis iniuriā, aut conui-
tium fecerit.

An opere aliquid egerit, quod fainam aut
honorem proximi lætit, veluti an aliquod
signum dederit, quo vir probus existimari
potuisset potator, scortator, aut simili aliquo
peccato inquinatus.

6. *Rixa.*

An reipsa nocuerit, percutiendo, lutum
proiiciendo, insidiando. quoties?

Sextò, de Gula.

GVla est vitium, quo inclinatur homo
ad comedendum aut bibendum in-
ordinate. Quod fit quinq; modis.

1. *Præueniendo tempus edendi.*

An ne nimis mature comedenterit.

An diebus ieuniorum vsq; ad vndecimā

38 PIAR. ET CHRIST.

abstinuerit, & à prandio usque ad vesperam.
quoties non?

An nimis sèpè in die comedenter. (ties?)

An ante communionem comedenter. quo-
2. *Lautiores cibos querendo.*

An còtentus fuerit cibis, quibus commu-
niter vtimur.

An potius quæsierit cibos inusitatos, ad
delicias, vt fungos, &c.

An comedenter carnes diebus prohibitis,
aut oua in quadragesima. quoties? (ties?)

An comedenter carnes humanas sciēs. quo-
3. *Delicacius cibos præparando.*

An in cibo sumendo aut potu, quæsierit
potius gustatum oblectare, quam necessita-
ti satisfacere.

An excogitauerit, inuenierit nouas artes,
delectandi gulam nouis mixtionibus, aut
condimentis.

4. *In quantitate excedendo.*

An se se inebriauerit. quoties?

An ventrem cibo, vel potu infarciuerit, vt
horis aliquot ineptus esset ad officium suum
præstandum.

An nimio cibo vel potu valetudinē suam
offenderit.

An diebus ieiunij vesperi cibum sumpse-
tit, sub ratione cibi potius, quam medicinæ,
ne potus noceat, &c. quoties?

An

An pridiè dierum iejunij vespéri, aut ipso die iejunij, in prändio, ideo se solito magis repleuerit, vt iejunij laborem non sentiret.

5. *Audius sumendo.*

An nimis audie cibum suūpserit, potissimum si valetudini nocuerit.

De quinque filiabus Gulae.

1. *Hebetudo sensus circa intelligentiam.*

AN ex crapula talis fuerit stupiditas in eo, vt confessurus non potuerit conscientiam examinare, orare, necessaria discere, aut retinere, aut vesperi se colligere iturus cubitum.

2. *Inepta lætitia.*

An ex gula sollicitudinem rerum necessariarum deposuerit, nō cogitans de precibus horariis persoluēdis, lectionibus descendis, aliisque perficiendis, quæ officij erant.

An laruatus incesserit, vestibus mulieribus usus fuerit, quoties?

3. *Multiloquium.*

An inter pocula de rebus sacris disputauerit, de rebus aliorum locutus fuerit, principes aut superiores iudicauerit; leuiter promiserit, aliorum sermone m̄ interruperit.

4. *Scurrilas.*

An verbis sordidus fuerit, cantica turpia cecinerit, rhythmos inhonestos recitauerit.

40 PIAR. ET CHRIST.

Huc pertinent turpes contactus, oscula, luctationes, & similes petulantiae.

5. *Immunditia.*

An euomuerit ex ebrietate. quoties?

Huc pertinent nocturnae pollutiones, & turpia somnia post crapulam aut ebrietatem. Item scandala per aliquod istorum excitata.

Septimò, de Acedia.

ACEDIA est tristitia ex eo proueniens, quod Deus velit nos esse bonos: veluti, si doleat quis, se esse factum à Deo, ut bene viuat. Item si doleat, necessario vel eundum esse ad cœlum, vel ad infernum.

De sex filiabus Acedia.

1. *Desperatio.*

AN desperarit se posse saluari. quoties? estq; peccatum in spiritum sanctum.

An in illa desperatione diu hæserit.

An propter eam aliquid mali commiserit. quid, & quoties?

2. *Pusillanimitas.*

An propter difficultatem refugerit media, se & alios iuuandi; veluti, non orauerit ad gratiam impetrandam, nō studuerit ad alios iuuandos, non usus sit talento suo ad auxilium aliorum sibi dato, concionandi, docendi, monendi, &c.

3. *Torpor.*

3. *Torpor circa præcepta.*

An neglexerit aliquid ad salutem necessarium: ut, discere orationem dominicā, symbolum Apostolorū, præcepta decalogi, &c.

Ad has duas filias referuntur 12. alia vitia.

1. Tepiditas, quæ est paruuus amor boni.
2. Mollices, quando statim cedimus duris, veluti temptationibus.
3. Somnolentia, dum rebus sacris indormimus, non autem fabulis.
4. Dilatio, quando bonum propositum, aut opus bonum differimus. (Dei.)
5. Tarditas, quando lentè agimus negotia.
6. Negligentia, quando homo non curat quomodo opus suum faciat, dummodo absoluat, ut fit, dū preces nostras percurrimus.
7. Imperseuerantia seu inconstātia, quando opus cœptum non deducimus ad finem.
8. Remissio, quando quotidiè quis efficietur deterior, ut qui semel feruidè cœperunt, paulatim efficiuntur frigidiores.
9. Incuria, quando quis sibi commissorum curam non habet.
10. Ignauia, cùm quis mauult in miseria perseuerare, quām aliquid laboris assumere: potius mēdicare, quām laborare: bono aliquo carere, quām scribere.
11. Indeuotio, cùm fastidimus spiritualia.
12. Tædium vite, si tædeat hominem quod viuat.

4. *Malitia.*

An bona spiritualia, quæ contristant, impugnauerit: ut dicat Sacerdos aut Religiosus non esse seruandam sibi castitatem.

Aut alius; non esse abstinentum in quadragesima à carnibus.

Hinc fit impugnatio veritatis agnitæ, quæ est peccatum in spiritum sanctum.

Huc etiam pertinent duo alia peccata in spiritum sanctum.

1. Impenitentia, qua homo non vult dolere de peccatis commissis, etiamsi statuerit ea non amplius committere.

2. Obstination, qua statuit coimissa peccata repetere.

5. *Rancor.*

An impugnauerit homines, qui eum ad bona hortabantur.

An dixerit cōcionatorem mentiri, aut errare quoties?

6. *Euagatio mentis erga illicita.*

An se ad illicitas consolationes conuertir, aut quæ ipsum non decebant: veluti, an clericus tabernas frequentauerit, aut monachus secularia tractauerit.

An tempus inutiliter triuerit.

An in oratione sciens & volens euagatus fuerit.

Huc pertinet omnis leuitas in gestibus, inquie-

inquietudo corporis, qua homo non potest
quietus consistere: curiositas, qua inutilia
vult scire: garrulitas, instabilitas, cum nunc
hoc vult, nunc illud: denique, cordis & se-
suum nulla aut parua custodia.

De nouem peccatis alienis.

Iussio, consilium, consensus, palpo, recursus.

Participans, mutus, non obftans, non manifestas.

1. Iussione.

AN iusserit aliquem mali quippiam fa-
cere, aut aliquid quod ad malū dicit.
An aliquem ad huiusmodi coegerit, velu-
ti ad æquales haustus.

Si iussit furtum, tenetur ad restituionem,
etiam si ipse non fuit particeps factus.

2. Consilio.

An sciens malum consilium dederit.

An ex eius cōsilio aliquid mali sit secutū.

An consilium dederit in re alicuius mo-
menti, quam non intelligebat, veluti, in con-
scientiae negotiis, dicens ex ignorantia id
non esse peccatum, quod erat peccatum, aut
simile. quoties?

3. Consensu.

An eius cōsensu aliquid mali sit commis-
sum. quod fit variis modis.

I. Si, qui est superior, dat subditis peccan-
di licentiam.

44 PIAR. ET CHRIST.

2. Si tanti est momenti eius persona apud alium, ut eius consensus ad peccatum inducat.

3. Si malum suo nomine commissum approbet.

4. Si multi conueniant ad magnum damnum inferendum, & singuli tantum parum inferant, ut cum multi simul intrant vineam, & singuli unicus vnam carpunt: singuli enim tunc rei sunt totius damni.

5. Consensu etiam peccant, quibus placet peccata olim ab aliis commissa.

4. Laudatione seu adulacione.

An laudauerit peccata aut peccantes.

An auditis detractionibus, aut verbis turpibus, riserit.

An aliquem laude vel vituperio incitarit ad peccandum, vel peccanti animu addiderit, vel post peccatum a penitentia retardauerit.

An aliquem promissis induixerit, ad malum ad quantum, & quoties?

An vitia nominibus virtutum, aut virtutes nominibus vitiorum palliauerit.

5. Defensione, qua malefactoribus passum fertur.

An peccatorem ad eius auxilium in dominum receperit, veluti haereticum aut fugituum. quoties?

An iustitiae aut superiori, volenti alterum pro meritis castigare, restiterit. quoties?

An

An impediuerit volenteim impedire alterius peccatum.

An aliquem in peccatis defenderit, aut excusauerit, aut ei fauerit.

6. *Participatione.*

Si sit vel socius criminis, vel particeps lucri iniusti.

An usurario dederit mutuum ad usuras exercendas quantum, & quoties?

An sine necessitate petierit ab usurario mutuum sub usurpa.

An alteri dederit mutuum aut comodatum, ad male agendum quoties.

An a furibus aut usurariis acceperit, vel emerit, quae sciebat iniuste ab illis haberi. quae & quoties?

An beneficium acceperit per resignationem ab eo, quem sciebat illud simoniace occupare. quandiu id seruauerit?

An habitauerit in domo usurarij, eum in peccatis iuuans. quandiu?

An lucrū ex aliena turpitudine parauerit.

7. *Tacendo.*

An peccata suorum subditorum, aut sibi commissorum non reprehenderit.

An cum verisimiliter sciret peccatēm celsaturum a peccatis per eius admonitionem, omiserit admonitionem.

Si est Sacerdos, confessarius, aut concio-

nator, an vitia omiserit reprehendere.

An sibi commissos non docuerit, quæ ad salutem sunt necessaria: vt orationem dominicam, salutationem Angelicam, symbolum Apostolorum, decem præcepta.

Qui alium de sacro fonte suscepit, an curā habuerit vt is, quem suscepit, prædicta sciret.

8. Non obstante, seu impediendo factis.

An subditos suos non castigauerit, vt par erat.

An cùm posset, alterius peccatum non impediuerit.

An is, qui est superior, non condiderit bo nas leges, vel ordinationes ad subditos suos in officio conseruandos.

9. Non manifestando peccata.

An non detulerit ad superiorem, vel ad euin, quæm putabat posse emendare pecca tum alterius.

An rogatus à iudice de alterius furto, ne gauerit se scire, quod tamen nouerat, quo in dacio alter careat, sibi ablata. Hoc enim non solum est peccatum mortale, sed etiam obligatio ad restituendum damnum, quod alter ex eius mendacio accepit.

De circumstantiis peccatorum.

Non est satis confiteri peccata, nisi etiam addantur circumstantiae, quæ peccatum au gent vel minuunt.

Cir-

Circumstantiae sunt:	<i>Locus</i> , sacerdoti prophanus.
	<i>Tempus</i> , dies festus, dominicus an prophanus.
	<i>Persona</i> , Ecclesiastica, religiosa, an secularis.
	<i>Conditio</i> , superior an subditus, an in dignitate.
	<i>Socij</i> , an cum patre, cōsanguineo, cum multis; an paucis.
	<i>Finis</i> , qua intentione fecerit.

Hæ circumstantiæ, 1. aliquando faciunt, vt id quod veniale peccatum erat, sit mortale: vt, auferre alicui calamum ea intentione, vt Deum blasphemet.

2. Aliquando mutant speciem peccati: vt fornicatio comitissa cum cōiugata, est adulterium: cum consanguinea, est incestus. Furtum commissum in templo, est sacrilegium.

3. Aliquando multiplicant peccata: vt, qui post votum castitatis committit fornicationem, fornicatur, & violat votum. Qui comedit carnes die Veneris, in quadragesima. Qui iurauit aut voulit non peierare, & tñ peierat.

4. Aliquando inducunt excommunicationem: vt, percutere clericos.

5. Aliquando non mutant quidem peccati speciem, sed grauius reddunt: prius enim est peierare diebus sacris, quam prophanis, & vt D. Bernardus ait: Inter seculares, nugæ Lib. 2. de sunt nugæ: in ore Sacerdotis, blasphemiae. confid.

CAPVT IIII.

DE CONFESSIO NE GE
nerali, & eius utili-
tate.

VNT nonnulli, qui dubitant, an vtile sit,
Saliquando generalem de tota vita con-
fessionem instituere, eaq; omnia pecca-
ta repetere, quæ aliàs confessi fuerant. Qui-
bus est dicendum, quandoq; id esse impro-
bandum, quandoq; autem vehemēter com-
mendandum. Improbandum enim est, si nō
rectè ad eiusmodi generalem peccatorum
repetitionem homo moueatur. Quod posset
accidere vel ex errore, quo sibi persuaderet
peccata semel legitimè confessa non esse re-
missa, sed sæpè repeti debere, vt remitteren-
tur: vel ex nimiis conscientiæ scrupulis, qui-
bus fit, vt nūquam sibi quacunq; cōfessione
homo satis fecisse videatur. Talibus quippe
generalis confessio permittenda non est, sed
prohibenda. Commendanda est autem ge-
neralis cōfessio iis, qui bonis causis ad eam
mouentur. Causæ autem eiusmodi sunt va-
riæ. I. Si metuatur in aliquam ex antèceden-
tibus confessionibus defectum talem irre-
psisse, qui peccatorum remissionem impe-
diuerit. Hoc namq; si aliquando factum fuis-
set,

set, (vt sit frequenter) necessariò est repetenda confessio. Euenit autē hoc variis modis.
1. Si confessio sit facta Sacerdoti, potestatem ad eum absoluendum non habenti, aut fortasse ex ignorantia vel ebrietate non recte absoluenti. 2. Si defuerit confitenti cōtritio, aut dolor de peccatis sacramēto cōueniens, aut propositū peccata vitandi. 3. Si sciens & volens peccatū aliquod mortale subticuerit.

Secunda causa est, vt generali cōfessione renouetur dolor de singulis peccatis & pudor: atq; per ea, virtute meritorum Christi, pœna peccatis debita, vel penitus tollatur, vel saltem minuatur.

Tertia est, vt tali repetitione excitetur in homine charitas in Deum, dum omnia sua peccata simul inspiciēs, admiratur diuinam bonitatem, quæ tantas abominationes tandem tolerauerit. Plus enim mouent peccata omnia simul inspecta, quam separatim diversis temporibus considerata.

Quarta est, vt homo, dū peccata tam multa considerat, & bona exigua videt, quibus essent illa tegenda, se se incitet ad opera bona, ne peccatorum numerus bonorum operum multitudinē vincat, memor istius sententiæ D. Chrysostomi: Nisi tot fuerint bona, vt exuant crimina, & ex relictis aliquid in iustitiam nobis reputetur de nobis, à suppli- Homil. 80. ad pop. An-
tiochenum.
ciis liberabitur nemo. d

Sunt porrò nonnulli, qui singulis annis confessionem annuam peccatorum faciunt, tūm ob causas iam dictas, tūm vt inspiciant, quos illo anno in virtutibus progressus fecerint. Quorum studiū vehementer est probandum, quippe qui declarant, quantum sit ipsis curæ suæ animæ salus, atque perfectio. Sicut enim bonus paterfamilias, quotannis semel rationes omnes datorum & acceptorum colligit, vt statim norit rerum suarum: Ita Christianus, qui in mercatu virtutum est constitutus, non malè agit, si quolibet anno videat, quantam ad virtutes accessionē fecerit, quæ vitia deposuerit, quas imperfectiones reliquerit, & quantum fieri potest hunc annum cum precedentī conferens, si aliquid spiritualis lucri obseruat, Deo gratias agat: si verò detrimētum negligentia sua sit passus, ex animo doleat, stimulosque sibi ad fortius currendū addat.

CAPVT V.

*DE MODO SE P R A E P A R A N Z
di, ad sanctissimum Eucharistię
Sacramentum sumen-
dum.*

EX hoc omnium bonorum spiritualium fonte, tantum se quisq; hausturum credit,

dat, ad quantum capiendum ipse se preparaverit. Potest autem ista præparatio fieri bifariam. Quidam enim satis habent, peccatum in communione euitare, ac se ad cōseruationem & augmentum gratiæ aliquo modo disponere: Alij etiam ad gustandum in hoc Sacramento, quām suavis sit Dominus, & ad gratiam abundantiorem accipiendam, & vehementer augendam se comparant.

De priori præparatione minus perfecta, sed omnibus necessaria.

PRIMA præparatio, quæ in omnibus esse *Impedimenta* debet, exigit ut quæ impediunt dignum *torum res accessum* ad communionem, vitentur: cuiusmodi est excommunicatio, & peccatum mortale. Ab illa ergo absoluī, qui ligatus est, & ab hoc emundari, qui sibi peccati cōscius est, per contritionem, & confessionem, & propositum firmum in posterum abstinenti, curet. Est etiam manē communicaturo impedimentum cibus, post medium noctem sumptus, nisi periculum mortis immineret, & huiusmodi impedimenta necessariò sunt remouenda. Decet etiam alia remoueri: cuiusmodi est nimia distractio mentis, tedium, & somnolentia, & magis quām hæc, commotio à pollutione (etiam sine culpa)

D. Bernar. vel ab alio peccato, præsertim si mortale sit, de præcept. nam illo die abstinentum esset etiam post & diffusat confessionem, si caussa vrgens non excusaret: non tamē mortaliter peccaret, qui cum his secundariis impedimentis ad communionem accederet, & deuotio multos huiusmodi defectus supplere posset.

Primum ergo in hac præparatione sit, impedimenta remouere.

Bona volū- Secundum, bona cū voluntate inseruentas & fides. di Deo, quæ bonis operibus, cùm opportunum fuerit, confirmitur: & cum fide syncea, ad nutriēdam animam sanctissimo Christi corpore, accedere.

Humilitas. Tertium, ut magna cū humilitate, ex consideratione tantæ maiestatis ac sanctitatis, ad communionem accedatur.

Deuotio. Quartu[m], ex consideratione passionis Christi, & ex præsenti benignitate, quæ nobis in hoc Sacramento exhibetur, ad speim & amorem se excitare: ad quod oratio cum consideratione multum valet.

Post communionem, hoc faciendum est Christo, quod solet fieri nobili hospiti.

Primo, agendæ illi gratiæ, quod ad tamē vile hospitium accesserit.

Secundo, offereimus illi nos totos, nostraque omnia, ut illa tanquam sua disponat, & curet.

Tertio,

Tertiò, aperiemus ei paupertatem nostrá, nostrosq; omnes defectus, petemusq; gratiam, ad malas affectiones omnes deponendas, virtutesq; contrarias assequendas.

*De secunda præparatione
exactiori.*

SECUNDA dispositio tria exigit, ante cōmunionem, tria circa eam, totidem post eam.

Ante communionem primò exigitur dolor de peccatis etiam venialibus, & cōfessio, si quid conscientiam grauaret: & breuiter, quicquid ad puritatem animæ pertinet. Cor *Puritas.* etiam purgadum est ab omni amore sensuali, ac desideriis, & delectationibus, quæ diuinum amorem non adiuuant: & sensus discreta quadam seueritate, etiam in rebus lictis, restringendus est.

Secundo, fames huius cibi excitanda est, *Désideriū.* dupli consideratione: altera, excellentiæ & vtilitatis huius Sacraméti: altera, propriæ paupertatis ac necessitatis.

Tertiò, profunda reuerentia & humilitas *Reuerentia* quæ duabus etiam considerationibus iuuatur. Altera, immēsa magnitudinis, dignitatis & imperij Christi domini, & puritatis: quia nec stellæ in eius conspectu mundæ sunt. Altera, contrariæ vilitatis, & infirmitatis no-

stræ quæ considerata efficiet, vt diuinam
beneficentiam magnificiamus.

Tria circa communionem.

Amor. **I**N primis circa communionem exigitur amor, qui in duabus considerationibus inuenitur: Altera, passionis Christi, ex cuius vulneribus amor cōuenientissimè hauritur: altera, præsentis beneficij, in quo tanta cum dignatione & charitate Iesu Christus se cōmunicat, tanquam familiariter & intimè nobis se coniungens: nec solùm eius maiestas pauperem nostram domum ingreditur, & à nostris vulneribus non abhorret, sed sanguinem etiam suum & corpus, in medicamentum donat, ad nos sanandos, præseruandos, confirmandos.

Spes. Secundò, exercetur spes, considerando in Christo esse, quicquid confidentiam excitare potest: hinc quidem, quoniam potest omnne bonum nobis conferre, cùm sit omnipotens, & indigétiam nostram perspectam habeat. Cùm ergo accedamus ad mare immēsum bonorum omnium, quomodo nō hauriemus aquam gratiæ abundantter ex eo? Inde verò, quia vult omne bonum nobis impertire, cùm sit summè benignus, cùm nos diligat plus quam nosipsci, magisque largiri nobis sua dona, quam nos recipere, desideret,

ret, cuimque, ne meritum desit, suum nobis impendat.

Tertio, ex intimo corde gratias agere pro *Gratiarum tanto beneficio, & charitate, qua nos complicitus est.*

Tria post communionem.

POst communionem, ad fructum huius Sacramenti seruandum, & magnopere augendum requiritur.

Primo: Custodia sollicita sensuum, linguæ, *Custodia & cogitationum, post tatum hospitem domi suum.* nostræ exceptum: & si accideret quid committi, quod ipsius oculis displiceret, statim cum dolore ad veniam petendam accedere, & ne à nobis recedat, suppliciter orare.

Secundo: exhibere huic hospiti, quicquid *Dona obsequij bonarum operationum, ex ipsius rationis.* amore poterimus: & quod eisdem deest, bona voluntate supplere, illius gloriæ amplificationem cum maxima cupiditate desiderando.

Tertio: assistere summo huic hospiti domini nostræ suo loco & tempore, per meditationes & orationes deuotas, nobis & proximis nostris omnia necessaria & utilia petendo, laudando, gratias agendo, &c. Iuuat ad hoc ipsū, crebro ad sanctū hoc Sacramētum accedere. Penitus enim in Iesum Christum ingrediemur, & magis ille participes donorum suorum nos faciet.

*De corporis compositione in sacra
Communione.*

QUOD ad Corporis compositionem attinet, ea sit eiusmodi, quæ & tantum Sacramentum deceat, & nihil insolens habeat, & Sacerdoti sacram hostiam porrigi molestiam non adferat. Itaque genua flecantur, manus complicentur, non ad os eleuatæ, ne Sacerdotem impedian, sed circa pectus decenter compositæ. Caput sine motione sit in neutram partem inclinatum, aut anterius demissum, sed moderatè eleuatum; ut citra difficultatè à Sacerdote os attingatur. Oculi vel clausi vel demissi; turpe enim est, eo tempore, vel Sacerdotem aspicere, vel aliò oculos cōuertere. Os omnino quietum sine vlla lectione vel labiorū motu, honestè apertum, non nimis diductum: Lingua extrellum labium attingat, non nimis extensa, vt hostiam suscipiat, & in os deferat, saliuatq; reuerenter liquefactam in corpus demittat; nō enim est dentibus terenda, vel palato admouenda, sed ante ablutionis sumptionem deglutienda. Corpus totum erectum sit, & sine motu vlo quietum, suspiria, flatus, gemitus, pectoris tensiones, exclamations, vocales orationes, & id genus alia, quæ non raro periculum adferunt, vel casus hostiæ sacræ,

sacræ, vel contactus dentium, aut labiorum; communionis tempore omittantur. Oret tunc solus Spiritus, sanctaꝝ, & suaui meditatione in Deum feratur.

CAPVT VI.

ARGVMENTA POPVLA-
ria ex similitudinibus duc̄ta, pro frequēti
communione Corporis
Domini.

SIC VIR parens, cui gratissimum est frequenter domum filij sui vocari, sciens huius sui desiderij filium esse concium, non recte accipit, si semel tantum, bis, terve in anno, aut saltem raro admodum inuitetur. Ita Christv, cuius nouimus esse delicias ver- *Proverb. 8.*
 fari cum filiis hominum, si raro admittatur, meritò iniquè ferre potest.

2. Amicus libenter adest amico. Si ergo tu Christo non ades libenter, signum est paruit erga eum amoris.

3. Dicis te desiderare Christo perpetuò adesse in cœlo. Hic ergo frequenti communione, ineunda est cum eo familiaritas, ne post hanc vitam te non agnoscat. Nam sicut amicus, qui in prosperitate amicum negligens, aliis sese iungit, si tempore aduerso ab aliis desertus, amicum repetit, non id facere

ex charitatis affectu videtur, sed ex necessitate: Ita qui dum viuit, Christum Dominum postponit rebus terrenis, post mortem iudicandus est non ex amore Christum desiderare, sed quia alia solatia, quae Christo præposuerat, desunt.

4. Sicut diues homo, natura misericors & liberalis, si sèpè visitet domum ruinosam hominis pauperculi, nunquam ad eam veniet, nisi relicto aliquo dono, tūm pro beneficio hospitij, tūm pro domus reparatione: potissimè si statuat sèpius eòdein diuertere. Ita Christus ditissimus & sumimè misericors, quoties in domum nostram per sanctissimum Eucharistiae Sacramentum ingreditur, nunquam discedit, nisi relicto eximio munere, partim pro officio communionis, partim ut habitaculum sibi, ad quod frequenter venire proponit, dignum paret. Quia enim nemo ita probè nouit, quo ornatus parandus sit locus Christo, atq; Christus ipso: ideo communione vna disponitur homo ad communionem sequentem, nempe dum Christus frequenti communione sibi ipsi locum parat.

5. Fascis viridis ut totus incédatur, & ignē concipiatur, nō satis est si semel ignis subiicitur, sed frequenter ignis admouendus est, ut eius crebra repetitione, primūm quidem incalescant ligna, deinde verò teneriores ramusculi:

musculi absumentur, paulatim quoq; fascis exsiccatus in ignem tandem totus vertatur. Eodem pacto, homo vitiorum atque passionum copia humidus, nō statim conuerti potest in ignem diuinum, nisi crebra communitate passiones sensim educantur.

6. Sacra Eucharistia est cibus animæ, sicut panis est cibus corporis. Anima autem tanto est corpore præstantior, quanto diuinior: nimis ad Dei imaginem & similitudinem creata, Christi sanguine redempta, immortaliitate donata, naturæ angelicæ, sine qua nec ipsum corpus viueret. Nonne ergo indignū est, quod corpus hoc à verinibus absumentum, atq; in cineres breui redigēdum, quotidie sœpè pascatur, atq; ad illud fouendum omnia studia, omnesq; labores conuertantur: Animæ autem nutrimentum & raro, & non sine tædio præbeatur? Sanè, sicuti corpus sine cibo nec labores ferre potest, nec viuere: ita anima sine Eucharistia, nō potest istius peregrinationis labores sustinere, nec vitam retinere. *Qui (inquit Christus) manducat me & ipse viuet propter me.* quasi dicat: non viuet, nisi me sumat.

7. Corpus induere solet qualitates nutrimenti non ex vna sola, sed ex frequenti eius sumptione. Nō enim statim mutatur in cholericum aut phlegmaticum, quisquis semel

eiusmodi cibum sumpsit, qui tales qualitates inducit: nisi continenter eo utatur. Si itaque transferri cupis in qualitates Christi, esseq; spiritualis, passionibus vacuus, & planè cœlestis: frequenter hoc cibo diuino vesca-
ris oportet.

8. Quo tempore aer est peste infectus, so-
lent homines uti aduersus noxium aereim,
imminensq; periculum medicina præserua-
tiua, potissimum egressuri foras. Atqui vero,
totus iste mundus infectionibus plenus est,
nimirum infinitis peccatis, occasionibusq;
peccandi. Proinde, qui præseruari à peccatis
cupit, is medicina hac eò frequētius utatur,
quò illi grauiora imminent pericula, & plu-
res occasions, quibus ad peccandum indu-
ci posset.

9. Sicut is, cui inter hostes est incedendū,
dat operam ut comites habeat, & arma, qui-
bus hostes aut deterreat aut repellat: ita qui
in hac vita inter innumeros hostes visibiles,
& inuisibiles degit, curare debet, ne vel co-
mitatu, vel armis destituatur. Optimus autē
comes est Christus in Eucharistia sumptus,
cui semper adest innumera multitudo An-
gelorum: optima etiam arma præbet com-
municanti, quando gratiam & fortitudinem
largitur. Sæpè est ergo ad hanc mensam ac-

*Psal. 12. cedendum & cum psalmista dicendum: Pa-
rasti in*

rasti in conspectu meo mensam, aduersus eos, qui
tribulant me.

10. Sicut qui filium habet vnicè dilectum,
hoc maxime curat, ne ei doctus aut diligens
pædagogus desit, à cuius latere nunquam
discedat: ita qui animam suam recte institu-
tam cupit, nūquā patietur ab ea Christum
abesse, sed eam illi per crebram communio-
nem coniunget, & cum sponsa in Canticis
dicet: *Introducam te in domum patris mei, & in Cant. 8.*
cubiculū genitricis meae: ibi me docebis præcepta tua.

11. Sicut infirmus aut grauiter vulneratus,
desiderat medici vel Chirurgi frequenteim
acessum, & medicamenta seu malagmata,
quibus vulnera sæpè reficiantur: ita Chri-
stianus, variis multisq; vulneribus in anima
saucius, & grauibus morbis affectus, meritò
desiderare Christi optimi Medici præsentia
debet, qui in sacramento Eucharistie omniū
morborum remedia secum ad fert. Ita enim
dicit Diuus Bernardus: Eucharistia medi-
cina est ægrotis, peregrinantibus diæta: de-
biles cōfortat, valentes delectat, languorem
sanat, sanitatem seruat: sit homo mansuetior
ad correptionem, patientior ad laborem, ar-
dentior ad amorem, sagacior ad cautelam, ad
obedientiam promptior, ad gratiarum actio-
nes deuotior.

12. Sicut populus Israeliticus totis 40. an-

nis in deserto, vsque ad ingressum in terram promissionis, vixit quotidianus esu Mannæ, quod Manna gesit nostræ Eucharistiae figuram : ita nobis in huius mundi perègrinatione frequenter est Eucharistia sumenda, quæ ob id vocatur panis quotidianus (ait D. Lib. 5. de Ambrofius) quia quotidie esset accipienda : Sacram. quotidie quidem in Missæ sacrificio spiri- cap. 4. tualiter, semel autem sacramentaliter in hebdomada.

13. Sicut mercatores ea loca sepius frequentant vbi plus lucri expectant : & pauperes illorum ianuas, vbi copiosiores eleemosynæ conferuntur : Ita Christianus ad Christi mensam frequentior esse deberet, vbi & maiora a Ambros. & vberiora dona dantur. siquidem h̄c a di- lib. 4. de Sa- mittūtur quotidiana peccata : b expelluntur cra. cap. 4. potestates Satanæ : c dantur vires ad ipsum b Ignatius etiam Martyrium subeundum : d minuitur epist. 14. ad in minimis peccatis sensus, in grauioribus Ephesios. autem tollitur omnino consensus : denique c Cyprian. adferūtur omnia bona: quia homo commu- lib. 1. epi. 2. nicans in id transit, quod sumit. D. e Léo ait: d Bernard. Venit quippe ad te Christus, vt te honore fer. de cœna afficiat sua præsentia, vngat te sua gratia, cu- Domini. ret te sua misericordia, lauet te suo sanguine, e Serm. 14. resuscitet te sua morte, illuminet te sua luce, de paf. Do- inflammet te suo amore, consoletur te sua mini. infinita suavitate, vniat & desponset se cum anima

anima tua, faciatq; particeps te spiritus sui,
omniumque bonorum, quæ cuin hac carne,
quam tibi offert, in ara crucis promeritus
est. Quemadmodū ergo si princeps aliquis,
multa secum afferens munera, qualibet sep-
timana, ianuam tuam pulsaret, gratissimo il-
lum animo reciperes: Ita cum magno desi-
derio & gratitudine conuenit Christum su-
scipere, cuius dona omnes res terrestres pre-
stantia ac magnitudine vincunt.

CAPVT VII.

*DVO ARGVMENTA CON-
tra frequentem Communionem
dissoluuntur.*

DVO sunt argumenta, quæ contra hanc
frequentem corporis Dominici sum-
ptionem adferri solent: prius quidem
a pigris, & negligentibus: posterius verò a
bonæ conscientiæ hominibus.

Prius est: homines sœculares non esse di-
gnos, qui tam crebro, id est, octauo quoque
die ad mensam Dominicam accedant. Scri-
ptum esse enim: *Probet seipsum homo, & sic de 1.Cor. xii.
pane illo edat, &c. & qui manducat & bibit indis-
gnè, iudicium sibi manducat & bibit.*

Respondeo primò. Qui digni non sunt ut

Chrysoft. sēpē accedant, digni etiam non erunt vtrarō
Homil. 61. accedant: quia non dilatio & mora tempo-
ad pop. An- ris, sed crebra cōmūnio dignos reddit. Hoc
tioch. enim argumentum eodem modo se habet,
 atq; si dicas: rarō verratur cubiculū, vt mun-
 dus sit ad Regē suscipiēdum. Constat enim,
 quod non rarō, sed sēpē verrendo, cubiculū
 maiorem munditiem habeat. Quoties porrō
 cōmunicas, mundatur atq; ornatur cubi-
 culum cordis, atq; ab ipsomet Christo orna-
 tur, qui optimē nouit, quo potissimum or-
 nāmēti & p̄parationis genere delectetur.

Secundō dicendum est, triplicem digni-
 tatem posse in hoc negotio considerari, qua-
 rum prima est, vt tanta sit dignitas, quantam
 meretur Christi maiestas. Atqui hanc adfer-
 re nec ipsi Angelici spiritus, adeoq; nec ipsa
 Mater Dei potest: quia infinitam Maiestatē,
 decet dignitas infinita. Secunda: vt tanta sit
 dignitas, quantam homo fragilis potest ad-
 hibere. Sed nec ista est ad communionē ne-
 cessaria, tametsi tantō maior in hoc Sacra-
 mento gratia accipiat, quanto quis acce-
 dit dignior & paratior.

Tertia est, quam Christus requirit, & quē-
 ipsi sufficit. Ea verō est, vt homo à peccatis
 per Sacramentum p̄enitentiæ liber, deside-
 ret in posterum peccata vitare. Deo placere,
 suaq; omnia in gloriam Dei referre. Cūm er-
 go que-

go quereris te indignū esse & tepidum, imò frigidum: cogita te non ob id accedere ad ignem quia cales, sed vt calescas, & in hoc negotio sufficere desiderium caloris, semo-to omni obstaculo, quod calorem impedire possit.

Sed dicunt nonnulli, non esse hominum sacerularium, toties sacramenta frequentare: hoc esse solorum Sacerdotum, ad quos per-tinet sacrificij celebratio, & sacramentorum administratio. Respondendum verbis D.

Chrysostomi: Est vbi nihil differt Sacerdos *Homil. 18.*
à subdito, vt quando fruendum est horren-*in 2. Corin.*
dis mysteriis, similiter enim omnes, vt illa
percipiamus, digni habemur, &c. Nam Sa-
cerdotium dat consecrandi, offerendi, distri-
buendi potestatem, non autem accipiendi
dignitatē, quam vita facit, non Ordo. Proin-
de sicut Sacerdos impius indignus est, qui
hoc Sacramētum vel semel in anno accipiat:
ita laicus bonus dignus est, vt qualibet septi-
mana accipiat.

Sed rursus adferuntur secularium occu-
pationes, quibus à dignitate & præparatio-
ne conuenienti videntur impediri. Quibus
dicendum est, i. Nullum esse ad communio-
nem impedimentū, nisi peccatum, & fordes
peccati: proinde occupationes, quæ pecca-
tum non habent adiunctum, nihil impedire.

2. quò quis maiores occupationes sustinet, eò maiori opus esse auxilio. Nullum porrò inuenio meliorem adiutorem, quam Christum Dominum in sacramento suscepimus. Præterea in magnis negotiis maiora esse pericula : atq; idcirco necessarium esse medicamentum præseruatuum, ne noxium aerem in occupationibus, per multa colloquia haurias. 3. Non esse difficilè homini sacerulari, quamuis negotiis multis implicatissimo ad sacram communionem qualibet septimana se præparare, si pauca ista seruare velit, Christiano homini meritò seruanda. 1. vt manè quotidiè sacrum Missæ officium, si potest, audiat : sin minus, saltem oratione se Deo, suaq; omnia ex animo commendet. 2. Vt vesperi ante somnum conscientiam suam examinet, peccataq; diei illius memoriæ mandet. 3. Vt Dominica die totius hebdomadis peccata colligat, & confessione conscientiam purget, sumptoq; Christi corpore tempus ante meridianum, vel totum, vel ex magna parte deuotioni, Deoq; quoad eius fieri poterit, impendat.

Posterius argumētum est hominum piorum, qui post frequentem aliquanti temporis communionem, magno dolore queruntur, adeò se nihil proficere, ut magis deficere quotidiè sibi videantur.

His quoq; respondendum est. 1. Non illos omnes deficere, qui sibi deficere videntur, sed potius eò magis proficere, quò defectus magis agnoscitur. Sicut fordes cubiculi im-mundi non videntur in tenebris, interdui autem in lumine solis videntur etiam minutissimæ fordes cubiculi mundi: quoq; maiori lumine cubiculum illustratur, & homo ipse acutius videt; eò plus fordium ei apparet. Itaq;, quòd non videatur sibi homo proficere, non existit inde, quòd non proficiat: sed ex eo, quòd minuta peccata facilius aspi-ciatur, magisq; detestetur. 2. Proficientium es-se, non agnoscere profectum, ne superbia extollantur: tamen qui sibi progredi in dies nihil videntur, si annos cum annis conferant, fortassis profectum inuenient, sicut puer, qui corpore crescit, non percipit incrementum, nisi post annos aliquot, quando vestes illas sibi experitur non conuenire, quibus antea commode vti consueuerat. 3. Quod pij homines non aduertant profectum, inde prouenire, quòd non statim assequuntur illud quod optant, nimirū passionū vacuitatem, in oratione feroarem, animum perpetuò ad Deum intentū. Sed licet non assequātur ista, vt optant: assequuntur tñ alia pro Dei voluntate: nimirum, peccatorum cognitionē, conscientiā delicatā, animum ab hoc mundo

alieniorem, atq; ad res diuinās propensiōrē. Quibus in rebus dum paulatim progrediūt, tandem etiam accipiunt prædictā, quæ diu optarunt: sed ita frequenter accipiunt, ut accepisse se prosus ignorent, donec nullū sit à vana gloria periculum.

CAPVT VIII.

DE SACRO MISSAE OFFL-
cio quotidie audiendo.

CHISTVS Dominus in vltima cœna sacrificium Missæ Ecclesiæ suæ instituit, vt fideles munus aliquod haberent, quod Deo Patri offerre, & dare, pro variis beneficiis ac donis possent. Quia enim varia quotidie dona à patre cœlesti accipimus, & ex nobis, nihil nisi peccata rependimus, placuit Christo, nobis hoc sui corporis sacrificium relinquere, quod in gratiarum actionem pro donis, atque in satisfactionem pro peccatis Deo redderemus. Qua ex facile colligi licet, quanta sit Missæ sacrificij utilitas, quo nimirum impetratur, & applicatur quicquid nobis passione, sanguine, & morte sua Christus acquisiuit. Atque ut ex multis pauca referantur.

I. Missæ sacrificio non solum aguntur, sed etiam referuntur gratię Deo, pro beneficiis,

ab

ab ipsius bonitate acceptis. Cum ergo quotidie innumera bona ab eo habeamus, æquum est ut quotidiè gratias, pro donis illius diei, quas possumus maximas referamus. Si enim is, qui pauperi in elemosynam dat exiguum stipem, ingratitudinem & rusticitatem eius accusaret, qui quantam posset gratiam non haberet: ita merito ingratitudinis apud Deum accersitur, qui hoc genus gratiarum illi quotidiè, cum potest, non refert, quod Deo maximè placere nouit.

2. Remittuntur venialia peccata, quibus quotidiè Deus offenditur.

3. Impetratur gratia, ad mortalia peccata cum dolore cōfitenda, & in posterum vitan da. Si ergo infinitis venialibus peccatis quotidiè animam nostram aspergimus, in multaq; pericula singulis momentis incidimus, mortalibus peccatis Deum offendēdi: optimè nobis consulemus, si sacro Missæ officio quotidiè aduersus pericula omnia nos muniamus, & à peccatis purgemus.

4. Datur gratia recte viuendi, confertur auxiliū viuis omnibus atq; defunctis. Quia sacrificium est efficacissima oratio, propter Christum instar mortui præsentem, ad quævis tūm nobis, tūm aliis impetranda.

5. Solet Dominus etiam in temporalibus rebus illi magis fauere, quem videt ante om-

nia spiritualium rerum, & diuini honoris curam gerere. Non enim facile patietur Deus, ut is temporalium rerum damna sustineat, qui ipsius honoris est in primis studiosus.

6. Sicut parenti gratum est, si summo manè, ante omnia à filio visatur & salutetur: ita mirificè placet Christo, ut quotidiè in sacro Missæ officio eum videas, salutes, adores.

a Num. 21. 7. Sicut in veteri *a* lege, aspectus serpentis
b Ador. 5. ahenei sanitatē adferebat vulneratis, & in *b* nouo testamento vimbra Petri curabat egrotos: ita dubium non est, quin Christi corpus, dum in Missæ sacrificio quotidiè deuotè conspicitur, magnam viam ad sanandam animam habeat.

8. In sacro Missæ officio, non solum offeratur Deo patri à Sacerdote, & à præsentibus cum Sacerdote Christi Domini corpus & sanguis, in verum sacrificium pro sua salute: sed quotquot adsunt, dignèq; se parant, spiritualiter corpore Domini reficiuntur per os Sacerdotis. Tanta enim virtus est istius sacrificij, ut quicunq; præsentes intētionem suam cum Sacerdotis intētione cōiungunt, & sacrificij esse participes cupiūt, simul cum Sacerdote de sacrificio manducent, cibiique spiritualis fructum percipiāt, non secus ac membra corporis, ad quę per os cibus transmittitur. *Æ*quum est enim, ut qui Dominicę mensæ

mensæ in spiritu cum Sacerdote ministrat,
in spiritu etiam cum Sacerdote pascatur. Si-
cūt namque conueniens non esset, vt is qui
mēsæ Regis ministrasset, famelicus sine om-
ni cibo dimitteretur : ita non est existimand-
um, sine spirituali refectione relinqui eum,
qui Missæ sacrificio adest, vt par est. Quin po-
tius, sicut in sumptuoso conuiuio, nemo ex
familia fame laborat : ita in mensa hac Chri-
sti, vbi paratur cœna magna, nemo est præ-
sentium, qui nō aliquid accipiat, dummodo
os cordis ministranti & porrigenti manui Lib. 22. de
Christi non claudat. Et sicut in cella vinaria Ciuit. Dei.
nouis vinis repleta, solus aer odore infectus cap. 8. Vide
inebriat : ita in loco, vbi sacrificium offertur, Theodo. in
tanta est gratiæ copia, vt non solum ex eo Philotheco
Dæmones pellat (ad quod D. Augustinus Psalm. 83.
aliquando in domo vexata à malo spiritu, sa- lib. 9. Con-
sacrificium offerri iussit.) sed etiam præsentes feß. cap. 13.
consolatione perfundat, vt merito cum Da- can. 5.
uide clament : *Altaria tua Domine Virtutum,*
Rex meus & Deus meus. Atque ideo semper pij
libenter quotidiano sacrificio adesse solent:
sicut de matre sua refert D. Augustinus : &

Clerici ad hoc præcepto Concilij
primi Toletani te-
nentur.

CAPVT IX.

MODVS AVDIENDI

SACRVM.

TO TVM Missæ officium in tres partes diuiditur: in præparationem, oblationem, & communionem. Proinde qui sacrificio adest, tria præstare poterit.

Primò: cum Sacerdote, aut Sacerdotis ministro, deuotè pronunciabit confessionē, accipietq; generalem absolutionē. Ea enim dimittuntur pecata leuia, si animus ad deuotionem excitetur. Deinde aliquarum piarū precū, vel Rosarij B. Virginis lectione, aut si malit, piā de Christi vita meditatione se præparabit, in mentemq; colliget, idque vel vsque ad finem Euangeliū, hoc est, ad breuiorem canonem, vel vsque ad Sanctus.

Secundò: ab eo loco, vsque ad Agnus Dei, offeret hoc sacrificium Deo Patri cum Sacerdote, primò quidem aliquid cogitans de Christi passione, crucifixione, sanguinis effusione, & morte, quę in hoc sacrificio representantur. Nam Christus licet totus sit sub utralibet specie viuus & verus Deus & homo: tamen sub specie panis candidi & insensibilis, videtur habere formā mortui: & sanguis in calice sub specie vini quasi effusus consideratur. Deinde vero offeret Christum passum

passum & mortuum pro se omnibusq; pro quibus orare tenetur. Rogabit autem Deum Patrem, ut hanc filij sui mortem & passionem suscipere dignetur, in satisfactione pro omnibus peccatis suis, atque propter illam dare sibi gratiam recte viuendi, in studiis virtutibusq; proficiendi, & omnia sua prosperare ad diuini nominis gloriam suamq; salutem. Deinde parentibus, consanguineis, præceptoribus, aliisq; sibi commendatis, impetrabit eadem, singulorumq; necessitates exponet. Memor quoq; erit fidelium defunctorū, patriæ suæ, totiusq; Ecclesiæ Dei.

Tertiò: ab *Agnus Dei*, usque ad ultimas orationes Sacri, præparabit sese ad spiritualem communionem: primò, Deum rogans, ut plena remissione peccatorum, dignetur cubiculum cordis à sordibus purgare: deinde, petens, ut idem cubiculum velit auleis atque tapetibus variarum virtutum ornare: tertio, quanta fieri potest humilitate, orans, ut per os Sacerdotis (cui celebranti intentione cōiunctus est) in animam suam transeat, se visitet, iuuet, vitia deleat, infirma corroboret, & ab eo nunquam recedat.

CAPVT X.

EXPLICATIO MYSTERIORUM sacrificij Missæ.

Missæ sacrificium, est repræsentatio sacrificij à Christo Iesu in cruce peracti, in qua idem Christus, qui solus seipsum obtulit in ara crucis, per veram sanguinis effusionem & mortem, hic per Sacerdotem tanquam ministrum, seipsum offert Deo Patri, sine sanguinis effusione & vera morte, sed per utriusque repræsentationem. Ideoq; Sacerdos personam gerit Christi patientis, & tota Missæ actio Idominicam passionem refert.

De sacris vestibus Sacerdotalibus.

SEx sunt, quibus Sacerdos sacrificans induitur. *Amictus, Alba, Cingulum, Manipulus, Stola, Casula*: quæ duplice habent significacionem: quarum altera refertur ad Christi personam, altera ad conditionem Sacerdotis. Quod ad Christi personam attinet, *Amictus*, qui caput tegit, significat velamen faciei Domini impositum: *Alba*, vestem illam, qua Herodes Christum irrisit. *Cingulum, Manipulus & Stola*, varia vincula, quibus Christum ligarunt diuersi iudices, Iudæi & Gentiles, Pontifices & prophani, partim in horto, partim ad

ad columnam, partim in diuersis itineribus. Sinistra manus gestat, *Manipulum*: quia ex intima dilectione cordis, quod in sinistra parte est hominis, Christus ista omnia pertulit. *Casula* significat purpureum indumentum, quo fuit indutus in domo Pilati. Quibusdam in locis adduntur quinq; particulæ *Amictui* & *Albæ*, quæ referunt quinq; Christi vulnera. *Tonsura* tametsi non sit vestis, significat tamen Christi spineam Coronam.

Ad mores Sacerdotis ista referuntur, vt Sacerdos intelligat, qualē se debeat exhibere, in tanti sacrificij administratione. *Amictus*, quo caput velat, significat cogitationem rerum cœlestium, æternæq; salutis, qua protetus, de nulla re externa cogitet. Ideoq; imponens sibi dicit: Impone Domine capiti meo galeam salutis, ad expugnandos omnes diabolicos incursus, omnes scilicet tentationes, & importunas cogitationes. *Alba* significat internam iustitiam, & exterum operum candorem, quo Sacerdos totus debet esse contextus. *Latitudo* & *longitudo*, significat bonorum operū copiam. *Cingulum*, quod Alba eleuat, est castitas & puritas in omni Sacerdotis actioe, vt nihil carnale, sensuale, aut quouis modo impurum sese immisceat. *Manipulus* in brachio sinistro, est pœnitētia, quæ non timore seruili, sed vero amore filiali est

peragenda. *Stola* significat magnum desiderium coniunctionis cum Deo, quam coniunctionem per peccatum primoru[m] par[em]tum amisimus. Ac proinde crux stola formatur in pectore, vt si necdum per gloriam Christo coniungi possimus, saltem nūquam ex corde nostro deleatur passionis eius memoria. *Casula* significat perfectam obediētiā, quæ consistit in charitate Dei & proximi. Hæc virtus quia est nobilissima, sed difficillima, idcirco ex nobilissimo panno casula conficitur intexta cruce, quam cum Christo gestemus. *Panniculi*, qui eiusdem cum Casula coloris, Amictui & Albæ, ad caput, manus, & pedes adhærent, significant omnia in nobis ex Charitate proficiisci debere: intentiones, quæ per caput: opera, quæ per manus: affectiones, quæ per pedes designantur. *Tonsura*, duo significat: primo, vt Sacerdos res istas perituras pro nihilo ducat, iisq[ue] non adhæreat, sed Dominū habens pro parte seu portione suæ hæreditatis, cœlestia sola desideret. Secundò, vt quasi Regé sese agnoscēs, passionibus omnib[us] suis imperet ac dominetur.

De ipsa Missæ actione.

Missæ ceremonię multa significant: nos tamen contenti erimus hac breui explicatione, vt omnes ad Dominicam passionem referamus.

Sacer-

Sacerdos itaq; ante pedes Altaris profunda inclinatione peccata sua confitens, representat Christum in horto, assumptis totius humani generis peccatis, vt pro iis satisfaret, Deum patrem orátem. Quæ ad dextrum Altaris cornu aguntur, vbi prophetiæ legi solent, significant ea, quæ in domibus Iudeorum, nempè Pontificum Annæ & Caiphæ perpessus est Dominus. Locus Euangelij ad Aquilonem, vnde venit omne malum, refert Prætorium Pilati Gentilis, aliorumq; Ethnicorū conatus, à quibus passus est Christus. Nam Lucifer seu Diabolus, qui volebat ad Aquilonem transferre sedem suum, & esse similis altissimo, præcipue ab Ethnicis colebatur. Hostia sacra dum eleuatur, significat Christum in cruce sublatum: sicut calix cum Dominico sanguine, sanguinem, qui de cruce ex vulneribus dimanauit. Crux sæpius super hostiam, tam ante, quam post cœsecrationem formata, varios, & occultos dolores Christi tam in arbore crucis, quam in ipsa crucis gestatione ac crucifixione acceptos. Oratio Dominica, quæ septem petitionibus constat, septem verba, quæ ad nostram salutem in cruce locutus est Dominus: Fractio hostiæ in duas partes, separationem animæ à corpore, quæ anima ad inferos descendit, sicut pars vna in patenam deponitur: Atque

vt ab altera, quæ adhuc digitis super calicem tenetur, particula vna exigua tollitur, quæ in calice in iunctur: ita post mortem est Domino latus apertam, vnde ex intimio corde sanguis ad reliquum sanguinē in terrā defluxit. Deponitur verò pars altera in patenam: quia Christi Corpus de cruce depositum est. Et quia per Domini mortem data est illi omnis potestas in cœlo & in terra, & pax inter Deū & homines cōposita: hinc est, quod Sacerdos, qui toto canone hactenus egit cū Deo Patre, statim post hostię fractionem alloquatur Christum, pacem ab eo petēs toti Ecclesiæ, quā nobis sua passione promeruit. Sumptio Sacramenti, significat sepulturam. Nos enī, qui terra sumus, gestare in nobis debemus Dominicum corpus, vt illud postea per mutatos nostros mores, in nobis resurgat, dum aliam vitā, viuendiq; rationem in omnibus virib; corporis & animi assumimus. Liber ad dextrum cornu rursum defertur: quia mortuo Domino nec duim quieuerunt Iudei, sed partim petitis custodibus à Pilato, iisq; corruptis, partim Christianorum persecutione, Christi gloriam obseruare conati sunt. Sed in fine sacerdos redit ad Aquilonē, Euangelij lectione ibi finem impositurus Missæ officio: quia relictis Iudæis, translata est prædicatio, gratiaq; Euāgelij ad Gentes.

CAP V T

CAPVT XI.

MODVS UTILITER AV-
diendi verbum Dei.

QVIA per prædicationem verbi diuini, vniuersus orbis fidem Christi accepit, certissimum est in verbo Dei, magnam inesse vim, ad animos commouendos, si nullus obex obiiciatur. *Virtus enim Dei Rom. 1. est, in salutem omni credenti.* Sed sicut liquores pro conditione vasis suscipiuntur & retinentur, nam si vas sit folidum, minus purum erit vinū, quod infunditur; si capax sit, plus vini recipiet: si plenum rimarum, aut non probè obturatum, effluet vinum, vel vis vini deperibit: ita pro conditione auditoris frequenter sese habet verbum Dei, quod percipitur. Modus igitur cum' vtilitate audiendi cōcione m erit iste. 1. Ut ad templum veniens non ita te habeas, atq; accedens ad rem prophanam, sed tanquam auditurus Deum ipsum, per suum ministrum tibi loquentem. 2. Ingressus in templum, Deum ante omnia preceris pro peccatorum remissione, vt vasculum ad suscipiendum diuini verbi liquorem purgetur. Deinde roges tibi aperiri aures cordis, vt audias, & oculos mentis, vt videas, tibiique accommodes ea, quæ dicuntur. 3. Firmo proposito

statuas perficere, quæcunq; tibi ea concione intelliges dicta. 4. Animo collecto atq; præsenti concionatorem audias, non vt sua, sed vt Dei verba promentem. Proinde neq; eloquentiam, neque actionem, neq; artificium humanæ Rheticæ vel considera vel admirare, sed totus in eo esto, vt spiritum haurias verbi diuini. Ita autem perueniat verba Dei ad intellectum, vt simul affectum moueant. Hoc enim differt concio à lectione sacra, quòd ista intellectum potissimum instruat, illa verò ad commouendos affectus præcipue referatur. Cauendum est porrò auditori diligenter, ne illa quæ audit, ad alium vllū, quam ad seipsum referat. Hoc enim nō esset audire sibi concionem, sed potius lectionē, aut humanam admonitionem alteri referendam. 5. Concione peracta, si statim ex eas templum, ad fabulasq; tete conuertas, effluet quicquid instillatum fuerat. Proinde utilissimum erit, si eodem in loco, quantum fieri potest, non nihil in oratione subsistas, & auditi verbi præcipua capita, ea maximè, quæ tibi conueniunt, repetas, modumq; consideres illa perficiendi. Neque hac repetitione contentus, quotidiè de auditis cogites, atq; in praxim redigas, quæ facienda intellexisti & proposuisti. Non enim auditores legis iusti sunt apud Deum, sed factores legis iustificabuntur.

CAPVT XII.

DE ORATIONE ET
meditatione.

ORATIO, est colloquium cum Deo. Quia autem in omni colloquio non unus solus loquitur, sed plures, dum mutuo sibi respondent homines: fit ut tunc oratio sit perfectum colloquium cum Deo, quando homo Deum alloquitur, Deus autem respondet. Et quamvis auribus corporis responsio Dei non percipiatur, variis tamen modis respondere Deus solet: veluti, per internas inspirationes, per spirituales consolationes, per externam alicuius admonitionem, per euentum occurrentem. Quomodo D. Antonius cogitans de ratione instituendæ vitæ, ingressus in templum, audierat lectionem Euangelij: *Si vis perfectus esse, vade & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & veni sequere me: quod tanquam sibi dictum, ad se accommodabat.*

Nos autem Deo loquimur vel mente sola, vel etiam voce, hoc est oratione vocali & mentali. Mentalis oratio potissimum in cogitatione, sine externa voce, posita est.

De oratione Mentali, seu meditatione.

MENTALIS oratio, qua homo nō tam voce, quām animo fese cum Deo cōiungit, vehementer est commendanda: vtpotē quæ hominis cogitationem ad Deum eleuet, illiq: spiritualium rerum gustum præbeat, & terrenarū fastidium adducat, & facile quiduis à Deo impetrēt. Huius verò sunt quinque partes.

I. Præparatio, qua homo se ad orandum componit, iuxta illud: *Ante orationem præpara animam tuam, & noli esse quasi homo, qui tentat Deum.* Si enim cum homine acturus, initio teipsum componis, & verba præmeditaris, quibus utaris: multò magis locuturus cum Deo, non debes in præmeditatus accedere. Initio igitur ante orationem cogita, an tibi cum Deo benè conueniat, hoc est, pete remissionem peccatorū, iuxta sapientem: *Ita sicut in principio sermonis accusator est sui.* Deinde cōsidera maiestateim Dei, ante quem universis orbis est tanquam gutta roris antelucani. Conuertas te postea ad utilitatē tuam. Atq: ita considera, quis cum quo sit acturus. Rursus inspicio necessitates tuas, & Dei diuitias, quæ solæ possunt subuenire miseriæ tuæ. Ita fiet, vt & animū ad orationem componas,

Prou. 18.

Sap. II.

ponas, & corpus ad animi similitudinem & deuotionem aptes. Talis præparatio in omni oratione etiam vocali locum habet.

2. Sequatur lectio, aut inspectio verborū aut reruin, de quibus est instituenda meditatio. Qui enim vult cum fructu atq; vtiliter meditari, is debet certam aliquam materiam sibi proponere, in cuius consideratione fese exerceat, & non vaga mente per diuersa discurrere. Materia verò ad meditationem accomodata, sunt primum omnia verba diuinæ scripturæ, & præsertim Euangeliorum atque Psalmorum: deinde res ipsæ, quæ in scripturis continentur, sed breuiter collectæ, & quasi ad quædam capita reuocatae. Itaque duobus modis scripturis sacris ad meditandum vti possumus. Vno modo, verba alicuius sententiæ discutiendo (latet enim in verbis illis mira suauitas & vtilitas) Altero modo, vt omisis verbis, res ipsæ considerentur: veluti, iudicium extremum, gloria sanctorum, pœnæ reproborum, vita & passio Domini.

3. Habita materia, succedat meditatio vel contemplatio: quæ nihil aliud est, quam sapida quædam, dulcis & affectu plena cognitio. In ea enim intellectus ita singula verba sententiæ propositæ, aut mysteria rei ad meditandum assumptæ versare debet, yt affectus

amore diuino inflammetur. Non enim hæc meditatio ad studium doctrinæ, sed ad orationem pertinet, qua animus deuotione impinguandus est, & flamma diuini amoris accendendus.

4. Ex ipsa meditatione occasio sumi debet dulcissimæ, atq; ex intimo corde ductæ gratiarum actionis. Nihil enim est, quod sit materia meditationis, quod etiā ad Deum laudandum, & ei gratias agendas non inuitet. Si de passione Domini cogitasti: age Deo gratias, quod te tamen caro pretio redemerit. Si de peccatorū grauitate: age gratias, quod eō usq; ad poenitentiam expectauerit. Si de inferni poenis.: age gratias, quod hactenus in eas te peccatorem non præcipitauerit.

5. Postremo loco adiungenda est petitio seu postulatio, ut animus meditatione, & gratiarum actione excitatus, audeat feruenter ea petere, quæ sibi necessaria videt. Quia in re duo sunt consideranda: 1. quid sit petendum, 2. quomodo petendum. Petendum est 1. lumen cordis, quo vitia & peccata tua, magnamq; infirmitatem, Dei autem maiestatē & puritatem videoas, hoc est, ut Deum atque te ipsum cognoscas. 2. Peccatorum remissio, & infirmitatis curatio. 3. Virtutis incrementum, conseruatio, præcipue autem fidei, spei, charitatis, humilitatis, castitatis, patientiæ, sobrie.

sobrietatis, cōpositio interioris exteriorisq;
hominis, discretio & attentio in dictis & fa-
ctis, reformatio linguæ, fortitudo ad superā-
das difficultates, pura intentio in bonis ope-
ribus, timor & reuerentia maiestatis Dei.
4. Eadem petēda sunt proximis. Modus pe-
tendi his quatuor orationis conditionibus
continetur: quarum prima est Fides seu fi-
ducia. *Postulet* (inquit Iacobus) *in fide, nihil*
hæsitans. Quæ fiducia innititur merito Chri- *Iacob. 1.*
sti infinito, quod totum est nostrum: bonita-
ti Dei inexplicabili, quæ nulla peccatorum
grauitate aut multitudine vinci potest: &
constantiae promissionum Dei, quæ tanta
est, vt potius cœlum & terra concidere pos-
sint, quam vt vnum de Domini verbis non
compleatur. 2. est humilitas: quia Deus su-
perbis resistit, humilibus autem dat gratiā.
3. Perseuerantia, ne deficiamus, si non statim
videamur exaudiri. 4. Feruor & deuotio, vt
ex affectu & ardore cordis loquamur.

CAPVT XII I.

DE ATTENTIONE
in oratione.

ORANTI Deum necessaria est attentio
ad orationem, ne mens huc illucq; va-
getur. Est autem attentio triplex. Prima ad

verbæ, ut ea rectè efferantur: secunda ad significationem, ut homo intelligat ea, quæ profert: tertia ad Deum, qui oratur, & rem ipsam, quæ petitur. Atque hæc postrema est præstantissima, quæ & doctis simul & indoctis conuenit, Deoque est acceptior, vt pote cū quo cor hominis coniungitur. Hæc enim attentio haberi potest ab illiteratis, dum Latine orant, tametsi verbum nullum orationis intelligant, quia sufficit ut Deus intelligat, qui oratur, vtque ad eum mens & desideria ferantur.

CAPVT X I I I.

DE EVAGATI ONE IN
oratione.

IN oratione tribus de causis hominem vagari contingit. 1. Sponte sua, dum cogitationes externas accersit, aut aduenientes sciens atque aduertens admittit, in iisq; hæret. Quo in genere etiam sunt illi, qui opus aliquod orando præstant, quod peculiarem mentis attentionem requirit: veluti est scribere, legere, rationes subducere, &c. Alia opera externa, quæ attentionem peculiarem non requirunt, non impediunt orationem: ut sarcire, ambulare, secare, &c.

Hoc porrò primum diuagationis genus,
ex se

ex se naturaque sua est peccatum mortale,
propter voluntariam atque deliberatam ir-
reuerentiam. Tametsi enim ad orationes,
quas sponte profers, non obligeris: ad hoc
tamen teneris, ut non nisi reuerenter cum
Deo agas. sicuti qui non tenetur conuenire
aut illoqui Regem: tenetur tamen conue-
niens Regem honeste se gerere, non expri-
mens e manu scabiem, no vngues scindens,
no alia id genus inhonesta agens. Vnde qui
hoc genere euagationis sacris diebus Missæ
officium audit, vel preces horarias, ad quas
obligatur, recitat, nullo pacto satisfacit præ-
cepto Ecclesiæ. 2. Negligentia sua irreputantur,
& inhærent homini externæ cogitationes,
qua in re est peccatum veniale, tanto sanè
grauius quanto negligentia est maior. Velu-
ti in illis, qui externos sermones miscent
precibus suis. 3. Homini inuito alienæ co-
gitationes incident: quas cùm primùm sen-
tit, dolet atq; repellit, in quibus nullum om-
nino inest peccatum, quippe quæ à sola dæ-
monis arte vel humana fragilitate profici-
scuntur. Et hæ distractiones quantumuis
suavitatem orationis impedian, non tamen
vel meritum, vel fructum, qui est,
impetrare quod postu-
latur.

CAPVT XV.

REMEDIA CONTRA DI-
stractionem in ora-
tione.

QVAMVIS homini in rebus huiusvitę
occupato difficile sit, omnes prorsus
mētis euagationes in oratione deu-
tare: possunt tamen remedia quādam poni,
quibus molestia hæc nonnihil diminuatur.

Priūm est, vt cor atq; animum suum re-
bus nullis huius mundi apponat, sed iis v-
tatur, vt peregrinus rebus diuersorij, in quo
vna nocte versatur: iuxta B. Paulum. Reliz-

1. Cor. 7. quum est, vt qui habent uxores, tanquam non ha-
bentes sint, & qui emunt, tanquam non possidentes,
& qui vtuntur hoc mundo, tanquam non vtantur.

2. Nunquam committere, vt interdiu ani-
mus nimirum dissipetur, etiam in occupatio-
nibus externis quibuscunq;. Ad quod iuuabit
primò, obseruare pauca illa, quæ de mo-
do vesperè incumbendi, & manè surgendi
inferius dicemus. 2. Omnia sua agere, tan-
quam in diuino cōspectu, ob oculos haben-
do Deum, qui in scripturis dicitur, nō abesse

Act. 17. procul ab uno quoq; nostrum. Ita Dauid de
Psal. 24. se dicebat: Oculi mei semper ad Dominum. 3. In
promptu habere breues oratiunculas, quas
subinde

subinde interdiu, etiam in maximis occupationibus, ad Deum eiaculetur, cuiusmodi esse posset versiculus unus alicuius Psalmi, aut petitio una Dominicæ orationis. 4. Interdiu frequentius animum ad se reuocare, ab eoq; factorum rationem exigere, maxime post graues, & diuturnas occupationes, cōfabulationes, aliaq; negotia, quæ distrahere vehementer solent.

3. Ut oratus diligenter se ad orationem præparet, cogitetq; serio id agere atque ex animo, non autem ex consuetudine, aut tanquam rem non magnopere curandam.

4. Utante orationē petat ex corde à Deo gratiam attentionis, rogetque Angelum custodem, ut dæmonis tentationes & distractiones impeditat. Post orationem vero, negligentiārum veniam petat, & roget Deum, ut orationem licet frigidam, & multis vanitatibus permixtam, detersis maculis, in thronum suum admittat, eiq; effectum largiatur salutarem. Hinc enim frequenter vagamur, quia distractiones aut non conainur auerte-re, aut nihili faciuntur: sicq; crebra euagatio-ne habitus vitiosus inducitur, qui postea vix magno labore depelli potest.

5. Consuetudinem assumere, certis locis orationis, animum colligendi: veluti, post quamlibet decadem Rosarij, & post finem

Psalmi. Cuius rei ut recorderis, iuuabit ad versum, *Gloria Patri & Filio, &c.* ad finem orationis, *Per Dominum nostrum, &c.* similesque precatiunculas, reuerentiam corporis, aut capitis inclinatione, vel manuum coniunctione, aut alio externo gestu exhibere, taliq; motione reuocandi animi meminisse.

CAPVT XVI.

*DE MODO STABILIENDI
cordis, & cum spirituali fructu precandi,
iis, qui quod orant intelligunt,
accommodato.*

ORATIO, quæ non solum voce, sed & mente ad Deum effunditur, requirit præparationem animi, antequam inchoetur: attentionem, in ipso decursu orationis; & instaurationem defectuum, post eius finem.

De præparatione.

IN præparatione primum est, cor abstrahere, quo ad eius fieri potest, ab omnibus curis, scrupulis, perturbationibus, & phantasiiis inutilibus, & illud colligere ad vacandum omnino Deo, cætera omnia diuinæ prouidentiæ committendo, nec alia in rementem occupando.

Secun-

Secundum est, considerare, ad quem, & qua de causa, qui orat, accedat. Aperiendo ergo fidei oculos, animaduertat se in conspectu immensæ Maiestatis, & sanctitatis constitutum, in medio innumerabilium Angelorum & sanctorum, (quorum officium, laudandi & orandi Deum, licet indignus, est subiturus) ut cultum exhibeat, ac omne bonum sibi ac proximis impetrat, considerando Deum (quod & in ipsa oratione sœpè fieri oportet) tanquam patrem & redemptorem nostrum amantissimum, optimum, sapientissimum, misericordissimum, & qui semper & ubique præsens est, & videt ac penetrat vniuersa. Sic commotus aliquo sancto affectu, inchoare studeat orationem.

Tertium est, cordis mundiciam & bene orandi gratiam petere, & ad honorem ac beneplacitum Dei, nostram proximorumque utilitatem, sacrificium orationis simul cum meritis IESV CHRISTI & sanctorum, (& eius præsertim, de quo meminit eo die Ecclesia) dirigere.

*De attentione in ipso decursu
Psalmodie.*

ATENTIO ad verba quamuis non sit potissima, tamen (in his quidem, qui intelligunt quod orat) utilis est, & ad sensum

Psalmarum, & reliquorum, quæ dicuntur, accōmodanda, vt referantur omnia ad pium erga Deum affectum.

Tria ergo exigit hēc attentio. Primum est, cum reuerentia magna assistendo Deo, ac-cōmodare se ad verba Psalmi : si laudat, lau-dare : si gemit, gemere : si minatur, timere : si iubet, paratum se ad obediendum præbere. Et vt adulatores, id quod in corde non ha-bent, foris tamē præ se ferunt : ita nos in cor-de sentire conemur, quod ore proferimus, dilectionem erga Deum, & Dei amicos, ho-norem eius exoptando, inimicis eius indi-gnando, eius perfectiones extollendo, miseriam, peccata, & infirmitates nostras osten-dendo, in ipso spem nostram collocando, ad eius obsequiū nos offerendo, amando quod amat, detestando quod detestatur.

Secundum est, adiūgere in animo nostro aliqua verba vel cogitationes ad verba ora-tionis, quam dicimus, vt affectum excitent, & exerceant: vel amoris, vt cum occurrit, Deus, addendo, plenissimus, amātissimus; vel reuerentiæ, vt Altissimus, Sanctissimus: vel humilitatis, vt cum dicitur, Mihi, adden-do, Misero peccatori, &c. Interdum non so-lum cogitatio, sed affectus etiam adiungitur: qualis est, si agitur de beatitudine, suspirare illius desiderio : si de damnatione vel pecca-tis;

tis; gemere, quod in tali statu vel ipse fuerit,
vel certè proximi eius: si de virtute; deside-
rare imitationem.

Tertium est, renouare attentionē, ex con-
suetudine initio horarum & psalmorum, &
quandoconque se distractum animaduertit,
atq; excitare affectū honoris Dei, in fine
cuiusq; Psalimi, cùm dicitur: *Gloria Patri, &c.*
& confidētiam in Christum in orationibus,
cùm dicitur, *Per Dominum nostrum I E S U M*
Christum, &c.

*De his, quæ iuuant ad hanc at-
tentionem.*

AD hanc attētionem iuuant: Primo, ex-
positionem, vidisse psalmorum, non
tām variam, quām ad affectus excitandos &
exercendos accommodatam.

Secundō, obseruare quis loquatur, an
Deus, an Ecclesia, an quiuis fidelis, an pœni-
tens, an aspirans ad perfectionem.

Tertiō, obseruare, cui affectui seruiat psal-
mus: & quia sāpē variantur & miscentur,
id ipsum notare.

Quartō, ad horum praxim (quia in libro
precatorio omnia scribi non expediret) ar-
gumentum certè in principio cuiusq; psal-
mi, & verbum aliquod ad declerationem fa-
ciens, in ipso contextu attingi potest. Perso-

naverò quæ loquitur, & eius affectus, tām in principio, quā in decursu (cūm variatur) in margine notare etiam posset.

De affectibus Psalmorum.

QVIA in affectibus Psalmorum præcipuuſ eſt psalmodiæ fructus, ſiue quiſ priuatim, ſiue in Choro, ſiue ſubmiſſa, ſiue alta voce oret: idcirkō breuiter percurremus omnes, atq; ad duodecim reuocabimus.

Tres existunt ex laude Dei.

Primus eſt dilectio, cum prædicatur Dei bonitas. quò reducitur actio gratiarum, pro acceptis beneficiis.

Secundus eſt admiratio, cùm agitur de ſapientia, maiestate & potentia Dei.

Tertius eſt congratulatio, cùm narratur aliquid bene gſtum à Deo, & successus aliquis fœlix.

Tres ex memoria boni noſtri.

Primus, desiderium, quo afficimur ad abſens bonum noſtrum, & proximorum, & id petimus, ſiue de liberatione à malis, ſiue de conſequutione bonorum agatur. Huc reducitur exhortatio proximorum & instructio;

Secundus eſt, confidentia in Dei auxilio, tām de huiusmodi malis euitandis, quām de bonis conſequendis.

"Tertius

Tertius est, gaudium de iisdem malis euitatis, & bonis adeptis.

Tres ex nostræ misericordie commemoratione.

Primus, timor, cuim agitur de malis futuris imminentibus, tam nostris, quam proximorum.

Secundus, dolor, cum agitur de praeteritis & presentibus.

Tertius erit humilitas, cum agnoscamus infirmitates & defectus nostros.

Tres ex reprehensione male agentium.

Primus, zelus vindictæ, contra iniurias & damna illata.

Secundus, indignatio aduersus nequitiam: quo reducitur conquestio.

Tertius monet male agentes, ut resipiscat. Ex his affectibus aliquando aliqui miscentur, ut congratulatio & gaudium: desiderium & confidentia, dilectio & confidentia, &c.

Omnes autem psalimi & scripturæ, ad huiusmodi affectus trahi possunt.

De instauratione.

POst absolutam orationem huiusmodi, ut instauretur imperfectio, & defectus, qui in ea nobis acciderunt, tria obseruare conuenit.

Priimum veniam humiliter petere distractionis, tepiditatis, & aliorum defectuum admissorum.

2. Cùm magna cupiditate Deum hono-
randi, & ei placendi, augere exiguum opus,
& suppliciter obsecrare, vt orationem no-
stram ad ipsius honorem oblatam, Christi &
totius Ecclesiæ meritis subnixam, admitte-
re, omnemq; eius imperfectionem clemen-
ter supplere dignetur.

3. Cùm magna spe & fiducia per eundem
Christum IESVM à diuina bonitate petere,
vt valorem & efficacitatem oblatæ orationi
tribuat, ad nostram proximorumq; (eorum
potissimum quibus magis obstricti sumus)
salutem constituendam.

CAPVT XVII.

DE CORPORIS SITV
in oratione.

DIUS Augustinus libro de cura pro-
mort. habend. dicit, orantes de mem-
bris sui corporis facere, quod suppli-
cantibus congruit: cùm genua figunt, cùm
manus extendunt, cùm solo prosternuntur,
& si quid aliud visibiliter faciunt. Tametsi
enim his indiciis Deus non indigeat, vt ho-
minis animum videat, ista tamen multum
valere ad hominem excitandum, esseque in-
dicia internæ compositionis animi. Nam li-
cet Deus sit Spiritus, qui externis rebus non
move-

mouetur: nos tamen, quia sumus homines vestiti corpore, omnem illi debemus cultū, nō mente tantum, sed etiam corpore, ut corporis cultus interno cultui mentis respondeat. 1. Itaq; genua flectimus, exemplo Salomonis & Christi, & in terra prostrati iaceamus, tanquam rei mortis, Deo quem superiorem nostrum & Dominum agnoscimus, Matth. 26. reuerentiam summam & subiectionem exhibentes. 2. Stando cum publicano, oramus duabus de causis, primò, ut significemus, nos iam cum Christo à morte peccati surrexisse. Vnde à Paschate ad Pentecosten apud veteres stationes erant, & Dominicis diebus per annum quibus stationibus præmittebatur iejunium Sabbatinū, & Quadragesimæ. Quia tunc cum fiducia coram Deo stamus, quādo pœnitentiæ opera peccatorum remissione attulerunt. Secundò, vt nos paratos declaremus ad ea præstanta, quæ præcipiuntur. Sic statur ad Euangeliū, & cantica ex Euangeliis desumpta, ut sunt Benedictus, Magnificat, &c. Nunc dimittis: tūm quia per verbum Euangelij, qui peccatis prostrati iacebamus, erecti sumus: tūm vt promptos nos declaremus ad obtemperandum diuinis iussis. 3. Oculi in cœlum eleuantur, ut cogitationem nostram in cœlis versari declaremus. 4. Subinde oculi de-

98 PIAR. ET CHRIST.

mittuntur, ad significandum diuinæ feueritatis timorem, & internum pudorem ex turpitudine peccatorum cōceptum. 5. Manus attollūtur, partim vt cor significetur habent.

Homil. 79. dum ad Dominum : partim (vt ait B. Chrysost.) quia dona, quæ petimus, è cœlis sunt expectāda. 6. Iunguntur manus, vt animus declaretur esse collectus, non autem distractus diuersis cogitationibus. 7. Tunditur pectus, tūm vt peccata detestemur, tanquam

Aug. ser. 36. pœnas de nobis exigentes : tūm vt cor lapideum tunisionibus emolescat. 8. Qui manus in modum crucis extendunt, significant se cum Christo crucifixos, cuius crucē & passionem repräsentat. Hoc modo ferè se componunt Sacerdotes in sacro Missæ officio, in quo CHRISTI patientis gerunt personā.

CAPVT XVIII.

DE PROCESSIONIBVS.

ANTIQVVS est ille in Ecclesia orandi modus, quo in processionibus clerici & populus precatur Deū. In quibus præfertur crux CHRISTI, quia videtur educi exercitus sub crucis vexillo militans : tūm sequitur Clerus, cuius ordo vt est Deo coniunctior, vtpote per quem ad alios spiritualia dona deriuantur, ita debet sanctitate.

vitæ

vitæ cæteris prælucere. In hoc ordine verò præcedunt iuniores, seniores autem & digniores sequuntur: quia in Ecclesia, officiū superiorum non in externo honore, sed in labore & ministerio consistit, vt iuxta verbū CHRISTI, *Qui voluerit maior fieri, sit minister, Matth. 20.* & præcessor sit ministrator. Post Sacerdotes *Luc. 22.* & Præsules statim subsequitur secularis magistratus, tanquam Ecclesiæ rerumq; sacram rum defensor, qui cōiunctus esse debet cum ordine Ecclesiastico, vt fidem propugnet, Pastores Ecclesiæ iuuet, atq; in omnibus rebus honorem Dei solius quærat. Præcedit autem reliquos ciues, vt sicut dignitate, ita & moribus vitaq; præluceat, doctorque sit aliorum. At verò inter vrosque DOMINVS IN MEDIO POPVLI SVI: vt duos condat in seimetipso, in vnum nouum hominem, faciens pacē inter Deum & sanctam plebem.

Iste modus orandi in Ecclesia antiquissimus, variis de causis seruatur. 1. Ut sciamus, fide publice profitendam esse: quia *Corde creditis ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem. Ephes. 2. Rom. 10.* 2. Ne pudeat nos publicè benè agere, *Mattb. 5.* sed ita luçeat lux nostra coram hominibus, vt videant opera nostra bona, & glorificant patrem nostrum, qui in cœlis est. Admone mus igitur, & excitamus hac publica oratione omnes, ad orandum Dominum, pro

suis totiusq; Reipub. necessitatibus. 3. Declaramus nos credere, Deum nullis locorū angustiis contineri, sed ubique ab omnibus adorandum esse, nō ab hominibus tantum, sed ab vniuersa creatura, quā cum Propheta Dauide variis Psalmis ad laudandum communem dominum prouocamus. 4. Protestamur nos Christum Dominum & ducem crucifixum sequi, paratos ad omnem ipsius voluntatem, tāquam fideles milites, sub vexillo crucis. 5. Precainur Dominum, vt in loca singula domosque nostras ingrediens, gratiam suam illis largiatur, Ecclesiæ precibus motus, quę locis illis funduntur. 6. Celebramus memoriam variorum discursuum & processionum Christi Domini pro salute nostra suscepτarū, qualis fuit in die Palmarum, quando in urbem Hierosolymitanam cum maxima pompa fuit inuenctus: & in die Ascensionis suę in cœlos, quādo discipulos in montem eduxit, & videntibus illis est subleuatus in cœlum.

*Greg. li. ii.
epist. 2.* Ex his facile videre est, quanta reuerentia sit in supplicationibus procedendum, sine fabulis, sine cursitatione, sine vlla vanitate, aut mentis oculorumq; euagatione, sed animo collecto, atque ad Deum eleuato, Deum precando pro necessitatibus Ecclesiæ, pro tota Republ. in qua versamur, pro peccatoribus,

ribus, qui malitia sua excēcati, iram Dei non cessant prouocare.

Orandum est autem & postulandum, per Christi labores, quos multis itineribus pro nobis sustinuit, per merita sanctorum, quorum sacras reliquias aut imagines circumferimus, per Dei misericordiam, qui hanc Rēpub.ad fidem perduxit, & in Catholica religione conseruauit.

CAPVT XIX.

DE TEMPORIBVS PRE- cum horariarum.

ECCLESIA Dei diuersas interdiu & noctu horas obseruat, quibus ad Deum preces fundit, in memoriam & gratiarum actionem singularium quorundam beneficiorum, quæ temporibus illis accepit. Nam præter mysteria passionis, quæ singulis horis acciderunt, alia etiam collata sunt beneficia peculiaria, in quorum memoriam illis horis preces dicuntur.

Nocte celebratur memoria nativitatis *Memoria Domini precibus matutinis: quibus adiun nativitatis guntur laudes: quia Christus in aurora vi- & resurrec- tor ab inferis surrexit. Eodē noctis tem- & ionis Do- pore captus est Domin⁹, ductus ad Annam mini. & Caypham, multaq; in ædibus horum pō- tificum usque ad ortum solis perpessus.*

Exorto sole, hoc est, hora diei prima, traditus est Dominus in manus gentium, à Pontificibus ad Pilatum adductus ad crucifigendum.

Vicarij sui Eodem tempore. Ioan. 21. post resurrectionem prouidit Ecclesiæ de summo pastore eti. vicario suo, cui oves suas, id est universam *Matth. 16.* Ecclesiam regendam commisit. Quod beneficium quam sit eximiū, facilè perspicieatur, si consideretur, ab hoc capite pendere Ecclesiæ unitatem, eiq; promissam esse fidei constantiam, datamque amplissimam potestatem ad salutem Christianorum.
Luc. 22.

Hora tertia, post solis exortum, variis modis pro nobis illusus est Dominus, flagellatus, coronatus, populo propositus, ab eoque ad crucem postulatus. Eodem tempore missus est Spiritus sanctus Apostolis. Act. 2. Cuius beneficij magnitudo ex eo apparet, quod in eius memoriam solemnis festiuitas Pentecostes fit instituta. Vnde meritò hac hora inuocat Ecclesia auxilium Spiritus sancti *Missionis hymno Ambrosiano.* Nunc sancte nobis spiritus, unum patricum filio dignare promptus ingeri, sancti. nostro refusus peccatori.

Hora sexta in meridie **CHRISTVS** Dominus, perforatis manibus pedibusque, est sublatus in crucem. Eadem hora recolitur gentium ad fidem **CHRISTI** conuersio, Quia sub

sub meridiem CHRISTVS Samaritanā gentilem fœminam ad fidem adduxit, & filium *Alt. 9.10.*
 Reguli gentilis à febri liberauit. B. Paulum *Lib. 4. Ost.*
 doctorem gentium conuertit. B. Petrum vi-
 fione ad Cornelium Centurionem ethni-
 cum misit. Denique in cruce exaltatus, teste *Mortis*
 D. Ioanne Damasceno, facie ad occidenteum Christi.
 conuersa, Ecclesiam gentium respexit.

Hora nona, quæ tertia est post meridiem, *Legati dia-*
CHRISTVS consummatis omnibus in Cru-
 ce, pro salute nostra spiritum emisit, & statim *Ecclesiæ p-*
 ad inferos descendens, Diabolum, ne in nos *duetæ*, &
 sœuiret, ligauit, viresq; eius fregit, ne nobis *remissionis*
 obesset. *peccatorum*

Hora vespertina, sole ad occasum declinante, **CHRISTI** latus est à milite perforatum, vnde sanguis & aqua profluxit: & paulo post sacramentum post sacrum corpus de cruce depositum, *ti Eucharistæ* est sepulturæ mandatum. Eodem tempore, *Stiæ.*
CHRISTVS post resurrectionem, discipulis potestatem dedit remittendi peccata. Vnde hac hora celebratur memoria Ecclesiæ productæ ex latere **CHRISTI**, & remissionis peccatorum in Ecclesia relictae.

Sub noctis initium, **CHRISTVS** in ultima cœna discipulis, eorum pedibus lotis, sacramentum suum Corpus & sanguinem sub speciebus panis & vini reliquit, Missæq; sacrificium instituit. Eodem tempore putatur in vtero

virginis incarnatus, humana in naturam assumpsisse. Fit etiam hac hora peculiaris memoria dolorum B. Virginis MARIAE, quæ inspecta Christi filij sui passionem, dominum reuersa, serio secum magnoque dolore revoluebat.

CAPVT XX.

DE MYSTERIIS
ROSARII.

BEATVS Dominicus fratrum Prædicatorum primus institutor, confraternitatem quandam suo tempore instituit, in honorem B. virginis MARIAE, à diuersis summis Pontificibus confirmatam, & variis indulgentiis ac priuilegiis donatam. Quæ in eo maximè posita erat, vt beatissima virgo mater Dei, frequēti repetitione salutationis Angelicæ honoraretur, singulis qualibet hebdomada Rosarium ter recitantibus. Rosarium autem constat oratione Dominica quinquies, & salutatione angelica quinquagesiges repetita. Vnde Rosarium tertio dictum, efficit numerum cétesimum & quinquagesimum in salutatione Angelica, qui est numerus Psalmorum Dauidicorum: à quo numero vocarūt trinum illud Rosarium, Psalterium B. Virginis. Rosariū verò dictum est,

quasi

quasi sertum rosaceū, ex odoriferis precum & salutationis flosculis cōtextum. Et quamvis numerus nullus ex se vim habeat, ad aliquid vel efficiendum vel impetrandum: quando tamen ad aliquod sacrum mysterium ab Ecclesia refertur, non est tanquam superstitionis abiiciendus: quod ex Ecclesiæ, atque precantum intentione quandoque induat modum orationis. Veluti contingit, dum in honorem quinq; vulnerum Christi, quinq; cereos accendimus. tali enim ceremonia oramus, ut Christus per factā p̄ssionē suam, mentem nostram vero lumine suæ gratiæ illustret, & charitate accendat. Pari modo in hoc serto rosaceo numeri varij pulchrā continent significationem. Nam quinarius orationis Dominicæ, Christi quinque vulnera: Denarius salutationis Angelicæ ad quamlibet Dominicam orationem, Decem præcepta decalogi: Quinquagenarius eiusdem salutationis, in toto Rosario, annū Iubilæum, hoc est, peccatorum remissionem significat. Qui igitur tali precum numero Christum orant, eiusq; Matrem salutant, hoc illo orandi modo petunt, ut ipsis Deus per Christi passionem, Matrisq; Dei merita & intercessionem, gratiam largiatur, qua & plenam remissionem omnium peccatorum accipiant, & auxilium ad diuina mādata ex animo perficienda.

Ceterum ut mens orantis, cui difficile videtur & tedium, ad eadē verba toties repetita attendere, fructu suo non careat; pie ordinatū est, ut quodlibet Rosarium quinq; mysteriis perficeretur, quibus meditandis, dum os verba proferret, mens occuparetur.

Primo enim Rosario assignata sunt quinq; gaudia sanctissimæ Matris, quinq; decadi bus accommodata, quibus illa, ex his, quæ circa CHRISTI naturam humanam contingunt, affecta fuit. nimis ista.

1. Annuntiatio Dominicæ incarnationis.
2. Visitatio Elizabethæ.
3. Natiuitas Domini.
4. Oblatio CHRISTI in templo.
5. Inuentio pueri IESV inter doctores.

In secundo Rosario. memoria colitur quinq; mysteriorum passionis CHRISTI, quæ sunt

1. Oratio, & captiuitas Domini in horto.
2. Flagellatio.
3. Coronatio.
4. Baiulatio crucis.
5. Dolores in ligno crucis tolerati.

In tertio Rosario, proponuntur quinq; mysteria gloria, post CHRISTIDomini mortem, nimis.

1. Resurrectio Domini.
2. Ascensio eius in cœlos.
3. Aduentus spiritus sancti in discipulos.

4. Assum-

4. Assumptio B. virginis MARIAE.

5. Gaudium vitæ cœlestis.

Vt autem subinde orationis Dominicæ & Angelicæ salutationis, quibus Rosarium constat verba ipsa expendantur meditando, subiiciemus breuem vtriusque explicacionem, quæ materiam præbere poterit maioris considerationis.

CAPUT X XI.

BREVIS EXPLICATIO

orationis Dominicæ.

ORATIONIS huius præfatio pauca habet verba, plena mysteriis. *Pater,* est nomen amoris, significans primò, quod oraturus non debeat inimicus esse Dei, sed amicus, imò filius, deposita voluntate peccandi, & de peccatis dolens. Secundò, quod magna fiducia ad Deum sit accendendum; quia à patre nihil non est expectandum.

Noster, non dicis meus, sed nomine communis noster, quia æqualiter Deus est omnium pater, omnes ex æquo attingens, pauperes atq; diuites. Adferenda est ergo ad hanc orationem, 1. charitas proximorum, qua omnes filios Dei ames, eisq; bene velis: 2. Humilitas: ne te cuiquam præponas.

Qui es in cœlis. significatur primò, ad hanc orationem adferendam esse mentem ad

cœlestia eleuatam, exclusis terrenis cogitationibus. Secundò, magnam totius homini⁹ externam atq; internam reuerentiam: quia pater est cœlestis, non terrenus. Tertiò, nihil nisi cœleste à patre cœlesti petendum.

*Sequuntur nunc petitiones septem, quarum priores
quatuor cupiunt bona concedi, posteriores
relique mala res moueri.*

1. *Sanctificetur nomen tuum.* Id est, gratias tibi pro beneficiis tuis ago, oroq; vt nomen, bonitas, atque maiestas tua omnibus hominibus innotescat, ab omnibus laudetur, & vbiq; deprædicetur: potissimè verò precor, vt ego in actionibus meis omnib⁹ & verbis tuam gloriā quæram, & mea omnia ad tuam laudem proximorumq; utilitatem referam.

2. *Adueniat regnum tuum,* id est, opto vt tu Deus in terris vbique regnes, atque excluso imperio Diaboli, tu omnia mudi regna possideas, & præsertim ne regnet peccatum in meo mortali corpore, sed tu domineris omnibus viribus & potentiis meis: meque ad cœleste regnum dirigas, atq; perducas.

3. *Fiat voluntas tua, sicut in cœlo et in terra.* Id est, Da quæso gratiam populo tuo, vt iussis tuis obtemperet: præterea in singulis actionibus nostris voluntatem tuam nobis aperias. Denique, meipsum Domine tuę voluntati

tati totum resigno, vt (dūimmodo per me celebretur & sanctificetur nomen tuum, & tu excluso regno peccati in me solus regnes) facias de me & statuas iuxta sanctissimam voluntatem tuam.

4. *Panem nostrum quotidianum da nobis hodiē.*
 Id est, Nutri & pasce animam meam, & corpus meum conuenientibus nutrimentis: Animam quidem verbo tuo, vt illud mihi sapiat, siue in concione, siue in oratione, siue quoquis alio modo mihi proponatur: item sacro corpore tuo, ad quod frequēter & deuotē sumendum peto excitari: Corpus vero, cibo quotidiano, rebusq; non superfluis, sed necessariis, iusto labore aut titulo, non per iniustitiam acquisitis.

*Sequuntur tria mala, quæ cupimus.
 amoueri.*

5. *Et dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.* Id est, Mala præterita, nimirum peccata, quibus te offendimus, gratis per filij tui passionem dimitte: venialia quidem seu quotidiana, per dolorem & hanc orationem, à te institutam: grauiora vero seu mortalia, per sacramentum poenitentiæ: ad quod deuotē accedendū da queso tempus oportunū, gratiam & deuotionē. Et tametsi ego ex animo proximis omnibus offensas remittere videar, tu tamen me iuua,

vt nunquam offendæ alicuius reminiscar.

6. *Et ne nos inducas in temptationem. Id est, Mala futura à nobis arceas, cauens ne vñquam in peccatum cōsentiamus, neue occasionem demus, vt à te deseramur, & si vitio nostro nos labi contingat, ne cor nostrum obduretur, sed statim conuertatur & à peccato resurgat.*

7. *Sed libera nos à malo, Amen. Præsentia mala à nobis depelle, famem, bellam, pestē, aliasq; corporales calamitates, & etiam prosperitates, si ad animæ salutem non conducunt: spiritualia quoq; mala, in quibus est concupiscentia nostra, quæ continuum spiritui bellum infert: vt ab ea si non penitus, saltem ex parte absoluamur.*

Expositio salutationis Angelicae.

ORATIONI Dominice, subiungi solet salutatio Angelica, duplice de causa. Primo quidem, ut sciamus, non nostris meritis prædictas petitiones vel obtinendas, vel expectandas, sed pro CHRISTVM IESVM incarnatum: qui hac salutatione virginem matrem, ad consensum in incarnationem, Angelica voce inuitauit. Secundo vero, ut discamus, in cœlis nobis esse patronā & aduocatam negotiorum nostrorum, apud æternū Regem, cui curam libelli nostri supplicis

plicis Deo porrecti cōmittim⁹, vt eius nobis petitiones impetret, causamq; nostrā agat.

Aue, id est, gaude, lætare, salve. Salutata B. Virgo pro benigna sua charitate, resalutabit. Maria, nomen proprium, quod dominā significat, & stellam maris.

Gratia plena, id est, Ornata & repleta virtutibus in anima, eiusq; potentiis omnibus.

Dominus tecum, id est, placent Deo cogitationes, verba, & opera tua, nihil in te est, quod ipsi displiceat.

Benedicta tu in mulieribus, id est, Tu præter cæteras mulieres es benedicta, assequuta summam dignitatē, quæ muliebri sexui dari poterat: nemp̄ ut es̄s Regina cœli & terre, prima sub Deo, ante omnē creaturam. Unicus te præcedit vir, CHRISTVS, Rex orbis, Deus & homo. Duo enim erant summa officia cōferenda: alterū viro, esse Regem orbis: alterum fœminæ, esse orbis Reginam: illud habet CHRISTVS, hoc tibi est concessum.

Et benedictus fructus ventris tui IESVS. Id est, Tu es mater Dei: qua prærogatiua nihil in creaturis potest esse maius.

Sancta Maria mater Dei, ora pro nobis peccatoribus nunc, & in hora mortis nostræ. Amen. Merito rogare potes: quia ut Domina, curam nostri geris: & nō difficilē impetrabis: quia filius est quē rogas. Oramus autē te, vt per te

112 PIAR. ET CHRIST.
bona omnia impetremus, per quam bonorum omnium auctorem accepimus.

CAPVT XXII.
*DE PVLSV AD SALV-
tationem Angelicam.*

SIGNVM campana ter interdiu dari solet ad orationem: manè, meridie, & vesperi: ut meminerint Christiani, si sæpius non possint, saltem tribus istis temporibus esse orandum, iuxta Psalmum, *Vespere, manè, & meridie narrabo & annunciaro, & exaudi et vos* *cem meam.* Manè quidem initio diei, futuras actiones suas ad Dei gloriam referendo. Meridie verò, in medio diei cursu, animā lassam breui oratione reficiēdo, sicut reficitur corpus cibo. Vespere autem, ab anima sua factorum omnium rationem exigendo.

His etiam temporibus salutatur B. Virgo MARIA, vt per eximia beneficia iis horis collata, quibus illa adfuit, misericordiam nobis impetrare dignetur à filio. Nam pulsus matutino renouatur memoria resurrectio- nis Christi, qui rediuius ex mortuis, statim sanctissimæ matri suæ apparuit. Pulsus meridianus datur in recordationem Passionis CHRISTI, cui virgo interfuit. Vespertinus autē, in memoriam incarnationis CHRISTI in utero virginis peractæ.

Dum

Dum pulsus isti audiuntur, meridie quidem recitetur oratio Dominica cum Angelica salutatione: manè vero & vespere, tertio repetatur Angelica salutatio. Qui literas norunt, meridie recitare possent hanc orationem: *Christus factus est pro nobis obediens usque ad mortem, mortem autem Crucis. Propter quod & Deus exaltauit eum, & dedit illi nomen, quod est super omne nomen.*

Vers. *Adoramus te C H R I S T E &*
benedicimus tibi.

Resp. *Quia per crucem tuam redemisti*
mundum.

OREMVS.

*Respicce quæsumus Domine super hanc familiam
tuam, pro qua Dominus noster IESVS C H R I= =
S T V S non dubitauit manibus tradi nocentium,
& crucis subire tormentum: qui tecum viuit & re= =
gnat in unitate spiritus sancti Deus, per omnia se= =
cula seculorum. Amen.*

Manè autem & vesperi hos tres versiculos, adiuncta singulis Salutatione Angelica.

*Angelus Domini nunciauit M A R I A E, &
concepit de spiritu sancto. Aue MARIA.*

*Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum ver= =
bum tuum. Aue MARIA.*

*Verbum caro factum est, & habitauit in nobis.
Aue MARIA.*

Quidam etiam hos versus ad pulsum me-

ridianum recitant, nec incommodè. Nam licet fortassis neq; manè, neq; meridie incarnatus sit Dominus, sed vespere: manè autem surrexit à mortuis, & passus sit meridie: hoc tamen triplici pulsu salutatur virgo MARIA, ob triplicia mysteria, quibus illa à sibi deuotis solet honorari: nempè, gaudiorum, quæ cœperunt in CHRISTI incarnatione: dolorum, qui sumini fuerunt in Dominica passione: gloria, quæ initium habuerunt in CHRISTI resurrectione.

CAPVT XXIII. MODVS VESPERI incumbendi.

SICVT nocturna quies corporis valetudini vel prodest, vel officit; ita ad diurnam animi compositionē magni refert, quomodo vesperi incumbens, nocte quiescens, manè euigilans, atq; ex lecto consurgens te habeas. Et quia matutina animi collectio, fere ex vespertino tempore pendere solet; ideo te isto priori loco dicetur.

Primum igitur ad hominis vitā rectè formandam vehementer iuuat, vt quoad eius fieri potest, certum sit tempus & constans vespero incumbendi, & item manè surgendi: inter quæ duo tempora non multò amplius, quam sex vel septem horæ intercedant.

Ante-

Antequain autem incumbatur, repetēda est per examen conscientiæ, ab anima ratio transacti diei, ne forte nos ex hac vita Deus nocte euocans, imparatos inueniat. Examen autem his quinq; punctis comprehēdi solet.

1. Agantur Deo gratiæ pro omnibus beneficiis, potissimū verò eodē illo die acceptis.
2. Petatur à Deo gratia, pro vera cognitione & detestatione peccatorum, trāsacto iam die commissorum.
3. Exigatur à conscientia ratio, de admisis præsenti die peccatis, totius diei horas singulas, à manè in vesperam, percurrente.
4. Humiliter petatur à Deo venia admis- forum peccatorum.
5. Seriò proponatur in posterū, cum Dei gratia, vitæ emēdatio, & maximè in illis peccatis, in quæ sèpius aut grauius eò die lapsus fuerit. In fine addatur, *Pater noster, & Ave, &c.* Confiteor Deo omnipotenti. Salve Regina, & oratio Dominica, ad Angelum custodem, aliæq; preces, pro cuiusq; deuotione.

Oratione absoluta, seruandus est animus, collectus pia mēditatione & oratione. Ideo- que vitandæ sunt fabulæ, cogitationes exterræ, tractationes negotiorum, & quicquid coniunctionem cum Deo impedire solet.

Cubanti deniq; orádus esset CHRISTVS
Dominus noster, vt lecto & dormienti ea

nocte adesse dignetur, cū matre sua sanctissima, Angelo custode, Sanctisq; patronis, ad quos tāquam præsentes, mens etiam & oratio conuertenda esset, ac in tali sancta cogitatione obdormiendum.

CAPVT XXXIII.

MODVS MANE SVRGENDI.

VBi primum expurgescimur vel nocte vel manè, cauendum summoperè est, ne primitias cogitationum alius preter Deum habeat. Solet enim Diabolus primis diei cogitationibus vehemēter insidiari: quòd sciat, ab illis ferè reliquam diei constitutionem in homine pendere. Nam qualis quisque manè est, talis est frequenter reliquo die.

Prima igitur cogitatio nocturna vel matutina, sit gratiarum actionis ad Deum, B. Virginem, Angelum custodem cæterosq; sanctos patronos tuos, quorum te curæ & fidei ea nocte commisisti: quòd te conservarint, tibi adfuerint, dæmonem fugauerint: orenturq; humiliter, vt toto die non te deferrant, sed in actionibus omnibus iuuent. Si tempus surgendi necdum aduenerit, occupetur mens cogitatione sancta, aut oratione.

Caveatur

Caveatur autem, ne externæ cogitationes irrepant, maximè verò turpes, aut de negotiis, aut occupationibus futuris, quantumvis sub specie magnæ vtilitatis sese insinuēt aut ingerant.

Hora surgendi illicò surgatur, factoque signo crucis, orationes aliquæ piæ recitentur, quibus animus ab euagationibus, dum corpus vestitur atque componitur, cohibeatur. Nullæ autem tractētur fabulæ: neque quicquam ante orationē admittatur, quod mentem distrahere possit: ne futurę orationi impedimentum præbeatur.

Vestitus, ad orationem tete componas: in qua post factum signum crucis, recitari posset initio Symbolum Apostolorum, tanquam protestatio fidei: deinde hæc quatuor puncta voce vel sola mente tractentur.

1. Gratias ago Domino Deo meo, sanctissimæ Matri, Angelo custodi, omnibusque sanctis, de nocte hac feliciter transacta, quod mortuus in peccatis nō fuerim, sed ad hunc usque diem seruatus, ut per fidem, pœnitentiam ac Christianæ legis opera, gratiam Dei mihi conciliem, in hoc breui & incerto vitæ curriculo.

2. In gratiarum actionem, offero me Domine totum diuinæ tuæ bonitati, ut de me meisque omnibus, tanquam de tuis statuas;

vitam meam ad tui nominis gloriā dirigas;
bonis suggestionibus intellectum illustres,
feruore charitatis affectuin ad te moueas,
sensusq; sermones, & actus meos, ad animæ
meæ salutem coimponas.

3. Rogo te Domine, vt hodierno die ab
omni me peccato custodias, ne cogitatione,
verbo, vel opere aut negligentia, diuinam
maiestatem tuam vlo pacto offendam.

4. Propono Domine, cum diuino tuo au-
xilio, hodie peccata omnia vitare, consueta
vitia, ea maximè ad quæ propensior sum, de-
ponere: actiones & studia mea ad tuam glo-
riam referre: denique in virtutibus me exer-
cere, ne dies hic sine bono opere transeat.
Tu tantum non desis mihi gratia tua. In fine,
Pater noster. Aue Maria. Aue maris stella, &
oratio Dominica, ad Angelum custodem.

Vtile esset aliquid temporis dare medita-
tioni: quia per illam homo mirum in modū
ad omnia bona paratur, & disponitur.

CAPVT XXV.

MATVTINA ET VESPER- *tina oratio pro rudioribus.*

RUDIORES, quibus difficile esset præ-
dicto modo, vel manè pia meditatione
seipso Deo offerre, vel vesperi con-
scien-

scientiam excutere, possent vti hac, aut simili ratione; Vt manè flexis genibus, factò signo crucis, his verbis orent. Primò: Domine Deus, ago tibi gratias, quòd hac nocte me conseruaueris. Pater noster. Aue Maria. Secundò: Domine precor te, vt me hoc die ab omni peccato præserues. Pater noster. Aue Maria. Tertiò: Domine offero tibi omnes actiones meas, rogans vt eas ad nominis tui gloriam dirigas. Pater noster. Aue Maria. Credo in Deum, &c. Addatur, Aue maris stella, aut alia oratio aliqua ad D. Virginem, & oratio Dominica ad Angelum custodem.

*Vesperi autem precari possent isto vel
simili modo.*

1. Domine Deus, gratias ago tibi, quòd hoc die me conseruaueris. Pater noster. Aue Maria.

2. Domine precor, vt peccata omnia hoc die commissa, ignoseas. Pater noster. Aue Maria. Poteritq; h̄ic fieri breue examen conscientiæ pro captu cuiusque.

3. Domine Rogo, vt hac nocte me ab omnibus dæmonis insidiis custodias. Pater noster. Aue Maria. Confiteor. Salve Regina, aut alia oratio ad D. Virginem. deniq; oratio Dominica ad Angelum custodem.

CAPVT XXVI.

MEDITATIONES QUOTIDIANÆ, iuxta ordinem dierum
hebdomadæ.

P R A E F A T I O.

INTER omnia pietatis veræ exercitia, Christianæ Lectio, nihil præstantius, nihil Deo gratius hominiq; utilius, ac magis necessarium, & ad benè beatitudinem viuendum accommodatius esse potest; quam se diligenter, in assidua vitæ & passionis Domini nostri IESU CHRISTI meditacione exercere. Id quod non modo sanctissimorum ac eruditissimorum hominum exempla & doctrina, sed ipsa etiam experientia rerum magistra luculenter ostendit atq; confirmat. Si enim vitia vis fugere, & peccata declinare: tecum expende, quid nou egerit, ac passus sit triginta tres annos unigenitus filius Dei, ut te à peccatis ac vitiis omnibus liberaret. Si humilitatem, mansuetudinem, patientiam, obedientiam, charitatē, cæterasq; CHRISTI virtutes amas, iisq; animum tuum ornare desideras: inspice viuum & absolutum omnis virtutis exemplar, Dominum tuum IESUM CHRISTVM. Si vero vis mundum, & ea quæ in mundo sunt contemnere, ac pro nihilo ducere, serio tecum cogita, qualem in hoc mundo vitam CHRISTVS Dominus egerit, quam pauperem, quam vilem & abiectam, quantisq; labori-

laboribus & doloribus plenam, quas insidias & calumnias, qualem deniq; mortem tui amore, tuæq; salutis causa pertulerit. Si deniq; ad Dei amorem & gratiarum actionem te velis excitare atq; inflammare, quid quæso efficacius, quam C H R I S T I vitam & passionem, & quam multa atq; immensa ex illis beneficia simus consecuti, sedulo meditari? Ut nō immerito dixerit Apostolus: Recognitate cum, qui tales sustinuit à peccatoribus aduersus semet ipsum contradictionem, ut non fatigemini animis vestris deficientes: Et D. Petrus C H R I S T O, inquit, passo in carne, & vos eadem cogitatione armamini. Cæterum ut maiori cum fructu meditacionibus istis vtaris Christiane Lector, talis erit in iis tibi seruanda ratio, ut orationis tempore primò quidem puncta omnia illius diei perlegas: deinde vero in illius contemplatione diutius hæreas, in quo magis perlegendō afficiebaris. Meditans porrò de virtute aliqua, sedulò tecum perpendas, quam studiosè C H R I S T U S seruator tuus se in ea exercuerit, tibi exemplum præbens, ut vestigiis ipsius diligenter insistas. Atq; tunc ipse tecū statues, ad eius imitationem te præsenti illo die, in eadem illa virtute aliquem progressum facturum. Dabisq; proinde operam saepius, interdiu cōceptum propositum in mente reuocare, atq; occasiones non negligere, quibus in ea te virtute exerceas. Puncta autē quinq; sunt: Primum ex C H R I S T I infantia, secundum ex eius vita, tria deinceps sequentia ex eiusdem passione desumpta.

*Die Dominico, de humilitate
Christi.*

PRIMÒ igitur cogitabis, quanta humilitate Dei filius, sumimus ille totius mudi monarcha, è cœlis in virgineū humilis virginis MARIAE vterum descenderit, atque seipsum exitianuerit, formā serui accipiens. Rogabis proinde eundum illum Dominū; vt veram humilitatem donet, gratiamq; tibi infundat, qua superbia omnis, inanis gloria, atq; tui ipsius complacentia ex corde tuo radicibus euellantur: considerabisque tecum s̄e penumerò, quot quantisq; adhuc imperfectionibus sis obnoxius, quàm miserè in vitia quotidie laboris, quàm deniq; parum haētenus in virtutibus promoueris.

Secundò considerabis, quanta animi demissione à Ioanne Baptista se baptizari sit passus, haud aliter quàm si homo peccator fuisset, indigens purgatione aut expiatione: qui tamen Deus verus & homo, ab omni prorsus forde peccati immunis, ipsi etiam Ioanni gratiam omnem, qua præditus erat, contulerat. Tu igitur vermiculus cùm sis, creatoris tui exemplo, quibusuis, qui te vel docent vel hortantur, vel reprehendunt, subiector, etiamsi multò te sint & inferiores & imbecilliores.

Tertio,

Tertiò, summam illam humilitatem perpende, qua instantे passionis tempore, humanam suam exponens infirmitatem, animi sui tristitiam Apostolis declarauit, cùm diceret: Tristis est anima mea usque ad mortem: cùm tamen ille ipse sit, qui vera lætitia tam eos, qui in cœlis, quām qui in terris degunt, perfundit. Disce igitur non nimium tibi fidere, neq; in tentationibus, quę vel exterius vel interius obueniunt, de teipso plus æquo presumere, sed submissè de te sentiēs, aliorum sana consilia non vereare & petere & amplecti.

Quartò cōsidera, quām humiliter C H R I S T U S Dominus omniū potētissimus, veluti tamen homo ab omni auxilio destitutus, in terram se prostrauerit, patremq; suum, ut nostra expiaret crimina, illachrimans oraue-rit, & præ amoris magnitudine, sanguineum sudorem largiter emiserit. Ea propter etiam tu in quavis tribulatione & cordis angustia, humili oratione te ad C H R I S T U M seruato-rem conuertas, nihilque tibi amore illius indulgeas, te totum eius voluntati consecres.

Quintò intuere, quām fuerit humili illa resignatio, qua voluntatem suam cœlesti patri (cui tamen vt Deus æqualis erat) promptissimè obtulit, ita dices: Non mea, sed tua voluntas fiat: quamque non fuerit dedigna-

tus Angeli consolationem seu confortationem admittere, qui alioqui totius orbis est consolator, omnesq; in agone confortat. Igitur & tu profunda humilitate Dei te voluntati submittas, omnibus in rebus, quę vel interius vel exterius eueniri possunt, magna cum fiducia consolationē cœlestē expectás.

Sub finem meditationis, talen~~o~~ orationem adiungito.

Domine IESV CHRISTE, filij Dei viui, ipse verus Deus & potentissimus rerum omnium conditor & moderator, qui vt humilitatis nobis exemplū relinqueres, ē sublimi cœlo in hanc terram descendisti, humanam nostram infirmitatem atq; abiectionem assumens, à seruoque tuo Ioanne, velut impurus peccator, baptizari voluisti, & passione tua iam instantे, charis discipulis, cordis tui tristitiam patefecisti, prostratusq; in terram sudore sanguineo emisso, humillimè voluntatem tuam in voluntatem patris resignasti, aliaq; quàm plurima egisti, quæ summae humilitatis sunt argumentum: Precor, vt profundam mihi dones humilitatem, qua me omnibus facile lubensq; subiiciam, neq; altè de me ipso sentiam, sed vilis sim abiectusq; semper in oculis meis, & talis omnibus haberi cupiam. Qui cum Deo patre in unitate

vnitate spiritus sancti viuis & regnas Deus
in secula benedictus, Amen.

*Die Lunæ, de Mansuetudine
Christi.*

PRIMVM, eam mansuetudinem diligenter expende, qua innocens ille puerulus iam recens natus, orbi se ostendit, licet inimicissimo. Ora eundem ipsum, ut veram innocentiam & cordis mansuetudinem donare dignetur.

Secundò cogita, quanta mansuetudine, quantaq; modestia cum Apostolis suis, licet imperitis ac simplicib; versatus sit, tām verbis quām factis mansuetudinem omnem significans, quām q; mansuetè Iudæorum captiosis & malignis quæstionibus respondebit. Quocirca etiam tu summa modestia animique mansuetudine cum omnibus versari discas, neq; verbo neq; opere ullum immo-destiæ signum præbeas, quantumcunq; tibi verbis ac factis aduersentur.

Tertiò vide, quām mansuetè Iudam proditorem sit exosculatus, & se capiēdum homib; benignè obtulerit, omniaq; corporis membra stringenda præbuerit. Proinde & tu māsuettè & amicè his omnibus occurras, qui te vel spernunt vel ludibrio habēt, quantumuis grauem tibi irrogauerint iniuriām.

Quartò, qua sit usus mansuetudine considera, dum coram impio Anna ligatus staret, quām mansuetè ipsi insidiosè interroganti responderit ac diram sit alapam perpeccus. Quapropter etiā tu mansuetè feras, si quando tibi duriter respondeatur, etiam si recte tibi, tuo quidem iudicio, aut fecisse, aut dixisse videaris.

Quinto, illam quoque mansuetudinem perpende, quam in ædibus Caiphæ singularem exhibuit, in omnibus illis occultis pœnis ac illusionibus: cùm videlicet facies illa suauissima, in quam desiderant Angeli prospicere, tām ignominiosè velaretur, alapis & colaphis crudeliter cæderetur, & tām fœde conspueretur, aliisque id genus multis tormentis afficeretur, quæ nulli vñquam mortaliū innotuerunt. Tu igitur discas mansuetè ferre, quidquid molestiarum vel interius vel exterius occurret. Atq; si occulte tibi quispiam molestus sit, magna id æquabilitate, animi alacritate, hilarique vultu sustineas, idque ob amorem amici seruatoris, & dilectissimi animæ tuæ sponsi, IESU CHRISTI Domini nostri.

Finita meditatione, ita præcabere.

Domine IESU CHRISTE, præclarū omnium virtutum exemplar, qui summa in semper omnibus mansuetudinem præbuisti, tam

tam in nativitatis tuæ exordio, quando te
mundo ostendisti inimicissimo, quām per
totam reliquā vitam, in qua modestia sum-
ma cum discipulis rudibus, & Iudæis conti-
nenter insidiātibus, versatus es: quā deniq;
passionis tempore, cum & proditorē Iudam
mansuetissimè deosculabaris, & Iudæis ea-
dem semper modestia teipsum exhibebas,
quantumuis duriter ligarent, cæderent, in
faciem conspuerent, multasq; irrogarent in-
iurias: Rogo humiliamē, vt veram mihi lar-
giaris mansuetudinē, qua sedato animo meo
omnia peragam, modesteque me apud alios
habeam, atq; mansuetē cum omnibus ver-
ser, siue benignē, siue durius mecum agant.
Qui viuis & regnas cum Deo patre & spiri-
tu sancto Deus, in omnia secula, Amen.

Die Martis, de patientia Domini.

PRIMÒ diligenter aduerte singulare pa-
tientiæ exemplum, quod tibi in tener-
riam illa ætate, nimirum in sua circun-
cisione præbuit, in qua pretiosum suum san-
guinem benignè pro nobis fundens, graui
illo vulnere tenellus adhuc infantulus affli-
ctus fuit. Idcirkò in te vitia omnia, omnes
prauas affectiones, omniaq; mala desideria
circūcidere & amputare stude: Et vt **C H R E-**
S T V S legem ex animo perfecit, ita etiā ne ad

latum vnguē à tibi præscriptis viuendi legibus deflecte, quin potius ad eas temetipsum compone, licet id naturę nonnunquam molestum videatur.

Secundò cogita, quanta patientia Iudæorum omnes iniquas persecutiones tolerarit, quando eum truculento vultu tuebantur, quādo dæmonio obsessum dicebant, quādo nunc lapidibus eum obruere, nunc de móte præcipitare satagebant. Esto & tu ergo patientis in omnibus iis, quæ tibi occurrūt, molestiis. Atque æquabilem te præbeto, modestum & quietum in omnibus, quæ obiiciuntur tibi, vel impinguntur.

Tertiò contemplare, quanta fuerit eius patientia in domo Pilati, quando tot conficta mendacia & iniquas calumnias patientissimè sustinuit. Si quando itaq; tibi falsum crimen obiicitur, aut quavis alia iniuria præter meritum afficeris, ita vt contemnaris, vilis vel etiam improbus habearis; tunc verbo illo seruatoris te solare: Non est discipulus super magistrum suum, nec seruus maior Domino suo: & illo, quod ad Pilatum dixit: Regnum meum non est de hoc mundo. Ac proinde nec h̄ic vllum quæras honorem.

Quarto considera, quām patienti animo probra, iniurias, atq; irrisiones in domo Herodis perpessus sit, & quo pacto ad Pilatum,

non

non aliter atq; stultus aliquis & delirus, per plateas deductus, omnium risibus fuerit expositus: neq; in his omnibus vel verbulum vnum responderit, aut ullum impatientiae signum exhibuerit. Sic tu quoq; patienter taceas, etiamsi ob id simplex, rudis, vilis, imperitus ac stultus reputeris.

Quintò meditare, quanta crudelitate spōsus atq; seruator animæ tuæ columnæ alligatus, quanta patientia durissima illa verbera propter te sustinuerit. Disce igitur etiam tu confusione in omnem, quocunque modo ea tibi acciderit, non solum infraicto animo tolerare, sed ob CHRISTI amore libenter illi te ipsum subiicere. Disce omnem incommunitatem, dura verba, & quicquid tibi aduersi acciderit, æquanimiter sustinere. Disce nec verbera, si quæ CHRISTI amore inferantur, refugere, memor tot tantarumq; plagarum, quas redemptor tuus CHRISTVS amore tui accepit.

*Subiunges deinde precationem
eiusmodi.*

DO MINE IESV CHRISTE, patientiae speculum, & auctor omnium bonorum, qui tener infantulus circuncisionis dolorem patientissime tulisti, in omnibusq; Iudæorum conuitiis, & quas intulerunt plagis atq; diris

flagellis, infractum semper animum & benignum exhibuisti. Obscro, vt hanc mihi infundas gratiam, qua summa constantia, quæ Christianum hominem officiumque meum decent, perficiam, iniurias omnes illatas fortiter perferam, neq; prorsus ad villas aduersitates commouear, sed æquabili sim animo, tam in cōtrariis, quā in rebus secundis. Qui viuis & regnas cū Deo patre, in vnitate, &c.

Die Mercurij, de obedientia.

PRIMÒ hic de obedientia trium Regum cogitabis, qui statim visa stella, regnis, diuitiis, patriaq; relictis, ad exteris regiones profecti, recens natum regem inquierunt, inuentumq; oblatis muneribus prostrati in terram adorauerunt. Et tu igitur in primis summa diligētia internas inspirations, & sancti spiritus pias suggestiones obseruato: deinde sedulò, quod admonet perficito, Deoq; voluntatem tuam in omnibus offerre studeto.

Secundò, ad CHRISTI Domini tui attēde obediētiam, quod nulla in re sibi CHRISTVS pepercerit, vt patris voluntatem perficeret, in ieuniis, in vigiliis, orationibus, concionibus, fatigationibus, quas pro conuertendis peccatoribus perpessus est. Quid multis? Adeò promptè Patri in omnibus obtēm-

obtemperauit, vt dicere sit solitus: Meus ci-
bus est, vt faciam voluntatem patris mei, &c.
Neq; tu igitur laborem vllum detrectes, qui
tibi ex obedientia obeundus est: nec vllis
impendiis parcas, vt proximi saluti cōsulas,
quantumuis id tibi molestum videatur.

Tertio, obedientiam summam CHRISTI
saluatoris admirare, quam non solum Patri
æterno ad mortem vsq; crucis præsttit: ve-
rum etiam impiis tortoribus; quando illis
purpuram aduentibus morem gessit; iussus
sedere, obtemperauit, imponentibus coro-
nam spineam, inclinavit caput; & arundinē
contumeliosè oblatam benignè suscepit:
atque ita in cæteris, quantumcunque duris
& acerbis, promptè obsequutus est. Liben-
ter igitur tu quoque aliis obtempera in iis,
quæ salua & bona conscientia, ac citra pec-
catū vllum facere queas: & facilem ac prom-
ptum te illis exhibe, qui operam tuam expe-
tunt, in quocunque negotio, quantumuis
etiam molesto.

Quarto, illam nō leuiter pertranscas ob-
dientiam, qua ad præsidis Pilati iussionem,
ad populum ridendus ab omnibus Rex glo-
riæ processit, ludicra illa purpura indutus,
spinea corona redimitus, arundinem mani-
bus gestans, totoq; corpore miserè dilania-
tus. Quanta hic confusione perfundebatur

omnium ludibriis expositus: quamq; gra-
uiter aures eius percutiebant crudeles illæ
durissimæq; voces, quibus omnes illi accla-
mabant: Crucifige, Crucifige eum. Esto igi-
tur & tu obediens in toleranda quavis con-
fusione & contumelia, à quocunq; siue me-
ritò, siue immeritò illata.

Quinto cogita, quanta obedientia sum-
mus ille iudex viuorum & mortuorum, ini-
quam mortis sentétiā suscepere, ab Ethni-
co & in pio iudice. Ideò & tu Dei in primis,
deinde maiorum tuorum volūtatem in om-
nibus lubens perfice, ad mortem vsq; obedi-
re paratus esto, nihil vana aliorum iudicia,
nihil verba aliorum reueritus à cœpto des-
stet, aut in sincerè quippiam age, quin po-
tius tibi persuasum habe, hanc Dei esse vo-
luntatem; nec quenquam in te yllam habe-
re potestateim, quæ non sit data desuper.

Orabis deniq; tali modo.

DOMINE IESV CHRISTE, summe to-
tius orbis Imperator, cui ad nutū om-
nia obediunt, cui se reges inclinant, & cui
subsunt cunctæ prorsus creaturæ: Rogo te
per insigneim illam obedientiam, qua te to-
tum ita patris voluntati subdidisti, vt fatere-
ris esse cibum tuum eius iussionem implere.
Neque illi tantum paruisti, verum etiam ho-
minibus

minibus quātumuis improbis, vt iudici Pilato, in suscipienda mortis sententia, & impīi tortoribus in his, quæ ad inferēdas pœnas iniquè præcipiebant: Rogo, inquam, vt gratiā mihi largiaris, qua tuis in primis sanctissimis mandatis, & piis internis spiritus sancti suggestionibus obtemperem; cæcam, velocem, alacrem, atque humilem obedientiam saperioribus meis libenter præstem. Qui viuis & regnas cum Deo patre, & spiritu sancto Deus, in omnia secula benedictus. Amen.

Die Iouis, de amabili benignitate Christi.

PRIMÒ considera, quām amabili CHRISTVS benignitate in illi⁹ senis Simeonis vlnis, præsentatus in tēplo requieuerit: precare ipsum, vt in ylnis animæ tuæ quiescens, dulcedinem cordis tibi largiatur, & benignitatem amabilem, qua cum omnibus hominibus suauiter & amanter verseri.

Secundò benignitatem illam tecum epende, qua simpliciū discipulorum, adeoq; ipsius proditoris Iudæ pedes, positis in terram genibus, & lauerit & terserit, & osculatus sit: qua etiam Apostolis & nobis omnibus, in perpetuam suæ passionis, suæq; erga nos immensæ charitatis me noriā seipsum

134 PIAR. ET CHRIST.

in sacramento Eucharistiae dederit: qua de-
nique benignitate eosdē, ob discessum pa-
ssionemq; suam iam contristatos, in extrema
cœna consolatus sit. Da ergo operam, beni-
gnū & affabilem te exhibere omnibus ho-
minibus, etiamsi duro & alieno à te animo
esse videantur.

Tertiò considera, quām benignè ingens
peccatorum nostrorum pondus in se suscep-
perit, ponderosam illam crucem in terram
acclivis benignè portarit, quamq; amicè ad
mulieres conuersus eas compellauerit, di-
cens: Filiæ Ierusalem nolite flere super me,
sed super vos ipsas flete, &c. Proinde hilari
ac benigno animo iugum Domini seruato-
ris sine obmurmuratione suscipito, neque
vnquam tibi plus impositum esse causare,
quām merueris, aut ferre queas. Præterea, si
quando aliquis operam tuam depositat: non
te morosum aut difficilem, sed benignū ex-
hibe: neque desidera, vt quis tibi compatia-
tur, quin potius tu aliis omnibus compate-
re, & quo ad eius fieri poterit, subueni.

Quartò expéde, qua benignitate iam iam
cruci affigēdus, crudeles illos tortores iuue-
rit, dū illi vestes vulneribus inhærentes tām
immaniter detraherent. Sis itaque etiam tu
benignus illis, qui vitia tua, tuosq; defectus
tibi aperiūt: nec tantisper expectes ea exue-
re, donec

re, donec te vel necessitas compellat, acriter
urgeat; sed illico ut aduertis, quid alius in te
reprehendere velit, ne te excusa, verum agni-
ta culpa tua, id omni conatu emendare con-
tende.

Quintò cōsidera, quām benignè & aman-
ter saluator tuus, in crucem tuam horrendè
proiectus extenderit brachia sua, diris cla-
uis cruci affingenda: quamq; benignè eos
aspexerit, qui illum tām crudeli ac ignomi-
niosa crucis morte afficiebant. Quocirca tu
quoq; benignum blandumq; atq; amabilem
vultum iis omnibus præbeto, qui tibi vel
maximè aduersantur: lāetoq; animo de ma-
nu Domini suscipito, quicquid aduersitatis
occurrit: Et vires denique tuas omnes ala-
criter libenterq; in Dei seruitium, fratribusq;
tuorum vtilitatem exponito.

Postea autem sic orabis.

DOMINE IESV CHRISTE benignissi-
mè Deus, qui summa semper amabi-
liq; benignitate erga tuos vslus fuisti, quan-
do infantulus in vlnis Simeonis requie-
scebas, quādo Apostolorum lauabas pedes,
quando crucem ponderosam baiulans ad
mulieres conuersus, eas consolabarais, vesti-
bus spoliabarais, & manus crudeliter perfo-
randas porrigebas. Precor te, vt etiam beni-

gnitatem amabilem mihi conferas, qua cum omnibus prout conuenit verter, animi summa dulcedine cum illis agam, nec aduersariis sim asperior, quam fauentibus; verum amabilem dulcemque benignitatem omnibus exhibeam. Qui viuis & regnas cum Deo Patre & Spiritu sancto Deus, in secula benedictus. Amen.

*Die Veneris, de inestimabili ardentiissima
magis charitate Christi
Domini.*

PRIMÒ cogita diligenter, quanta Christus Dominus accensus fuerit charitate, quando, ut te hæredem constitueret regni patris sui, pfugus esse voluerit in terra aliena, furorem Herodis in summa paupertate, infantulus adhuc tenerissimus cum matre declinans. Fuge igitur, qualibet tentatione congruente, in amabile cor CHRISTI, eiusq; aperta vulnera, in iis ineffabilem eius bonitatem atq; charitatem contemplare. è regione autem tuam abiectionem, malitiam & infidelitatem: ut ex tali consideratione superbus tuus arrogansq; animus deprimatur, & ad Deum rediendum inflammetur.

Secundò perpende, quam singulari dilectione omnes homines prosequatur, dum cunctos, quibuscunque premantur miseriis

aut

aut malis amanter ad se inuitat, vt eos suble-
uatos recreet, Venite (inquiens) ad me om-
nes, qui laboratis & onerati estis, & ego refi-
ciam vos. Tu itaque magna cum fiducia ad
ipsum accede, quantumcunque te peccata
grauent, sperans, si modo illi obtemperes,
certò te liberatum iri. Daque operá, vt Dei
amorem in te in ipso experiare, qui efficiet,
vt nihil tibi durum sit aut molestum, iuxta
illud D.Bernardi: Amanti nihil difficile..

Tertiò considera tecum sedulò, quanta
charitate animæ tuæ sponsus vires suas om-
nes tribus continua horis in ligno crucis
suspensus exhauserit, atque ita planè sacra-
tissimum eius corpus exaruerit, vt nihil in
eo remanferit humoris. Tu ergo vt tanto
amori aliquid rependas in eius seruitium,
nihil tibi parcas, sed in iis quæ grata illi fore
cognoscis, libenter vires tuas omnes eius
amore cōsumas. Cura autem sedulò, ne eas
in proprio tuo iudicio, atq; volūtate & pra-
uis concupiscentiis adimplendis expendas.

Quarto, quanto amore septem illa postre-
ma verba cruci affixus protulerit, perpende,
quibus ille nobis immēsam charitatem, quā
cordi inclusam tenebat, testatā reliquit. Esto
igitur in verbis tuis CHRISTI amore tam
modestus atque maturus, tamq; verax, hu-
milis & benignus, vt facilē quiuis animad-

uertere possit, te verum Dei timorem & amorem in corde gestare.

Quintò, diligenter tecum animo versa, quā ineffabilis fuerit illa charitas, qua Deus summus, in maximis cordis angustiis, & totius mundi opprobriis, pro te vilissimo vermiculo, illam crucis acerbissimam mortem percessus fuerit. Tu, qui nihil dignum tanto amore referre potes, hoc tantum conare, vt sensualem omnem affectionem in te mortifices, radices vitiorum euellas, atque ita te componas, vt mundo mortuus, soli CHRISTO viuas, eiq; te totum dedas, qui ad extremam vsque ignominiam, summosq; cruciatus, seipsum totum tibi impendit, quando & sanguinem vniuersum in tuam utilitatem profudit, & animam denique ipsam pro tua salute liberalissimè dedit.

Hanc demum subiungas orationem.

DOMINE IESU CHRISTE, charitas in-
creata, qui tanto amore salutem no-
stram semper sitiuisti, vt tanquam profugus
in aliena terra peregrinari dignatus sis, cuius
est terra omnis & plenitudo eius; vt præter-
ea omnium hominum, qui ad te veniunt,
miserias & calamitates sustollere, pmiseris:
denique, post immensos nostri causa exant-
latos labores, etiam sanguinem vniuersum
profun-

profundere, & animam prætiosissimam pro nobis ponere volueris : per hæc te supplex oro, vt mihi veram charitatem infundas, quæ in primis ardentissimè diligam , deinde proximum omnem in te, & propter te summo complectar amore, nihilq; mihi in rebus vllis parcam , quibus vel tibi, vel proximo obsequium aliquod exhibere queam, quantumuis id durum sit mihi atque molestum. Qui viuis & regnas cum Deo patre, & spiritu sancto Deus, &c.

*Die Sabbati, de Liberalitate & Com-
passione Christi Serua-
toris.*

PRIMÒ illam liberalitatem expéde, qua seipsum puer duodecim annorum in templo manifestauit hominib⁹, declaraturus ob quam causam in hunc mundum venisset, ni mirum , vt cœlestis sapientiæ ac diuinæ gratiæ suæ thesaurum liberaliter nobis communicaret. Semper igitur tibi ob oculos pone, qua de causa in hunc mundum veneris, videlicet nō vt tua consectoris comoda, aut tibi plus æquo indulgeas, sed vt te potius deseras, te totum diuinæ voluntati & obsequio, proximorumque tuorum utilitati offeras, atq; aliorū comoda tuis proponas.

Secundò, vt summam CHRISTVS Saluator liberalitatem omnibus exhibuerit, aduerte. Aliquádo enim in medio populi stás, ita clamauit: Si quis sitit, veniat ad me & bibat: paratum se ostendens, omnibus omniū necessitatibus subuenire. Idcircò esto etiam tu erga omnes liberalis. Et si quádo accidat, vt opere illis succurrere nequeas; tunc verbis piis atq; indicis aliis exterioribus talem te aliis exhibeas, vt vel sic cordis tui liberalitatem declares.

Tertiò considera, quām liberalissimè tibi cordis sui pretiosum sanguinem propinarit, quando sacro latere aperto, quidquid reliquum erat in corpore sanguinis, profudit. Tu vicissim te illi gratum præbeas, atque ob eius amorem in omnia, quæ etiam naturæ molesta sunt, libenter effunde.

Quarto, de summis & internis sacratissimæ matris doloribus diligēter cogita, quanta videlicet cordis tristitia, toto illo passionis tempore, affecta fuerit, quando oculis ipsa suis dilectissimum filium suum in cruce suffixum conspexit: quando in tantis eum angustiis, & in tantis cruciatibus moriētem vidi: quando deniq; post mortem sinu suo eum complexa, omnia eius vulnera maximo animi mœrore contemplans, lachrymis irrigauit. Proinde tu de sponsi tui passione sæpius

pius cogitans, sedulò eam mente reuoluens,
CHRISTO eiusq; benedictæ matri compa-
 tere, dolorem aliquem in te excitans, quòd
 tam ingentes cruciatus in gratiam tui Sal-
 uator **C**HRISTVS fuerit perpeſſus. Gere te
 interim apud omnes modestum atq; matu-
 rum, citra vllam animi vacillationem ac du-
 bitationem, tam in aduersis quam in prospes-
 ris, ac iis omnibus, quæ vel letitiam vel mœ-
 rorem adferre possunt.

Quintò denique perpende, quāto dolore
 matris ac aliorum piorum hominū, **C**HRIS-
 TVS Deifilius sepultus fit. Tu igitur da os-
 peram, **C**HRISTI Domini tui passionem in
 corde gestare, eamq; sæpius mente reuolue-
 re: præterea conscientiæ tuæ sepulchrum
 frequenter vera contritione ac oris confes-
 sione purgare: denique voluntariè ac libe-
 rali animo, in memoriâ passionis **C**HRISTI,
 pœnitentiam peccatis debitam exoluere.
Omnia in laudem Seruatoris nostri **I**ESV
CHRISTI, qui cum patre & Spiritu sancto
 regnat Deus, in secula benedictus. Amen.

Postremò, eiusmodi ad Deum oratio-
nem fundas.

DOMINE IESV **C**HRISTE, potentissi-
 me atq; liberalissime Deus, qui sum-
 ma liberalitate teipsum totū nobis donasti,

quando in maximis laboribus, & corporis
molestiis nihil tibi parcens, omnes fitientes
ad te venire iussisti, vt aqua salutari eos po-
tares, & liberalissimè cœlestis sapientiæ di-
uinæq; gratiæ thesaurum illis communica-
res : deniq; sanguinem vniuersum, illum e-
tiam, qui in corde interioribusq; visceribus
latebat, vt te totum nobis impendere non
dubitares , liberalissimè effudisti : Oro vt
mihi liberaleim des animum, quo non solum
in tuum obsequium, sed etiam in auxilium,
saluteq; proximorum me totum , meaque
omnia liberaliter impédam. Fac etiam (pre-
cor) vt sedulò & continenter passionem tu-
am, doloremq; sanctissimæ matris in corde
gestem, quorum meditatione vitam meam,
Christiano homine & vocatione mea digna
traducam, animumq; meum ita coinponam,
vt dignus sit, in quo per gratiam tuam quie-
scas & habites, vnà cum Patre & Spi-
ritu sancto, in omnia secu-
la. Amen.

CAPVT

CAPVT XXVII.

*ORATIO D. THOMAE AQUIL
natis, studio litterario fructuose
præmittenda.*

CREATOR ineffabilis, Domine meus,
& Deus meus, qui de thesauris tuæ
sapientię nouem Angelorum choros
condidisti, & eos super cœlum Empyreum
miro ordine collocasti, atque elegantissimè
partes Vniuersi distribuisti : tu, inquam, qui
verus fons luminis & sapientiæ diceris, atq;
supereminens principium : infundere di-
gneris, super intellectus mei tenebras, tuæ
radium claritatis, duplices à me remouens
tenebras, peccatum scilicet & ignorantiam,
in qua natus sum. Tu qui linguas infantium
facis disertas, linguam meam erudias, atque
in labiis meis gratiam tuæ benedictionis in-
fundas. Da mihi intelligendi acumen, reti-
nendi capacitatem, interpretandi subtilita-
tem, addiscendi facilitatem, & loquendi gra-
tiam copiosam, ingressum construas, pro-
gressum dirigas, egressum compleas.

Per CHRISTVM Domi-
num nostrum,
&c.

Alia oratio, quam B. Thomas quotidiè flexis genibus recitasse dicitur, diuinæ sapientiæ studio apprimè conducibilis.

CONCEDE mihi quæso omnipotens & misericors Deus, quæ tibi placita sunt, diligenter & ardenter cōcupiscere, prudenter inuestigare, veraciter agnoscere, & perfectè adimplere. Ad laudem & gloriam nominis tui ordina statum meum : & quod à me requiris ut faciam, tribue ut sciam, possim, & velim, & da exequi ut oportet, & expedit saluti animæ meæ. Via inibi, quæso, ad te sit tuta, recta, & consummata, non deficiens inter prospera & aduersa, ut in illis non extoller, & in istis non deprimat, ut in prosperis gratias tibi referam, & in aduersis seruem patientiam.

De nullo gaudeam vel doleam, nisi quod promoueat ad te , vel quod abducat à te. Nulli placere appetam vel displicere timeā, nisi tibi. Omnia in charitate da facere, & quod ad cultum tuum non pertinet, quasi mortuum reputare. Actiones meas da pergere non ex consuetudine, sed ad te referre cum deuotione.

Vilescant mihi omnia transitoria propter te, & chara sint mihi omnia tua, & tu Deus meus

meus plus quam omnia. Tædæat me gaudij,
quod est sine te, nec cupiam aliquid, quod
est extra te. Delectet me omnis labor, qui est
pro te, & tædiosa sit mihi omnis quies, quæ
non est in te.

Frequenter & feruenter da mihi (dulcis-
sime Domine) cor meum ad te dirigere, &
defectionem meam cum emendationis pro-
posito dolendo pensare.

Fac me Deus meus humilem sine fictio-
ne, hilarem sine dissolutione, tristem sine de-
iectione, maturum sine grauitate, agilem si-
ne lenitate, veracem sine duplicitate, te ti-
mentem sine desperatione, in te sperantem
sine præsumptione, castum sine corruptio-
ne, proximum corripere sine indignatione,
diligere sine simulatione, ipsumq; ædificare
verbo & exemplo sine elatione, obedientem
sine contradictione, patientem sine murmu-
ratione. Da mihi dulcissime Iesu corpor-
uigil, quod nulla abs te abducat curiosa co-
gitatio: da immobile, quod nulla deorsum
trahat indigna affectio: da inquietum, quod
nulla fatiget tribulatio: da liberum, quod
nulla sibi vendicet violentia delectatio: &
da rectum, quod nulla seorsum obliquet si-
nistra intentio.

Largire mihi dulcissime Deus meus, in-
tellectum te cognoscentem, diligentiam te

quærentem, sapietiam te inuenientem: conuersationem tibi placenteim, perseueratiam te dulciter & fiducialiter expectantem, fiduciam te feliciter amplectentem: tuis pœnitis configi per pœnitentiam, tuis beneficiis in via vti per gratiam, & gaudiis tuis in patria frui per gloriam. Amen.

PIARVM ET CHRI=
STIANARVM IN-
STITUTIONVM
LIBER II.

CAPVT I.

REMEDIA AD ORTHODO-
xam fidem conseruan-
dam.

RIMÒ, humilitatem ex animo colere. Sicut enim impossibile est hæreticum non esse superbum, vt qui iudicium suum totius Ecclesiæ iudicio præponit: ita fieri non potest, vt humiliſ labatur in hæresim, nisi humilitatem abiiciat.

Pſal. 35. Non veniat mihi pes superbiæ, & manus peccatoris non moueat me: ibi ceciderunt, qui operantur iniqitatem.

quitatem. ibi, hoc est, in pede superbiæ, ait D. Augustinus.

2. Frequens usus Sacramentorum Pœnitentiæ & Eucharistiae. Quia enim per hæc Sacra menta, & maximè per Eucharistiam, solum fides cōfirmatur, sed spiritualis etiam gustus confertur, ut gustemus & videamus, quām suavis sit Dominus: Fit per crebram communionem, ut homo non modo credat, sed quodammodo sapiat & experiatur vera esse, quæ fides proponit. Atq; hoc est, quod CHRISTVS dicit: *Qui manducat meam carnē, Ioan. 6.
& bibit meum sanguinē, in me manet & ego in eo:* hoc est, perseverabit in Ecclesia mea, & sp̄ritus meus manebit in eo.

3. Frequenti meditatione exercere se, in consideratione charitatis Dei, in genus humani, quā ex innumeris beneficiis nobis collatis tantam esse constat, ut intellectū excedat & Angelorum & hominum. Huic sane charitati non est cōsentaneum, mundū uniuersum sine fide, sine vero sacramentorum usu, sine recta intelligentia scripturarū, mille quingentis annis, in summis relictum fuisse erroribus, donec unus Apostata monachus, qui ruptis castitatis & aliis religionis votis, sanctimonialem DEO consecratam atque velatam, sacrilegis sibi nuptiis iunxit, tam diuturni erroris & falsitatis orbē uniuersum

argueret, damnatis tot sanctis Patribus, qui
Libro de & miraculis, & vitæ sanctimonia clarue-
Missa an- runt: cùm iste & miraculum nullum edide-
gulari, To. rit, & fateri in publica ad populum concione
7. editionis non erubuerit, se dæmonem probè nouisse,
VVittēber- & ab eo vicissim bene cognitum esse, cum
gen. fol. 228 eoq; plus quā modiū salis comedisse (quod
 longæ familiaritatis est argumentum) imo
 scriptis libris testatum posteris reliquerit,
 Diaboli secum nocte disputantis argumen-
 tis se conuictum, sacrificium Missæ de me-
 dio sustulisse.

4. Perpendere diligenter & serio promis-
 siones Dei Ecclesiæ factas, quæ tantæ sunt,
 vt iis cognitis, nullus sit reliquus errori lo-
 cus. Est enim primò Ecclesia firmamentum
 & columna veritatis, hoc est, quæ non solum
 veritatem secum habet, sed quæ sola verita-
 tem, ad instar columnæ & firmamenti, su-
 stentat, & apertè omnibus demonstrat. Vnde,
 sicut nullus error fidei in doctrinam Ec-
 clesiæ potest irrepere: ita neq; extra Eccle-
 1. *ad Tim. 3.* siam est veritas sine errore. Secundò: Ec-
 clesia in doctrina morum errare non po-
 test: cùm sit à fidelibus, in qualibet admoni-
 tione, instructione & reprehensione sic au-
 dienda, vt qui eius monitis obtemperare
 nollet, grauiSSima pœna, quæ mortalibus in-
 fligi potest, sit afficiendus: nempe excom-
 munica-

municationis gladio à CHRISTI corpore separandus. Si (ait Dominus) Ecclesiam non Matth. 18, audierit, sit tibi tanquam Ethnicus & Publicanus.

Tertiò: Ecclesia est CHRISTI sponsa. Sponsam autem nihil potest latere arcanorum sui sponsi. Quartò: Est corpus CHRISTI, eodem spiritu sancto afflatum. Quare neque à capite separari potest, (Ego, ait, vobiscum sum omni- Matth. 28.

bus diebus, usque ad consummationem saeculi) ne- 1. Cor. 2. que ignorat mentem sui capitum, si idem sit Rom. 8.

capitis & corporis spiritus. Nemo (ait Apostolus) nouit quae sunt hominis, nisi spiritus Ioann. 16.

hominis, qui in ipso est. Nos autem Spiritum Christi habemus: & qui spiritum Christi non habet, hic non est eius. Vnde & Dominus promisit, se Ecclesiæ daturum paracletum spiritum, qui eam doceret omnem veritatem. Quintò: Ecclesia

est congregatio non occulta & latens, sed aperta: sicut ciuitas supra montem posita, & Matth. 5. candela posita super candelabrum, ut omnes, qui in domo sunt, lumen videant, id est, ut ab omnibus videri possit, tam iis, qui ad fidem

CHRISTI conuertuntur, ut sciant quo sit Matth. 5. eundum, & à quo sit fides petenda: quam iis qui sunt in Ecclesiam admissi, ut sciant in dubiis quae sit consilenda, & in doctrina quae

fit audienda. Dic inquit, Ecclesiæ: & si Ecclesiam Matth. 18. non audierit, &c. Sextò: Ecclesia hoc modo in monte fundata, & in luce constituta, non est

150 PIAR. ET CHRIST.

vnius anni, nec vnius seculi, sed omniū die-
rum atq; annorum vsque ad consummatio-

Matth. 16. nem sæculi. Super hanc petram (ait) ædificabo
Ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt
aduersus eam, hoc est, firmissimè eam colloca-
bo, aduersus quam tametsi omnis industria,
sapientia atq; potentia dæmonum sit insur-
rectura: nunquam tamē præualebit, vt eam
deiiciat. Si igitur hæc Ecclesia habeatur tam
illustribus priuilegiis instructa, quæ neque
errare, neq; errores in doctrina fidei vel mo-
rum docere, neque superari possit vlla vi aut
arte, quæ scripturas & verba optimè noue-
rit atque intelligat sponsi sui, quæque spiritu
eodem cum suo capite, & sponso sit imbuta:
non est locus hæresibus, quia in omni dubi-
tatione recurrentum erit ad Ecclesiam, iux-

Matth. 18. ta CHRISTI præceptum: *Dic Ecclesiæ, Et, Qui*
Lat. 10. *Yos audit, me audit.*

Sed ubi sit ista Ecclesia, quæritur. Hoc sa-
 ne ex scripturæ verbis apertè constat, talem
 aliquam esse, & à CHRISTI temporibus ex-
 titisse, atq; ad consummationem vsque sœcu-
 lorum mäsuram, qualem iam descripsimus.
 Vbi autem illa hactenus fuerit, & quænam
 illa sit etiamnun, his duobus indiciis osten-
 di potest. Primo quidem, ex omnium Chri-
 stianorum cuiusvis status & nationis vnanis-
 mi consensu. *Sicut enim Romanam urbem*
eam

agnoscimus, quæ ad Tyberim: Parisiensem,
 quæ ad Sequanam: Colonensem, quæ ad
 Rhenum est posita: quia hactenus mundus
 vniuersus has vrbes pro talibus habuit. Ita, si
 quæ Ecclesia pro vera & Catholica CHRI-
 STI Ecclesia, ab orbe vniuerso 1500. annis
 est habita, ea certè pro tali nobis est venera-
 da. Et sicut si post tanti temporis totius or-
 bis confirmationem, quispiam aliud oppi-
 dum, à paucis annis exædificatū, tibi veram
 illam & antiquam Coloniam esse diceret,
 antiquorum Imperatorum priuilegiis & li-
 bertate celebrem: adeò nihil persuaderet,
 vt etiam tanquam insanum reddendum &
 explodendum se proponeret. Ita, qui post
 1500. annos, aliam tibi Ecclesiam demostra-
 re conatur, à paucis annis coactam, eamque
 docere veram illam esse Ecclesiam, quam
 CHRISTVS innumeris priuilegiis donauit,
 errasse autem omnes, qui 1500. annis hunc
 cœtum non agnouisset: non solum audien-
 dus non est, sed pro insano habendus: tūm,
 quod vniuersum orbem præ se erroris accu-
 set: tūm, quod receti & nuper nato conuen-
 tu tantam antiquitatem tribuat. Ex his faci-
 lè videre est, quænam sit vera Ecclesia, quia
 ante annos 70. cum nec dum ullus ex aliis
 cœtibus natus esset, vbiq; per orbē Chri-
 stianum, potissimum verò vbi nūc nouæ sectæ

vigent, si quis de vera Ecclesia quæsiuisset, nulla alia quā Ecclesia Romana ostensa fuisset. Posteriori verò indicio idem ostenditur, ex dictis superius priuilegiis, Ecclesiæ suæ à CHRISTO relictis. Si enim quæras Ecclesiam hodiè, quæ sit, aut fuerit aliquando per orbem vniuersum diffusa vel agnita, & cuius origo constanti & nō interrupta successione ad CHRISTVM & Apostolos deduci possit: nullam inuenies aliam, quam Romanam. Sicut enim nos credimus: ita crediderunt maiores nostri ab annis 100. ab annis 200. 300. 400. vsq; ad annos 1585. neque demonstrari potest, quando priuum, vel à quo sit fides nostra violata aut mutata. At verò sicut credūt nouæ sectæ LUTHERI, BVCERI, CALVINI, &c. ante 70. annos, nusquam in orbe creditum est: cùm omnibus constet, MARTINVM LUTHERVM Anno 1517. errores istos primū excogitasse & inuexisse. Atq; etiam hodiè, errores isti angustiis certorum locorum cōtinentur: Lutheranus, Germania: Caluinianus, Gallia & Anglia: Zwinglianissimus, Heluetia: extra Europam autem neq; sunt, neq; fuerunt vñquam vel de nomine cogniti.

5. Vitare lectionem librorum vetitorum, & hæreticorum familiaritatem atque colloquia. *Hæreticum, ait Apostolus, post vnam & secundam*

secundam correptionem deuita. Quia ut verba lo-
quentis vim habent mouendi : ita scripta ad
permouendum maiore artificio sunt elabo-
rata. Legēdi potius sunt sacri doctores, quos
constat vitæ sanctitate & eruditione præcel-
luisse, & frequenter miscendi sermones cum
doctis & piis. Quia tamen in tanta multitu-
dine hæreticorum, fieri vix potest, ut non ali-
quando cum illis agamus : in promptu ha-
bendæ sunt rationes, quibus auitam fidem
Ecclesiæ tueamur. Parati (inquit Apostolus) 1. Pet. 3.
semper ad satisfactionem omni poscenti vos rationē,
de ea quæ in vobis est spe. Non quod necessarium
sit, à singulis articulis controvërsis omnes
esse instructos, sed quod expeditat generales
quasdam nouisse solutiones communium
argumentorum. Veluti si obiiciant, in sacris
literis non haberí, inuocandos esse sanctos,
venerandas imagines, abstinentiam à carni-
bus, aut aliquid eiusmodi : non ergo ista esse
facienda. nos contra obiiciamus & quidem
efficacius : hæc sacris literis non prohiberi:
atq; sine peccato fieri posse. quia ubi non est Rom. 4.
lex, ibi nec præuaricatio.

Item si dicant, nihil esse fide tenendum, nisi
quod sacris literis continetur : nos contra
dicam⁹, si hoc admittatur, manifestè sequu-
turum, Euangeliū secundum Matthæum
non esse à Spiritu sancto dictatum: quia nus-
k 5

quam in vniuersa scriptura habeatur, hoc Euangelium vel esse dictatum à spiritu sancto, vel esse in Catalogo librorum sacræ scripturæ. Hæc enim obiectio illos eò ducet, ut fateri cogantur, aliqua esse recipienda atque credenda, quæ scriptura sacra nō contineantur, sed ea tantum reiicienda, quæ cum scriptura sacra apertè pugnant.

Si verò eiusmodi aliqua loca scripturæ ab iis adferantur, quæ videantur aduersari doctrinæ Ecclesiæ: si quando Catholicorum Patrum expositio non occurrit, hæc vna solutio sufficiet: scripturas illas dogmatibus Ecclesiæ non esse contrarias, quantumuis prima fronte videatur. Nam licet earum genuinam explicationem ad manum non habeamus) sunt enim scripturæ difficiles, & studio egent, quod non est omnium) ante multas tamen annorum centurias, priusquā hæresis in orbem venisset, Catholicos doctores per vniuersum orbem scripturas istas sic ad mentem CHRISTI intellexisse, ut nihil planè cum doctrina Orthodoxa Ecclesiæ, quam iidem ipsi tuebantur, pugnarent.

Rursus si quærant, cur libeat tanto tempore in antiqua ista Ecclesia hérere, cùm potius sint eligenda noua, quā vetera? Dicendum primò: non omnia vetera abiicienda esse, neq; omnia noua veteribus preferenda. Au-

rum

rum vetus præfertur nouo, & si senex manū
 suam veterem amputare velit, non inueniet
 aliam commodiorem, etiam si argēteam aut
 auream substituat. Dicendum secundò: quo
 velint nos relicta Romana Ecclesia abire, ad
Lvtheri, aut ad protestantiū, vel ad Cal-
 uinistarum, an ad Anabaptistarum sectam?
 Hi enim ex æquo omnes Romanam Eccle-
 siam damnant, & veram scripturarum intel-
 ligentiam iactant. Tertiò: quæ sit ratio, cur
 illi nos velint antiquā fidem deserere? quid
 apud ipsos præclarum sit, quod nos ad mu-
 tationem tanti momenti, vnde animæ salus
 dependet, mouere debeat? Nam si vitia spe-
 cies superiorum: scimus **CHRIS TVM** præ-
 monuisse: Quæcumq; dixerint, seruate & facite, Matth. 23.
secundum opera autem eorum nolite facere: neque
 tantæ sunt hereticorū ministrorum virtutes,
 vt iis magnopere cedat mores Sacerdotum
 Catholicorum: quin potius, incorruptus
 arbiter, maiorem vitæ integritatem atque
 doctrinam in Romana Ecclesia, quam in vl-
 lis sectis deprehēdet. Si scripturarum intel-
 ligentiam consideres: ante exortas hæreses,
 Ecclesia, quæ scripturas habuit, earum etiam
 intelligentiam habuit, Cur ego ab Ecclesia
 scripturarum libros accipiam, & eorundem
 intelligentiam non accipiam? Cur credam
 dicenti hoc esse verbum Dei, & non credam

docenti, hunc esse sensum verbi Dei? cur credam in numero librorum, & non credam in sensu librorum? Sanè in die iudicij, corā CHRISTO seuero iudice, securior erit Catholicus quoquis sectario. Ponamus enim falsa esse, quæ Romana Catholica Ecclesia credit: in exācto illo iudicio, cū CHRISTVS quæreret: Cur ita de me meisq; sacramentis credidisti? securè respondebit Catholicus.

Primò, Quia Ecclesia per vniuersum orbem nos ita docuit, quam tu audiendam iussisti.

Secundò, Quia nos ita docuerunt maiores nostri, qui eandem fidem à suis se maioribus accepisse, & illos rursus à maioribus suis, ad Apostolorum vsque tempora testati sunt: neque tempus scire potuimus vñquam, quo fides hæc, quæ à te Apostolis tradita, ad nos vsque per manus venisse dicitur, vel in minimo violata fuerit: maximè cum tu B. Apo-

Matth. 16. stolo Petro disertè promiseris: *Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, et portæ Inferi non præualebunt aduersus eam:* Et ascensurus

Matth. 28. in cœlum dixeris: *Ego vobiscum sum omnibus diebus, usq; ad cōsummationem seculi.* *Tertiò*, Quia viri illi, qui fidem illam nos docuerunt, & ad finem vsq; vitæ retinuerunt, clarissimi fuerunt & eruditioñe & morū probitate, quorum sanctitatē tu ipse miraculis comprobasti: Sanè ergo, si error in nobis fuit, tu Do-

mine

mine nos decepisti. Eorum enim vestigia,
quorum tu vitam tibi placere declarasti, se-
cuti sumus. Denique, quia nihil vidimus in
doctrina fidei nostræ, scripturis & verbis
tuis repugnans. Licet enim aduersarij nostri
multas nobis scripturas obiecerint: ita ta-
men illæ omnes à Doctoribus nostris, ante
multas annorū centurias declaratæ fuerunt,
vt planè nihil cum doctrina Catholica pu-
gnare viderentur. **Quis autem eram ego, qui**
fidei tam antiquam, per totum orbeim dif-
fusam, tot miraculis illustratam, tanta omniū
Catholicorum consensione seruataim, à tot
Patribus explicatam, reiicere audereim, vel
erroris arguere? Contra, vbi ex sectario in-
terrogabit Dominus: & quid te impulit, vt
relicto ouili meo, ad luporum gregeim te cō-
ferres? quid poterit adferre, nisi: **MARTI-**
NVS LUTHERVS nos decepit, CALVINVS
seduxit, BUCERVVS peruerit? At rursus
Dominus, quid (inquiet) in his doctoribus
vidisti, quod te ad fidem mutandam, & Ec-
clesiam tot seculorum deserendam impelle-
ret? Fortè miracula ediderunt, vel insigni
sanctitate viguerunt? Atqui tibi per Apo-
stolum meum dictum fuit: *Si Angelus de cœlo Ad Gal. i.*
Vobis euangelizauerit, præter id quod accepistis,
Anathema sit. Si in religionis mutatione nec
Angelis est fides adhibenda, quanto minus

hominibus, sine miraculorum testimonio,
sine vitæ probitate: quales enim prædicti
fuerint, nouit orbis vniuersus. At dicet fortè
hæreticus: vidimus in Romana Ecclesia
multos errores scripturis tuis non consen-
taneos. Sed Dominus iterum, & à quo scri-
pturas sacras accepistis? nónnæ à Romana
Ecclesia: illa autem totis 1500. annis tam
socors fuisse in enarrádis scripturis creden-
da est, vt tanto tempore non aduerteret, se
cum scripture pugnare: & si illa scripturas
eo consensu exposuit, vt nihil cum auita fide
pugnarent: cur tu nouas & inauditas expo-
sitiones secutus, vniuersum orbem erroris
damnasti, & non potius Ecclesiæ fidem &
explicationes secutus fuisti? Magis enim ra-
tioni consentaneum tibi esse debebat, illum
esse verum scripturarum intellectum, quem
per vniuersum orbem tot seculis docuit illa
Ecclesia, quæ tibi scripturas tradidit, quā il-
lum, quem post 1500. annos, quiuis nouo-
rum Doctorum commentus est. Qui candi-
do animo ista præcogitaret, quæ certo cer-
tius post mortem ventura sunt, non facile ad
errores declinaret, sed veram retineret Ro-

Hebr. n. manam Catholicam fidem, sine qua
impossibile est place-
re Deo.

CAPVT II.

RE MEDIA CONTRA IV-
randi consuetudinem.

PRIMÒ considerare, si de omni verbo o-
tioso sit ratio reddenda in die iudicij, *Matth. 12.*
quanto magis de iuramento, per quod
irrogatur insignis iniuria Deo, cùm ad quaf-
uis nugas vocatur in testem. Sicut enim vir-
graulis, si ad nugas pueriles testis adhibere-
tur, existimaret honoris sui non haberri ra-
tionem: ita Deus meritò indignatur, quo-
ties rem quamlibet leuem sui noininis com-
pellatione videt comprobari, quod sanctum
est, terribile & adorandum.

2. Cogitare, quòd in frequenti iuramento
sit graue periculum periurij. Qui namque
iuramētis assuevit, subinde per malam con-
suetudinē, etiam ea, quæ falsa sunt, iuramen-
to confirmat. Omne autem periurium est *Chrysost.*
mortale peccatum, adducens mortem æter- *hom. 8. ad*
nam. Idem etiam quandoq; iuramento pro- *pop. Ant.*
mittit, cuius postea pœnitet: sicut Herodi *Matth. 14.*
contigit, qui ne iusiurandum violaret, dedit *Hom. 7. ad*
saltatrici caput Ioannis Baptistæ. *pop. Ant.*

3. Perpendere, quòd nihil utilitatis ex ma-
la ista consuetudine oriatur. Quia (vt ait B,
Chrysostomus) frequenter iuranti minus
credi solet, etiamsi serio iuret. Et longè faci-

lius est, rem sine iuramento cōfirmare, quām sacramentū tam leuiter adhibere. Dæmon solus iuramentis oblectatur: quod per ea videat nomen sacratum Dei prophanari.

4. Ex diuinis vltionibus, quæ iurantes & diuinum nomē blasphemantes sequutæ frequenter fuerunt, metum assumere. Nam Letitici 24. Blasphemus iubetur lapidibus obrui: & nota est historia libro 4. Dialogo. B. Gregorij, cap. 18. de puero quinquenni, à demonibus ē sinu patris ob crebra iuramenta sublato.

5. Si serió quis statuit hanc prauam iurandi consuetudinem deponere, proponat in septimanas aut menses aliquot, certam aliquam eleemosynā pauperibus erogare, pro quolibet iuramento, in quod lapsus fuerit: atq; ne istius rei obliuiscatur, curet se à familiaribus moneri, quoties iurasse aduertetur. Si pauper sit, aliam sibi pœnam imponat. Ita D. Chrysostomus. Hom. 5. ad pop. Antioch. Ego te, inquit, quandam docebo modum, quem si tenueris, superabis omnino. Cūm videris te ipsum, vel alium quēquam vel seruorum vel filiorum, vel vxorem hoc malo captos, & continuè commonefactos neque correctos: iube non pransos cubare, & hāc tibiique & illis damnationem impone, damnationem nō damnum, sed lucrū ferentem.

CAPVT III.

PRO HONORE PAREN-
tum & superiorum.

PRIMVM, vt cogiteimus, cuius loco sint superiores, nempe loco CHRISTI, quē representant, quemadmodum imago prototypum. Proinde sicut imagini CHRISTI honorem omnem habemus, aut potius CHRISTO in illa: ita superioribus hendum est honor, talibus imaginibus conueniens, nempe non externa tantum reuerentia, sed obedientia, interno amore, & externo obsequio.

2. Considerare, quanta parentes passi sunt pro nobis; & quantum onus pro nobis sustineant Superiores. Hoc argumēto monebat Tobias filium suum: *Honorem habebis matri Tob. 4. tuæ, omnibus diebus vitæ eius. memor enim esse debes, quæ & quota pericula passa sit ppter te in vtero suo.* Et B. Paulus ad Hebræos: *Hebr. 13. Obedite præpositis vestris, & subiacete eis. Ipsi enim peruigilant, quasi rationem pro animabus vestris reddituri, ut cum gaudio hoc faciant, & nō gementes. Hoc enim non expedit vobis.* Qui tam multa pro nobis sustinent, meritò sunt honorandi à nobis. Nam licet mali superiores de suis subditis sint parùm solliciti, non ideo tamen minus onus sustinēt reddendæ rationis pro

nobis: quod eò erit illis graius, quò neglentius in curá ouium suarū incubuerunt.
3. Considerare mercedem honoris, parentibus & superioribus exhibiti. Si enim illi
sint loco CHRIS TI: sanè quicquid illis præstatur, censet CHRIS TVS sibi præstari: sicut,
quod fit Legato, fit Domino Legati. Proinde, sicut mercenarius à famulo nomine heri
ad laborem vocatus, mercedem expectat à Domino pro Domini liberalitate & opibus,
non pro conditione & paupertate famuli: ita qui superioribus loco CHRIS TI obtemperat, amplissimam meritò expectare potest
mercedē, pro diutiis & liberalitate CHRIS TI. Et sicut ditissimus ac liberalissimus
princeps, nihil patitur sibi vel minimū gratis
à quoquām, potissimum verò paupere, fieri:
ita CHRIS TVS nullum opus, quantumuis
exiguum, ex obedientia suscepit, sine amplissima mercede relinquet. Qua ex re hæc
duo sequuntur: Primo, meliore esse subditorum, quam superiorum conditionem, vtiliusq;
esse subesse, & parere, quam iubere. Secundo: fœlicissimos esse eos, qui in omnibus
suis rebus & actionibus à maiorum
obedientia pendent, neq; aliquid agunt vel
agrediuntur, nisi ex superioris voluntate:
Sicut namq; vtilissimum est mercenario, nihil
operari, nisi ex præscripto Domini (quod
enim

enim ex sua voluntate agit, nō meretur mercedem à Domino, sed quod agit ex Domini præscripto) ita quicquid ex obedientia præstatur, mercedem peculiarem obediētiæ accipiet. Atq; hinc est, quod præcepto de honorandis parentibus promissionem Dominus peculiarem adiunxerit, non solum præmij post hanc vitam, sed etiam in hac vita: ut ostenderet, se esse illum, qui honoris & obedientiæ mercedem est daturus.

4. Considerare, quām grauiter puniuerit eos Deus, qui parentibus aut superioribus honorem non habuerunt, sed molestiam exhibuerunt, iuxta scripturam, *Quām malæ famæ Eccles. 3. est, qui derelinquit patrem,* & est maledictus à Deo, *Gen. 9. 26.* qui exasperat matrem. Primo: Cham, irriso parte, maledictus est in sua posteritate. Secundo: *Reg. 4.* Esau inobediens parentibus, amisit nobilissimam benedictionem. Tertio: filij Heli eodem die perierūt. Quartò: Absolon persequens patrem, ex arbore pendens confosus est. *Reg. 8.* Quintò: Choré, Dathan, & Abyron à terra absorpti sunt, propter murmurationē in Moysen. Sexto: Soror Mosis, eadem de causa, lepra percussa est.

5. Intueri reuerentiam CHRISTI, quam habuit nō tantum patri cœlesti, cui fuit obediens usq; ad mortē crucis, sed etiam Matri Philip. 2. & Ioseph. Et erat (ait scriptura) subditus illis, *Luc. 2.*

Matrem suam in hac vita repleuit gratia, & super mulieres omnes benedixit: post hanc vitam autem repleuit gloria, & super omnes creatureas collocauit: nempe amiciuit Sole,
Apoc. 12. hoc est, gloria Dei, & Lunam, id est, vniuersam Ecclesiam, tam cœlestem triumphantē, quām terrenam militantem, subiecit sub pedibus eius, imponens capiti eius diademā stellarum duodecim, hoc est, dans ei gloriā omnē, quām habent sancti vniuersi in cœlo.

CAPVT IIII.

*REMEDIA CONTRA
detractionis vitium.*

PRIMVM est seipsum, vitiaq; sua diligenter intueri. Sicut enim qui domi multis negotiis distinetur, non habet ocium aliena curandi: qui autem alienis occupatur, apertè declarat, vel non esse domi suæ, quod occupationem requirat, vel sanè si sit, non rectè curari. Ita qui diligens est inspectoṛ conscientiæ suæ, tam multa in ea reformatiō inueniet, ut non sint illi curæ vitia proximorum: & qui alienis vitiis carpēndis detinetur, ille indicat se negligētem esse suorum morum censorem. Nullus est enim detractor, nisi conscientiæ propriæ negligens curator: & quo quis pluribus vitiis abundant,

dat, eò plura eaq; minutiora in aliis carpit.

2. Considerare, hoc peccatum detractio-
nis non sola pœnitentia deleri, sed sicut in
furto non dimittitur peccatum, nisi restitu-
tur ablatum: ita hic non tolli culpam, nisi
fama ablata reddatur.

3. Considerare, detractorem esse causam
peccati multorum. Quicquid enim ab audi-
toribus ex auditis referendo committitur, id
totum à Deo detractori imputabitur. Quan-
tus porrò est numerus peccatorum, quando
res ab uno narrata, à multis, variis in locis,
plurimis annis repetitur?

4. Cogitare, an vellet homo ea de se absen- *Tob. 4.*
te dici, quæ de altero narrat. Nam quæ tibi
non vis fieri, alteri ne feceris.

5. Vtilitates detractionis cum ipsius incō-
modis conferre. Nam vtilitas nulla est, nisi
fortè risus inanis: incommoda autem sunt
varia. Primo enim (ait D. Chrysostomus) *Hom. 3. ad pop. Ant.*
audientem peiorem fecisti, proximo calum-
nians. nam siue peccator sit, segnior fit pec-
cati communicatore nactus: siue iustus sit,
in arrogatiā tollitur & inflatur, ex aliorum
peccato magna de seipso sentire persuasus.
Secundo: Communē Ecclesiæ statum læ-
fisti: non enim audientes omnes peccatore
solūm accusant, sed opprobria Christianorū
genti infliguntur. Tertio: Dei gloriam bla-

phemari fecisti. Sicut enim nobis laudabiliter viuentibus Dei nomen glorificatur : sic peccantibus blasphematur , & contumelia afficitur. Quartò : malum audientem confundisti, & sic impudentiorem reddidisti, inimicum & hostem reddens. Quintò : teipsum pœnæ & castigationis reum fecisti, negotia nihil ad te pertinentia texens. Ne quis enim hoc mihi dicat, tunc detraho, quando falsa dico. Nam si vera dicens, male dixeris: & hoc crimen est. Haec tenus B. Chrysostomus.

CAPVT V.

REMEDIA CONTRA
inanem gloriam.

PRIMVM , Considerare, nihil vtilitatis sequi ex inani gloria. Talis enim quisq; est, qualis corā Deo est. Si quis vesperi, postquā incubuit, apud se cogitet, quid omnis elapsi diei gloria iam illi prosit: inueniet nihil se nisi vanitatem consequitum.

2. Considerare, quòd quærendo gloriam, amittatur gloria: fugit namq; gloria sequentem, & sequitur fugientem. Ideò omnis superbus & gloriosus est cōtemptibilis, & meritò contemnitur : humilis autem exaltatur.

Lib. Hester Act. 12. Exempla in vtroq; Testamento in promptu sunt, in Aman, & Herode : contrà, in Dauide & B. Virgine.

3. Ex

3. Ex inani gloria magnum sequitur detrimentum: quia perit omnis bonorum operum fructus, ut dicitur, *Receperunt mercedem Matth. 6. suam.* Nam sicut aues non relinquerent intactas carnes, quas in aperto campo expositas viderent: nec latrones sine damno dimitterent viatorem, qui in sylua pecunias manu deferret: ita dæmones, qui bonis operibus insidiantur, illa nobis merita furantur, quæ per inanem gloriam exposita vident. Si autē non tanta sit inanis gloria, ut omnia merita boni operis perdat, usque adeò tamē est iniuncta virtuti omnis vana gloria, ut virtutis splendorem obfuscet etiam exigua: sicut qui in ardente sole iter facit, non potest non colorari.

4. Considerare (ut ait B. Bernardus) hunc *Serm. 3. in statum nostrum non esse honoris & gloriæ, paruis ser- sed contemptus potius, laboris, & exilij, in monibus.* inter vermes & bestias, in quo omnia nos ad humilitatem prouocant: corpus sordidum multisque malis obnoxium: tentatio dæmonis assidua: denique **CHRISTI** & Sanctorum prædicatio & exempla.

5. Qui laudari vult & videri, quærat laudē à Deo & Sanctis omnibꝫ, qui & plures sunt, & nobiliores hominibus omnibus in terra viuentibus, eorumque laus est solida. Sicut enim stultum est, quærere laudem puerorū,

& interim à viris omnibus cōtemni: ita valde imprudenter agit, quisquis gloriām hominum quærit, & se ridendū & contemnendum proponit Deo, sanctisq; omnibus, qui facta eius omnia intuentur.

CAPVT VI.

REMEDIA CONTRA

Auaritiam.

PRIMVM, vitare consuetudinem auarorum, frequenter adesse liberalibus, atq; assuescere dandis eleemosynis. Facilius est enim dare, quām accipere. Quia si dare velis, nemo impediet; si accipere velis, multi obiicient impedimentum. Præterea, beatius est dare, quām accipere; Quia cùm donas, à multis gratiē tuim Deo, tum tibi aguntur; cum accipis, omnes detestantur. Vt autem consuetudinem illam dandi assumas, alterum horum, vel vtrunq; facito. Nempe 1. Naturæ auaræ vim adferas. 2. de tuo quotidie certam eleemosynā, etiam te nescio, conferendi, doméstico, vel familiari potestatem facias.

2. Considerare breuitatē vitæ, mortemq; imminenteim. Facilè contemnit omnia, ait D. Hieronymus ad Paulinum, qui se semper cogitat esse moriturum. Nam primò, morte deferens

*Act. 20.**2. Cor. 9.*

deserenda sunt omnia, ad aliumq; deuolu-
tur omnia, fortè ingratum, tui in amorem,
& decoctorem, ut sæpè fieri videmus. Stulte
(ait Dominus) *hac nocte animam tuam repetunt* *Luc. 12.*
à te, quæ autem parasti, cuius erunt? Secundò:
post mortē Deo erit reddenda ratio de quo-
libet quadrante, quomodo eum ad Dei Do-
mini voluntatem expenderis. Quia enim tu *Chrysost.*
bonorum non dominus, sed œconomus es *Hom. 34. ad*
cōstitutus, ratio erit danda de singulis. Quid *pop. Ant.*
ergo tantas opes quæris, quibus te obligas
ad tantas rationes?

3. Considerare, quòd per diuitias conser-
uatas neque vita ista prorogetur (non enim *Luc. 12.*
in abundantia est vita cuiusquam, ex his que
possidet) neque vita æterna cōparetur: cùm
dicat Dominus, *Beati pauperes: quia vestrum Luc. 6.*
est regnum Dei: & Vae vobis diuitibus. Cùm au-
tem in usus pauperum liberaliter effundun-
tur, sic & deducūt ad perfectionē, vt *CHRI-*
STVS ait, Si vis perfectus esse, vade, vende omnia Matth. 19.
que habes, & da pauperibus, &c. Et cœlestes
mercantur diuitias, quæ tanto nostris diui-
tiis præstantiores sunt atq; maiores, quanto
sol lumen decore, & cœli circuitus terrā am-
plitudine vincit. Si ergo vis veras diuitias:
habeto illas in cœlo, vbi fures non effodiūt, *Matth. 6.*
neq; furantur, vbi sollicitudo conseruandi,
animum non cruciat, vbi qui diues est, nun-

quam ad paupertatē redigitur, & vbi diuitiæ synceram adferunt & solidam oblectationē.

4. Firmam constituere in Domino fiduciam, qui non solum in veteri testamēto, sed etiam in nouo, necessaria vitæ fidelibus pro-

Matth. 6. promisit, & præsttit, Quærite (inquiens) primum regnum Dei: & hæc omnia adiicientur vobis. Et,

Heb. 11. non vos deseram æq; derelinquam. Qui tantam turbam Monachorū, Anachoretarum, aliorumq; religiosorum, & Christianorum, qui nudum CHRISTVM nudi secuti fuerūt, ha- ctenus aluit: is tibi quoque necessaria præbebit, si magna fide ei te committas. Dum autem tu plus æquo sollicitus es, deponit sollicitudinem tui Deus, quam tu de te satis magnam habes. Si vero sollicitudinem tui proiiceres in eum, ipse maiorem curam tui susciperet.

5. Intueri exemplum Dei Domini nostri, qui tanta largitate in omnes vtitur, vt crea- turas omnes diuitiis suis cumulet. Non illi suffecit, in vsum tuum hunc orbem creare, quotidianis muneribus te locupletare, Spi- ritum suum sanctum atq; seipsum tibi com- municare: sed insuper sanguinem suum, &

2. Cor. 8. vitam tibi dedit, & propter te egenus factus est, cùm esset diues, vt illius inopia tu di- tareris.

CAPVT VII.

REMEDIA CONTRA

Luxuriam.

OLLA, cùm admota igni nimium feruet, ad eam refrigerandam consueuit vnum ex his tribus adhiberi: vel ab igne amouetur: vel ligna subtrahuntur: vel frigida infunditur. Quia ergo libidinis ardor, est quidam ignis: ad eius feruorem minuendum similibus est vtendum remediis.

1. Fugiendæ sunt occasiones, vitanda mulierum colloquia, ocium, perditio temporis: cohibendi oculi, aures, manus, & omnia ea declinanda, quæ aliquam possunt libidinem prouocare. Quia, cùm cætera vitia concertatione vincantur, sola luxuria superatur fuga. *D. Aug. lib. de honestas te mul.*

2. Subtrahatur fomentum, quod est cibus *cap. 1.* & potus: sicut Helias, impuram Iesabel fugiens, iejunus ambulauit 40. diebus, & totidem noctibus. Subtrahe ligna foco, si vis extinguereflammam. *3. Reg. 19.*

3. Addatur aqua refrigerans, corporis afflitionio, & pœnitentia. Corpus enim nostrum, cùm sit asino simile, tunc minus insolescit, cùm durius tractatur. B. Benedictus tétatus *D. Gregor.* à carne, in spinas se nudum abiecit: B. Francis *lib. 2. Diaconus* in niuem. Nobis quidem licet tain au: *log. cap. 2.*

steria remedia adhibenda non sint, assumantur tamen ea, quæ ad domandam petulantia carnis sufficiant.

4. Feruens oratio ad dominum: Quia de hoc vitio ait CHRISTVS: *Hoc genus dæmonum niorum non eiicitur, nisi in oratione & ieunio.*

5. Primis insultibus impurarū cogitationum statim occurrere: quia dum aliqua negligentia permittuntur irrepere, inficiunt animam, & firmius hærent, quam ut facile possint excludi. Sunt enim viscose instar picis, quæ tactæ adhærent, & inficiunt.

CAPVT VIII.

REMEDIA CONTRA inuidiam.

Lib. 5. mo- ml. ca. 34. **P**RIMVM ex B. Gregorio: Qui (ait) liuoris peste plenè carere desiderat, illā hæreditatem diligat, quam cohæredum numerus non angustat, quæ & omnibus vna est & singulis tota; quæ tanto largior esse ostenditur, quanto ad hanc percipientium multitudo dilatatur.

Hom. de 2. Ex D. Basilio: Nihil existimare magnū Inuidia. esse in hac vita. Nihil (inquit) rerum humana-
rum magnū, aut supra naturam existime-
mus: non enim in rebus fluxis bonum con-
stituimus.

3. Frequens cogitatio de iis rebus, quæ ad fraternum amorem excitare possunt: ut sunt eadem natura, eadem CHRIS TI beneficia, eiusdem hæreditatis promissio, quodq; res uera non plus merearis honoris, quam qui uis alius; cum equaliter omnes Deo dicant, Pater noster, qui es in cœlis: quinimò si via tua spectes, indignus sis, cui vel minimus honor habeatur.

4. Considerare, cui per inuidiam similis efficiaris. Nā sicut de charitate dicit B.Ioannes, *Qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo: Et omnis, qui diligit, ex Deo natus est, & sicut ille est, nos sumus in hoc mundo:* Ita de inuidia dicit idem, *Cain ex maligno erat, & occidit fratrem* 1.Ioan. 3. *suum.* Et D.Chrysostomus: Inuidia hominē Homil.41. in Diaboli conditionem, atq; in dæmonem in Matth. immanissimum conuertit.

5. Consideratio damni atq; malorum, que adfert inuidia, & bonorum, quæ adfert charitas. Inuidia siquidem, vt ait D.Basilius, ne Homil.de mini magis nocet, quā authori. Sicut enim *Inuidia.* (inquit D. Augustinus) erugo ferrum: ita Serm. 83. inuidia ipsam animam, in qua est, interimit, *de tempore.* & consumit. Omnibus grauis est inuidus, Homer. in nemini charus; ridetur ab omnibus, illi ne aliquot scri mo compatitur. Nam sicut hoc vitium propterea locos prium est Diaboli (vt ait D. Basilius) ita & ad inuidum affecti sunt homines, vt affici

solent erga diabolum. Contra verò charitas lætitiam parit, aliorum bona etiam nostra facit, amorem aliorum conciliat, &c. vt est
Hom. 44. apud D. Chrysostomum, & D. Gregorium
ad populum pastoralis curæ parte 3. Admonitione. II.
Antioch.

CAPVT IX.

REMEDIA CONTRA
IRAM.

Homer.de Ira. PRIMVM ex D.Basilio, vt statim atque moueri te sentis, iram cohibeas, & si internam commotionem fortassè sedare non possis, saltem linguam contineas, vt neque bona loquaris, neque mala, ne quid laxata effutiat, quod ira, non ratio dicit: & potius te ad orandum conuertas, tuamque infirmitatem Deo curandam proponas.

Lib.5. Moz 2. Lib. cap. 32. Ex B.Gregorio. Ut mens (inquit) sollicita, antequā aliquid agere incipiat, omnes sibi, quas pati potest, contumelias proponat, quatenus Redemptoris sui probra cogitās, ad aduersa se præparet. Iacula enim præuisa minus feriunt.

3. Ex eodem loco, Ut cùm alienos (ait) excessus aspicimus, nostra, quibus in aliis excessimus, delicta cogitemus. Considerata quippe infirmitas propria, mala nobis excusat aliena. Cogitet igitur homo, quām multa
 alij

alij in ipso tolerent, quā multa toleret Deus, qui si ad singulas culpas vindictam inferret, iam dudum periissimus omnes. Denique & homo ipse frequenter sibi est grauis, sibiique displicet. Proinde qui talis est ipse suo vitio ut se tolerare debeat, non grauatè ferat ab aliis committi, quod sit tolerandum.

4. Consideranda incommoda, quæ ex ira sequuntur. Quid enim prodest vindicta post acceptam iniuriam? An fortè vulnus tuum alieno vulnere curatum est? aut conuitum acceptum, conuitio redditio? Hæc porrò asequitur, qui iræ obtemperat: 1. Corona gloriæ & mercede æterna priuatur: 2. Minister fit & instrumentum Diaboli: 3. Occidit animam suam, ut lœdat corpus alterius. Similis est enim iracundus homini, qui ut asinum occidat, se ipsum perimit. & item illi, qui ob immensa debita, quibus soluendis non erat, coniectus in carcerem, oblatam ab alio solutionem magno fastu recusat. Per eum quippe, qui nobis iniuriam facit debitum, quo Deo obstringebamur tollitur, modò patienter iniuriam feramus. 4. Iratus homo vindictam petens, ostendit Deo, quomodo cupiat ab ipso secum agi: nimirum, ut sicut ipse in alio non tolerat parua, ita nec à Deo in ipso parua toleretur. Quemadmodum scriptum est: *Qua mensura mensi fueritis, Læc. 6.*

remetietur vobis. Et in oratione Dominica :

Mattb. 6. *Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimitti-
mus debitoribus nostris.* Gregorius lib. 5. Moral.
cap. 31. adfert sex alia detrimenta. Nam (ait)
per iram amittitur. Primo, Sapientia, dum
Iac. 2. ratio cæcatur. Secundo, Iustitia : Ira enim
viri, iustitiam Dei non operatur. Tertio, so-
dalitas, nam iracundi hominis consuetudo,

Prov. 12. nemini grata est. Noli, ait sapiens, esse ami-
cus homini iracundo. Quartò, concordia :
dum pax perturbatur. Quintò, Lux verita-
tis : quia dum menti iracundia confusionis
tenebras incutit, huic Deus radium suæ co-
gnitionis abscondit. Sextò, splendor Spir-
Esa. 66. tus sancti : Super quē, ait Propheta, requie-
scet spiritus meus , nisi super humilem &
quietum : id est, mansuetum.

5. Frequenter perpendere iniurias , quas
non verbis solis, sed multis quoque verberi-
bus sustinuit **CHRISTVS**, nulla sua culpa,
sed ad delendam culpam tuam. Aspicientes
(ait B. Paulus) in auctorem fidei & consum-
matorem **IESVM**, qui proposito sibi gaudio,
sustinuit crucem. Recogitate eum, qui tales
sustinuit à peccatorib. aduersus semetipsum
contradictionem , vt ne fatigemini animis
vestris deficientes. Et B. Petrus. Si benefi-
cientes patienter sustinetis , hæc est gratia
apud Deum. In hoc enim vocati estis. Quia
&

Heb. 12.

I. Pet. 2.

& CHRIS TVS passus est pro nobis, vobis
relinquens exemplum, ut sequamini vesti-
gia eius. Officium namque hominis Chri-
stiani est, ad imitationem CHRIS TI capitis
sui, omniumque sanctorum, bona facere, &
mala pati, in eoq; ad finem perdurare.

CAPVT X.

REMEDIA CONTRA

GVLAM.

PRIMVM, Cenforta potatorum deuita-
re, & omnes occasiones fugere, iuxta
admonitionem sapiētis: *Noli esse in con-* Prou. 23.
nīis potatorum, nec in commēſationib; eorum.

Et postea: Ne intuearis vinum quando fla-
uescit, quum splenduerit in vitro color eius,
ingreditur blandè, sed in nouissimo morde-
bit vt coluber, & sicut regulus venenum dif-
fundet. Difficillimum est, in deliciis non ex-
cedere, & in multitudine ac nouitate fercu-
lorum mediocritatē seruare, dum posterio-
ra, nouitate deliciarum, prouocat appetitum
præcedētibus satiatum, vt pulchrè docet B.
Bernardus, *Apologia ad Gulielmū Abbatē.*

2. Considerare incomoda animę & cor-
poris, quæ ex gula profici sci solent. Animæ
quidem sunt, priuō luxuria. Nam teste B. Epist. 83. ad
Hieronymo, venter vino æstuans citò spu- Oceanum.

- Ephes. 5.* mat in libidinem : & B. Paulus ait. *Nolite inebriari vino, in quo est luxuria.* Secundò, cordis aduersus misericordiam obduratio, Ut ait *Amos 6.* Propheta, *Bibentes in phialis, & optimo vnguentio delibuti, nihil compatiebantur super contritione*
- Luc. 16.* Ioseph. Ita diues epulo non est compassus Lazar. Tertiò, Ira & homicidia. Vinū (inquit *Eccles. 31.* Sapiens) multum potatum, irritationem & iram & ruinas multas facit. Sic enim B. Ioan-
Matth. 14. nes Baptista, in conuiuio Herodis, in martyriū
- Eccle. 31. 19.* sustinuit. Corporis autem incommoda sunt, primò, infirmitas. Vigilia & cholera & tortura homini infrunito: somnus sanitatis in parco homine. Secundò, paupertas; nam operarius ebriosus non locupletabitur. Tertiò,
Eccl. 37. mors: iuxta illud, *Propter crapulam multi obierunt.*
3. Considerare, quantopere hoc vitium displiceat Deo, cum primò venter hominis *Philip. 3.* Deus constituantur (vt ait Apostolus) *Quorum D. August.* Deus venter est. Secundò, templum spiritus sancti vertatur in sordidissimā culinam, immò cloacam. Tertiò, membra CHRISTI efficiantur bestiæ sine ratione, adeoq; bestiis deteriora, quæ naturam vltra satietatem non grauant. Proinde Deus hoc vitium frequenter in ista vita grauiter est vltus, dum Holofernes ebrius à Judith est occisus: Ammon ebrius in conuiuio periit: filij Iob à dæmo-
- Iud. 13.*
2. Reg. 13.
Iob. 11.

ne oppressi sunt: & filij Israel ob esum car- *Num. 11.*
nijum concupitum, diuinam iram sustinue- *Psal. 11.*
runt. *Adbuc escæ eorum erant in ore ipsorum, & ira*
Dei ascendit super eos. Denique vniuersum ge-
nus humanum, gulæ primorum parentum
pœnas etiamnum luit.

4. Considerare, hoc vitium gulæ, sicut ad-
uersatur naturæ humanæ: ita valdè gratum
esse diabolo, inimico eiusdem naturæ, qui *Matth. 12.*
ambulans per loca arida, dum requiem non *Iob 40.*
inuenit in sobriis, quiescit in locis humen-
tibus.

5. Ut homo sibi pœnitentiam statuat die
vno atque altero, aut etiam tertio, victitandi
pane & aqua, cibumque, quem fuisset sum-
pturus, pauperibus erogandi, si in ebrieta-
tem labatur, neque de hac pœna quicquam
remittat.

CAPVT XI.

REMEDIA CONTRA
ACEDIAM.

PRIMVM, Considerare beneficia atque
labores CHRISTI, ap nobis susceptos,
quibus excitari debemus, vt aliquid in
eius gratiam agamus.

2. Cogitare facilitatem operis boni, cuius

Ioan. 16. difficultatem CHRISTVS passione sua su-
Matth. 11. stulit. *Confidite, inquit, ego vici mundum. Iugum*
¶. Ioan. 5. *meum suave est, & onus meum leue, & (ut inquit*
Oseae. 11. *Apostolus) mandata eius grauia non sunt.*
Ero, inquit Dominus, quasi exaltas iugum super
maxillas eorum: Itaque suauiter equitat, quem
gratia Dei portat.

3. Perpendere operis necessitatem. Nam
Matth. 23. infernus impendet non laborantibus: cum
 seruus malus & piger mittatur in tenebras
 exteriores, non aliam ob causam, quam quod
 talentum Domini sui ad lucrum non expen-
 disset, Sicut ergo puer de virga cogitans, &
 operarius de inedia, excitat se, hic ad labore
 externum, ille ad literarum studia: ita meri-
 to excitari debet ad discutiendam pigritiam
 qui poenas futuras considerat.

Rom. 8. Contemplari omnium creaturarum in-
2. Cor. 4. defessum labore, ad voluntatem Dei. Sol
1. Cor. 2. enim & omnia sydera immensum iter quo-
 tidiana circumvolutione perficiunt: arbo-
 res & herbæ nobis flores & fructum produ-
 cunt: bestiæ quælibet ad naturæ rationem
 operantur, etiam minimæ formicæ, ad quas
Rom. 6. nos Sapiens remittit. Indignum est ergo, ut
 solus homo ocio torpeat.

5. Videte quantus labor sustineatur pas-
 sim ab omnibus, ad consequendos honores,
 opes, aliasque istius mundi vanitates perituras,
 quan-

taq; nosipsi fecerimus, aut faciamus ad animarum nostrarum damnationem. Si ergo vera fides est in nobis, qua certissime credimus, non esse condignas passiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis: & hoc leue ac momentaneū, operari in nobis æternum gloriæ pondus: tantamq; pro exiguo labore reddi gloriam, vt eam neque oculus viderit, neq; auris audiuerit, neq; in cor hominis ascenderit: merito omnis torpor est excutiēdus, & manus operi est admouenda, maximè cum exigua sint, quæ à nobis Dominus postulat, nempe vt sicut exhibuimus membra seruire immūdiciæ, & iniquitati ad iniquitatem: ita nunc exhibeamus membra nostra seruire iustitiæ in sanctificationem.

CAPVT XIII.

*MEDIA AD COMPARE
randam humilitatem
cordis.*

VERA humilitas non in externis actionibus, sed in corde inuenitur, de qua CHRISTVS: *Dicite à me quia mitis sum Matth. II. & humili corde. per quam homo vilis est abiectusq; semper in oculis suis, & talis haberi ab omnibus desiderat, & si habeatur, gaudet.*

Serm. 16. Verus humilis (ait Bernardus) vilis vult re-
in Cant. putari, non humilis prædicari : gaudet de-
 cōtemptu sui, hoc solo sanè superbus, quod
 laudes contemnit. Ad eam assequēdam hæc
 pauca iuuabunt.

Primò, de se suisq; factis non miscere ser-
 mones, vel in laudē vel in vituperium, iuxta
 Poetæ cuiusdam dictum.

Nec te collaudes, nec te contempseris ipse :

Hoc faciunt stulti, quos gloria vexat inanis.

Qui enim se commendat, apertè laudem
 quærit : qui autem se contemnit, occultè
 eandem quærit, dum nempè cupit sua facta
 ab aliis excusari.

Secundò, frequenter sibi imperfectiones &
 peccata sua ob oculos ponere. Quia tā mul-
 ta sunt vitia cuiusque, vt laudis omnem oc-
 casionem tollant. Hoc autem tunc maximè
 faciendum videtur, quando gloriosæ prebe-
 tur materia.

Tertiò, In rebus abiectioribus libenter oc-
 cupari. & cum humilioribus frequenter ver-
 sari. Sicut enim humilitas est causa actionū
 humilium : ita ex humiliis officiis oritur,
 atq; eiusdem conseruatur.

Quartò, Superiores omnes suos, tanquam
CHRISTI vicarios, ex animo magni facere,
 internam eis externamque reverentiam ex-
 hibere, eorum nomen, authoritatem, & facta

apud

apud alios, quantum fieri potest, tueri. Quia manifestum est superbiæ argumentum, superiores vel reprehendere, vel iudicare, vel parui facere.

Quintò, sepius in sanctorū cum CHRISTO regnantium vitam moresq; intueri, nostraq; facta cum illis conferre. Tali enim comparatione intelligemus, nihil esse quicquid ha-
ctenus egimus. Iuuabit etiam inspicere per-
fectionem hominum multorum adhuc vi-
uentium, atque ex eorum vita considerare,
quam multa nobis desint.

CAPVT XIII.

MEDIA AD PAS-
tientiam.

PATIENTIA est virtus, qua iuxta ratio-
nis dictamen, moderate toleramus ad-
uersa. Ad quam hęc puncta erunt utilia.

Primo, Considerare, nos longè grauiora
mala diuersis multorum annorum peccatis
commeruisse; quæ si non in isto mundo, his
similibusque afflictionibus: certè in futuro
sæculo, purgatorij ignibus excoquenda
erunt.

Secundò, Conferre tribulationes molestiās-
que nostras, cum his, quas multi alij, fortassè
etiam ineliores nobis, tolerant. *Scientes* (inquit

1. Pet. 5. Apostolus) eandem passionem ei, quæ in mundo est, vestræ fraternitati fieri.

Tertiò, Respiceret lucrum, quod ex tribulatione sequetur. Sicut enim operarius, in summis laboribus, consolatur se expectatione mercedis: ita Christianus omnibus molestiis & afflictionibus, gaudere debet spe retributionis. Quia vir bonus, qui filius est Dei, non gratis affligitur: sed sicut filius Dei, dignior est filio Regis: ita maior erit merces laboris atque molestiarum filij Dei in cœlo, quam filij Regis in hoc mundo. Nam iuxta personarum dignitatem, augentur præmia.

2. Cor. 1. laborum. Et quidem, in hoc mundo, sicut abundat tribulationes in nobis: ita & abundare solent cōsolations. Post mortem vero,

3. Cor. 4. quod in præsenti est momentaneum, & leue tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate, æternum gloriæ pondus operatur in nobis.

Quartò, Cogitare, quid ex impatientia leuaminis sentiemus. Non enim ob id dolor minuitur, aut molestia tollitur, quia impatientiæ signa edimus; sed potius augetur, quod ad cætera mala, etiam conscientiæ vulnus addamus Ergo faciamus de necessitate virtutem, patienterq; feramus, quod iuxta Dei voluntatem ferendum videmus.

Quintò, Oculis fidei ad Dei voluntatem omnia

omnia referre, quæ patimur; neq; imputare hominibus vllis mala illata, sed Deo, quo authore nobis omnia eueniunt. Sicut B.Iob tam magno à variis accepto detimento, nihil de vllis inimicis conquestus, dixit. *Domini nus dedit, Dominus abstulit: sicut Domino placuit, Iob. i.*
ita factum est: Sit nomen Domini benedictum, D.
 Gregorius. Magna est (inquit) consolatio in *Lib. 2. moe* eo, quod displicet, quod illo ordinante erga *ral. cap. 18.* nos agitur, cui non nisi iustum placet. Si igitur iusta placere Deo scimus; pati autem nisi quæ Domino placuerunt, non possumus: iusta sunt cuncta, quæ patimur: & valde iustū est, si de iusta passione murmuramus.

CAPVT X I I I .

MEDIA AD OBTINE N^e
dum verum cordis gau-
dium.

PRIMÒ, conscientiam habere à peccatis non solum mortalibus, sed etiam grauioribus venialibus liberam. *Quia secura mens, est iuge conuiuum.* Et gloria nostra hæc est, *Prou. 15.* ait Apostolus, *testimonium conscientie nostræ,* *2. Cor. 1.* Cauenda est autem omnis duplicitas & simulatio, quæ solet esse inimica pacis internæ. Nam qui ambulat simpliciter, ambulat *Prou. 10.* confidenter.

Secundò, frequenter suscipere Eucharistiae Sacramentum, quod est Sacramētum pacis & gaudij, in quo datur CHRISTVS, pax nostra. Ideo in vltima cœna, post datum sanctissimum corpus suum, sic ait Dominus, Pacem

Ioan.14.16. meam do vobis, pacem reliquo vobis. Et, gaudebit cor vestrum, & gaudium vestrum nemo tollet à vobis. Nulla est enim plenior consolatio, quam quando anima possidet illum, qui planè satiare potest eius desiderium.

Tertiò, Exercitiū veræ humilitatis & mansuetudinis, iuxta doctrinā CHRISTI: Diseite à me, quia misericordia sum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus vestris. Sicut enim vesica inflata vento, & in edito loco suspensa, in fumo aut vento nō potest quiescere: & sicut aqua feruens perpetuò mouetur, ita homini superbo & iracundo nulla est vñquam quies animi, aut solidum gaudium.

Quartò, Rebus, quæ nobis commissæ non sunt, & quarum ratio à nobis non exigetur, nos non ingerere, aut curiosius eas inquirere: & si forte de iis vel loqui vel audire contingat, ita nos habere, atque ad res alienas, ad nos non pertinentes, hoc vnicè cauentes, ne conclaue cordis ingredientes, internam pacem perturbent. Sæpè nobis veniat in mentem illud, Quid ad te? quod CHRISTVS Petro de negotiis Ioannis curiosius agenti, respondit.

spondit. Si sic eum volo manere donec veniam, *Ioan. 21.*
quid ad te? Tu me sequere, id est, tu tua tracta,
relictis alienis, quæ nihil ad te.

Quintò Nos totos, nostraque omnia plenè
in manus Dei resignare, eiq; committere, ab
eoq; pendere. Nam sicut infantulus securus
est & latus in sinu matris, nihil dubitans,
quin à matre regatur, iuuetur & foueat, *ad 180*
quomodo cunq; tandem mater illū teneat,
siue dextera, siue sinistra manu: Ita Christia-
nus, qui Deo nititur, hoc vno gaudere debe-
ret, quod à Deo regatur: & sicut tessera, in
quodcunque latus proiecta, firmiter consi-
tit: ita æquabili & constanti esse deberet
animo, quicquid occurrat, seu lātum, seu tri-
ste, hoc sēpè cum Dauide repetens: *Dominus Psal. 22.*
regit me, & nihil mibi deerit. Si consistant aduer- *Abac. 3.*
sum me castra, non timebit cor meum. Ego autem in
Dominō gaudebo, & exultabo in Deo I E s V *meo.*

B. Paulus in Epist. ad Colos. videtur tria pro- *Cap. 2.*
ponere ad internum gaudium, ac spiritus
consolationem obtinendam: Ut, inquit, con-
solentur corda ipsorum, instructi (seu, vt Græcis
est in structorum) in charitate, & in omnes diuitias
plenitudinis intellectus, & in agnitionem mysterij
Dei & Patris, & Christi I E s V. hoc est, vt per
hæc tria accipiant veram cordis consolatio-
nem: 1. per veram charitatem, qua inter se
connectantur. Sicut enim inuidia tristitiam:

ita charitas gaudium adfert: 2. Per certissimam fidem & persuasionē intellectus, quōd homo à Deo regatur, & Deus omnia recte ex summa dilectione moderetur: 3. Per frequentem cōsiderationem & meditationem beneficiorum Dei, & mysterij CHRISTI, ac vitæ æternæ, ad quam per CHRISTVM habemus ius, & accepimus arram.

PIARVM ET CHRI- STIANARVM IN- STITUTIONVM LIBER III.

P R A E F A T I O.

D omnia peccata declinanda, virtutesq; compleetandas, nihil tantā adfert vim & momentum, atque rerum nouissimarum consideratio: quæ cū ad vniuersos homines pertineant & magnitudine sua atq; atrocitate metum vehementem incutiant, mollire solent duritiam animorum nostrorum, & petulantiam refrænare, idoneosq; nos efficere ad audiendam, capessendamq; veritatem. Quocirca secutus exemplū C H R I S T I, & Beati Ioannis Baptiste, qui ab hominis nouissimis auspiciati sunt prædicationē suam, & B. Pauli, qui

Matth. 4.

Matth. 3.

Act. 24.

qui Felicem præsidem memoria mortis futuriq; In-
dicy tremefecit, existimauit me rem utilem & stu-
diose iuuentuti, istius sodalitatis in primis, salutare
facturum, si de his nouissimis, tanquam generalibus
vitiorum remedii & medicamentis, nonnulla dis-
serem, ut memorates nouissima nostra, in æternum
non peccemus. Horum siquidem consideratione, & Eccles. 7.
peccata facile vitantur, & mala omnia atq; incom-
moda vitæ huius, æquiori animo feruntur.

CAPVT I.

*CVR PAVCI MORTEM,
cæteraq; nouissima hominis
metuant.*

CV M nemo sit Christianorum, qui nō
firmissima fide credat, & mortē ipsam
imminere, & terribilissima horren-
daque post mortem instare, attentè conside-
rada est causa, quare vel nulli, vel pauci, me-
tuant mortem, & ea quæ mortē sequuntur;
& primò quidem sunt nonnulli, qui ita secu-
ri omni flagitorum generi se dedunt, atq; si
neq; supplicia post hanc vitam vlla, impro-
bis constituta crederent, neque Deum esse,
qui iustè sit iudicaturus. Vix enim fieri po-
test, vt in sceleribus viuat securius homo
Ethnicus, qui nihil vnquam audiuit de rebus
futuris, quam homines plerique Christiani,

qui dicunt se credere, pœnas acerbissimas, ac sempiternas peccatis propositas. Alij in rebus humanis prudentes, toti in terrenas curas effusi, prudentiam suam ad futura non extendunt, senes non aliter quam iuuenes, & voluptatibus vacat, & pecuniis colligendis, honoribusq; augendis student. Vix est denique in omni ordine, sexu, & ætate, qui mortis futurorumq; nouissimorum suorum metu tangatur, nobilis, ignobilis, eruditus, indoctus, senex, iuuenis, Ecclesiasticus, secularis.

Causa huius est, vel nulla, vel exigua nouissimorum consideratio. Si quis enim attentè frequenterque secum expendat, quid tandem post vitam istam consequatur, facile intelliget, quam verè sit à Sapiente dictum.

Eccles. 7. Memorare nouissima tua, & in æternum non peccabis: & primò quidem, salubri mortis timore commouebitur. Secundò, omni cum diligentia modos ac vias excogitabit, mala illa euadendi, quæ mortem sequuntur. Tertiò, cum intelliget ad hanc rem plurimum valere Ecclesiæ Sacraenta, conabitur conscientiam quidem primò per confessionem purgare, deinde Sacratissimo Christi corpore frequenter se reficere, & aduersus impetus Dæmonis communire. Quartò, hac nouissimorum cogitatione commotus, & Sa-

cra-

et crainētis adiutus, paulatim clarē perspiciet,
quanta sit in mundo vanitas, quanta malitia,
quanta pericula.

Itaq; viles cet mūdus, & quicquid à mun-
do proficiscitur, & omnem suam operam in
eo ponet, vt nihil habeat cum mundo com-
mune. Quintò, debellabit praua animi desi-
deria, & malas inclinationes conabitur stu-
diosè, virtutum contrariarum exercitatione
delere. Sextò, domui suæ rebusque prospic-
ciet, omniaq; probè constituat, ne quid feli-
cem ex hac vita discessum impedit. Septi-
mò, occupabit mentem cœlestium rerum
cogitatione, & eò usque progredietur, vt cū
B. Paulo cupiat dissolui, & esse cum CHRI- Philip. 1.
S-T-O. Tùm solidum firmumque gaudium in
eo nascetur, nec mortis memoria conturba-
bitur; sed spe cœlestis glorię erigetur, & mi-
rificè cōsolabitur iuxta CHRIS TI admoni-
tionem. His fieri incipientibus, suspicite, & Lnc. 21.
leuate capita vestra, quoniam appropinquat
redemptio vestra. At verò qui huic mundo
dant operam, neq; cogitationem mortis ad-
mittunt, neq; ad verba, quæ de morte habē-
tur attendunt; pleriq; etiam rident, etsi forte
cōgitant, id faciunt tanquam de re aliqua ad
se non pertinente, more eorum, qui illa que
nunquam futura sunt speculantur. Commo-
uentur quidem non unquam morte soeiorū,

& exhorrescunt, sed exiguo tempore; sicut cum suis iugulatur, grumniunt aliquatis per alij, qui audiunt porci, & cibum præ metu deserunt, sed mortua ea, metu & grumnitu omni posito, ad pabulum reuertuntur. Sed ut vulgus se habeat: id certè, est non parua admiratione dignum, viros probos, prudentes, veritatis studiosos, & de rebus minoris momenti usque adeò sollicitos, atq; in damnis exiguis præcauēdis sedulos, ipsos etiam senes atq; decrepitos, cùm sciant illa quæ nobis post mortē euentura sunt, tanti esse ponderis, vt inde salus æterna dependeat; tam certa, vt fide teneantur; tam propinqua, vt hoc ipso die accidere possint: ex animo suo posse eorum cogitationē deponere. Si enim non minus euenire potest, vt ante diem crastinum ex hac vita abreptis æternas poenas apud inferos perferant, quam vt cras iacturam centum aureorum faciam; Cur, bone Iesu in utroque deuitando, par saltem studium & industriam non adhibeo? cur pro aureis illis tantoperè fudo, pro sempiternis ab anima mea cruciatibus dimouendis nihil cogito?

Multiplices sunt eius deplorandæ cæcitatris causæ: Prima eaquæ præcipua, à qua ferè cæteræ omnes emanant, dæmonis insignis & callida tentatio, cui nihil magis curæ est,

est, quām ne homines memorentur nouissima sua, quibus, quōd sensibus ducantur, res præsentes perpetuō offert & inculcat: & res futuras tanquam longissimē positas, & alterius conditionis atque naturæ, aut tanquam nunquam euenturas obiter repræsentat.

Secundò, Accedit naturalis amor viuendi, & dulcedo vitæ præsentis, quæ sic mentis nostræ fascinat oculos, ut (quod in reb⁹ maximè charis accidit) homo sibi persuadere nequeat, hanc vitam amitti posse, & licet fatetur amittendam aliquando, multos tamē sibi polliceatur annos, quos veluti eminus prospiciens, longissimo interuallo videtur sibi à morte disiunctus. Siquidem futurum tempus & præsens arbitramur longum, sed illud quod iam præteriit, breue: neque aduertit miser fragilisq; homo, magnam ætatis suæ partem effluxisse, eamq; quæ fortè breuior restat, non minore cum celeritate præterituram.

Addit tertio dæmon commendationem diuinæ misericordiæ, quæ præsto est omnibus inuocantibus se, in ipso quoque extremo vitæ momēto: Latroneim quippe etiam *Lue. 23. 39.* tunc veniam impetrasse: pacem hoiminibus esse promissam bonæ voluntatis, bonam voluntatem & dolorē de peccatis facile comparari. Item, Deum ad miserendum esse pro-

pensiorem, quam ad poenas infligendas; cœlum fecisse, sanguinemque profundisse, non pro brutis animalibus, sed pro hominibus. Itaque securè posse iuueniles annos traduci, vitæque mutationem in senilem ætatem reiici; ad quam ætatem ubi ventum est, eadem prorsus ratione suadet, in extremam infirmitatē extrahendam pœnitentiam. Sed considerandum esset primò, plerunque iuuenes mori multò ante senium, mortemque in omnem ætatem suum exercere imperium. Secundò, non raro vel subito mortem opprimere non cogitante, vel sanos repente morbo corripit, usque linguae & rationis destitui. Tertiò, Contritionem, verumque de peccatis dolorem, esse singulare Dei donum, quod iuste negatur illis, qui cum integra essent valetudine, illud oblatum recusarunt: Iustoque Dei iudicio talis est plerunque in morte homo, qualis in vita; ut qui totam vitam in peccatis traduxit, cum eisdem de vita decedat. Quarto, plura esse sub vitæ finem atque in senectute impedimenta veræ pœnitentiæ & confessionis, quam in recta valetudine, aut iuuentute, ut sunt naturæ debilitas, contraaria consuetudo, grauiores demonum impugnationes, qui eo alacrius, constantius, & vehementius hominē adoriuntur, quo sæpius victores abierūt, & quo propinquius finem certa-

certaminis adesse conspicunt. Cùm igitur
 sanus, corpore animoq; firmus, non rarò vi-
 etus fuerit, an non multò facilius vincetur
 æger? & qui multorum annorum consue-
 tudine, quæ ferè naturæ vim obtinet, vix po-
 tuit caput in cœlum tollere, quo pacto id fa-
 ciet in morbo fractus & præpeditus? qui per
 omnē vitam manus dedit diabolo, semperq;
 abhorruit à peccatorum suorum considera-
 tione, studioque virtutum, quomodo is cor-
 poris & animi vigore consumpto, victoriam
 reportabit? aut animum ad verum dolorem,
 & synceram peccatorum confessionem ap-
 plicabit? sicut enim virium debilitate ne-
 quit mouere corpus, ita multò minus con-
 uertet animum ad rem usq; adeò difficilem
 atq; insuetam: Etsi fortè confiteatur, id po-
 tius metu gehennæ, quam dolore, ex diuinæ
 maiestatis offensione concepto, faciet more
 furum, qui non tam se furatos esse, quām ob
 furtum laqueo sibi vitam finiendam lamen-
 tantur. Vnius latronis exemplum inculca-
 tur: sed vnicus ille legitur in fine obtinuisse *Luc. 23.*
 veniam, & quidem non sine constanti fide,
 quam palam profitebatur, & in grauissimis
 crucis, & ossium confractioñis tormentis,
 quibus anteactæ vitæ crimina expiabat: Sa-
 tius multò fuerit per omnem vitam colere
 pœnitētiā, singularumq; ætatum peccata,

iis ipsis ætatibus abolere. Nam sicut famulus, qui ab hero ex nundinis domum remissus, cum quatuor robustis equis & uno debiliori, singulis pro viribus onere grauatis, non rectè facere censeretur, si quatuor firmioribus equis parcens, eorum onera in debilem transferret, qui flumen traiiciens forte vna cùm mercibus pessum ire posset: Ita parùm saluti suæ consulunt, qui pœnitentiam eorum peccatorū, quæ per omnes ætates admittunt, in extremam senectutem, & infirmitatem differunt.

Quarta causa quæ instinctu dæmonis memoriam nouissimorū ab animis nostris remouet, est metus continuæ tristitiae, vel melancholiæ; quis enim tali cogitatione occupatus vñquam lætus esse posset? At mortis meditatio non accelerat mortem, quæ suum cursum properando tenebit; quicquid tandem mente agites instar nauis, quæ progreditur, siue dormias, siue vigiles. Hoc tamen inter mortem improuisam, & præmeditatam interest, quod illa hominem nihil cogitatem opprimat, atque in miseras inextricabiles deiiciat; ista vero hominem præparatum inueniat, minusque lædat. Sicut igitur fur, qui ad supplicium ducitur, si cogitando de imminente periculo, posset rationes inire effugiendi crucem, utiliter profecto de isto suo pericu-

periculo meditaretur: Ita prudentissimè faciunt illi, qui secum frequentissimè mortem commentātur, per quam rem hoc assequuntur, ut mors non sit ipsis interitus, sed vitæ ianua. Melancholiam & tristitiam parit quidem omnibꝫ, hæc mortis cogitatio, qui peccatis sunt inquinati: sed illi solis perpetuam, qui mundi vanitatibus & deliciis inhærere statuunt, quippè quibus mors ista temporalis, est principium mortis æternæ. Illis vero qui iam vitiis & voluptatibus nuncium remiserunt, sequē totos ad virtutem contulerunt, affert gaudium & suavitatem incredibilem cogitatio mortis, per quam vident ianuam, aditumq; sibi patefactum iri ad bona immortalia, quorum consequendorum cupiditate mirabiliter exarserunt.

Quinta causa est, infidelitas, aut hæresis, quam non pauci ideo assumunt, ne stimulis conscientiæ, metuq; mortis commoueātur. Cūm enim videant se flagitosè viuere, intelligentq; ex præscripto doctrinæ Catholicae sibi, nisi peccata deserant, desleant, confiteantur, æterna supplicia subeunda; nolint tamen acerbum pœnitentiæ remedium sumere, & vitam piè instituere, hoc ineunt cōsilium compescendę conscientię, vt sibi persuadeant falsam esse doctrinā Ecclesiæ, Deū, neque dolorem super commissis sceleribus,

neq; bona opera exigere, quippe cuius misericordia sit tanta, vt sola fide, firmaq; suorum fiducia sit contentus. Faciunt huiusmodi homines similiter atque illi viatores, qui tametsi norint tenuè sibi esse viaticum, securè tamen & splendidè epulantur, quod confidant hospitem pro ipsorum arbitratu, quæ absunta fuerint æstimaturum. Sed istis, quòd valdè fallantur temeritas non bene cedit, pari modo, non malè tantùm, sed pessimè succedet illis, cùm ad tribunal CH R I S T i sistetur, qui inperscrutabilem Dei iustitiam ex suo capite, & prauis desideriis perpende- runt. Sicut enim tantā nobis Deus in mundi huius, quem sine labore ex nihilo fecit, creatione exhibuit potentiam, vt ad eam capiendo nec mentes quidem Angelorum, nedum hominum, sufficiant: similemque sapientiam in eius gubernatione: & charitatem inexplicabilem in humani generis liberatione declaravit, simili modo adeò seuerè de nobis, nostrisq; actionibus, verbis, cogitationibus, post mortem est iudicaturus, vt infinita se iustitia præditum esse, omnes palam sint cognituri.

CAPVT

CAPVT XIII.

DE MORT E.

CONSIDERANDVM est ante omnia,
quid sit mors, quid adferat homini.
Mors est vitae huius mortalis perpetua priuatio, & eorum omnium, quae in hanc caducam vitam conueniunt. Itaque homo mortuus priuatur anima, non intelligit, non videt, non audit, non fruitur illius sensus obiectamentis; deserit omnia, parentes, amicos, bona fortunæ, diuitias, honoré, & quicquid deniq; hanc mortalem vitam comitatur; & ita deserit, vt in æternū ad illa non sit reuersurus. Si igitur cùm in vita manemus, non sine molestia à charis parentibus, atque amicis, breui temporis spacio disiungimur; si non nisi ægrè valde paucas pecunias egenis distribuimus, si denique, difficillimè huius vitae deliciis caremus, quibus ut perfruamur totis viribus, atq; omni mentis impetu incumbimus; Quo animo feremus sempiternam illam ab omni voluptate, ab omnibus diuitiis, ab omnibus amicis, & dulcissimis parentibus, filiis, sociisq; separacionem? Bos à boue aratri socio si separetur, immugit, itineris iucundi comites, non sine dolore & molestia digrediuntur: Anima igitur tam arcto nexu cum corpore ab ortu suo

colligata, quām ægrē à suo contubernali di-
uelletur: sicut porrò tibi deserēda sunt om-
nia, ita te quoq; vicissim omnia deserent. Si-
mul atque excessit anima, operitur cadauer,
omnes ab illo tanquam ab aliqua peste ab-
horrent atque refugiunt, adeo vt etiam illi,
qui arctissimo ante necessitudinis vinculo,
vivo coniuncti fuerāt, instar mortis esse pu-
tent mortuo adesse; hoc vnum omnibus cu-
ræ est, vt quām certissimè domo efferatur, &
in terram defodiatur. Anima vero, ne fortè
redeat, vt spectrum, multò magis metuitur.
Atque ita nihil nobis commune esse volu-
mus cuim homine mortuo; cuius vel sola co-
gitatio mentem percellit ac terret. Diuitiae
prius ferè dilabuntur, quām deserantur; di-
gnitatibus officiis, præbendis, necdum mor-
tuο homine multi inhiant; domus, posses-
sionesq; electo Domino, & in angustam fos-
sam, inter male olentia mortuorum ossa, ver-
mesque, & lumbricos coniecto, in aliorum
manus ac potestatem veniunt. Neq; mirum,
quia vt in ludis scenicis, vestes commodatō
accepte, peracta commædia restituēdæ sunt
heris: Ita cùm in mundo hoc, quasi in thea-
tro aliquo comico versemur, rebusque om-
nibus cōmodatō acceptis vtamur, simulatq;
ex scena, & vita hac mortali exiimus, reddē-
dæ sunt mundo; qui easdem deinde res aliis
atque

atque aliis vtendas accommodat; & quemadmodum pescatores facere solent, ut eadem esca, qua pisces unum ceperant, alios deinde capiant, & priusquam absorberit escam, uno gutturi infixo praedam extrahunt, & escam de ore tollunt; ita mundus iisdem illecebris alios atq; alios, tanquam esca quodam captos, ad inferos transmittit. Ex his non nihil licet ratiocinari, quam sit mors horribilis, de qua philosophus quidam ita dicebat; omnium terribilium, terribilissimum est mors; si enim sola mortis memoria cohorremus, si corpus mortuum charissimi socij, dulcissimiq; parentis perhorrescimus; si soli cum solo cadavere, per noctem vnam manere animus refugit; quid fiet, accedente ad nos per se morte ipsa, quae tantopere nos terret in alio?

CAPVT. III.

DE CERTITVDINE

MORTIS.

MORS omnes manet certissimè, quia *Heb. 9.* statutum est omnibus hominibus semel mori. sententia lata est; & haec tenus executioni mandata. Recenze maiores tuos à primo parente, considera quot illi fuerint, quot nunc ex omnibus supersint, quæ

illorum memoria. Itaque cùm aliis in rebus omnibus humanis, locū habeat vocula for-

Augustin. tassè, fortassè enim adolescat puer, fortassè
Serm. 21. de euadet in virum doctum, fortassè locuple-
verb. Dom. tabitur, fortassè vxorem ducet, &c. In morte
cap. 3. sola hac voce non utimur: quia non fortassè, sed certissimè, sine omni fortassè morietur omnis homo. Neq; hic opus est conditione,

Iacob. 4. qua B. Apostolus Iacobus, pronunciata nostra voluit constringi, si dominus voluerit; aut, si Deo placuerit: stat enim voluntas ac sententia Dei immobilis, morte morieris.

Adeo porro certò mors omnibus impendet, vt non prius viuere incipiamus, quam mori, iuxta illud, omnes morimur, &c: In qua hora commederis, morte morieris. est enim vita omnis nostra profectio ad mortem. Sicut igitur reus, qui ad supplicium ducitur, scalas cōscendit, laqueum collo excipit, manibus pedibusque ligatur, tota illa actione suspendi dicitur, tametsi necdum de scalis deiectus, ex fune pendeat; ita qui ad mortem continuò tendimus, pugnantibusq; in nobis qualitatibus, & circumstantibus vndiq; periculis, quo momento deiiciendi simus ignoramus, reuera morimur, quia tota vita nostra est mortis operatio. Proinde sicut fur, qui ad patibulum vehitur, non parùm desipere tibi videretur, si exclusa mortis & ignominiae

Genes. 2.
Eccles. 8.

miniæ appropinquantis cogitatione, honori sibi & gloriæ duceret currum equitibus cinctum, turbam comitantem, Sacerdotem assidentem, & carnificem lictoresq; sibi ad ornatum, aut triumphum adesse præsentes crederet: Ita stultum est, gloriari in vestitu, filiis, diuitiis, aliisq; huius vitæ ornamenti, quæ certissimò mortem nobis imminere clamitant; vestitus enim præuaricationis & condemnationis est insigne; diuitiæ, cibus, potusq; necessitatem, fragilisq; naturæ conditionem indicant, quæ nisi rebus eiusmodi sustentaretur, non potest consistere; filij, heredes te possessionibus excludent. Torques & annuli aurei, nonne candētia inferni vincula, & capilli flavi, gehennæ flamas representare tibi videntur.

CAPVT IIII.

DE INCERTA HO-
ra mortis.

EST verò punctum illud temporis, quo animæ de sua statione decedēdum est, longè incertissimum. Comparat mor-tem **CHRISTVS** furi, qui non tunc inuadit *Matth. 24.* domum, quādo patrem familias didicit age-re excubias, sed quando omnes arbitratur somno oppressos, nihil minus quām de suo

aduentu cogitantes ; & aduentum filij hominis similem dicit fulguri, quod momento temporis orbem peruadit.

Mors igitur celerrimè irruet, & quando minimè suspicabimur, opprimet. O igitur deplorandam tuam cæcitatē, qui hac mortis incertitudine, ad peccata potius accumulada, quā ad ea deponenda abuteris. Cur enim peccas, & vitiis indulges ? an quia certum te diu vieturum ? aut in crastinū vitam produeturum ? nequaquam. Sed quia fortè es diu vieturus. Misericordia & debile fundamentum, cui innititur tanta securitas peccandi. fortè, inquis, cras viuam, fortè hodiè nō moriar. Cur non potius inuertis ordinem, fortè hac nocte moriar, fortè hoc die euocabor ?

Mattib. 24. CHRISTVS prædixit : Qua hora non putatis, filius hominis veniet: experientia quotidiana & nunc docet, & olim docuit securos.

Genes. 19. Sodomitas, Dathan & Abiron, & Absalom. *Num. 16.* & diuini illi Euangelico dictum fuit: stulte, hac nocte tollent animam tuam. An quod alteri cernis fieri, id erit alienum à te ? Si domum habitares male materiatam, & ruinosam, quam certò nosses ruituram, tempus autem ignorares ruinæ ; an eam nouis oneribus grauares ? anta te illi securè committeres ? an parietes malleis pulsares ? Minimè profecto : sed in alias ædes & te ipsum, & sup-

2. Reg. 18.

Lvt. 12.

& suppellec̄tilem tuam transferres. Corpus
hoc tuum in horas singulas minatur casum,
catarrhus v̄nus in cor, aut pectus delapsus,
hominem deiicit; caro natura sua fragilis, in
se habet interitus causam, vno vento, vno
potu, paruo aere infecto læditur: mitto alia
infinita foris aduenientia, quæ mortem ac-
celerat. Quid igitur te peccatis grauas? quid
computationibus, coimmissionibusque &
intemperantia, variisque periculis, mortem
tibi imminutam procuras? robustus sum,
inquis, nihil mali sentio, timidi est metuere
mortem. at qui vt intus sis constitutus igno-
ras, & quid aliunde adueniet nescis. Mortem
sanctorum non timere, fortitudinis est; mor-
tem peccatorum pessimam non metuere,
temeritatis.

Scriptura variis rebus vitam huimanam
comparat, vt eius fragilitatem & imbecilli-
tatem discamus, mortemq; nobis imminere
persuadeamus; Primo, flori, qui pulchritu- *Esa. 40.*
dine sua capit oculos, sed leui frigore, nimio *1. Pet. 1.*
æstu, asperiori vento, huinore, læditur, con-
cidit, marcescit: si carpatur, post pauculas
horas marcidus, in sterquilinium abiicitur.
Minima res hominem lædit; Pharaon culici- *Exod. 8.*
bus vexatus est; Herodes pedicularū mor- *Aëtor. 12.*
su interiit; pili rasi, robur Sampsoni ademe- *Judic. 16.*
runt. Secundo, Vmbra, quæ licet aliquo mo- *Psal. 108.*

do corpus referat, est tamen squalida, nigra, deformis, fugaturq; non solum accessu magni luminis, verùm etiam tenebrarum. Sic omnis splendor humanæ vitæ decrescit & perit, nihil præclari in se habens, quam quòd ad considerationem veritatis, totiusque pulchritudinis cœlestis, nos inducat. Ne igitur instar pueri (qui pulchros characteres admiratur, ignorans veritatis sentétiarum pulchritudinem, quæ illis continetur) arbitrere aliquid pulchrum, constans, aut eximium in hac vita mortali, sed ex splendore vitæ istius, conuerte mentis oculos, ad vitæ alterius ornatum.

- Iacob. 4.* Tertiò, Vapori & fumo, qui dum cubiculum replet, est molestus oculis; quæ attingit, deformat, commaculatque, in caminum pulchro ordine & figura ascendit, sed egreditus à vento dissipatur. Homo & sibi molestus est, & aliis; multos deuicit Alexander
2. Reg. c. 15. Magnus, multa bella gessit Iulius Cesar.
Ab. 16. 17. 18. 19. salōn vniuersum Israelem in parentem concitauit; sed breui vita functi, funditus sunt deleti, iuxta illud, Petiit in memoria eorum cū sonitu, hoc est, instar soni & strepitus, qui semel concitatus, perpetuò filet.
Psal. 9. Quartò, Figuræ vel imagini, quæ in charta pulchre depicta, mirè delectat colorum varietate, exposita autem pluuiis & vento, omnem

omnem amittit decorem, & præter laceram chartam, nihil relinquit: sic homo diuitiis, honoribus, potentiaq; ornatus, est admirationi, mortuus præter ossa nihil habet. Exemplum in Iezabel, quæ stibio pingens oculos, de fenestra præcipitata, à canibus discerpta, ex solis manuum, pedumq; extremitatibus agnosci potuit. Ossa mortuorum eo consilio relinquuntur, ut quò pulchritudo decorque omnis humanus euadat, oculis ipsi adhuc viuentes, usurpemus.

Alias multas similitudines proponit scriptura. nauis transeuntis, aus volantis, sagittæ emissæ, &c. quorum omnium celerrimè prætereuntium, nullum cernitur vestigium: ut & velocem vitæ transitum, & incertum facilemq; terminum, & post mortem æternam obliuionem intelligamus: voluit quippe Deus, breuem esse cursum vitæ nostræ, tūm ne sicut antiquissimi illi, qui ad nongentesimum annum vitam perduxerūt, peccata cumulemus peccatis, grauioraque supplicia promereamur: tūm ne diutius istius vitæ incommodis, miseriisq; conflictemur: tūm vt citius ad se veniamus, cuius de-

liciæ sunt, esse cum filiis
hominum.

Proverb. 8.

CAPVT V.

DE TENTATIONIBVS
in hora mortis.

SI vñquam toto vitæ decursu, certè in mortis hora, dæmon omnes suas vires profundit, vt in vltimo illo certamine, in quo summa victoriæ sita est, hominem vimorbi debilitatum, & pristino animi vigore destitutum, vincat. Magnitudo huius conflictus, vel ex eo intelligi potest, quod opus fuerit peculiari Sacraméto extremæ vñctio- nis, ad miserum infirmumq; hominem ful ciendum, & corroborandum, Longè tunc aliter homo affectus est, præsertim peccator, atque se fore putabat, dum sanus esset. Nam qui viribus integris, cōfessionem in hoc vltimum tempus reiecerunt, ferè non possunt in animum inducere, vt tunc de peccatis cogitent. quod enim molestum fuerat sanis, id maiorem parit molestiam morituris. Itaque neq; libet in cœlum oculos ferre, Deumque precari, neq; de peccatis dolere, neq; ea quæ *Augustin.* è salute animæ sunt, audire. Quia tali ani- *Serm. 3. de maduersione* percutitur peccator, vt moriēs *Innocentis* obliuiscatur sui, qui, dum viueret, oblitus est bus. *i. Reg. 25.* Dei. Nonne Nabal durus, instar lapidis vita discessit? accedit acerbitas dolorū, quibus mens & ratio ferè conuelluntur: desiderium vitæ

vitæ medicorum solatia quærunt, occupatio-
nes externæ, quibus animus assueuit, in bo-
norum temporalium dispensatione, dissipat
mentem & cogitationes, nec patiuntur mi-
serum hominem quicquam de rebus ad sa-
lutem animæ pertinentibus loqui, vel co-
gnoscere. Si cognoscat ex medicis, nullam
viuendi spem restare, visa peccatorum mul-
titudine, & grauitate, difficultateque resipi-
scendi, quam obiicit dæmon; priuūm qui-
dem concutitur homo peccator incredibili
terrore, deinde verò non capiens diuinę mi-
sericordiæ abyssum, cum proditore Iuda sa-
lutem desperat: Alij nimia fiducia pereunt, Matth. 27.
vel ex hæretica opinione de sola fide, vel ex Alt. 1.
bonis operibus, quæ fortè ediderunt, con-
cepta: alios infidelitate perdit mille artifex,
cùm scrupulos, & dubitationem, de iis, quæ
religio Christiana credenda proposuit, ini-
cit: alios spe conualescendi: alios aliis ra-
tionibus, prout negotium facilius à se con-
fici posse, despicit.

CAPVT VI.

DE HIS QVAE POST
mortem accidunt.

QVÆ accidunt corpori post discessum
animæ, palam sunt ante omniū ocu-
lös; iacet cadauer inanime, sine sensu,

deforme, horribileq; aspectu; conditum in terra, paulatim fœtore, vermibusq; dissoluitur, & post dies nō ita multos, in cineres redactū, nihil præter ossa restat, quæ si videoas, quis qualisq; fuerit, diues an pauper, nobilis an rusticus, rex an opilio, non agnoscas.

De anima quid agatur, nihil certi habemus; quædam tamē generatim, vel naturali lumine, vel fide nouimus, quæ possunt homini terrenis rebus immerso, maximo esse terrori, I. scimus animam vna cum corpore nō extingui, sed eandem illam animam corpore solutam viuere, intelligere, cognoscere, quæ paulo ante adminiculo sensuum res cognoscebat. Non enim est alia anima extra corpus, & alia in corpore, sed alio modo. Secundò, hanc animam, quæ paulo antè multitudine ministrorum, & amicorum stipata fuerat, nūc profici sci solam in regionē ignotam, vbi aliæ sunt leges, alij cities, alij mores, alia iudicia & cogitationes, alia rerum aestimatio; vbi nihili est aurum, facetiæ non oblectant, vbi doctrina humana est ignorantia, corporum pulchritudo est deformitas, oculum verbum graue malum, vbi parentes nō mouentur commiseratione filiorum, neque filios nisi secundum Deum agnoscent, vbi occurunt teterima monstra, vbi dæmones ipsi forma specieque sua clare conspicuntur.

tur. Pone tibi ob oculos amplissimam sub terra specum , horridam tenebris , spectris terribilem, plenam fœdis serpentibus , & te solum comitante nemine, in eam deturban- dum, præstolantur miseræ animæ egressum dæmones, instar felis, quæ musculi foramen obseruat, vt deuoret. Tertiò, bonis operibus post hanc vitam, neminem posse quicquam mereri, neque quenquam lachrymis, vel angustiis ad misericordiam commoueri, quia ubi cunque ceciderit lignum, ibi erit. Quar- tò, simul atq; euolauerit anima ex corpore, seuerissimè in totam eius vitam inquisitu- iri, iudicioque CHRIS TI sententiam feren- tiā ferendam, vt vel optimè sit ei, vel pes- simè, in omnem æternitatem.

CAPVT VII.

*ADVERSVS MORTIS
metum remedia.*

CV M tria præcipue mortem faciat for- midabilem, amissio rerum omnium huiuscce vitæ, quas tantoperé diligimus, ignota regio vitæ alterius, in quâ deducemur, & iudicis seueritas, coram quo appa- rebimus; quinq; ista remedia adhibeantur ad metum pellendum; quorum tria prima valebunt ad leniendum dolorē, qui ex amis-

sione rerum capit, duo posteriora, aduersus reliquas metus causas facient.

Primo, Consideremus attentè, quo fine in hunc mundum à Deo producti sumus; vt in hoc vitæ cursu, intentio nostra à voluntate Dei creatoris nostri ne discrepet; indignū quippe esset, si res quæpiam ab artifice in usum aliquem facta, huic usui, mentiq; artificis conformem se reddere nollet. Formauit nos sanè Deus, vt ex hac vita aliquando migrerimus; iussit nos veluti peregrinos alio proficiisci; & quæcunq; mundus habet, pro viatico nobis dedit, ne quid corpori vel animæ commoditatis ad hoc iter cōficiendum desit. Quemadmodum igitur, qui ab optimo parente aliquo ad suum commodum mittitur, adeò non metuit ciuitatis portam, qua ingrediendum est, vt etiam quæcunq; in itinere obvia sunt, tametsi iucunda lætaq; clausis quasi, & aduersis oculis prætergrediatur, atq; ad ciuitatem, quò missus fuit, properet, visaq; eminus ciuitate, Deo gratias agit. Ita qui hoc iter ingressi sumus, oculis animoq; in cœlis defixo, eò curramus, quò mittimur, neque doleamus, aut perhorrescamus propinquante morte; sed gaudeamus nos ad metam propositā peruenisse; & sicut is, qui rapidissimum torrentem transmittit, non in aquā ipsam, ne vertigine concidat, figit oculos,

los, sed in ripam obiectam immobilem: Sic oculi mentis nostræ in cœlo perpet̄o sint defixi, mundusque iste nec appetatur, nec aspiciatur.

Secundò, Ne grauis sit à parentibus, bonisq; omnibus huius mūdi, æterna per mortem separatio, curandum est dum viuimus, vt paulatim ab his rebus animum abducamus, illumq; imitemur, cui, medici iudicio, est ex mandibula dens euellendus: Is enim medicamentis dentein prius luxat, & compage soluit, vt sine dolore excidat, alioquin summa vi, grauiq; dolore, nec sine ossis læsione, cum adhærente carne tolletur. Non nulli, secuti cōsilia C H R I S T I, deserunt mūdum, omniaq; detrimentū & stercora arbitrantur, prē rebus cœlestibus, & C H R I S T O, voluntaria paupertate, castitate, & obedientia assumpta, spretis diuitiis, contemptis voluptatibus, voluntateque & iudicio proprio deposito, alacriter deseruiunt. Alij, qui huc perfectionis non euadunt, sic mundo vtantur, tanquā eo nō vtentes; hoc est, cor suum rebus terrestribus non affigant, & quicquid mundus habet, pendant, non ex vulgi opinione, sed ex veritate. Quod vt commodius fiat, considerentur. Primo, rerum istius vitæ conditiones & proprietates; nam ex se tales sunt, vt verum gaudium animo non adferat,

neq; mentem humanam satient, imò ne consolentur quidem cor hominis, sed externos tantum sensus, gustatum, visum, auditum, odoratum, & tactum aliquo modo afficiant, adeoq; nulla sit lætitia, quæ sua amaritudine non permisceatur; nam & cum molestia parantur, & cum sollicitudine conseruantur, & cum inuidia augmentur, & cum dolore stimulisque conscientiæ finiuntur. Secundò, perpendatur breuitas vitæ humanæ, post quam omnia necessariò sunt deserenda, velimus nolimus, & id quidem breui; nam breue est tempus vitæ, cuius iam fortè magna portio effluxit: Ego igitur cor meum rebus illis affigam, quæ cras fortè tollentur, in æternum non reddituræ? Ut autem hac cōsideratione affectus moueatur, curandum est, ne in sola speculatione hæreat animus, sed ad affectum quoque practica cogitatione transeat, nempe ut ita consideres ea, tanquam tibi certò breuiq; euentura. Ad quod non parùm conductet; subiude adesse morientibus, iis præsertim, qui in flore ætatis abripiuntur, & quod in illis coram cernis, ad te ipsum accommoda. Præterea vtile est mortuorum ossa intueri, eorumq; nuditatem, horrorem, fatorem, & contemptum animo complecti; & quid discriminis sit inter seruum & Dominum, adeoq; quis seruus fuerit vel dominus,

nus, diiudicare, & quod tu futurus sis breui,
 quod illi, quorum sunt ossa; quandoquidem
 illi ante paucos annos tui similes fuerunt, &
 floruerunt. Iuuerit etiam, frequenter ex oc-
 currentibus rebus imaginem mortis ob o-
 culos ponere, aut de morte cogitationem
 suscipere, ex flore suauiter olente, & paulò
 post marcido; ex ariditate hyemis, quæ no-
 bis repræsentat omnium rerum interitum;
 ex infirmitate, quæ florentem & robustum
 quemlibet deiicit; ex aspectu aliorum, quo-
 rum similes multi aliquando extiterunt, &
 obliuione sempiterna deleti sunt; & sanè vix
 quicquam est in tota rerum yniuersitate, vnde
 non possimus salutarem aliquam ad ani-
 mi statum benè constituendum, meditatio-
 nem formare. Ad idem valebit præteriorum
 annorum curriculum in mentem reuocare,
 eorumque velocitatem cum tempore fu-
 turo, licet incerto, conferre; siquidem quod ex
 reliqua vita superest, eadem celeritate per-
 curretur.

Tertiò, si mortem non metuere, sed desi-
 derare cupis, fac ut tibi grauis molestusq; sit
 mundus, seu potius, ut eius mala incomino-
 daq; sentias. Qui enim molestia patiuntur,
 desiderant liberari, sicut contra, retinere vo-
 lunt quod oblectat: Sancti viri molestè fere-
 bant hunc mundum, vnde Dauid: Heu mihi *Psal. 119.*

inquit, quia incolatus meus prologatus est;
& D. Paulus: Quis me liberabit de corpore
mortis huius; cui mundana omnia sordebat
ut stercore. Alij ita impatientes fuerunt mi-
seriarum huius mundi, ut, contra naturae di-
ctamen, mortem sibi ipsis consciuerint. Et
quidem si percurras singulas humanae vitae
etates, plures inuenies miserias, quam com-
moditates; cum etiam commoda ipsa plena
sint miseriarum. Videtur enim homo similis
illi, qui aliquo proficiscens, nulla itineris co-
moditate vtitur, sed variis difficultatibus pre-
peditur. Primo quia via luctuosa, & pluvia gra-
uia, tum montosa, postea saxosa, deinde praec-
eps, tum rursum sylvestris, & latrociniis in-
festa. In quo sane itinere unicum est solatium,
breuitas vitae, si modo certa sequatur quies.
Nam si ad grauius malum tenditur, veluti ad
supplicium ignis, æquiori animo ferentur
minora haec incommoda. Qui igitur ad bea-
tissimam illam, optatissimamque quietem pro-
ficiscitur; capiatur tædio malorum huius vi-
tae, ad patriæ cœlestis gloriam aspiret, sese
curis, & vinculis huius mundi exsoluat. Deus
enim tot mala voluptatibus nostris immiscuit,
ut pertæsi malorum, vitæque mortalibus, pura
illa & impermixta bona cœlestia; toto corde
cōflectaremur. Qui vero his tam incommo-
dis voluptatibus, tanquam magnis bonis
deli-

deliciisq; adhærent, ostendunt se nō ex valle
lachrymarum in beatæ vitæ sedes : sed à mi-
seriis hisce terrestribus, ad inexhaustum in-
fernaliū malorum oceanū proficisci. Quod
si forte cōmunibus aut priuatis malis, quia
bonis omnibus deliciisq; affluis, non com-
moueris ; tibi ipse accerse molestiam , ieu-
niis, vigiliis, pœnitētiis, corporisq; id genus
afflictionibus , vt incipiat te vitæ tædere.
Deumque precare, vt, quod bonis omnibus
est suminè molestum, id tu quoq; non leui-
ter, sed molestè feras ; nempè , quotidianis
peccatis Deum offendere ; istius mundi il-
lecebris oblectari ; mētem difficulter in cœ-
lum attollere ; tot imperfectionibus , & per-
turbationibus subiectum esse ; tanto tempo-
re suauissimo, diuini vultus aspeetu carere ;
Hæc enim si grauia tibi esse cœperint, non
fecus adspirabis ad mortis quietem, atque
mercenarius quispiam, post longos mole-
stosq; labores, ad dulcem diuque optatum
somnum. Quando de iustorum morte, qui
laboribus multis, æternam gloriam pepere-
runt, scripture commemorat ; labores ipsos,
à quibus in æternum suauissimè vacabunt,
recenset : non esurient, neq; sifient amplius, Apoc. 7.
neq; cadet super eos sol, aut vllus æstus ; ab-
sterget Deus omneū lachrymam ab oculis
eorum, & iam non erit amplius, neq; luctus,

neq; claimor, neq; dolor, &c. sicut contra his qui labores omnes subterfugerunt, vitamq; deliciis plenam duxerunt, vocantur in memoriam bona, quibus in hac vita fuerū oblectati, atque in posterum per omnia sēcula

Luc. 16. carere debebūt: fili (inquit) recordare, quia *Apoc. 18.* recepisti bona in vita tua, nunc autem cruciaris; & Merces eorū nemo emet amplius, merces auri, & argenti & lapidis pretiosi, & margaritæ, & byſi, & purpuræ, & ferici, & cocci, &c. & poma desiderij animæ tuæ, discesserunt à te; & omnia pinguia, & præclara perierunt à te, & amplius illa nō inuenient: Siquidem qui in labore hominum esse noluerunt, in hac vita mortali, in laboribus erunt dæmonum, in morte immortali.

Quarto, Cùm sola, nudaque, & inermis egrediatur anima, inter sequissimorum hostium cohortes, danda est opera, vt cùm non licet ex hoc modo nobiscum comites adducere, saltem illic statim à morte socios, amicosq; inueniamus, qui solitudinis illius tandem subleuent, tutosq; per hostium agmina ducant. Hi erunt. Primo, quidem Sancti cù **CHRISTO** regnantes, cœlestis aule principes, & præter cæteros, Angelus noster tutelaris; cum his si viuentes ineamus familiaritatem, eos quotidiè inuocemus, ex his patronos nobis certos deligamus, quos veneremur

remur singulari cultu, quorū imitemur exēpla, & Angelo custodi, pia nobis cōsilia fugerenti auscultemus, habebimus eos nobis procul dubio in hora mortis fauentes. Secūdō, Animæ parentum, aliorumque fidelium defunctorum, quas orationibus, sacrificiis, Eleemosynisq; ex purgatorij pœnis eduximus. Tertiō, pauperes & corporalium, spiritualiumq; bonorum indigentes, quibus ad pietatem, & vitam saniorem, æternamq; salutem, quo cunque modo auxilium tulimus. Hi omnes, conspecto de cœlis periculo nostro accurrent obuij, suppetias laturi.

Quinto, Exacti seuerique iudicis metum, hac ratione minues. Primō, Si ante iudicij tempus, in eius amicitiā venias, cum eo, frequenter orando, meditandoque agas, eumq; piis officiis, tibi studeas cōtinenter obligare. Secundō, si muneribus places, & quasi corrumpas eleemosynis, quas pauperib⁹, ipsius filiis & membris, libera & effusa manu largiaris, & illis maximè, qui ob vitæ Sanctimoniam, plus apud iudicem possunt, quales sunt religiosi, qui deserto sæculo, se totos ad CHRISTI obsequium contulerunt Tertiō, Si cum Vicariis iudicis, in Sacramento pœnitentiæ diligenter rationes tuas putes, illi quippe cùm iudicis acceperint potestatem, si omnia dimittant, & sacra absolutionis

verba, tanquam chirographum soluti debiti tradant, nō erit, quod coram iudice metuas. Quamobrem prudenter ages, si crebro peccata Sacerdoti cōfitearis, ne quid restet virtuti absolutionis, testimonioque chyrographi non condonatum.

CAPVT VIII.

DE IUDICIO.

OMNES nos manifestari oportet, ante tribunal CHRISTI, ut referat vnum: quisque propria corporis, prout ges-
2. Corin. 5. sit, siue bonum, siue malum. Omnes omnino homines iudicadi sunt à CHRISTO, nemine prorsus excepto: siue diuites illi sint,
Rom. 14. siue pauperes, Reges, Principes, plebei, ignorabiles, omnis ætatis, omnis sexus: quia statutum est omnibus hominibus semel mori, & post hoc, iudicium. Bis autem vnicuique standum est ante tribunal CHRISTI: statim morte obita, & in communi illo totius orbis iudicio; quod generale iudicium, si sententiam ipsam spectes, praeter mercedem, quæ corpori dabitur, nihil noui adferet, sed erit confirmatio eorum, quæ in particulari singularium iudicio, decreta fuerunt. Quia ex re intelligimus, non minus esse metuendum priuatum hoc iudicium, atque illud vniuersale, quia qualem inueniet Deus hominē, in suo nouissi-

nouissimo die, talem iudicaturus est, in mudi nouissimo die. Quam verò sit formidabilis futurus dies ille, primò quidem ex vaticiniis prophetarum intelligere possumus: Ecce (inquit Malachias) veniet, & quis stabit *Malach. 3.* ad videndum eum, & quis poterit cogitare diē aduentus eius. Deinde non minus idem declarant voces sanctissimorum hominum, qui magnum de illo die timorem habuisse videntur; Quid faciam, inquit B. Job, cum *Job 21.* venerit ad iudicandum Deus? quasi dicat, hæc vna sollicitudo me tenet, ut in die iudicij imminuis, ab omni damnationis periculo euadam; & B. Paulus, qui plus cæteris omnibus laborauerat, & qui nullius peccati sibi conscius erat; castigo, inquit, corpus meum, & in seruitutem redigo, ne forte cum aliis prædicauero, ipse reprobus efficiar. B. Hilarion, *D. Hieron.* rion, cum ab anno ætatis 14. ad extreamam *in vita S.* senectutem, durissimam vitam egisset, tamē *Hilarionis.* in extremo vitæ conflictu, ita animam suam alloquebatur; Egredere quid times? Egredere anima mea, quid dubitas? septuaginta prope annis seruiuisti **CHRISTO**, & morte times? Tertio, ex grauibus poenis, quibus se multi viri Sancti vtriusq; testamenti, sponte afflixerunt, ut hoc terrible **CHRISTI** Iudicium, salui effugerent; Veteris legis patres *Heb. 11.* pleriq; lapidati sunt, secti sunt, & circuierunt

in melotis, & pellibus caprinis, egentes, angustiati, afflicti in solitudinibus errantes, in speluncis & cauernis terræ, ut meliorem inuenirent resurrectionem. In nouo autem testamēto martyres grauissima suppicia passi sunt, & Confessores, Monachi, & Anachoretae, admirabili victus cultusq; asperitate, corpus castigauerunt, alij sub die in columna erecti multis annis steterūt, alij summa paupertate vitam traduxerunt, alij verberibus, ciliciis & vigiliis, carnei domuerunt, multaque id genus, præstiterunt obstupescenda, ut in hora mortis iudicem sibi inuenirent placatum. Cùm igitur idem sit dominus & iudex omnium, qui non magis iustus atque seuerus futurus est his, qui metu seueritatis eius grauissima ista molestissimaq; sibi imposuerunt, quam cæteris hominibus omnibus: vt vehementer metuendum est his, qui nunc ita securè viuunt, voluptatumq; omnium habenas laxant, ne longè alium in se CHRISTVM experiantur, quam in hac tanta securitate, sibi promittunt: qui vt salutare metum concipiāt, consiliumque capiant iudicij illius acerbitatē subterfugiendi, poterunt hisce sequentibus meditationibus seriò aliquandò occupare animum: Si enim aliquid est in vita humana magni momenti, & à quo salus nostra dependet, illud est in huius

huius iudicij consideratione positum: quod iudicium decernet cuique nostrum locum, ubi per omnem æternitatem vel optimè iucundissimeq; viuamus, vel pessimè miserrimeq; moriamur.

CAPVT IX.

*DE PERSONIS IUDICIO
præsentibus.*

CONSIDERANDAE sunt quatuor personæ, huic iudicio adfuturæ. Primo, anima iudicada, sola illa secum in conscientia, descriptam ferens totius anteaetæ vitæ historiam, quæ sub oculos omnium subiicitur, & quicquid per omnem vitam gestum fuerit, siue bene, siue male, clarissime conspicietur: qua in re homo pictorem imitatur, qui, dum in tabula, ex arte sua pingit, velo se & tabulam tegit, ne, quid agat, à quoquam conspiciantur: absoluto vero operi, remoto velo, clare omnibus exhibit artis suæ industria; sic homo, dum viuit, corporis istius tegumento velatus, actionibus, verbis, & cogitationibus, tanquam picturis, historiam suæ vitæ, in conscientia describit: quæ historia, quamdiu corpore tegitur, à nemine legi potest; remoto autem hoc corporis velo, clare ab omnibus videntur,

quæ anima secum depicta defert: Et si quidem pulchris virtutum coloribus ornata sit anima, accepta erit Deo: si autem peccatorum sordibus deformis, similitudinem geret dæmonis, CHRISTO intuisci, & erit Deo ingrata. Secundò, CHRISTVS Dominus, qui hic sibi duplex sumet officium, iudicis & testis: Ego, inquit, sum Iudex, & testis, & reue-

Hier. 29. labo pudenda tua, in facie tua, id est, cùm auertere noles cogitationes tuas à peccatis tuis, ego illa tibi oculos ponam, & quicquid egeris, clare obiiciam. Quis hic quantusq; metus tenebit miserum peccatorem, quando atrocem Iudicis sui vultum, pœnas, ac supplicia spirantē intueri cogetur: quádo eundem audiet exprobrantē beneficia collata? quando exhibentem videbit, vulnera suscepta? quando audiet commemorantē injurias acceptas, & summā peccatoris ingratitudinē? Ego, inquiet, p te factus homo, p te laboravi, pro te sanguinem fudi, grauiissimas pœnas sustinui, animam posui, hęc vulnera accepi, te multis beneficiis priuatim cumulaui, cogitationes bonas suggessi, occasions recte viuendi, non raro obtuli, deinde quid debui facere, & non feci? tu vero contra nihil malorum prætermisisti, quibus mihi iniuriam irrogares, & ad indignationem cōmoueres. Igitur si populus Israëliticus

liticus totus cōtremituit, ad præsentiam Dei, *Exod. 18.*
in monte Sinai, cūm legem daret, & tanquā *Deut. 4.*
pædagogus lectionem præscriberet; quo
(Deus bone) animo erit homo peccator,
quando iam eandem lectionem exacturus
redibit, nihilque præter flagitia inueniet, &
neglectum legis tam serio commendatae?
B. Ioannes, & Daniel ad aspectum Angeli, *Apoc. 1.*
quasi mortui in terram corruerunt: Iratuim *Dan. 10.*
assueri vultum, Aman ferre non potuit: Sa- *Hester. 7.*
cerdotes seueritate vultus *CHRISTI*, adhuc *Matth. 21.*
morituri eiecti ē templo, metu perculsi, & *Marc. 11.*
obstupefacti, nō audebant hiscere: quo mo-
do igitur miser homuncio peccatis onustus,
minitantem & furentem Deum, sustinebit?
dicturi sunt peccatores montibus, cadite su-
per nos, & collibus operite nos, ab ira Agni.

Tertio, sancti Dei, quibus comitatus ad
iudicandum Dominus venturus est, iuxta
prophetiam Enoch, Ecce venit Dominus in *Enoch.*
Sanctis millibus suis, facere iudicium: corā *Epist. Iude.*
his sistetur anima peccatoris, fœda multis
sceleribus, peccata gestans, & sanctis cœle-
stibus ea, tanquam instrumenta exhibens,
quibus Deus offensus, & contumelia affe-
ctus, grauiterq; læsus fuit. Sicut igitur, non
sine graui pudore nobilis fœmina, in cōspe-
ctum prodiret principium virorum, cōspur-
cata facie, vestibusq; multa, fœdaque sorde

maculatis; ita ignominiosum erit animæ peccatrici, se adeò vultu, habituq; deformē, in tam præstanti nobilissimorum sanctorum corona, conspiciendam collocare; qui omnes ad eam fœditatem & deformitatem r̄is debunt, miserumque peccatorem abominabuntur, atq; vt est apud prophetam cum irrisione dicent: Ecce homo, qui non posuit Deum, adiutorem suum. Similitudine rem declarabo, si vilis quispiam homuncio, qui nobilium aliquot filiorum nobilissimum ac amantissimum parentem ense peremisset, in filiorum cōspectum, solus prodeat, cum stricto illo ense, paterno adhuc sanguine mandente; quibus oculis aspicietur à filiis? quo animo feretur? vix profecto manus illi continere poterūt, quin sceleratum homicidam discerpant: Pari modo sancti, quando peccata illa in peccatore conspicient, quibus offensus est Deus, & quasi pedibus proculcatus, summa indignitate peccatores detestabuntur, eisq; æternas pœnas desiderabunt. Neq; h̄c quispiam sibi blandiatur, de nobilitate, dignitate, diuitiis, aliisq; rebus, quibus *Aetor. 10.* hæc vita illustratur: Sicut enim non est personarum acceptio apud Deum, qui nec diuitis rationem habebit, nec pauperis, ita neque Sancti splendore cuiusquam externo, sed sola interna pietate ornatuq; animi, mouentur.

Rom. 2.

uentur. Habet enim ferè se res perinde, in hoc theatro vitæ humanæ, atque in actione scenica, in qua diuersæ personæ Regum, nobilium, pauperum, mediocrium atq; omne genus hominum, à diuersis repræsentantur: Et is quidem frequenter Regis personam sustinet, qui conditione est pauper & fortè mendicus: quemadmodum subindè is qui mendicum agit, filius est viri lauti & copiosi: Regi ab iis tantùm defertur honor, qui ad scenam pertinent, nō autem à ludi magistro, vel spectatoribus, qui in vniuerscuiusq; actionem oculos habéti defixos, & eos commendatione dignos iudicant, qui suam personam, qualiscunque illa fuerit, seu nobilis, seu rustici, seu pauperis, quàm dexterimè, & decentissimè repræsentarunt. Similis scena est in theatro mundi istius, in quo Deus istius ludi moderator, singulis hominibus personam suam agendam distribuit, ipse est spectator actionis, cum sanctis omnibus, & vniuersis illis, qui ad hoc theatrum vitæ humanæ non pertinent, vt sunt Angeli, dæmones, & quotquot tam boni, quam mali ex hac vita migrauerunt. Homines igitur viuentes, hominibus honorem habent, quamdiu agunt in scena; peracta vero comœdia etiam ipsis ad numerum spectatorum transeunt, à quibus spectatoribus, adeoque à Deo ipso

sola ratio habetur actionis, nō personarum, nō rarò enim regis partes agit vir improbus & flagitosus, nullius apud Deum existimationis, sicut è diuerso mendici personā gerit, persæpè, vir sanctus, apud Deū summæ nobilitatis & pretij maxiimi : quemadmodum cùm mercator quispiam, varia moneta vice calculatorum vtitur, aurea, argentea, ænea, nō rarò fit, vt in subducendis rationibus æneus nummus, mille aureos significet; contra vero aureus nummus vel argenteus obulum : qui tamē nummi confecta ratione suo loco reponūtur, & aurei pluris, quām cæteri æstimantur. Ex sanctis autem Angelus tutelaris, beneficiorū à se datorum, memoriam repeatet, vt sæpè sanissima consilia suggesserit, à peccatis deterruerit, dæmonum conatus retardauerit, Deum orauerit; quereturque se, non auditum, sed repudiatum. Quid hic erit spei, quid intentis misero peccatori, quando ab eo se videbit grauissima accusatione percuti, quem penè vnicum habuit antea propugnatorem ac patronum?

Quarto, dæmones humani generis hostes sempiterni, operam suam in hac actione non patientur desiderari, qui & bona opera extenuabunt, vti in accusatione Job factum legimus; & deccata exaggerabunt, & quodammodo in hanc sententiam, different: O iudex æquissi-

Iob. I.

æquissime, multa tu præstisti huic, pro eo
excepisti acerbissima supplicia, & mortem
denique durissimam: paucula quædam ra-
tioni consentanea & factu leuia, vt suum in
te anorem, & obseruantiam vicissim decla-
raret, serio præcepisti; quæ vt præstaret ala-
crius, internum tuæ gratiæ auxilium, mul-
taq; externa subsidia, subministrasti, & sum-
mum illud, quod dignitatem omnium crea-
turarum excedit, præmium certissimò addi-
xisti: Ego in eius gratiam & commodum
nihil præstiti vñquam, quin potius nocendi
omnes occasionses quæsiui; nihil ei præcepi,
sed suasi; & nō leue aliquid, sed durum, mo-
lestum, difficile; nullo post hanc vitam præ-
mio, imò pœna potius ignis æterni proposi-
ta. Ipse autē te spreto, & abiecto, se mihi ad-
iunxit & consecrauit, conuulsa similitudine
& imagine tua, sordidam meam effigiem, in
anima sua constituit, contempta maiestate
& imperio tuo: quæcunq; ego vel obscurè
insinuaui, alacriter præstitit, & plus quām
suggerere ausus fuerim, fecit. suasi vt esset
parcus & tenax, pauperibusq; Eleemosynas
negaret, ipse etiam aliena per vim rapuit, &
fœnerando multa, per summam iniuriam
corrasit, hortatus sum vt ira animo cõcepta,
contumelias, & maledicta effunderet; ipse
etiam verbera & plagas innocentii imposuit:

insusurraui vt sacris diebus neglecto tuo
cultu, vacaret ocio; ipse non solum hoc fe-
cit, verum etiam pro tuis diebus festis, pro-
festos, imò funestas corporis sui dies egit &
celebrauit, cōmessatus est, luxiratus est inul-
to vehementius, quām aliis diebus, ita vt to-
tius septimanæ peccata in sacros dies reser-
uasse videatur. Monui vt ad lautiorem com-
modioremque vitam degendam, pecunia
emeret Sacerdotium, ipse eadem arte plura
beneficia inuasit, preces horarias raro per-
soluit, impurum scortum ad multorū scan-
dalum domi, sacrilegus aluit. Quid superest
igitur, quām vt à te quem viuens inter mor-
tales reiecit, spreuit, contumeliis affecit, vi-
cissim reiectus, mihi adjudicetur, quem au-
diuit, quē coluit, quem imitari studuit? Ad
quas angustias redigetur tunc misellus ho-
muncio, quando ex conscientia iudicabit
verissimas esse accusationes: quò se con-
uertet cùm Iudicem videbit iratum, Sanctos
indignabundos, dæmonem ut abreptum in
gehennam præcipitet, accurrentem,
conscientiam sibi inalè con-
sciā, obiecta crimi-
na confiten-
tem?

CAPV

CAPVT X.

DE EXAMINE

IVDICII.

CONSIDER A deinde examen ipsum quod instituetur, factorum, dictorū, cogitatorū, in quo examine tria sunt præcipue, quæ metum possunt adferre. Primum est, multitudo earum rerū, de quibus erit reddenda ratio; nam cui plus datum est, plus requiriatur ab eo. Scriptura nos vocat œconomos, & dispēsatores bonorū Domini *Luc. 16.* nostri, bona item ista terrarum dicuntur non nostra, sed aliena: si in alieno (inquit) fides *Luc. 12.* les non fuistis, quod vestrum est, quis dabit vobis? Non minus securè repetet à nobis Deus, rationem omnium bonorum concre-ditorum, atque nos à famulis & œconomis nostris. Esto igitur diues quispiā mercator, qui misso ad nūndinas famulo, iubeat optimas merces eimi, easq; diuersarum regionū, Italicam byssum, Hispanica aromata, Germanica vina, Belgicos pannos, & quicquid Gallia, Anglia, Norvvegia, preclarum habet: Tradat verò illi ad hæc comparanda, monetam omnis generis, quæ in prædictis regio-nibus grata sit; Addat deinde munera ami-cis fautoribusq; offerenda, & denique filios illi suos tres adolescentes adiungat, quorum

curam ei, singulari studio & affectu commendet. Peractis nundinis vbi domum reuertit famulus, exigitur ratio de mercibus, de munereb⁹, de filiis. Et quidem de mercibus: Primo, an sicut iussus fuerat, vniuersam pecuniam in merces expenderit: Secundo, quasnam emerit: Tertio, an bonas, an viles, laceras, singulæ namq; inspicientur: Quartò, an æquabili precio nec carius, nec vilius. Non vacabit culpa apud Dominum famulus, si cùm merces in mercatu non deessent, vniuersam pecuniam ex ipsius mādato, pro iis comparandis, non exposuerit, multasque vtiles neglexerit. Secundo, multò minus si cùm ad emendū magna pecunia data mīsus fuerit, nihil tamen emerit. Tertio, neque erit imminnis à repræhensione, si non bonas, sed laceras, veteresq; res domū tulerit, cùm eodem precio offerrentur res præstantes. Quartò, si sponte sua carius emerit, cùm potuisse vilius. Quinto, grauissimam incurret Domini offensam, si aliis, presertim hostibus iuratis Domini, emerit non Domino suo. Sexto, si furatus pecuniam in suum aut aliorum usum, conuerterit. Quod ad munera attinet, in magna ei culpa ponetur: si ea dare neglexerit, quibus iussus fuerat, sed vel periire sua incuria permiserit, vel aliis obtulerit, vel sibi seruauerit. Denique de filiorū commisso-

missorum cura inquiretur, quos si vel fuge-
re, vel insolenter se gerere, vel inopiam in-
commodaq; pati, cum potuisset cauere, vel
miserè interire permiserit, suiq; ipsius poti⁹,
quām illorum rationem habuerit, meritò
graui pœna corripiendus veniet. Hæc ad te
referas, quem Deus bonorum suorum con-
stituit œconomum, atq; ad nundinas rerum
cœlestium, in hunc mundum, alegauit, pe-
cunias varias, nempè diuersa beneficiorum
genera commisit. Primò, vitam ipsam. Secū-
dò, animam cum facultatibus suis, atque po-
tentiis, docile ingenium, tenacem memoriā,
eruditionē, prudentiam, & quicquid ad ani-
mum pertinet. Tertiò, corpus sanum, vires,
formam honestam, nobilitatē, usum loquen-
di, dicendique facultatem. Quartò, Externa
bona, diuitias, honores, dignitatem, authori-
tatem, cibum, potumque, locum, & tempus
ipsum, in quo viuimus. Munera sunt cum cœ-
teræ diuitiæ, tūm maximè Ecclesiastica bo-
na, quæ ad inopum necessitates, cultumque
Ecclesiarum fuerunt à maioribus relicta, &
donata: filij sunt quoscunque nostræ curæ
Deus commisit, liberi nostri, famuli, merce-
narij, & nobis quacunq; ratione subiecti.
Examen igitur à Deo sic instituetur, vt in-
quirat, an his beneficiis omnibus, bonisque
acceptis, ad ipsius gloriam vñ fuerimus. In-

dignabitur enim Deus : Primò, si aliquod talentum neglexerimus expendere, tametsi reliqua in bonum usum cōuerterimus, neimpè si scientia quidem, eloquentia, authoritateq; rectè fuerimus usi, pecunias verò non vtiliter elargiti, tempus sine fructu triuerimus, verbaque temerè effuderimus. vult enim Deus, nihil quod nobis ad lucrū commisit, suo lucro vacare. Quamobrem, Secundò, graui peccato se illi obstrictos intelligēt, qui talenta omnia inutiliter expendunt, neque lucri aliquid, ad animæ suæ salutem reportant. Tertiò, etiam illi, qui in rebus non omnino quidem malis, aut noxiis, sed non perinde, integris, atq; vtilibus, toti occupantur, vt qui ad altiora nati, ingenia sua in rebus minutioribus, vt musicis, poeticis, temporalibus, externisq; occupationibus, & curis desigunt; qui bona opera, vel prava intentione corrumpunt, vt qui ad laudem & inanem gloriam Eleemosynā tribuunt, qui in confessione peccatum aliquot, de industria, silentio prētereunt, qui Christi corpus, in peccato suscipiunt, vel negligētia obscurant, & quasi puluere aspergunt, vt qui in oratione mentē habent longè, lateq; dispersam, & vagantem: qui variis sermonibus disoluuntur, quando in pauperem conferunt.

Psal. 74. Eleemosynam, &c, Ait enim Dominus: Ego iusticias

iusticias iudicabo, bona inquā opera, quām
rectē sint facta examinabo. Quartō, qui ca-
rius emerint, hoc est, pro ratione pecuniæ
expositæ, parūm retulerint domum, vt sunt
qui cum præstantia à Deo acceperint talen-
ta, magnas vires, & opes, plurimum tempo-
ris, &c. exiguum tamen lucri fecerint: vires
corporis, ferebant quidem maiores labores;
diuitiæ maiorem Eleemosynam; ætas tot
annorum auctiores, virtutes: at ipsi minori-
bus contenti fuerunt. Monuit itaq; rectē sa-
pientia: Quodcunque potest manus tua, in- Eccles. 9.
stanter operare. Quintō, qui contra Domi-
num talentis vſi fuerint; doctrina ad hære-
ses; pecuniis ad fastum, luxum, libidinē, ver-
bis ad blasphemias, conuictia, periuria, impu-
ritatem, detractionem; potestate ad peccata
sua, aliorumq; &c. Sextō, qui talenta Domi-
no furto abstulerint, atque ad sua ipsorum
commoda retulerint, vt qui in diuitiis, atque
honoribus oblectantur, & in bonis Domini
sui, non aliter atque si à Deo accepta non es-
sent, gaudent, deliciantur, glorianturq;. Iam
verò de muneribus, hoc est, de Eleemosynis
in pauperes erogatis, cum omnibus quidē,
potissimum tamen cum iis, qui Ecclesiasti-
cis Sacerdotiis sunt ornati, districta accura-
taq; instituetur quæstio. Si quidem res pau-
perum, non pauperibus dare, par crimen

sacrilegij est, & (quod olim Canonico cuidā scripsit B. Bernardus) quicquid tibi seruas præter viētum, & simplicem amictum, tuum non est, rapina est, sacrilegium est. Et sicut grauius in sacerdotum, quam in sacerdotalium vitia animaduertetur (quia apud sacerdotalia nugæ sunt nugæ, sed in ore Sacerdotis nugæ sunt blasphemiae) ita seuerius in Ecclesiastica bona inquiretur, neimpè de beneficiorum numero, de prouentuum magnitudine, de sumptibus factis, in quos usus, de possessione eorum legitima, an per simoniam parta, aliaq; id genus innumera.

Denique de subditorum peccatis negligenti cura, ignorantia, exiguo profectu, redenda erit superioribus ratio; non modo doctrina, verbo, aut exemplo præbuerint ad malum occasionem, sed an omissione, negligentia, & negociis, aut occupationibus aliis minus necessariis detenti, eorum salutē aut progressum minus promouerint.

Secundum, quod in hoc diuino examine metum conciliabit, est Iudicis exactissima & diligentissima, de singulis inquisitio, accurata inspectio, & severa punitio: Quis paternfamilias in magnis rationibus obulum vnu, qui forte periisset, à famulo exigit? at Christus non solū nouissimum quadrantē reddi iubebit, sed de omni verbo otioso rationē exiget;

exiget; quanto magis de his, quæ otioso verbo grauiora erunt? Quis item antiquas offendas minutioresq; quæ memoria exciderant in medium adducit: at Deus occultissima quæq; inuestigabit, scrutabiturq; Hierusalē in lucernis, & sordes omnes minimosq; pulueres in angulis abstrusos, proferet in lucem. Quis denique cogitationes indagat, quando res ipsa, quæ præstatur, est vtilis & commoda? Deus autem penetrabilior omni gladio ancipiti, penetrabit vsque ad divisionem animæ & spiritus, distinguens inter animæ, hoc est, naturæ cogitationes, & divini spiritus motiones, discernens intentiones intimas cordis, ipsasque medullas, & animæ compages, ne quid vel intus lateat impunitatis, vel foris adhæreat.

Tertium est, grauissima & acerrima Christi Iudicis de rebus existimatio. non enim cogitationes meæ, cogitationes vestræ, neq; viæ meæ, viæ vestræ, dicit Dominus, quia sicut exaltatur cœlum à terra, ita cogitationes meæ à cogitationibus vestrīs. Qui bonos habet oculos, & acutè videt, minimas notat & obseruat maculas: qui valdè studiosus est mundicie, non potest ferre, vel exiguae in pretiosa veste, sordes: in facie speciosa & pictura excellenti, parvus næuuus ab artifice peritissimo, notatur facillimè: **CHRISTUS**

STVS amantissimus puritatis, atque adeo
ipsa puritas, aspectu suo omnia peruadens,
& penetrans in anima nobilissimo pulcher-
rimoq; Dei opere, minimos n̄euos, & videt
clarissimè, & fert iniqtissimè. Nos velati
corpore, oculis mentis capti, sordibusque
vitiorum immersi, vix quod rectum est, ali-
quo modo perspicimus. Itaq; nos quædam
arbitramur exigua peccata, in quæ Deus
grauissimè animaduertit. Quis nostrum, nō

Gen. 3. existimaret, exiguum peccati Adami, primi
parentis, qui vt vxoris desiderio satisface-

Num. 15. ret, pomum vnicum gustauit: & quis magni
faceret colligere ligna paucula, die Sabbati,
ad culinæ necessitatem? Quis Moysi pec-
catum, quo iusta indignatione commotus

Num. 20. hoc solum dixit: Audite rebelles, & incre-

Iosue 7. duli, num de petra hac, poterimus vobis as-

Actor. 5. quam educere? Quis factum Achan, qui ex

hostium ciuitate, nonnulla clam seruauit, de
bonis gentilium contra ducis sui Iosue man-
datum? & Ananiæ Saphiræq; mendacium,
qui metu egestatis non integrum pretium
venditi agri, B. Petro obtulerunt? & hi ta-
men omnes grauissimè puniti euidenter,
docuerunt, quanti apud Deum hæc pecca-
ta, fuerint: Adami peccatum etiamnum lui-
mus, collector lignorum, & Achan lapidi-
bus obruti fuerunt: Moyses mortalium oin-
nium

nium mansuetissimus, Deoq; charissimus,
ad terram promissionis nō adspirauit; Ana-
nias & Saphira, morte mulctati. & quis reū
gehennæ putaret illum, qui dicit fratri suo
fatue, nisi Iudex ipse affirmaret? Rursus nō- Matth. 5.
nulla nos in peccatis non numeramus, quæ
peccata sunt, in iudicio Dei: Ionathas igno- 1. Reg. 14.
rans patris sui indiscretum mandatum, non-
nihil mellis gustauit, quod Deus, quām sibi
ingratum fuerit, negato oraculo, patefecit,
eratq; iam capite plectendus Ionathas, nisi 2. Reg. 24.
populi auctoritate fuisset liberatus; Dauid
quòd vana quadam levitate impulsus, nu-
merandum populum curauisset, punitus est
triduo, interitu 70. millium hominum. vnde
magno affectu clamare cœpit: Delicta quis
intelligit? Ab oculis meis munda me Do- Psal. 18.
mine. Sunt rursus quæ nos in bonis operi- vers. 13.
bus ponimus, coram Deo peccata grauiter
punienda: Bethsamtæ, visa arca, obtulerunt
sacrificium, ex eisq; occisi 70. nobiles viri, &
50. millia è plebe. Saul parcens Amalech, & 1. Reg. 6.
melioribus ouium gregibus, ad sacrificium,
traditus est Diabolo, priuatusq; regno, mor- 1. Reg. 15.
tem denique sibi ipse consciuit: Oza leui-
ta, tenens arcam Domini ne caderet subito, 2. Reg. 6.
periit. Propheta ab altero diuinum præce-
ptum mentiente, ad cibum sumendum in-
ductus, à Leone occisus est. Beatus Petrus, 3. Reg. 13.

obseruás Dei sui maiestatem, cùm recusaret
Ioan. 13. *humiliter pedes sibi à CHRISTO lauari, audiuit: Nisi lauero te, non habebis partē mecum. In hoc ergo CHRISTI æquissimo iudicio, multa adferentur in lucem examinanda occulta, & quæ non arbitramur consideranda, ne dum punienda. Plerique, se multis meritis, bonisq; operibus existimant placere Deo, qui tūc se prorsus vacuos omni merito inuenient, vel quia mercedem in hac vita mortali per fœlicitatē temporalem, reperunt: quemadmodum purpurato illi*

Luc. 16. *Epuloni dictum fuit: Fili recordare quia recepisti bona tua, in vita tua, vel quia bona illa opera per inanem gloriam, aliæve peccata, vitium cōtraxerunt vel euanuerunt. Quemadmodum de ieuniis, Eleemosynis & orationibus Pharisaorum testatur Dominus:*

Matth. 6. *Receperunt, inquit, mercedem suam, & de aliis; Multi dicent mihi in illa die, Domine nōnne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo, Dæmonia eiecimus, & in nomine tuo, virtutes multas fecimus, & in plateis nostris docuisti, concionati sumus, conciones continenter audiuiimus, ad fidei confirmationem miracula edidimus. Quibus*

Ibidem. *respōsurus est Dominus. Amen dico vobis, nunquā noui vos, ne tum quidem, cùm miracula ederetis, tamq; præstantia opera perficeretis:*

ficeretis : discedite à me omnes operarij ini-
quitatis. Non deerunt, qui se frequéter con-
fessos affirmabunt, & à peccatis liberos exi-
stimabunt, qui iisdem adhuc peccatis macu-
lati condemnabuntur : vel quia sine pecca-
peccatorum vero dolore confessi : vel quia
sine proposito mutandæ vitæ. **Quis** igitur
non metuat iudicia Dei ? quis gloriatur se
castum habere cor ; quis non videat quām
sit necessariū, vt semper sit pauidus, omniaq;
suspecta habeat, nec securè viuat, suisq;
vitiis laxet habenas ? Si enim iustus vix salua-
bitur ; si B. Paulus , hoc Dei iudicium tam
anxiè metuit, si sancti omnes reformidarunt
CHRISTI aduentum ad iudicium, impius,
& peccator ubi apparebunt ?

CAPVT XI.

*DE SENTENTIA
IVDICIS.*

DISCYSSIS cognitisq; causis, proce-
detur ad sententiæ pronunciationem.
Gerit se **CHRISTVS**, ritu præcepto-
ris, qui iniuncta discipulis lectione, videns
eos studiorum tempore nugari, garrire, ri-
dere, ludere , & aliis rebus illicitis operam
dare, silet usq; in tempus recitadarum lectio-

num, quando ignoratæ lectionis, ab omnibus meritas pœnas répetet. Ita CHRISTVS de cœlis prospectat, quid agamus, patiturq; nos pro arbitratu nostro viuere, & quidlibet agere; Hæc, est inquit hora vestra, & potestas tenebrarum; hora est, breue tempus. At

Luc. 22. vbi venerit non hora, sed dies Domini, acer-
rimum aget non iam monitorem, sed iudicē,
sententiaq; sua terrebit impios. Quæ senten-
tia multis nominibus erit formidabilis, sum-
meq; metuenda. Primo à constantia & inte-
gritate iudicis, qui nullis precibus, nullis la-
chrymis, nullis promissis, nullo proposito
emendationis, & pœnitentię, nulla interces-
sione sanctorum flectetur, nullius terrebitur
nobilitate, nullius eruditione, nulli^o autho-
ritate, potentia, diuitiis: Nullas admittet ex-
cusationes, sed pro iustitia iudicabit impios.
Apud mortales videtur locum aliquem ha-
bere excusationes nonnullæ. Primo, si ab al-
iquo, de officio moniti dicamus nos esse
homines sœculares, externis negotiis occu-
pari, occasiones peccādi, iurandi, plus æquò
bibendi, nugas tractandi, &c. vitare nō pos-
se, &c. esse cum sœcularibus in huius modi
quotidianis rebus conniuendum. Secundò:
magnam esse eorum multitudinem, qui ita
faciant, & hanc viuendi rationem constanti,
ac penè generali omnium hominum con-
suetudine

suetudine iam diu corroboratam: Ita aiunt, iam fieri consuevit, ut hospites ad æqualia pocula cogantur, ut sermoni, quasi ornatus gratia, misceatur iuramentum, ut lepidè narrationi, addatur mendacium. Tertio, multò grauiora in aliis esse peccata; iuro quidem inquis, sed alter peierauit: nōnne melius est, Sacerdotem, vna muliere contentum viuere, quam incertis vagisq; libidinibus alienos thoros violare. Quid magnum feci ebriate: nemini nocui, neminem læsi, nullius facultates abstuli. Hæc speciosè apud homines: at nō habebunt locum apud Deum, qui & multitudinis inueteratam, peccandi consuetudinem, euersis Sodomis, totaq; pentapolii, hoc est, quinque regnis, grauissimè castigauit; & non solùm in grauiora flagitia sæuiet, sed leuiora quoque delicta vindicabit, quia non solùm cultores vituli in deserto prostrauit, sed pauperculum colligentem Exod. 32. sabbatho ligna, lapidibus obrui iussit, & Num. 15. non tantum decem millium talentorum debitum exiget, sed nouissimum etiam minime Matth. 18. inumque quadrante solui volet, & non Matth. 5. modo ligna, sed fœnum quoque & stipulam, res minutissimas, ignis vastabit & absumet. Secundò, à magnitudine rerum, quæ misero adiudicabuntur; nō hic agetur de limitibus, de stillicidiis, de restitutione debitę

pecuniae; quae tamen res non parum anxias reddunt partes, quando ad sententiam lis est perducta. Sed de summis malis, aut summis bonis, talibusq; ut nullius hominis mens & cogitatio, vel horum bonorum præstantiam & multitudinem, vel illorum malorum vehementiam & atrocitatem, animo comprehendere possit; tamq; diuturnis ut non uno aut pluribus annis, finiantur, sed in perpetua sequula & in omnem æternitatem durent; & nunquam intermoriantur, aut terminentur, quamdiu Deus ipse futurus est Deus.

Tertio, ab immutabili sententia, quæ nullo iudicio retractabitur, nullaq; de causa relaxabitur. In hac vita, permittuntur ad superiores Iudices appellations, vel causarum reuisiones, quia fortassis Iudex, vel ignorantia laborauit, vel affectu: Deus creaturarum omnium Dominus, & conditor supremus, iudex est, ad quem ab omnibus prouocari potest, à quo ad alium nullum est appellatio, cumque omnia clare peruideat, non potest ignorantia falli; & cùm personam nullius accipiat, sed omnes homines ardenter diligit, non agitur affectibus.

Igitur quando discussis omnibus, erit æterna illa, & irreuocabilis, à CHRISTO pronuncianda sententia, quantus metus miseram animam inuadet, ne forte sors aliter, atque optan-

optandum illi esset, cadat? quæ trepidatio,
quādo eleuata manu, conuersisq; in te oculis, labia mouere, os aperire, verba edere, ad
sempiternum illud, immutabile, summiꝝque
momenti decretum, iudex incipiet. Hac si-
militudine poterit res ista nonnihil videri:
Sit apud potētissimum regem, vir quispiam
nobilis, multorum flagitorū accusatus, suis
tamen dilectus; pro quo liberando ciues sui
supplicent, hostes verò cùm ad horrendum
ignis supplicium postulent & vrgeant: Rex
sorti committat sententiam, vt prout fors,
exierit, vel adoptetur in filium Regis, suc-
cessurus in regno, vel igni exstructo, quam-
primum exuratur: Adsit præsens huic sorti-
tioni miser ille captiuus; videat duas illas
scedulaſ in vrnam mitti, vrnam nōnihil agi-
tari, tum adolescentem brachium manumq;
mouere, eamq; in vrnam mittere, scedulaſ
alteram educere, explicare, explicatainque
Regi legendam pronunciandamque exhibe-
re; tanta hac actione, quomodo miselli
hominis cor palpitabit? quas non preces,
ad Deum fundet? quæ non vota nūncupa-
bit? quomodo non toto corpore contremi-
scet? totusq; sudore madebit, in re tanti mo-
menti? Et hæc tamen res quanti est ad sen-
tentiam CHRISTI? mors temporalis, ad
mortem sempiternam? ignis terrestris & ca-

ducus, ad ignem inferni inextinguibilem.
Non agetur hic quidem sorte aut fortuitò,
sed sapientissima iustitia CHRIS TI. Verùm
quàm diu tibi ignota erit dubiaque senten-
tia Iudicis, & inde quidem vrgebunt aduer-
sarij dæmones, ad igné, infernusq; os suum
ad te deuorandum aperiet, hinc verò mens
sibi malè conscientia veritati non repugnabit,
nónne in magnis angustiis eris? profectò si
spes aliqua euadendi appareret, nihil non
offerres Deo, vota nuncupares, sanctissimè
que non modo vitæ mutationem, sed ma-
ximam quoque pœnitentiam, corporisque
afflictiones, per omnem vitam iurares, atque
pollicereris. Posteaquam verò fatale illud &
toti rerum vniuersitati horribile verbum, ju-
dex edixerit : Discede maledicte in ignem
æternum, Deus bone quæ desperatio? qui
fletus? quæ lamenta? singula verba admirabi-
bili pondere, concutient animum, ipsasque
cordis medullas penetrabūt: Discede à me:
Hactenus patronum patremq; tuum egi, in-
numera beneficia largitus sum, tui curam
habui, in posterum ab hoc momento nihil
mihi tecum negotij erit, te nunquam exau-
diam, tui in grauissimis miseriis, & calamita-
tibus nunquam miserebor, nulla vñquam
tuorum cruciatuum cōmiseratione moue-
bor, discede ab omni bono, alienus à Deo, &

bono-

Matth. 25.

bonorum sanctorumque communione, Dei faciem nūquam visurus, nihil boni aut commodi vñquam habiturus. Maledicte : Ecce tibi nouo isto nomine, tot splendida prænomina honorumq; tituli commutantur. Prius Reuerendus, Doctissimus, Nobilis, Genesrosus, Illustris, Reuerendissimus, Illustrissimus, Doctor, Comes, Dux, Princeps, Rex, Prælatus, Pontifex, &c. Nunc æterna obliuione omnibus istis sepultis, solùm eris re ipsa & nomine maledictus : Ita miseriis, calamitatibus, cruciatibus, tormentis, pœnisq; omne genus oppressus, & circumuallatus; vt nulla pars nullaq; facultas, suis tormentis sit vacua. Ita prorsus maledictus, vt non solùm ipse maledictionem apud te sentias, sed eandem tuam miseriam, cum maxima tua confusione, omnes videant, teque plenum esse maledictionibus, luce palam cognoscant. Maledicet enim tibi Deus ipse, cuius maledicere, est mala inferre, maledicent ac detestabuntur te cœlites, maledicent terrestres, maledicēt Dæmones, & dānati maledictionis socij, maledicēt deniq; creaturæ omnes, malaq; imprecabuntur, vt sis per omnia, in omnibus, & ab omnibus in æterna sæcula maledictus. In ignem, cruciatum & tormentum, quo maius cogitari ab homine nō pos sit, æternum; cuius finis tūc erit, cūm Deus,

cuius regni finis non erit, Deus nō erit. Qui paratus est Diabolo, & Angelis eius. cœlum tibi creatum comparatuñq; fuerat, non gehenna, ad gloriam excitatus eras, nō ad pœnam destinatus: non vt in Dæmonis potestate venires generatus, sed vt immortalē cœlestis gloriæ hæreditatem adires, pretioso Dei sanguine redemptus & regeneratus. At quia dæmonis consilia, moresq; secutus, indignum te reddidisti domo cœlesti, nullus alius tibi supereſt locus, quām qui dæmonibus est constitutus, vbi Lucifer imperium tenet, hostis tuus immanissimus, qui cum Angelis suis, hoc est dæmonibus, nihil aliud per omnem æternitatem facturus est, quām vt ad tormentum ignis, alios tibi cruciatus innumeros adiiciat. Heu quæ verba, quæ modo quidē parūm à te ponderātur; at verò tunc, cùm serio causam tuā agi perspectives, intima cordis tui viscera penetrabunt.

Cæterū si composito ad serenitatē vultu, oculisq; ad te suauiter conuersis, dulcissimis illis optatissimisq; verbis, te compellare incipiat: Veni benedictè patris mei: discussa omni tristitia, pulsoque metu, succedit admirabile gaudium, cordisq; suauitas, animusque in amorem Dei sui liquefactus, singula verba dulcissimo gustu percipiet, summaque voluptate expendet. Veni iversatus

tus haec tenus, in mundi afflictionibus, dæmonumque molestiis & temptationibus; variisq; miseris, iis in posterum omnibus malis liber, extra pericula occasionesq; malorum, ne minimum quidem malum, in æternum passurus: veni ad me, summum bonum, ut semper mihi adhæreas, neque de latere meo vñquam recedas. Benedicte patris mei. nouum nomen, quod nemo nouit, nisi qui accipit. Repleberis benedictionibus, & bonis intus forisq; sic gloriosus ut conspicuus sis vniuerso orbi futurus? Benedictus à Deo, qui te infinitis bonis cumulabit: Benedictus à sanctis Angelis, & vniuerso beatorum cætu, qui tibi congratulabuntur: Benedictus ab inferis, & damnatis, quorum inuidentia & maledictiones, gloriam tuam augebunt mirabiliter. Posside haec tenus spe vixisti, & labore cœlum emisti, nunc ingredere nunquā egressurus, posside nunquā amissurus. Regnum, ut simul cum CHRISTO regnes, in eodem throno resideas, summaq; gloria, libertate, potentia, diuitiisque, in æternum abundes. Paratum tibi à constitutione mundi. Iam finem adipisceris tuæ creationis, cœlum tibi factum est, & tu cœlo; non excidisti à termino; gaude igitur quod in te diuina voluntas sit omnino perfecta. His vocibus ad CHRISTVM euocatus, innixus super di-

250 PIAR. ET CHRIST.
lectum tuum, ad cœlum proficisceris, cum
lætitia inenarrabili.

CAPVT XII.
DE PVRGATORIO.

TRIA sunt hominum genera, in quos à
CHRISTO iudice, statim à morte sen-
tentia profertur. Primò, quidam enim
ex hac vita discedunt, obstricti peccato mor-
tali, ut Gentiles, Iudæi, omnesque hæretici,
præterea Catholici illi, qui peccata sua pœ-
nitentia nō deleuerunt. Hi omnes omnino,
durissima CHRISTI sententia, sempiternis
flamnis, adiudicantur, quorū numerus, cùm
sit longè maximus, magnopere vereri quilibet
debet, ne illo etiam ipse comprehēdatur.
Secundò sunt qui plenè, atq; perfectè, pec-
catis purgati, multisq; operibus bonis meri-
tisq; redundant, vita deceidunt, qui statim
à corpore ad vitam æternam transmittūtur;
Paucissimi rarissimiq; illi sanè, quod ingens
sit splendor gloriæ cœlestis, ad quem diffi-
cillimū est attingere laboribus nostris. Sunt
igitur tertio, inter hos medij Catholici, ami-
ci Dei diuinaq; gratia ornati, qui ob inter-
num spiritus sancti donum, amicitiamque
Dei, securi sunt, & tuti à gehenna, neq; tamē
ob fordes quasdam, reliquiasq; peccatorum,
ita mundi, ut digni habeātur consortio San-
ctorum;

ctorum; suntque hi primò, qui post mortalia peccata, dolorem quidem sincerum & sufficientē concipiunt, sed in orte præuenti, nondum baptismo (aut si quidē Christiani sint) pœnitentiæ Sacramento sunt expiati, & hi admodum pauci, quod rara sit vera cōtritio extra sacramentum. Secundò, qui à peccatis mortalibus pœnitentiæ Sacramento purgati fuerunt, sed dignos pœnitentiæ fructus non egerunt: Horum in purgatoriis ignibus est ingens numerus, quod ferè in hac vita homines de satisfactione nihil vel parūm cogitēt, sed omnem satisfactionē in futurū sæculum reseruent. Tertiò, Qui mortalibus quidem peccatis liberi deceidunt, sed quotidianis, & venialibus turpati, & horū aliqui grauioribus, q̄ proximè ad mortalia accedunt; qualia sunt iurare, in re non magna fraudem facere, mentiri, in templis irreuerenter inambulare. Quartò, Alij minus grauia quidē habent, sed quæ nō difficulter vitare queas, vt temporis aliquid ocio & fabulis terere, ad laudem suā leuiter loqui, in cogitatione illicita, nonnihil hærere; paulò amplius, quām sibi aduertat necessarium, vel ad sanitatem vtile, potus aut cibi sumere: Alij denique minima, sine quibus propter naturæ nostræ imbecillitatē, hæc vita non ducitur; cuiusmodi sunt ociosum verbum, inanis risus, distractio mētis in

orationibus, leuis oblectatio in laude, & motus illi, quos theologi secundo primos appellant, hoc est, affectiones malarum cogitationum, quibus priusquam plenè aduertat, voluntas tangitur, & leuiter oblectatur: Hæc omnia debent perpurgari, quia nihil inquinatum, aut minima labe aspersum, intrabit

Ioan. 13. in gloriam Beatorū. Apostoli omnes CHRISTI testimonio mundi erant; dictum est tamen B. Petro; nisi lauero te, hoc est, nisi abstesero pulueres pedum tuorum, leuiaque peccata deleuero, non habebis partem mecum; quia etiam qui lotus est, mundusque totus, opus habet, ut pedes lauentur, & non tantum ligna, sed fœnum quoque & stipula, adeoq; festuca, igne absumuntur. Ex simili-

1. Cor. 3. tudine, qua B. Paulus, cuiusque animæ post mortem, particulare iudicium declarauit, intelligimus, neminem prorsus hominem euasurum ignem, hoc est, diuini iudicij rigorem & seueritatem; ad quam seueritatem id omne pertinet, quidquid inter mortem & æternam beatitudinem, vel damnationem intercedit: sicut enim ad molestias examinationis, quò ad altiores gradus studiosi parátur, refertur quicquid ante gradū, aut ascensum difficultatis, ex malis responsis oritur; qualia sunt confusio, obiurgatio præceptoris, terrores & verbera; Ita ad CHRISTI iudicium

cium & examen pertinet, timor, pudor, purgatorius ignis, & maiores minorēsve cruciatus, & tormenta, pro meritis & conditione vniuersitatisq;. Qui igitur in hac vita, vel martyrio, vel longa infirmitate, variisq; malis, à Deo immissis, vel spontaneis pœnitentiis, corporisq; molestiis, omnino purgatus, nihil præter aurum, argentum, lapidesq; pretiosos, secum defert, facile sustinebit iudicium, & examen illud rigidissimum, sicut discipulus diligenter, diuturnoq; studio paratus, non fert moleste examen preceptoris. Qui verò attulerit maculas, & in hoc examine non per omnia, ut par est, CHRISTO iudici, responderit, admittetur ille quidem ad gradum, honoremq; vitæ, & gloriæ sempiternæ, sed non sine reprehensione, sensuque doloris: qui dolor peccatorum magnitudini multitudiniq; respondebit. Ligna, id est, maiora absumentur tardius; fœnum, id est, minora citius; stipula atque festuca, id est, minima, solo motu transituq; per ignem auferentur. Ut autem discas purgatoriij pœnas non parui facere, aut in eo felicitatē ponere, si libor à gehenna, purgatoriis ignibus, post hanc vitam munderis; memento eas esse pœnas grauiissimas, & acerbissimas, quantas secundū sententiam B. Augustini, nulli passi sunt martyres, pro iustitia, vel impij pro fla-

gitiis. Cogita lendum ignē craticulæ B. Laurentij; cogita confractiones ossium, membra contusa, cutem detractam, bouem phalaridis, & quicquid tormentorum, cuiquam illatum est; grauior est poena, quæ te expectat. CHRISTI quidem Domini passio, superauit cæterorum omnium viuentium do-lores; sed grauiores sunt illa, purgatoriij cruciatus, ad quos adeò serena fronte, & erecto animo tu festinas. B. Apostolus vocat eum nomine ignis, quo nihil in hac vita vehe-mē-

Malach. 3. tius torquet & afflit. Malachias Propheta CHRISTVM purgatorio igne, animas mundantein facit similem homini, qui in ardentissima fornace conflat aurum atq; argētum, conflatumq; colat, ne quid sordium vlla in parte restet. Si cogites hominē nimio ardore liquefactū, per minutissima coli foramina transmitti, intelliges grauissimos cruciatus à propheta significari. Possunus ex iis, quæ in hac vita contingunt, aliquomodo seueritatem CHRISTI, in animas, quæ purgatoriis ignibus expiantur, coniicere. Tribus potissimum modis luunt in hac vita poenas homines pro peccatis. Primò, quas homines ipsi assumunt. Secundò, quas Deus infligit, morbis, bellis, fame, persecutionibus, aliisq; modis. Tertiò, quas Ecclesia, per ministros suos Sacerdotes, imponit; & quidem si eas pœni-

pœnitentias consideremus, quibus se complures, sua sponte, pro peccatis mulctarunt, inueniemus grauiissimos labores, & corporis cruciatus longè acerrimos. Simeon Stilites multis annis, sub dio, in columna stetit, alij continuis ieuniis, ciliciis, frigore, verberibus, carnem afflixtarunt, neque ullam corpori quietem reliquam fecerunt: Deus autem grauissimè peccata castigat, Ut enim Adamum, Dauidem & Moysem prætermittamus, aliaq; veteris nouiq; testamenti exempla; B. Hilarion (vt author est B. Hieronymus in vita ipsius) semel nonnihil in oratione, pro fragilitate humana distractus, sensit sibi insidente Diabolum, calcibus pungētem, cedentem grauiterque affligente: At vero Ecclesia Dei, magnas olim pœnitentias in peccatores constituit, ieunia, publicam confusionem, vigilias, multaque id genus; & quidem hæc pro grauitate peccatorum magis vel minus diuturna; quosdam totam quadragesimam voluit pœnas dare; alios per annos septem, nonnullos per omnem vitam. Si igitur homo ipse vestitus carne, tam graibus pœnitentiis iudicat peccata sua expianda, quid Deum facturum censes, qui nec minimum verbum otiosum impunitum patietur abire? Etsi Deus in hac vita, tam graues pœnas à peccatoribus

exigit, in tempore misericordiæ, & vbi non solum satisfaciūt opera, pœnæq; hominum, sed etiam apud Deum merentur, quām graves erunt illæ, quæ in futuro sæculo dependentur: in seculo non misericordiæ, sed iustitiæ, vbi non merito locus erit, non satisfactioni, sed satispassioni: Denique si mater Ecclesia, in sinu suo ita grauiter filios suos castigat, quam grauiter animaduertet Deus pater in filium, à matre ista visibili Ecclesia alio abreptum: grauiora sunt nempè verbera patrum, quām matrū. Efficient porrò tormentorum istorum magnitudinem: Primo, locus subterraneus, horridus, tenebricosus. Secundo, dæmones qui & præsentia sua, funestoq; aspectu terrebunt, & administri erūt iustitiæ Dei. Tertio, ignis ipse, aut frigus, quo admirabili modo animæ licet à corporibus distractæ, diuina potentia torquebuntur. Quartò, dilatio visionis Dei, quæ anima à corpore laxatam, nihilque præter Deum suum desiderantem, supra id quod explicari potest, affliget. Sicut enim diuturna famæ & sitis, ita vehementer cruciat hominem, ut quiduis tentare & aggredi audeat, ad famem sitimq; sedandam, malitq; quo quis alio quam isto mortis genere interire; ita anima corpore soluta, nō amplius voluptatibus huius mundi præpedita, intelligens, quām suavis sit

fit Deus, qui solus desiderium explet rationis creature mirabili cupiditate, auet vide re Deum, eiusq; præsentia satiari: tantoque famis cruciatu, ut plerisque dicatur, hæc sola pœna, in purgatorio infligi. Quinto, Temporis vel æui illius longitudo, non enim horam vnam atq; alteram durat hæc pœna, aut paucos dies, interposita noctis quiete, sicut in hac vita; sed dies subinde multos & annos. Iosephus septuaginta septem diebus *Genes. 50.* defluit parentis delicta, non dubitans quin tot diebus potuissent puniri. Vetustissimus est in Ecclesia usus anniuersariorum sacrificiorum, pro animabus fidelium, quia creditum semper fuit à Christianis nonnunquam annos aliquot in his pœnis, consumi. Et sanè si vnuin mortale peccatum septem annorum satisfactione, iuxta veteres Canones pœnitentiales, expiabatur, qui multis grauibusq; criminibus vitam suam commaculauit; an non pluriornum annorum purgatione indigebit, nisi Ecclesiæ viuentiumq; suffragiis adiuuetur?

Qui ista, qua pars attentione expendet, non reponet in magna felicitate, in flammis purgatoriis versari. Si enim hominem, extrema inopia laborantem, fameque morientem ne nō felicem dicet; si miserum putamus latronem illum, qui in rotam actus, fractis

cruribus, aliisque ossibus & membris, toto triduo sub dio, media hyeme, cum suis tormentis & doloribus luctatur: quomodo non est censenda miserabilis anima, quem plurimis annis continenter, nulla data quiete, cum tantis doloribus conflictatur, quantos nemo unquam mortalium in hac vita sustinuit? Imo verò quomodo non est dicendus homo infelix, qui dum haec non ignorat, assiduis, & quotidianis peccatis supplicia futura aget, omnemque pœnitentiam & afflictionem, qua breui tempore in hac vita posset peccata expiare, in futurum seculum reiicit; ubi & tardius purgantur & grauissimis suppliciis purgantur? Esto in hac re magna animarum illarum felicitas, quod certè de æterna salute, inferni pœnas non pertimescant: maior tamen erit nostra, si per bona opera, certam nostram vocationem faciamus, pœnasque purgatorij tam atroces, & diuturnas, pœnitentiis & corporis molestiis, sponte in hac vita susceptis, deuitemus.

CAPVT XIII.

RE MEDIA PRO SECVRitate in Iudicio.

SI securo, & erecto animo esse cupis, in tremenda illa iudicij hora, quando discussa causa tua fatalis illa, & æterna in te senten-

sententia pronunciabitur; quinque ista documenta in animo tuo inscribito. Primò metuas iudicium illud, sententiamq; eius, dum manes in hac vita, secutus exemplū Apostoli Pauli, atq; aliorum sanctissimorum, lectissimorumque virorum, nunc enim salutaris est metus, utilisque ad vitandam sententiam damnationis, tūc autem quantuscunq; tandem sit ille, nullo prorsus emolumento tibi erit. Habeimus sanè nō minorem modò metuendi causam, quām tunc habituri sumus, quod & nesciamus, qualis sit in nos sententia proferenda, & fortassis nō longè absimus ab illo momento, cùm iudicio sistemur. quis enim est, cui sit exploratum, se usque ad vesperum esse victurum. Nam primò, si conscientiam nostram perlustremus, plura illicita fortassis inueniemus digna damnatione, quām salute; plura inquā peccata, quām bona opera; quippe qui quotidiē peccata peccatis addimus, de virtutibus colligendis nihil cogitamus; minora peccata siue venalia pro nihilo ducimus. Secundò, si tibi sis aliquorum bonorum operum conscius, fortassis quia Deus ille mercede & præmio temporali in hac vita compensauit, tibi postea dicetur, recepisti bona in vita tua, recepisti mercedem tuam. Tertiò, Te securam in peccatis vitam agente, nihilque minus quām

de futura sententia cogitante, fortassè Deus in secreto suo consilio, de te in flammis tartareas ante vesperam deimergendo, cum suis couminicat, sententiamque format. Nihil minus quam de interitu cogitabant Sodo.

Gen. 14. mitæ, quando de illo Deus cum Abrahamo

Num. 16. colloquebatur. Chore, Dathan, & Abiron, animo & cogitatione in peccato suo erant defixi, quando Moysi Deus, de inusitata eorum morte & punitione, cōsilium suum apiebat, Metuas igitur ne de te quoque simile aliquid agatur. Vides multos subita morte de medio tolli: idem tibi euenire posse persuadeas. nec enim vires, nec modi deficiunt omnipotentem Deum, quibus te nec opinantur, altissimo peccatorum somno consopatum, possit extinguere. Absolon rainis arboris cursim implicitus, fatalem lanceam hausit, cum ad optimum sanctissimumque parentem, regno vitaque expellendum furore & crudelitate, raperetur. Onam filius Iudæ patriarchæ, quod illicito contactu se polluit,

2. Reg. 18. set, & Oza Leuita, quod minus reuerenter sacram foederis arcam contrectasset, occulta Dei virtute statim extinti, in terrâ corrue-

Exod. 11.

2. Para. 32. runt: Sicut & primogeniti in Ægypto, &

4. Reg. 19. centum octoginta quinque millia hominum, in Regis Sennacherib exercitu. Holofernes

nimia ebrietate sopitus, capite à muliere diminutus

minutus est; Aman è conuiuio, in malam *Isa. 37.*
 crucē sublatus. Cae*u* igitur ne similiter præ- *Esther 7.*
 ter opinionem, ad iudicem subitō euocatus, *Judith 13.*
 æterna damnationis sententia ex improviso
 feriaris, quam in viuentein & nolentein resi-
 piscere, fortassis nunc concipit & dictat.

Secundò, non est in solo metu, considera-
 tioneq; iudicij hærendum, sed per eum ul-
 terius progrediendum, ut metu futuræ ra-
 tionis debita contracta dissoluas, Christiani
 qui olim à CHRISTO nomen discipulorum
 acceperunt, non dissimiles sunt discipulis,
 qui litteris dant operam. Sicut enim illi præ-
 ceptori suo, duo quidem debet, nempe pro-
 gressum in litteris, ut præceptoris laborem,
 suo profectu, comp̄esent: & pœnam si forte
 delinquissent: Ita nos, sub præceptore CHRI-
 STO in schola Ecclesiæ, virtutibus Christianis,
 & moribus fide Catholica dignis, stude-
 re iubemur. Itaq; præceptoris nostrœ CHRI-
 STO, profectum in virtutibus debemus, ut
 ei occurramus viri perfecti, vitiis omnibus,
 prauisque affectionibus vacui, virtutibusq;
 ornati, ne frustra tot in nobis instituendis
 labores insumpsisse videatur: & si pro fragi-
 litate nostra, aliquid admisimus, tenemur
 præceptoris CHRISTO, pœnas dare. Hoc du-
 plex debitum, vnuſquisq; ante rationis diē,
 maturè soluat, & quidem pœnæ peccatis

debitæ, Sacramento pœnitentiaæ crebrò ex-
pientur, voluntariisq; pœnis, & carnis affli-
ctionibus, deleātur, et si quæ ex thesauro Ec-
clesiæ indulgentiæ concessæ fuerint, magno
studio & demissione in peccatorum condo-
nationem suscipiantur. Progressus verò in
virtutibus, & compressio passionum, ita cu-
rari poterit, vt peracta confessione cum ani-
mo tuo, seriò consideres quibus vitiis magis
abundes, tūm vnum aut alterum, quod plus
exhibit molestię, ad expugnandum & peni-
tus tollendum, tibi proponas. quod propo-
situm vt manè quotidie implorata ope diui-
na est concipiendum, ita semel, iterumque
de die, potissimum vesperi, de eius obserua-
tione, esset ab animo tuo exigenda ratio, vt
quoties eo die lapsus fueris, quantum pro-
moueris, clare & perspicue intelligas. Supe-
rato vno vitio, ad alia, simili modo deuinceda,
si progrediaris, nō difficilè erit post pau-
cos annos, depositis prauis cōsuetudinibus,
pulcherrimis virtutum ornamentis, men-
tem illustrare, & cum voluptate Christiani
hominis officium peragere, Deoque in fu-
turo examine, insignis progressus specimen
præbere.

Tertiò, Iuerit multis operibus bonis, vi-
tam locupletari, vt illorum multitudine pec-
cata cooperta, & obscurata non conspician-
tur,

tur, iuxta illud, Beati quorum tecta sunt pec- *Psal. 31.*
cata. Itaq; nullus dies, vacuus operibus bo-
nis prætereat, & in vespertina oratione, priu-
quam cubitum concedas, actiones omnes
diei percurras, & opera bona cum peccatis
conferas, vt quo loco & statu sint res tuæ
cognoscas, more illorum, qui frequenter ra-
tiones acceptorū expensorumq; subducunt,
ne facultates decrescant, sed augeantur. Si
enim multis operibus bonis auctus, **CHRI-**
S T O Iudici siflaris, præsertim commisera-
tione proximorum, facilius ignoscuntur le-
uiora delicta: Quia iudicium cum misericor- *Jacob. 2.*
dia illi, qui fecerit misericordiam, & super-
exaltat misericordia iudicium, hoc est, mife-
ricordia quodammodo insultat iustitiae, e-
iusque severitate comprimit, quia charitas *I. Pet. 4.*
operit multitudinem peccatorum. In his
pietatis charitatisq; & aliarum virtutum of-
ficiis, qui se quotidiè exercet, post annos ali-
quot amplissimum thesaurum intueniet me-
ritorum, non aliter quam qui in cistam quo-
tidie nummos aliquot nunc aureos, nunc
argenteos iniicit post annos 20. aut 30. inge-
tem cumulum diuitiarum videt. Deus in
cœlo custos est meritorum tuorum; tu mul-
ta ede quotidiè, nec diem ullum sine opere
meritorio præterlabi patiaris, vt thesaurum
quem tibi thesaurizaueris **cum** immortali

animæ voluptate, in cœlo reperias. peccata hominum, pœnitentia tolluntur, bona verò opera nūquam in homine iusto extinguntur. Sed hic animaduertendum, ex quibus bonis operibus cœlestis, ille thesaurus constituatur, non enim omnia quæ nos arbitramur iusta, ad illam rem sunt idonea: Igitur omissa peccatorum mētione, quæ sunt mortifera, Deoq; inuisa: duo sunt bonorum operum genera: Quædam viua, quæ à viro probō & Dei amico, eduntur; alia mortua, quæ à peccatore: hæc nihil ad illum thesaurum, ne post conuersionem quidem peccatoris, tametsi nobilissima esse videātur: quia quicquid agit peccator, extra gratiam & charitatem constitutus, nihil valet ad salutem comparandam, & quod sine vita gratiæ est editū, nunquā vitam assumit; Disponitur quidem homo peccator, orationibus, ieuniis, elemosynis, aptiorque redditur, ad gratiam & virtutes à Deo accipiendas, sicut de Corne-

Act. 10. lio centurione in actis Apostolicis legimus; sed nihil ponit in cœlo, quod post hāc vitam inueniat. Priora illa, sola ad hunc thesaurum pertinent, quamdiu vita gratiæ manent informata. Cūm enim anima viri iusti mortiferum vulnus accipit, moriūtur opera illius bona, & quasi necantur, aut, sicut loquuntur theologi, mortificātur & ex thesauro cœlesti abiiciun-

abiiciuntur. Quòd si enim usque ad extremā
ætatem, iustitiae operam dares, tunc autem
vel uno lethali peccato, Deū offenderes, ni-
hil tibi totius anteactæ ætatis probitas apud
Deum prodesset, sed potius obesset, quòd
tunc suaue CHRIS TI iugum abiiceres, quā-
do ad metam peruenisses: quemadmodum
ille qui ex Germania Romam, preciosam si-
bi commissam sarcinam, toto itinere, magno
animo patienterque ferens, ante portas Ro-
manas, tædio affectus in profluenteia abii-
cit, grauius delinquere videtur, quam qui
sub initium viæ à molestia superatus, illam
deponit. Si tamen ad mentem redeat pecca-
tor iste, reuiuiscunt omnia eius opera bona,
ante peccatum edita, atq; in thesaurum cœ-
lestem vnde electa fuerant reuertuntur. Qua
ex re intelligere potes, quanto studio vitandum
sit mortale peccatum. Si quidem opera
bona, ab homine peccatore facta, neque vi-
uunt neq; vñquam viatura sunt, hoc est nihil
valent ad vitam æternā promerendam, neq;
vñquam quicquam valebunt, etiamsi in gra-
tiam cum Deo redeat peccator, quia vitam
nunquam habuerunt: & opera bona meritaq;
ante peccatum collecta, per peccatum
ad nihilum recidunt, vt quamdiu peccatum
in homine perseuerat, nullam vim habeant
ad gratiam, & salutem homini cōciliandam.

Quocirca si quid humanius tibi accidit, ne cūcteris illud emēdare, noli immorati, multò minus immori peccato; ne quicquid piè & laudabiliter gessisti pereat, & quicquid agis, vel in posterū acturus es, frustra & sine merito agas. Quarto, neq; verò solùm multis, sed etiam magnis & præstantibus actionibus, deditum esse par est. Sunt namq; tria bonorum operum genera, quæ apud Deum æstimātur digna mercede cœlesti; quædam minoria, quale est, in nomine CHRISTI prebere egentibus calicem aquæ frigidæ, paruā aliquam dare Eleemosynam, adire subinde Ecclesias, reiq; diuinæ adesse, ante & post cibum precari Deum, gratiasq; agere, aliaq; id genus leuiora, quæ passim à Christianis prestantur. Alia sunt maiora, quæ plus molestiæ habent, & charitatis, vt liberali Eleemosyna indigentium necessitates subleuare, visitare pupillos & viduas iñ tribulatione eorum, octauo die, peracta confessione, CHRISTI corpus accipere, pueros & homines Christianæ doctrinæ rudes instituere, &c. Sunt alia deniq; maxima, quæ sicut, plurimum habent difficultatis, ita non nisi ab ardentissima charitate profiscuntur; quæ dici possunt heroica opera, magnitudine sua Heroibus digna: Eiusmodi sunt, p fide & religione CHRISTI, caput in discrimine vitæ, obiicere,

cere, mortemq; oppetere. Eadem charitate mundo cunctisq; fortunis, corporisq; commoditatibus relictis, nudum CHRISTVM, in paupertate sequi, voluntatem, iudiciumq; suum, alterius hominis arbitrio subiicere, iis omnibus quae mundus consecatur, contra-ria velle, & concupiscere, se totum, suaque omnia, in animorum lucrum expendere, nihilque mercedis in hac vita praeter Deum ipsum exposcere. Itaq; quo præstantioribus officiis, seu mercibus nobiliorib; ad CHRIS-TVM Dominū onustus redib; acceptior eris, minusq; trepidabis in illa die.

Sint porro opera illa plena, puraq; nullis sordibus aspersa, si enim inter agendum admisceas venialia leviaq; peccata, vt inter orandum distractiones animi, dans Eleemosynas, leuem aliquam inanem gloriam, purganda erūt opera, sordesq; eiusmodi lachrymis, pœnitentia, confessioneque abluendæ. Si rursus pura quidem illa feceris, omniisque sorde vacua, de illis tamen postea liberius loquens vel cogitans superbiam admiseris, plenitudinem suam, & decorem amittent, non aliter quam phiala subtili, distillatoque liquore repleta, si aperto ore, solis calori exponatur, paulatim destituetur liquore, & panus alioquin nitidissimus, crebra manuum contrectatione, obscuratur, & coinaculatur.

Quintò, Si res sit integra, nō parūm faciet ad metum illum iudicij pellēduin, minuen-dūmve, vitæ genus capessere, quo tutius se-curiusque opera tua deferantur in cœlum. Ita enim videmus mercatores, non parūm, qua ratione iter suum instituant, mercesque coemptas, in patriam deuehant, esse sollici-tos; si flumen vastissimum, cursu præceps, vndisque æstuosum, & plenum periculis sit transmittendum, magnum ille subit pericu-lum, qui mercibus in humeros sublatis, na-tandi arte cōfisus, aquis se, suaq; committit. In minore, non tamē extra omne periculum erit, qui in lintrem vel scapham se, resq; suas imponet. at qui oneraria naue vtetur, foeli-cius aget: sed quia hic quoq; ventorum vi, in scopulos fortè impelli potest, tutissimus ibit is, qui ponte consenso vehiculo merces transportabit. Non est dissimilis mundus eiusmodi æstuoso flumini, cuius negotiis procellis & periculis se committunt, qui to-tas se in molestias & curas sēculares immer-gunt: Qui verò vtuntur mundo, non penitus in eum effusi: sed ei tamē ob initum ma-trimonium, & rei familiaris curam addicti, securius nauigant: Sacerdotes & Ecclesia-stici sēculares, quibus est maior Deo seruiē-di occasio, in naui sunt tutiori, ob exempla tamen & occasiones malorum, non prorsus extra

Extra periculum. At vero qui relicto seculo, ad religionis pontem adscendunt, nihilque sibi cum mundo, quo superiores sunt, commune esse volunt. Illi adeo non timent pericula mundi ut ne conspiciant illa quidem, quippe quibus muri, quibus pons est septus, aspectum fluminis intercludit. Metiatur quisque vires suas, & qua videbitur ratione, transmittat.

CAPVT X I I I.

DE INFERNO.

INTER omnia, quæ mundus habet admiranda & obstupescenda, hoc vnum maximè omnium admiratione & stupore dignum mihi videri solet; quod homo Christianus, vera fide & religione imbutus, cum firmissimè credat acerbissimos cruciatus apud inferos sceleratis propositos: illos tamè non solum non pertimescat, non expendat, non cogitet, non pili faciat, verum etiam ac si infernus nullus esset, innumeris flagitiis Dei maiestatem lædat, sibiq; iram, ac vindictam thesaurizare nō vereatur. Si magistratus capite sanxisset, ne quis ciuitatis portas egredieretur, & ad portas certos homines constituisset, qui & egredientium nomina in tabulas referrent, & singulis simul atque egressi essent laqueum, ex quo paulò post

suspenderentur, seponerent, is qui lege spre-
 ta exiisset, nonne reuersus in Ciuitatem, ve-
 hemeter metuere haberet, ne quam primum
 ad supplicium abriperetur? nonne ipsas por-
 tas horreret, omniaq; suspecta haberet, quæ
 à quocunq; gererentur? & tu miser, & insi-
 piens, non metuis, ne te æterna gehennæ
 flamma absorbeat? An forte immunem te
 putas, quia differtur supplicium? simulatq;
 tu peccatum mortale vel vnicum admisisti,
 expungitur de libro vitæ nomen tuum, re-
 ferturque in album damnatorum; tibi verò
 pro magnitudine numeroque peccatorum
 collocatur sedes in inferno; tantummodo
 expectatur in horas mandatum diuinum, ut
 illuc deferaris; quod mandatum frequenter
 subito & à Deo datur, & à dæmonibus per-
 ficitur. Sèpè multi vel in suis libidinibus de-
 liciantur, vel in conuiuiis splendide epulan-
 tur, vel in aliis ledendis & trucidandis occu-
 pantur, vel in rationibus putandis, & re fa-
 miliari constituenda, & amplificanda disti-
 nctetur, cùm ecce subita morte oppressi, prius
 se in inferno positos, vident, quām sentiant
 se ea deseruisse, quæ tanta contentionem tra-
 ctabant: Exempla non desunt in veteri &
 Job. 21. nouo testamento, Ducunt (inquit Prophe-
 ta) in bonis dies suos, & in puncto ad infer-
 na descendunt; In puncto ait, hoc est, dum
 patant

putant se in deliciis adhuc agere, Ecce apud inferos agunt. Si centum hominibus, qui pontem transituri essent, quidam certò prædiceret, fore, ut illorum vnum de ponte in flumen delapsus mergeretur, nōnne quisque diligentissimè circumspiceret, & caueret, ne vel ad marginem proprius accederet, vel ibi pedem poneret, vbi minus firmus pons esse videretur? Quid si verò imperator vi occupata ciuitate per præconem ediceret, de numero ciuium, trecentos esse graui suppicio afficiendos, nōnne sibi metueret, quem alius in principem delicti, conscientia vrgeret? Atqui scripture sacra, quoties de inferni pœnis meminit non vni, nō trecentis minatur, sed certissimè clarissimeque enunciat maximam hominum partem ad inferos descensuram. Intrate (ait Dominus ipse) per Matth. 7. angustam portam, quia lata porta, & spaciofa via est, quæ ducit ad perditionem, & multi sunt, qui intrant per eam: & quasi admirans eorum, qui salui futuri sunt, paucitatem; Quam angusta (inquit) porta, & arcta via Ibid. est, quæ ducit ad vitam, & pauci sunt, qui inueniunt eam: & alibi, Multi sunt vocati, pau- Matth. 20. ci vero electi: Item, Quis putas est fidelis Matth. 24. seruus, & prudēs, quasi dicat, estne quispiam fidelis & prudens? tanta quippe est raritas eorum, ut cum impiorū multitudine collati,

vix numerum constituant: & quidem tantæ sunt pœnæ inferorum, vt si vnicus ex tota hominum vniuersitate eas subiturus esset, meritò unusquisq; nostru[m] ne ipse forsitan unus ille esset, metuere deberet: Nunc autē cùm ex diuinis literis planissimè constet, innumerabilem fore daimoniorum multitudinem, cur non metuimus? Cùm Dathan, & Abiron, diuina iustitia ita exigēte, viuis terra dehisceret, populus timore perculsus, idem sibi euenturum metuebat: gallinæ, & alia eiusmodi animalia, cùm vident ex suo grege, quippiam apprehensum occidi, in fugam se coniiciunt; At multi Christianorum tametsi non ignorent, quām plurimos æternis suppliciis mactari, qui minoribus pauciorib[us] ve quām ipsi, peccatis, diuinam legem violauerunt, non verentur tamen peccata peccatis cumulare, nullo metu, nulla reuerētia, nullo pudore. Diues ille, de quo in Euange-

Luc. 16. lio, aliena non rapuit, suis fuit vsus: & quos in extremo iudicio CHRISTVS sempiter-nis flamnis addicet, nō alterius accusabun-tur, quām quod sua cum pauperibus cōmu-

Matth. 25. nia non fecerint: Tu vero qui nullum peccati genus prætermittis, quo animo esse de-beres? Vnicum peccatum mortale meretur gehennam; & tu, qui nouis quotidiè crimi-nibus diuinum numen irritas atq; laces sis, non

non metuis? Non metuis inquam, tu qui velis (vt aiunt) equisq; ad inferos properare videris, & nihil aliud agere, nihil moliri, nihil cogitare, quām vt ignē inuenias, quām maximum & acerbissimum: maiores enim paſſim labores, atque molestiæ pro suppliciis æternis, ab impiis, quām p gloria sempiterna à piis suscipiuntur. Igitur qui tanta contētione ad infernum curris, hīc subsiste, obſecro, paulisper, & quæ sedes inferorum sit, qui ciues, quæ leges, qui mores, ex sacris litteris accipe: quibus lectis, attenteq; conſideratis, ſi placebit conditio, progredere, vt cœpisti, ſi verò displicebit, aliam tibi viuendi rationem ſuscipiendam eſſe persuade.

CAPVT XV.

DE LOCO INFERNI.

AGe igitur, qui tibi amplissima ædificas in hoc mundo palatia, laxas habitationes, loca aprica, hortos campōſque amœnos, vbi degas, ſpatieris, venationem exerceas, corpusq; & animum recrees; qui domum coniungis domui, & agrū agro copulas, qui pro limitibus, & possessionibus pacem violas, charitatem lœdis, & pugnas bellaq; ſuscitas; attende quid de inferorum ſedibus ſcriptura loquatur: Antequam vadam, (inquit Job) & non reuertar ad terram Job 10.

tenebrosam & opertam mortis caligine, terram miseriæ & tenebrarum, ubi umbra mortis, & nullus ordo, sed seimpiternus horror

Isa.30. inhabitat. Isaias vero, præparata est (inquit) ab heri Tophet (id est gehenna) à Rege præparata: profunda & dilatata, nutrimēta eius ignis, & ligna multa, flatus Domini sicut torrens sulphuris, succendens eam. Si, quod est verissimum, tu verum esse credis, nec iota vnum, nec apicem in scripturis suo momento carere, admirabiles poteris hīc, horribilesque inferni proprietates mente contueri. Imaginare: Primo, puteum in maximam altitudinem depresso, atq; adeò ad ipsas in-

Apoc.9. ferorum sedes penetrantem, qualis in *Apoc.*

Apoc.18. Diuo Ioanni Apostolo visus fuit; in eum te cogita magno impetu præcipitem dari: Hoc enim peccatoribus omnibus eventurū prædixit idem Apostolus, quando vidit lapidem grandem molarem, ab Angelo forti mitti in mare, & audiuit; Hoc impetu mittetur Babylon ciuitas illa magna (hoc est cœtus omnium iniquorum) & ultra iam non inueniatur. non enim carpento impositus, suauiter eo veheris, sed quemadmodum Dathan & Abyron, horribiliter raptaberis, iactaberis, præcipitaberis.

Secundo, post tam horrendū descensum, & iactationem, cogita Regionem vastam, latam,

tam, spacioſam, quę omnibus illis continen-
dis ſufficiat, quotquot in omni memoria
fuerunt, ſunt, & erunt flagitiosi, & gehenna
digni homines. Eſt porro regio illa tenebris
& atra caligine horrida, neque Lunæ, neque
Solis luce iuſtrata, nam peccatorem ad in-
feros deportatum, ſcribit Prophetæ, non vi-
ſurum lumen in eternum; à quibus tenebris
infernus nomen inuenit tenebrarum exte-
riorum; Mittite (ait scriptura) eum in tene- *Matt. 22.*
bras exteriores: vt qui haec tenus mentem
habuit internis tenebris obſcuratam, iam
etiam externis tenebris inuoluatur. Tertio,
habent verò tenebræ iſtae admixtam caligi-
nem mortis, hoc eſt, fumum quendam peſti-
lentissimum, ita obſcurum, vt in Apocalypſi
viſus ſit ipſi ſoli, quaſi nocte in quandam of-
fundere, & ita noxiuim, vt umbra mortis, &
caligo mortis, id eſt, mortifera à Prophetis
appelletur? Quartò, Exhalat præterea odo-
rem longè grauiſſimum, ſulphuris, inquam,
excrementorum, & omnis generis ſordium; *Psal. 10.*
pluet enim ſuper peccatores laqueos, ignis,
& ſulphur & Spiritus procellarum, pars ca- *Joel. 1.*
licis eorū; & computrēſcēt iumenta in ster- *Mach. 2.*
core ſuo; nā gloria peccatoris ſtercus, & ver- *Ecc. 20.*
mis; & de ſtercore boum lapidabitur piger.
Quinto, Tota regio ardet igne adinſtar for-
nacis, ſed igne tenebricoso, q̄ tātūm luminis

obscuri præbet, quantum ad tormenta videntia, sociosq; damnationis agnoscendos, sufficiat; igne acerrimo, qui solo contactu, motes licet ferreos, pucto temporis, liquefaciat.

Genes. 19.

4. Reg. 1.

docuit hoc ignis ille Sulphureus, qui pentapolim totam, hoc est, quinq; regna, breuissimo tempore, absorbuit, & ille item ignis, qui iussu Heliæ prophetæ duos quinquagenarios, cum quinquaginta suis militibus, dicto citius, interfecit. Sexto, Horribilis est, & continua tempestas: spiritus inquit procellarū: horrenda tonitrua, à Dæmonibus excitata, venti vehementes, atq; sulphurei, qui calo-

Apocal. rem succendant, pluviæ grandinum instar talenti, quibus miferi huius ciuitatis incolæ verberentur. Septimo, Cernes in illis locis diuersa distinctaque contubernia, in quibus eorumdem scelerum participes & affines vñā inclusi, in perpetuum tenebuntur, non enim ibi cuiq; pro arbitratu vltro citroque vagari licebit, sed quoniam in hac terra plus satis ad animorū suorum voluptates explendas sunt

Matth. 13. grassati, ibi (vt CHRIS TVS loquitur) in fasciculos colligati, eodem loco simul, pœnas luent: hic superbi omnes, illic auari, alibi ebriosi, & ventris mancipia, alio item in loco libidinosi, alibi alij, suis quiq; locis, quæ pretter communia, totius inferni mala, peculiares habent, pro conditione delictorum, afflitione-

&iones & pœnas ; vt sicut scriptura dicit,
iuxta mēsuram peccatorum, sit & plagarum
modus. Apud superbos, cernetur admirabili
lis cōfusio, & deiectio ; apud auaros inopia,
apud gulosos intolerabilis sitis, & famis ; in
ditione pigrorum, labor sine vlla requie, atq;
ita de cæteris. Hæc est regionis inferorum
geographica descriptio, ex literis sacris de-
ducta, quam, si placet, uno delicto mortifero
potes promereri. Sed heu, quis poterit habi- *Isa. 33.*
tare cum igne deuorāte, aut cum ardoribus
sempiternis ? si carceris ciuilis squalorem;
ferre nequis ? si vix horam vnam potes vno
loco consistere, si animi & recreationis cau-
fa, delectat patria exire, exterisque regiones
visere, nec in domum tuam te includi pate-
ris, quo animo feres tenebras, squalorem;
fordes, fœtorem, calorem, cruciatum inferni
sempiternum ?

CAPVT XVI.

DE PERSONIS

Infernī.

DELECTARI soles multitudine mini-
strorum, suavitate sōiorum, forma
puellarum, amicorum numero, para-
sitorum turba. Iam h̄c apud inferos perpen-
de obsecro, quos sis reperturus contuber-

nales, quos amatores, quos fautores, quos
 a sentatores, quos laudatores. Nullus erit
 ibi familius tibi, aut seruus, dominium enim,
 quod in mundo habes, ad alium statim trans-
 ibit. Tu potius mancipium eris Diaboli mi-
 serrimum, cuius nutu sicut in voluptatibus
 perfruendis, ita in cruciatibus preferendis
 te gubernare in omnem æternitatem debe-
 bis. Nullus ibi pius aut bonus, nullus fœlix,
 nullus tui amans, nulla pulchritudo in quo-
 quam, nihil iucundum, omnes scelesti, om-
 nes infolices, miseri, afflicti, omnes maledi-
 cti, calamitatum & miseriarum pleni, omnes
 denique capitali odio à te dissidentes. Ecce
 cum his sociis æcum tibi sempiternum tra-
 ducendum erit; his dominis semper obtem-
 perandum; ab his nunquam vel latum vngue
 discedendum. Ut autem clarius perspi-
 cias conditiones formasq; istorum: ubi ad
 infernum descenderis tria se offerent perso-
 narū genera. Primo, Lucifer dæmonū prin-
 ceps, & Rex super omnes filios superbię, cu-
 ius deformitas, immanitas, atq; malitia tanta
 est, vt eius præsentiam ferè non minus hor-
 reant dæmones, animæque damnatæ, quam
 Dei suauissimum vulnus intueri desideret.

Apoc. 12. In scripturis variis nominibus appellatur: à
1. Pet. 5. fœditate & truculentia draco; à nocendi de-
 siderio leo rugēs; à magnitudine ac potētia,
 Behe-

Behemoth & Leuiathan, hoc est, balena. Tu
igitur in mediis illis inferni incendiis, cogita
instar mōtis altissimi monstrū (minus enim
cogitare nō debes, si, vt Dominus prophetæ
Iobo indicauit, absorbeat fluum, & nō mi- *Iob. 40.*
retur) specie & figura draconis, squamis cā- *Descriptio*
dentibus horribile, ex eius oculis flamma, *Luciferi ex*
ox naribus fumus, quasi ex feruente olla, & *Iob. cap. 41.*
ex ore ignis horrificus longè lateq; sparga-
tur; cuius vires tantæ sint, vt neminem me-
tuat, tanta malitia, vt nemini parcat; tantum
nocendi omnibus desiderium, vt nihil præ-
ter cruciatus, pœnas, & tormenta cogitet.
Huius præclaræ bestiæ dominatus tibi ferē-
dus est in inferno, si eius, in hoc sæculo, legi-
bus & consiliis te iuuat obsecundare. Sunt
deinde dēmones reliqui, minori quidem de-
formitate & malitia, sed eius modi tamen, vt
aspectus eorum supra omnem modum ter-
reat, atque affligat, vnde & variis similitudi-
nibus in sacrīs literis describuntur; Serpen-
tis, locustarum, dentium leoninoruī, cau- *Apoc. 9.*
darum scorpionum, equorum ferocium, qui
habeant leonum capita, ignemque fumum,
& sulphur euomant. Affirmant B. Bernardus
& Cassianus, monachos quosdam ad aspe-
ctum dēmonis ita territos, corruisse, vt mul-
to tépore sensibus destituti iacuerint, & præ-
metu ferē mortui fuerint. Si tam terribiles

apparent in terra non sua, sed nostra, quales
quæso se exhibebunt in terra sua? Horum
munus est, torquere damnatos, quod ex na-
turæ ingeniiq; subtilitate, longaque exer-
tatione accuratè nouerunt, & per malitiam,
odiumque hominū, diligentissimè prestant;
non enim foris tantum, ut carnifices nostri,
tormenta adhibent, sed pro sua subtilitate,
intima corporis viscera, membraque omnia
penetrant, & excarnificant, sicut in homini-
bus obsecsis non obscure videmus: neque
in corpus solùm sœuiunt, sed omnia ipsa pe-
nitus peruidunt, & dirissimis cruciatibus
implacabiliter afficiunt. Ecce hi domini tui,
quibus sicut in amplectendis voluptatibus
voluisti auscultare, ita in suscipiēdis tormē-
tis cogēris obtemperare. Tertiò sunt dam-
nati homines à dæmonib⁹, si animas spectes,
non multum differentes, quorum vultus (vt

Ioel. 2.

ait propheta) redigētur in ollam, pleni odio,
malitia, blasphemias. Si verò corpora intue-
ris, nihil est fœdius, horribilis, detestabili⁹.
Prophetę eos stercoribus comparant, ob in-
credibilem fœtorem, & contemptum: Facti

Psal. 82.

sunt vt stercus terræ: Et corpora eorum si-

Soph. 1.

cuit stercora: Et facta sunt morticina eorum,

Isa. 5.

quasi stercus in medio platearum. Esaias his

Hier. 9.

verbis damnatorum corpora defribit: &

egredientur (Sancti) & videbunt cadavera

virorum,

virorum, qui præuaricati sunt in me : vermis
 eorum nō morietur, & ignis eorum non ex- *Isa. 66.*
 tinguetur, & erunt vsque ad faciem visionis
 omni carni : Hoc est sancti, ad suam
 maiorem gloriam & consolationem, intue-
 buntur de cœlis miseros illos, qui in inferno
 cruciantur, eorumq; corpora videbunt con-
 tinenter à vermibus corredi , & perpetuis
 ignibus cremari, tantaq; fœditate, & abomi-
 natione, vt nauseam & horrorem incutere,
 & mouere possint spectantibus . Proinde
 quemadmodū in lauto conuiuio nausea est,
 & horror, de stercoribus, hulcerib⁹, semeso
 & putrefacto hominis fœtente cadauere, nō
 dico verbis mētionem facere, sed vel mente
 sola cogitare: Ita dēsignabuntur Beati dam-
 natorum meminisse. Horum miserorum, fœ-
 tidorum, calamitosorum, cōsuetudine frue-
 ris in perpetuum. Si igitur pauperum, men-
 dicorum, & pediculosorum hominum con-
 sortium refugis ; si infirmos miseros, & afflis-
 eos horres visere : si chirurgi sectiones, car-
 nificum torturas, miserorum ulcera & vul-
 nera, nō sine animi dolore & horrore vides ;
 quo animo eris apud hos miseros, quorum
 dolores, cruciatus, miseriæ & calami-
 tates omnem cogitationem
 superant ?

CAPVT XVII.

DE POENIS COR-
PORVM.

ACCEDE proprius, & intuere, internó-
que sensu percipe, quas miseri susti-
neant pœnas, atq; intellige hāc dam-
natorum conditionem & vitam esse statum,
malorum omnium aggregatione perfecū;
ibi nihil esse boni, nihil deesse mali, nihil esse
eorum, quæ velles, nihil deesse eorum quæ
nolles: nullum membrum, nullam faculta-
tem, nullam potentiam dolore & cruciatu
vacuam esse. Desideras: Primò, cibum po-
tumq; & vitæ sustentationem; hic fames est
continua, & ardentissima sitis, neq; mica pa-
nis, neq; guttula aquæ tota æternitate præ-
betur, & si forte cibus aut potus aliquis por-
Psal. 10. rigitur; ignis & sulphur (ait Propheta) pars
calicis eorum. Secundo, Vester quæreris &
ornatū corporis; Hic flamina indueris cum
Luc. 16. diuite Euangelico, verinibusq; & putredine
Ecc. 19. operieris, iuxta illud; Putredo & vermes he-
reditabūt impium. Tertiò, Queris amœnam
& laxam habitationem; At sentina omnium
fordium hic est, colluuiosq; omnium spurci-
tarum, angusta singulorum loca, quippe qui
manibus pedibusque, instar fasciculorum,
colliga-

colligati, sese mutuo comprimant. Quartò, Ambis honores; sed hic summa cōfusio, tum ex nuditate, fœditate, iustisq[ue] pœnis, quas magna ignominia sustinæbis, tum ex memoria peccatorum tuorum, quæ tibi perpetuo, ob oculos versabuntur, & cæteris luce clariora erunt, tum ex præsenti conditione tua, quod qui filius eras Dei, factus sis abiectissimi dæmonis mancipium. Quintò, Gaudes bonis sociis, ciuibus, parétabus, filiis, &c. Hic dæmones cæteriq[ue] miseri erunt tibi carnificina: Dæmones quidem, quod tibi, cum viueres, ad peccandum fuerint authores, & nunc sint immanissimi tui, ac crudelissimi tortores. Cæteri verò damnati, quod sine vla cōmiseratione te destentur, te odio prosequantur, tibi pessimè velint. Qui verò tibi peccatorum causam attulerunt, vel quos ipse tu ad peccata induxisti, maiori in te exardescet odio, conuitiisq[ue], & maledictis insectabuntur: Pater filium execrabitur, quod eius locupletandi gratia, bona multa iniuste collegerit, quod inani offensionis metu peccantem non correxerit, quod malo exemplo ad peccandum præiuerit; filius contrà cum paréte expostulabit, summa animi indignatione, de nimia indulgētia, de scandalis, de mala institutione, &c. cuiusmodi colloquiis, odio, maledicentia, furoreq[ue] plenis, infernus

tota æternitate personabit. Ista quæso perpende, dum vtiliter licet, quando alicui quacunque ratione ad peccandum offers occa-

Naum. i. sionem. Propheta Naum de talibus sic habet: Sicut spinæ se inuicem complectuntur; Sic conuiuium eorum pariter potentium: Hoc est, qui iucundi fuerunt in poculis & conuiuiis socij, qui ad æquales haustus, vel coegerunt, vel inuitarunt, qui mutuas aures obscœnis leporibus, & detractionibus oblestatuerunt, nunc simul colligati ad instar spinarum, se mutuò pungent, carnesq; mutuas vorabunt, & dilacerabunt. Sexto, Delectaris honesta, faciliq; & grata occupatione; sed, heu, quæ occupationes apud inferos, nihil agere posse, sed in omnibus viribus, atque membris pati debere, & talia pati, qualia nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt: & ita pati, vt singuli dolores acutè percipientur, & minorum sensus (quod apud nos fieri solet) à maioribus non impediatur. Sunt quidem inferorum pœnæ singulæ, supra quam dici aut cogitari potest, acerbæ; sed grauiorum peccatorum pœnæ sunt grauiores, leuiorum leuiores: nam si leues transgressiones & venialia peccata hominum priorum purgatoriis ignibus expiantur, dubium non est, quin eorundē ratio sit habenda in hominibus, æternis pœnis apud inferos

inferos adiudicatis ; non enim est iustitiæ cōsentaneum , vt propter verbum ociosum , risum inanem , distractionem voluntariam in oratione admissam , aliaq; id genus leuiora , repetantur pœnæ ah hominibus iustis , & eadem impunita relinquuntur in peccatoribus . Igitur , vñ illis , qui non modo innumera venialia nullo discrimine cōtinenter admittunt , sed multis etiam mortalibus peccatis quotidiè vitam suam contaminant : Quo pacto ferent quæso dolores illos & cruciatus acerbissimos , quibus singula peccata maestabuntur ? Quò se in tantam tormentorum varietate , & atrocitate vertent ? Quomodo viuent in pœnis magnitudine grauiissimis , numero infinitis , duratione æternis ? Cùm quis vno membro in hac vita laborat , chiragra in manibus , podagra in pedibus , cholica in ventre , dolore dentium , calculo ; quæ singula acutissimis doloribus hominem afficiunt : vix ferre potest acerbitatem : Si idem omnibus his morbis simul grauissimè cōflictetur , res erit penè intolerabilis ; tametsi non defint colloquia amicorum , commoditas lecti , aliaq; vitæ solatia . In inferno autem , vbi nulla pars , vel membrum à tortore vacabit , vbi nulla vñquam consolatio , vbi pro lecto stratum candens , pro aere refrigerante , ignis & fætor suffocans , pro amicorum solatio , irri-

siones, contumeliæ, maledicta. Quid facies miser? oculi isti tui, qui modo curiosè huc illuc vagantur, formis mulierum fœdè delectantur, nutu alios ad peccatū illiciunt, nunquam, vel dolore peccatorum, vel recordatione passionis dominicæ lachrymas emitunt. Hi tunc præter horridas ignitasq; tenebras, præter dæmonū terribiles formas, præter miserias, & calamitates extremas, nihil aspicient, in æternum frustra & inaniter collachrymantes. Aures istæ quæ nunc lascivis cantilenis, obscenis colloquiis, inanibus sermonibus, nugis, detractionibus patent, tunc nullam in æternum musicā, nihil quod delectet, audient, sed horribilibus dæmonū, totq; millium damnatorū clamoribus, eiulationibus, blasphemis, maledictis, verberibus, tormentis complebuntur. Nihil, præter miserum væ, væ, illic resonabit. Cogita decem hominū millia vno loco contineri, omnes ad cœlos vocem tollere, miserabiliterq; eiulare: Quis ferat hunc eiulatum? Hic erit cantus matutinus, & vespertinus, nocturnusq; & diurnus, quo nunquam, nunquam vacuæ erunt aures tuæ. Nares tuæ suavitatisbus odorum nunc assuetæ, fœtores haurient sulphuris, & sordium totius mūdi simul collectatum: Cogita te viuum aperto ore, naribusq; admotis alligatum humano cadaueri putido,

putido, grauemq; odorem illum percipere
 debere, vel in cloaca recētibus humanis ex-
 crementis plena, ad medium vsque ventrem
 constitutū, (quod sanctos Aphricanos Mar-
 tyres passos fuisse scribit Victor) emergere
 non posse. Grauiores sunt fœtores inferni, &
 grauior odor damnatorum corporum, qui-
 bus tu coniunctus in omnem æternitatem
 adhærebis. Os verò, quod & sermone, &
 crapula, ebrietateq; peccauit: pro dulcibus
 escis, fame torquebitur, aut absinthio ciba-
 bitur atq; potabitur: pro garrulitate iuramē-
 tis, conuitiis, adulatio[n]ibus, cæterisque ser-
 monis peccatis, edet clamores continuos,
 miseriasque suas ingenti rugitu deplorabit.
 Tactus deniq; qui varias habuit in vita vo-
 luptates, nihilq; duri aut molesti pro C H R I-
 S T I nomine suisq; peccatis sufferre voluit,
 grauius etiam præ cæteris sensibus (vt qui
 per singula corporis mébra diffusus est) va-
 riisq; modis excruciat, igne intolerabili
 foris & intus ardēte (pones eos ait Prophe- *Psal. 20.*
 ta; vt clibanum ignis in tempore vultus tui)
 frigore vehementissimo, verberibus, ossium
 membrorumq; cōfractione, nā malleos per-
 cutientes paratos esse corporib. peccatorū, te, *Proph. 19.*
 statur scriptura. Dæmones ipsi corpora pe-
 netrātes, grauiter affliger. Si enim pulex v-
 nus in aurib. molestus est, si guttula liquoris

catharroſi intolerabilem gignit in dente dolorem, & aliquid purulentæ calcis chiragrā; modicum etiam venti in intestinis inclusi, cholicam; & denique exiguis lapillus, cruciatus calculi; quem non adferent dolorem dæmones igniti, per singula membra discurrentes, & intus forisque debachantes? Hæ igitur futuræ sunt corporis occupationes continuæ, clamor, fletus, & stridor dentium: Hæ sensuum oblectationes perpetuae, quibus sensibus carere, satius foret, quam frui. Corpus his doloribus fractum & cōtritum, præ infirmitate vix mēbra mouebit, & quod viuentibus in diffīcili morbo vſu venit, planè iacebit atque languebit.

CAPVT XVIII.

DE POENIS ANIMAE.

ANIMA siue à corpore separata, siue post resurrectionem corpori coniuncta, præter vehementissimos ignis cruciatus, singulares quasdam ac proprios dolores habebit, quibus grauissimè afficitur: Animæ in primis proprium est scire; & omnis homo, cum natura sua scire desideret, valde rerum variarū cognitione delectatur.

Eccles. 9. Apud Inferos autem (inquit Sapiens) nec opus, nec ratio, nec sapientia, nec scientia erunt. Itaque phantasia, animæ sensus interior, cuius

cuius munus est cogitare, nihil iucundum,
aut lætum tractabit, cogitationes omnes in
tormentorum immanitate, quæ iam inferun-
tur, & futurorum expectatione, versabuntur,
ex qua re intolerabilis dolor nascetur & me-
tus. Memoria repetet anteactam vitam, ho-
nores, delicias, fœlicitatem; quibus omni-
bus in posterū carendum erit. Heu (inquiet)
quanta fœlicitas in quantam versa est miser-
iam: abundabam opibus, honoribus, fauore;
nunc inops, contéptus, afflictus: Transie-
runt bona omnia nunquam redditura. obuer-
fabuntur etiam ob oculos peccata, sed longè
alia imagine, quam dum delectabant, fœtor
eorum, & quicquid pudendum habuerunt,
cum horrore, pudoreq; cogitabitur. Intelle-
ctus ut sublimior animi potentia, grauissimè
torquebitur. Considerabit enim primò, quæ,
quantaq; bona amiserit; gloriam beatorum,
regnum cœlorum, conspectum iucundissi-
mum, & possessionem fœlicissimam Dei, vi-
debit eò iam peruenisse socios suos, multos
in scholis condiscipulos, aut contubernales;
se verò in perpetuum, iis omnibus priuari.
Secundo, quæ mala nunc habeat, quas pœ-
nas, quos cruciatus. Tertiò, quibus operib⁹
sit beatitudine exclusus, & æternis incendiis
adiudicatus, nempe peccatis, quæ & naturæ
aduersantur, & plus molestiæ habent, quam

voluptatis, & tantæ sunt fœditatis, vt is etiā, qui peccatis abundat, peccatorum suorum nomine vocari nolit, nemo superbus, nemo auarus, nemo adulter vult appellari. Quar-
tò, quanta facilitate hęc mala euadere licuif-
set, & bona adipisci. Quintò, iam seram esse
pœnitentiam; ianuam cœli clausam, nun-
quam sibi aperiendam; merita Christi nun-
quam communicada; Inferni claustra nun-
quam referanda. Hic erit vermis conscientię
perpetò rodens, & sine vtilitate præterita
obiiciens, quem toties monētem audire no-
luisti, & ne stimulos eius persentisceres, cō-
tinuis peccatis oppressisti; qui tecum quo-
dammodo in hanc sententiam aget. Nōnne
hęc tibi futura prædixi, dum viueres, & vitia
deponere & expiare liberum erat? priuatus
es æterna beatitudine, priuatus es meritis &
sanguine C R I S T I, frustra tibi C R I S T V S
mortuus est, frustra tibi sanguinē suum fu-
dit, frustra tot labores doloresque tui causa
suscepit. eras filius Dei, regeneratus in Ba-
ptismo, debebatur tibi æterna hæreditas, in-
explicabilis illa gloria, adeoque sedes ipsa &
thronus C R I S T I. Viden' socios hos & il-
los iam gloriosos? hi paris tecum aliquādo
erant conditionis, nunc in gloriā admissi, tu
exclusus, & iniſtar canis electus, atq; ad has
intolerabiles eternasq; pœnas detrusus, vbi,
quo-

quocunq; oculorum aciem conuertis, nihil,
præter dolores & cruciatus vides; Si cœlum
intueris, auertit à te indignabundus vultum
suum CHRIS TVS, irrident Sancti, & socij
olim tui abominatur. Si ad leuam, si ad dex-
tram te conuertas, nihil, præter tormenta, &
horrificas dæmonum formas, occurrit. Nul-
lus tui miseretur, nemo præbet auxiliū, nul-
lus solatur, quia iustè pateris, & iniuriā tibi
nullam fieri tu ipse tibi conscius es. Et qui-
bus, quæso, modis has tantas pœnas merca-
tus es, tantorumq; bonorum iacturam feci-
cisti? libidinibus, avaritia, ebrietate, aliisq;
id genus flagitiis; & qualia erant illa? mul-
tūm laboris insumebas, parūm reportabas
voluptatis, torquebat conscientia, maiores
indignabantur, vicini sociiq; detestabantur,
contemptui eras aliis. Verè ambulasti vias *Sap. I.*
difficiles, & viam Domini ignorasti. Contra
verò socij isti tui, qui nunc computantur in-
ter filios Dei, & inter sanctos sors illorum
est, qui tibi videbantur insani, stulti, & miseri,
pacata lætaque conscientia, exiguo labo-
re, hanc immortalem sibi glorian pepere-
runt; dilecti sociis, chari parentibus, & supe-
rioribus, venerationi, & ornamēto ciuibus,
vitam duxerunt honestam, tranquillam, &
non iniucundam. Væ tibi misero, & terque
quaterq; miserrimo, non tamen miserabili,

cur nō eandem cum illis viam es ingressus? an quod illi potuerunt, tu non potuisses? nō tibi similiter præsto gratia Dei fuit? Quid magnum à te expostulabatur ad salutem? confitenda erant, & deflenda, deserendaque peccata. Quid magnum? Aderat Sacerdos vice CHRISTI, peccatorum cōdonationem offerens; hortabatur concionator; superiores sociiq; monebant, cōscientia stimulabat; & quid magnum erat confiteri? hoc est, vni foli q; homini, & quidem peccatori, qui misereri iussus erat, peccata tua aperire, quæ iam toti inferno sunt manifesta? pudeat tūc coram vno? At quis pudor nunc coram tot millibus? metuebas iniustæ acquisitæ pecuniæ restitutionem, ne inopia premereris? nūc autem quæ sunt diuinitæ? vermes, ignis, tormenta: Terrenas illas opes alij possident. Pigebat tunc voluptates deserere? sed nunc te ipsæ deserunt, horrent infernum deliciæ, hic, præter tormenta, torturas, & miserias, nihil. Tu voluptates deserere noluisti: sed ecce, voluptates te ad gehenam proficiscentem deseruerunt. Quid enim nunc prosunt honores, quid opes, quid deliciæ? quid cōmodi nunc habes ex omnibus, quæ tanto studio parasti, quorum gratia Deum neglexisti, & miseræ animæ tuæ salutē proiecisti? voluptas periit, pœna manet. O miserum te,
qui,

qui, cùm posses, ista non præcogitasti, qui pias admonitiones maiorum spreuisti, internasq; Spiritus sancti suggestiones oppresisti; vñ tibi, & vñ æternum. His ratiocationibus intellectus, voluntas in rabiem & furorem versat, maledicet diei, in quo natus est homo, & nocti, in qua conceptus est in utero matris. Cumq; æternas, ineuitabilesq; pœnas considerabit, quas ipse sibi solus creauit; In se ipse fremet, frendetq; miser homo, & in Deum authorem, qui se finxit, blasphemias euomet. Videbit enim peccator, & irascetur, dentibus suis fremet, & tabescet. O miserum me (inquiet) ideone natus sum: quanto satius fuisset nunquam vidisse hanc lucem? Utinam vel modò mihi detur, in nihilum redigi; quanto fœliciores me sunt iumenta & bestiæ, quorū anima yna cum corpore extinguitur: Iam enim perire cupio, & non conceditur, mors à me fugit, & tamen sine morte, mortem morior sempiternam.

CAPVT XIX.

DE AETERNITATE.

IN hac mortali vita, quicquid diuturnum est, molestum est, & graue; Etsi grata est quies, tamen si sano duos annos in molli lecto continenter cubandum esset, non fer-

res tam diuturnæ quietis laborem. Quòd si
verò subeundæ essent vnius anni graues &
continuæ pœnæ calculi, confraktionis of-
fsum, aut adustionis, nónne quiduis pro do-
lorum illorū depulsione offerres? At nunc
considera gehennæ pœnas grauissimas, cum
quibus comparatum nihil graue est, aut du-
rum, quicquid hic mūdus in durissimis po-
nit, ignis, membrorum contusio, feruens o-
leum, cruces, scorpiones, equulei, & quic-
quid acerbissimum dici cogitarique potest,
etiamsi centum annis omnia simul toleran-
da forent, vnius diei gehennam non adæ-
quarent. Proinde sicut prudēter is sibi con-
sulit, qui istius mundi pœnitentia, inferni
pœnas redimit, ita imprudentissimus vide-
tur, qui impura leuiq; voluptate captus, his
cruciatibus se, tametsi breves futuri essent,
addicit. Quis enim adeò demens est, vt triū
dierū equuleum, vnius horæ libidine emat?
Cruciatus inferni non tempore, sed æterni-
tate, non anno, sed æuo mensurantur. Heu
æternitas, æternitas quām diuturna es, quām
grauis, quām vicina, quām parūm tamen à
plerisq; curaris? omne momentum in pœ-
nis est annus, quid erit æternitas in tormen-
tis inferni? Heu quanta Dei iustitia, quanta
in peccatores severitas? Quis vñquam vel
grauissimū flagitium, biennij supplicio pu-
niuit,

niuit, plurimum triduo aut quatriduo pœnæ huius vitæ terminantur, sed Deus qui solus magnitudinem peccati suo momento æstimat & ponderat, tota æternitate pœnas exigit à peccatoribus. Heu miser quomodo in hac calamitosa æternitate perdurabis? si tot anni in cruciatibus poneretur, quot peccata admissisti; aut si hoc parum, quot saltem horis aut quadrantibus vixisti; vel si nec hoc satis est, quot sunt stellæ cœli, & maris arenæ, tolerabile videretur iudicium: At verò hoc numero annorum non contenta iustitia Dei, æternitatem pœnarū exigit, quæ æternitas quantumcunq; temporis demas, nihil minuitur. Si auferas tot millia annorū, quot sunt in vniuersa terra minutissimæ arenæ; si tot miriades annorum, quot guttæ numerantur in Oceano, quot folia arborum omnium atque herbarum, quot gramina camporum; adhuc sibi constabit æternitas; adhuc nihil de duratione suppliciorum detratum erit: peccatum mortale inferni ignibus, ardet quidem semper, sed nunquam excoquitur, punitur, sed non expiatum: Deus ipse quamdiu Deus erit, peccatorem torquebit, neque prius liberabitur peccator à pœnis, quam Deus omnipotens & sempiterminus desinat esse Deus. Neque putas diuturnitate sensum doloris minui; corpus pec-

catoris damnati non indurescit, neque callo obducitur; proinde neque pœnæ ipsæ moleſcunt, sed quām graues tibi, ipso ingressu, fuerint viſæ, tales tibi per omnem æternitatem videbuntur; & quæ moleſtæ & intolerabiles, niſi fortè culpa tua au-geantur.

Hanc dirissimam æternitatē cur non ex-pendis? eiusque metu vitam tuam melius instituis? An fortè quia ſolūm præſens tem-pus æſtimas, futura tā quam abſentia, & lon-gè posita nunquam aduētura putas? futura certè aliquando præſentia ſunt, & niſi quan-doque adeffent, futura non dicerentur. Qui ante annos centum tua ætate & conditione vixerunt, illis nō aliter æternitas futura fuit, atque tibi futura prædicitur: præterierunt illi, migrarūt ex hoc ſæculo, & nunc præſen-tēm habent æternitatēm, quam expeſtabant. Sicut igitur hodiernus dies ſuperiori anno futurus erat, & nunc nō futurus eſt, ſed præſens: ita æternitas illa gehennæ quam pro-cul abeffe existimas, aliquādo te aſſequetur, præſensq; aderit, & non ſicut te impus omne quantum uis longiſſimum, aliquando præ-teribit, ſed ſemel præſens factum, in æternū præſens manebit. Hæc, tu charifſime, obſe-cro etiam atque etiam cum animo tuo conſidera, & illam longè terribiliffimam ſuppli-

ciorum æternitatem, quam nulla oratio satis
potest enarrare, exiguo labore & pœnitentia
deuita.

CAPVT X X.

DE REGNO COE-

LORVM.

OPTIMVS ille sapientissimusq; mun-
di opifex & edificator Deus, cùm res
omnes è nihilo creauit, in finem eas
aliquem retulit, non secus atq; figulus quis-
piam, qui ad diuersos vitæ humanæ usus, di-
uersa luto fingit & accōmodat vasa. Et crea-
turas cæteras quidem corporeas hominis
usui & vtilitati consecrauit. Hominem verò
ipsum in hunc finem, produxit, vt post hoc
exiguum breueque vitæ curriculum rectè &
honestè confectum, in domum illam æternā
migraret, ubi diuino cōspectu fruens, vitam
longè iucūdissimam beatissimamq; in om-
nem æternitatem viueret. Vnde primò ma-
nifestum euadit, vitam quam h̄ic ducimus
nihil esse aliud, quam viam quandam & mo-
dum, ad illam beatam & immortalem, resq;
alias omnes ob eam potissimum causam fa-
etas & impartitas nobis, vt iis in hoc itinere
ad cœlum commodius faciliusq; conficien-
do utamur. Liquet secundò Christianū ho-

in inem, qui hanc veritatem fide edoctus est, omnes suos conatus huc conferre debere, ut à beatâ illa vita ne excidat, ne frustra in hoc mundo constitutus, nec suę procreatio-
 nis finem assecutus videatur. Tertio, hinc efficitur Christiani hominis mentem cogitationesque non alibi, quam in cœlo defixas esse debere, iuxta B. Pauli admonitionē *Coloff. 3.* centis. Quæ sursum sunt quærite, ubi Christus est ad dextram Dei sedens, quæ sursum sunt sapite, non quæ super terrā, nostra enim cōuersatio in cœlis est, qui sumus conciues *Ephes. 2.* sanctorum & domestici Dei.

Tria porrò hominum genera sunt, qui de æterna vita aut loquuntur aut cogitant. Primi sunt, qui cœlestia illa bona, tanquam aliena, & ad se non pertinentia contemplantur, more illorum hominum, qui in itinere insigne aliquod palatium contuentes, pulchritudinem & splendorem eius admirantur, multaq; inter se de illo conferunt, sed prætereuntes ad abiectam aliquam casam rusticam diuertunt. Secundi sunt qui de cœlestibus quidem bonis, tanquam sibi comparatis & propositis multa copiosè & splendidè differunt, sed difficultate itineris multitudineque aduersariorum deterriti, neque ipsi eò contendunt, neq; alios eò contendere sinunt. *Quemadmodum olim in deserto decem*

decem illi exploratores fecerunt, qui cum Iosue & Caleph in palestinam promissionis *Iud. 13.* terram à Moše ablegati fuerunt. Tertij porrò de cœlo agunt tāquam de patria ad quam iter habent, eiusque cogitatione ac crebra commemoratione, omnes miseræ huius vitæ molestias & difficultates exsorbent, non aliter, quām nobilis qui ex longa difficiliq; peregrinatione pedes domum reuertens, eminus arcem suam in monte conspicatur. Hic enim cogitans paulò post occursum in cum liberis & familia vxorem, in amplexus ruituram, sedem, mensam, epulas, ceteraque omnia corporis animi q; oblectamenta proposituram, nihilq; defuturum commodatis, opum, honorum, &c. in itinere fortiter & animosè decurrendo alacriter progreditur, viam sibi facit, atq; adeò etiam comites certa futurorum bonorum ostentatione animat atque impellit, si quæ in itinere occurruunt, cecis quasi oculis transit, & futurarum commoditatum consolatione facile contemnit. Ita affectos esse illos conuenit, qui beati esse volunt, vt magno & inuicto animi robore superatis omnibus iimpedimentis & difficultatibus, ad illam gloriam contendant, propter quam in lucem editi, & per Christum à morte sempiterna vindicati fuerunt.

CAPVT XXI.

DE MAGNITV DINE
gloriæ cœlestis.

MULTA sunt quidē, ex quibus quanta sit gloria cœlestis patriæ, aliqua conjectura assequi liceat. Quinq; tamen potissimum capita ad hanc rem facere vidētur, quæ diligenter ponderata magnam vim habent ad desiderium in nobis excitandum, illius inenarrabilis beatitudinis & fœlicitatis. Primū si consideremus quæ quantaq; bona in hac vita Deus dilagitus sit, non modo infidelibus, & idolorum cultoribus hominibusq; ventri suo abdominiq; deditis, sed hostibus quoq; suis, & Christiani nominis acerriinis oppugnatoribus. Nero præter nefarium parricidium & alia innumera flagitia commissa, primus iimperatorū Christianos vehementissimè est persecutus, vsq; ad interacionem gloriosissimorū Apostolorum Petri & Pauli, Decius, Diocletianus, Maximianus, Maxentius, cæterique verē religionis hostes, quid non in Deum, Deique cultores Christianos machinati fuerunt? Julianus Apostata ex tonsurato clero religionis Christianę desertor, magicisque artibus deditus, Valens hæreticus, &c. hi (inquam)

quam) omnes cum tot sceleribus inquinati,
ex professo Deum ipsum, Deiq; legem im-
pugnarunt, à Deo tamen donati sunt intemeris
opibus, honore, gloria, splendore, deliciis,
ut nihil deesset, quo minus vitam agerent
suavitatis, dignitatis, voluptatis plenissimā;
Imperauerunt orbi; subiectos sibi habuerūt
populos ac reges; ad eorum nutum omnia
gerebanitur: Et quid optare posses in hac vi-
ta, quod illis nō fuerit concessum? Sed hinc
attolle mētem ad alia. Si enim tanta largitus
est hostibus, persecutoribus, improbis, flagi-
tiosis, sceleratis hominibus, atque tyrannis,
quid præparauit, nō dico seruis, non amicis,
non charis, sed filiis dilectissimis, regni sui
hæredibus? Si optabilis est imperatorum
Regumq; terrenorum conditio, quantò ma-
gis optandum cœleste regnum, cui præficiē-
tur filij accepturi hæreditatem? Secundum
est ex diligenti cōsideratione verborū Isaiæ,
& B. Pauli Apostoli, Oculus non vidit, auris
non audiuit, & in cor hominis non ascende-
runt, quæ præparauit Deus diligentibus se.
Magnam gloriā, magnas opes, magnos ho-
nores, oculi nostri viderūt, Principum Chri-
stianorum: Multò plura audiuimus aut le-
gimus ipsi, quanta fuerit gloria Imperatorū,
quæ victoria ac potentia Alexandri Mace-
donis; quæ Nabuchodonosoris regna, qui

triumphi ducum Romanorum, quām admirabilis sapientia Salomonis: Longè deniq; magnificentiora & splendidiora mente & cogitatione complecti possumus. Sed quātamcunque videris in orbe gloriam & fœlicitatem, quantamcunq; audieris, quantumcunque mente complexus fueris, nihil ad gloriam, beatitudinemq; illam quam dabit, & reuelabit in cœlo Deus diligentibus se. Tertium ex eiusdem Apostoli verbis colligi potest: Non sunt condignæ passiones hu-

Rom. 8. ius temporis, ad futuram gloriam, quę reuelabitur in nobis: hoc est, nihil tam graue cuiquam in hac vita inferri potest, aut à quoquam sustineri, quod dignum sit eterna gloria. Quò maioris momenti & precij est res, eò maiore labore molestiisq; digna cēsetur. Sunt qui ferrum patientur & ignes, vt vel præmia consequantur, vel cōmodis & emolumentis quibusdam fruantur. De bonis igitur vitæ æternæ affirmat scriptura, quod tanta sit, vt nullus fuerit ynquam in hac vita labor, nulla molestia, nulla afflictio, nulla pœna, quam non cumulatiſſimè compensent ac remunerentur. Multa passi sunt martyres, multa item facinorosi, multi, pro criminibus suis: At nihil dignum tanto præmio. Tu labores tuos ad res istius vitæ confers, mercator se periculis maris exponit, vt quæ-

quæstum mercibus faciat, Ecclesiasticus transmittit Alpes ut sacerdotium aliquod opimum impetraret. Alij studia literarum nocturnosque labores ad honores, principum fauorem, & quietam vitam dirigunt. Et hæc diuina bona, quæ premium omne superent, pro quibus tametsi vitam sanguinemque profundas, nihil dignum præstabis, nullos tibi labores mereri videntur. Certè B. Paulus quantos labores & molestias perpessus fuerit, quamq; parui eas pro bonis illis immortalibus æstimauerit in epistolis suis satis declarat.

Quartum est ex precio vitæ æternæ. merces enim quo pluris venerunt, eò digniores habentur. Obseratum erat quòdam cœlum peccato primi parentis, nulli patebat ingressus, quæsus est in cœlo, in terra & subtus terrā, qui precio persoluto portam cœli referaret, nemo potuit reperiri, nec premium abulla mortali vel immortali creatura persolui. Deus ipse infinitæ maiestatis & dignitatis in preciū se offerre debuit. Haberi poterant opes huius terræ, Sol, Luna, sydera, ipsique cœlestes orbes, quæ omnia cum in hunc finem à Deo producta essent, ut homini ad æternam salutem consequendam adiumento essent, merito debuissent in hoc negocio consumi. Sed dignum & æquale non

Apoc. 5.

erat premium, opus fuit re infinita, doloribus, sanguine, passione, morte Dei infiniti. Quocirca si gloria cœli non nisi infinito merito comparari potuit, hoc est, non nisi in morte filij Dei; & si tanti Deus ipse illam æstimauit, vt se ipsum pro ea tibi comparanda obtulerit ac donarit; nonne magnū quiddam, & eximium vitam æternam esse existinare debemus? Ego (inquit filius Dei) veni vt vitam habeant, ideo factus homo, ideo passus, ideo mortuus, vt vitam ab ipsis amissam meo sanguine recuperem.

Quintum argumentum ducitur ab illis, qui hoc cœlesti gaudio beati sunt & fœlices. Maiores nobilioresq; maioribus rebus gaudent & delectantur; pueri nucibus, viri magnates, principes & reges grauioribus, vt certaminibus, circis, venationibus. Qui porrò res istas terrenas mente calcarunt, adeò non afficiuntur illis, vt omnia ista humana & inferiora pro nihilo ducat, reputent vt sordes & stercore. Tales erat Apostoli, cæteriq; viri sancti & Deo pleni. At verò sancti Angeli, quibus nihil commercij est cuin his nungis nostris, dignatur illas aspicere, in quibus homines præcipuam fœlicitatem constituunt: eorum quippe fœlicitas & beatitudo posita est in rebus longè nobilioribus. Deus autem infinitæ naturæ & dignitatis,

non

non nisi infinita pulchritudine capitur. Cōsidera igitur, quanta sit futura res illa quæ te in æternū beabit, eadem nimirum, quæ sanctos Apostolos, quæ beatos Angelos, quæ Deum ipsum; Qua enim re sancti Dei atque adeò Deus ipse oblectatur & beatus est, nisi Deo, & contemplatione possessioneque diuinitatis? Hac eadem tu frueris, & in æternū frueris. O te beatum ergo si gloriam istam intelligas, beatiorem si desideres, beatissimum si consequaris.

CAPVT XXI.

DE INGRESSV IN
COELVM.

ANIMA sancta, quæ digna hoc cœlesti regno iudicatur, quo putas triumpho in possessionem tantæ gloriæ ingredietur? Reges inaugurandi cum magna pompa, & solennitate inducuntur, & Romani duces olim confectis fœliciter bellis domum reuertentes, cum incredibili splendore & apparatu in capitolium inuehebantur. sed nihil ad hanc inaugurationem atq; triumphū. Lazari mendici anima, ante reseratas cœli *Luc. 16.* portas, ab ipsis Angelis est in sinum Abrahæ deportata. Itaque: Primo, Angeli ipsi sunt vice currus triumphalis, ipsi vehunt animā

in cœlum, ipsi magno numero comitantur. O quām suaue vehiculum, quām certi itineris duces, quām nobiles & iucundi comites, quām honorabiles ductores. In ipso vero progressu cū laudibus Dei, non tacebunt laudes triumphantis animę. Hæc est virgo sapiens, quam Dominus vigilantem inuenit. Hæc est quæ nesciuit, thorum in delicto, habebit fructum in respectione animarum sanctorum. Iste sanctus pro lege Dei sui certauit vsq; ad mortem, & à verbis impiorum non timuit. Hic vir despiciens mundū & terrena, triumphans, diuitias cœlo condidit ore, manu. Tum eius generosa facta dulcissimo carmine ab Angelis celerabuntur, taliique cœlesti melodia peruenietur in cœlum, sicut de seruulo paralytico narrat D. Gregorius.

Secundò, Ad cœlum vbi ventum fuerit, mirabitur anima insolitam regionem, noua erunt omnia; occurrent sancti congratulabundi, & in casta oscula ruētes. Si enim Angeli in cœlis gaudent super uno peccatore pœnitētiā agente, sed in magno adhuc discrimine degente, quātum erit gaudij, super eodem iam de hostibus omnibus victoriam & triumphum reportante? Et si gaudēt Angeli, quanto magis homines, eiusdem nobiscum naturæ, conditionis & patriæ? et si ex longa

longa peregrinatione redeunti filio occur-
runt mater, & domestici in hac vita, omniq;
obsequij & officij genere gratificátur, quàm
vehementer lætabuntur, & gratulabuntur
nobis beati illi spiritus, qui longè maiore
charitate nos complectuntur, quàm ullus
mortaliū? præsertim cùm ex multò lon-
giore, periculosisq; peregrinatione atque
nauigatione, in securissimum salutis portū
inuehimur? Inter hos autem sanctos, illi
præcipue gaudio & exultatione triumpha-
bunt, quibus nos aliqua necessitudine con-
iuncti fuimus, vel causam alicuius boni aut
salutis attulimus, vel quos singulari deuo-
tione coluimus. Itaq; parentes Deo laudem
dicent pro tali filio, & fratres, amici, & co-
gnati pro tali consanguineo. ibiq; amor om-
nis naturalis, qui erga parentes habebatur,
in sanctum & diuinum commutabitur. Iam
illi, quos ad meliorem vitam adduxeris, ad
Deum conuersi, tibi suam salutem cum in-
genti tua gloria acceptam referent. & sicut
(teste D. Gregorio) Achaia Andreā prædi-
cabit, India Thomam; Æthiopia Bartholo-
meum; orbis Christianus Petrum & Paulū,
his similibusque vocibus: Hi sunt Domine,
qui nos veritatem docuerunt, qui nos suis
verbis & exemplis è dæmonum faucibus
eripuerūt, qui salutis istius nostræ authores

fuerunt, Petrus Apostolus & Paulus doctor gentium, ipsi nos docuerunt legem tuam tuam Domine: His igitur redde coronam iustitiae, quam promisisti dilegehtibus te. Ita tibi bona omnia precabūtar, & laudes tuas immortaliter celerabunt, illi quos tu ad pietatem colendam iuuerris, filij, discipuli, subditi, auditores, & quibuscumque operam tuam impenderis. Sancti vero quos patrones habueras, nominatim Angelus tutelaris, peculiarem illum cultum & honore, quo ipsos viuens affecisti, palam commemorabunt, singula quoq; receperebunt, quæ in tui gratiam viciissim à CHRISTO petierunt & impetrarunt, quos tu agnoscens maiori etiā, quam haetenus vñquam veneratione & affectu complectere.

Tertio, Hoc iucundissimo ac ornatissimo sanctorum comitatu, in intima cœlorum penetralia introductus, admiraberis regionis amœnitatem, campos non terrenos, sed cœlestes, palatia non lapidibus lateribus aut gemmis, sed sublimiori materia diuinis manibus artificioq; constructa, Solis lux vtpote obscurior illic non lucebit, nam claritas Dei illuminat illam domum & lucerna eius est agnus. Hinc inde circumspectans varios sanctorum choros videbis, Virginū, Viduarum, Anachoretarum, Confessorum, Ecclesiæ

siæ Doctorum, Martyrum, Apostolorum,
 Prophetarum, Patriarcharum, qui ut in hoc
 mundo diuersis viuēdi institutis Deum co-
 luerunt, peccataq; sua, & vnigeniti filij Dei
 morte, seorsim (ut ait Propheta Zacharias) *Zach. 12.*
 distinctis familiis planxerunt, ita in cœlesti
 patria, diuersis honoribus affidentur, & ha-
 bitationibus distinguētur: Siquidem in do- *Ioan. 4.*
 mo patris cœlestis mansiones multæ sunt.
 Quibus salutatis & ab iisdem officiosè, resa-
 lutatis, ascendens ad nouem choros Ange-
 lorum, quos tribus Hierarchiis dispertitos
 & in suo quemque munere & officio (sunt
 enim omnes administratorij spiritus) con-
 stitutum videbis, ex qua re dictu incredibile
 est, quantum sis voluptatem percepturus.
 Nam illi qui sunt ex ordinibus inferioribus. *Gen. 28.*
 vltro citroq; sursum deorsum cursitant mu-
 nera diuina è cœlo in terram, & preces mor-
 talium hinc in cœlum deportantes. Medij *Apoc. 8.*
 ex Dei voluntate & præscripto, de rebus in-
 ferioribus constituunt & ordinant Supre-
 mi vtpote Deo viciniores perpetuò diuinæ
 suæ maiestati assistunt & ministrant, toti in
 eius amorem, & admirationem absorpti: Et
 Angelorum quidem omnium tanta est mul-
 titudo, ut sicut cœlum magnitudine hanc
 terram infinitis partibus vincit (quippe que
 iuxta Mathematicorum demonstrationes ad

vniuersi cœli complexum quasi puncti in-
star obtinet) ita eorum numerus res has ter-
restres omnes multitudine longè superet.
Ordo talis est, vt & nemo otietur, & nemo
alterum impedit, & quò quisque superior
est, eò quoque inferiore, insegni aliqua pro-
prietate nobilior est & præstantior. Regina

2. Par. 9. Saba admirabatur in aula Salomonis mini-
strorum ornatum & ordinem, nec habebat
amplius spiritum vt inquit scriptura. Sed
quid hominum terrenis vestibus indu-
rum nitor, ad hunc immortalem Angelorū
splendorem & ornatum, qui gloria cœ-
lesti & pulchritudine naturæ suæ, omnibus
rebus à Deo creatis antecellunt? quid ille
ordo ad huius ordinem? quid illa multitu-
do ad hāc infinitatem? In hac gloriosa pro-
fectione quos audies concentus Angelorū,
atq; beatorum hominum? quam melodiā?
quas Dei laudes? canticum nouum, perpe-
tuum Alleluia. Quando vident pij homines
in templis Catholicorum sacrum missæ of-
ficium cum apparatu, & pia quadam cære-
monia celebrari, & Ecclesiasticos Hymnos
deuotè ordinateque decantari audiunt, ani-
mis in cœlo defixi, & mirabili dulcedine ac
suauitate deliniti, lachrymas vix tenent. Hīc
ergo in cœlesti templo, in tanto numero ca-
nentium, tanta singulorum attentione, tan-
to

to ordine, tanta harmonia, tanta maiestate,
 quid cogitabis? vbi eris? quo gaudio affi-
 cieris? qua dulcedine perfunderis? qua de-
 uotione cumulaberis? praeteruectus Ange-
 lorum ordinem ad cœlorum Reginam Dei
 ipsius Matrem adduceris, quæ sola gloria ac
 maiestate sua decimum chorum constituit
 & adornat, tot enim tantisq; donis & orna-
 mentis est exulta, ut quicquid sapientæ,
 pietatis, charitatis, pulchritudinis, honoris,
 gloriæ sanctis omnibus à Deo collatum fuit,
 id omne in ipsa tāquam in nobilissimarum
 rerum thesauro collectum videas. Hāc aspi-
 cies amictam Sole, & Luna, quasi scabello
 insistentem, illustri corona, duodecim stellis
 tanquam gemmis quibusdam distincta, ca-
 pite redimitam. quæ serenissimo vultu ad
 te conuersa: Veni (inquiet) sponsa CHRI-
 STI, accipe coronam, quam tibi Dominus
 præparauit in æternū; Inuocasti me & quotidianis
 precibus postulasti, vt IESVM be-
 nedictum fructum ventris mei post exilium
 tuum tibi exhiberem, iam te ad eum dedu-
 cam, teq; coronandam, dignoq; præmio af-
 ficiendam ei sistam, & commemoratis ora-
 tionibus, quas pro te ad filiu suum fundere
 solita fuit, singulisq; beneficiis per eius pre-
 ces tibi à Deo collatis, in maiorē te sui amo-
 rem & veneracionem excitabit.

Apoc. 12.

Quartò, Ulterius duce matre Deipara,
 throno CHRISTI appropinquans, admiraberis gloriam vnigeniti filij Dei, sedentis ad dextram virtutis & maiestatis Dei, qui tibi obuiam factus: id quod in supremo iudicij die futurum promisit, etiam hoc tempore aliquo modo præstabit: Iterum veniam & assumam vos ad meipsum, nam si filiu prodigum, qui totum patrimonium suum decixerat, accurrens amplexus est & exoscultatus, quid filio probo ē pugna redeunte facturum putas? Primò sanè more matris, que infantis lachrymantis faciem sudario tergit, absterget omnem lacrymam ab oculis tuis, & eiusmodi proculdubio verbis consolabitur: Benedicte tu fili mi, & frater dilectissime, gaude & exulta, iam enim non erit tibi amplius neque luctus, neque clamor, neque vllus dolor. iam hyems & difficultas omnis transiit & recessit. Deinde quod tanto tempore concupiuit anima tua, ut oscularetur te osculo oris sui, suauissimo castissimoque amplexu, te sibi in sponsam despōsabit. Tum exhibitis manuum, lateris, pedumq; vulneribus, quicquid pro te annis triginta tribus gesserit, passusq; sit, in memoriam reuocabit. Tu verò, venerabundus sacra illa vulnerum loca deosculaberis, tantique Domini in te bonitatem & misericordiam admirans, in eius

Luc. 15.

Apoc. 21.

Cant. 1.

eius amorem incredibiliter exardescet.

Quintò, Manu præhensam te sponsam suam adducet CHRISTVS ad thronum patris æterni, vt ipsam videoas & possideas diuinitatem. Vbi sicut Moyses in monte Sinai *Exod. 24.* in nube ingressus, caligine tectus fuit, ita tu ingressus in gaudium Domini tui, totus à Deo absorptus, homo planè diuinus euades. Hic tunc Deus pater, sempiternæ gloriæ coronam tibi imponens. Euge (inquiet) serue bone & fidelis, quia in pauca fuisti fidelis, supra multa te cōstituam, intra in gaudium Domini tui. intra (inquam) in gaudiū Domini tui, tantum quippe est gaudium, vt totum capere nequeas, sed sicut spongia in aquam missa oppletur quidē aqua, sed vniuersam aquam non capit, ita tu gaudio quidem & Deo replebere, sed tamē totam istius gaudij amplitudinem, mentis tuæ angustiæ non poterunt continere. Verè verè beata *i. Pet. 1.* tunc erit anima tua, vidensq; exultabis lætitia inenarrabili & glorificata. Deus porrò locum tibi designabit in numero sanctorū, labore & virtute tua dignum, iuxta illud sapientis. Omnis misericordia faciet locum *Eccl. 16.* vnicuique, secūdum meritum operum suorum, & secūdum intellectum peregrinationis ipsius. Ad quem locum vbi perductus fueris, miraberis tibi asseruata & quasi in

thesaurum collecta, quæcunq; per omne in
vitam egisti, nihil eorum prætermisum, nec
haustum quidem aquæ frigidæ egentibus
datum & miraberis res exiguae & minimas
tanta mercede compensari.

Hec quæ iam dicta sunt, fient illa quidem,
sed non eo modo quo dicta sunt fient, sed
quomodo ab hominibus explicari non pos-
sunt fient: puncto temporis summo splen-
dore, inexplicabili lætitia modo supernatu-
rali, quæque illi soli intelligent, quibus da-
bitur experiri.

CAPVT X X I I.

DE PRAE MIO AC-
cidentali.

DVPLEX gaudium habetur in vita eter-
na, vnum esse ntiale dicitur, quod in
Dei ipsius clara visione possessione q; con-
sistit. Alterum accidentale, quod in cæteris
animæ corporis q; bonis cernitur. Vtrique
conuenire potest Boetij definitio, vt sit sta-
tus bonorum omnium aggregatione perfe-
ctus. Atque vt ab accidental i præmio tan-
quam minori auspiceris, omnibus ibi bonis
circumflues & abundabis, nihil quod desi-
derare possis aberit, omnia quæ voles co-
piosè accipies. Cumq; tanta sit illic fœli-
tas,

tas, recte tamen dixit D. Augustinus facilius exponi posse, quid non sit, quam quid sit in cœlo; nulla paupertas, nulla inficitia, nulla ægritudo, nullæ prorsus miseriæ, in modo vero nec hæc nostratia bona, non diuitiæ nostræ, non honores nostri, non scientiæ nostræ, non eloquentia nostra, non denique quicquid in bonis & eximiis hic mundus admiratur. Aderunt tamen bona omnia, sed præstantiora & altiora. Quæ res hac similitudine possit explicari. Agricola quispiam rusticana sua casa, & supellectili contentus vivit, mensa, cubili, lecto, vestitu, &c. At filius Regis assuetus palatio supellectilique regia, casam hanc fortè ingressus, nihil inueniet quo aula parentis dignum putet. Hic enim videt parietes luteos, tectum stramineum, tapetes aranearum telas, lectum saccum stramineum, lecticam humum, mensam rudem tabulam, sedem, truncum arboris, vestem pannosam, calceos caluiculatos, orbes & cohlearia lignea, lances testaceas, denique rudia rusticanaque omnia, quibus licet fruatur & delectetur agricola, non capitur tamen Regis filius, cuius palatium est nobili lapide structum, plumbeis laminis teatum, pulcherrime laqueatum, & supellectili aurea atque argentea instructum. Simili modo res se habet in aula cœlesti, ubi

diuitiæ huius mundi, quæ auro, argento, lapidibusque preciosis, & gemmis constant. hoc est, terra rubra, alba, aut aliis coloribus pro qualitate gemmarum tincta, nullo pre-
cio habentur. nostræ opes pungunt sollicitudine, curaque habendi, & retinendi. Illic

Matth. 24. opes cœlestes sine cura, & illæ quidem amplissimæ. Super omnia enim bona sua con-
stituet te Deus. Quicquid habet Deus, id

Gen. 41. tuum erit. Et quemadmodū olim Iosephus par erat Pharaoni vno solio regni sceptroq;
excepto, ita tibi sua omnia donabit committetq; Deus, hoc vno deimpto, quod communicari nequit, ut ipse solus maneat Deus, su-
per omnia benedictus in sœcula. Honores istius vitæ, quid præter externam reueren-
tiā adferunt, & illam sœpè simulatam, sœpè extortam, sœpè coactam, & inuidia maledi-
ctionibus plenam? In cœlo porrò quantus honor?

Apocal. 3. Qui vicerit (inquit CHRISTVS) dabo ei sedere mecum in throno meo. Ma-
gnus honor in eodē throno cum Rege con-
sidere Aman acerrimus honoris existima-
tor, summaim dignitatem iudicabat, equo Regis vehi. Quantus igitur erit honor, in

Ester. 6. eodem throno sedere cum CHRISTO Deo,
& Regum omnium Domino? eleganter di-
z. Corint. 4. xit B. Apostolus Paulus. Quod in præsenti
est momentaneum & leue tribulationis no-

stræ, in sublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis. Tanta est illius honoris & gloriæ magnitudo, ut omne id, quod in hac vita pati contingit, sit pro re leui ac momentanea habendum. Summa in hoc mundo potestas est summa imbecillitas. Reges & principes qui præter cæteros potestate prædicti esse videntur, sine ministrorum turba à quibus pendet tota illorum potestas, vix audent domo efferre pedem, quod intrepidi faciunt mendici. Beati verò in cœlo sine ministrorum aut militum ope, soli per se acies integras delere & perdere possunt, sicut una nocte in exercitu Senacherib. Angelus unus 185. hominum milia prostrauit. *Isa. 37.*
 Quia gladij ancipites in manibus eorum, ad faciendam vindictam in nationibus, increpationes in populis, quod illis in Apocalypsi promisit *CHRIS TVS* his verbis. Qui vicerit & custodierit usq; in finem opera mea, dabo illi potestatem super gentes, & reget eas in virga ferrea, & tāquam vas figuli confringentur, sicut & ego accepi à patre meo. Hoc est potestatem, qua me pater cœlestis ornauit cum sanctis meis communicabo.

Cibus noster in hac vita ex animaliū carnis, aut terræ frugibus atq; herbis, potus ex aqua aut succo vuarum, cōficitur, & suimptus quandoq; lœdit corpus, sæpe mentem

ad terrena deprimit, labore parandus est, & quotidiè repetendus. Quantò præstantius est alimentum cœlitum. Ego (dicebat Ra-

Tob. 12. phael) cibo inuisibili & potu, qui ab homi-
nibus videri non potest vtor: replet omne

Psal. 35. desiderium satiatque. Inebriamur enim ab
vbertate domus Domini, & satiabimur cum

Psal. 16. apparuerit gloria eius, sine molestia paratur,
quia filius Dei iubebit nos accumbere, &

Luc. 12. transiens ministrabit nobis.

Luc. 8. Voluptas huius vitæ suas habet amaritu-
dines, ut non immeritò à Saluatore Christo
spinis pungentibus comparetur: non raro
est fæda, plerunque imperfecta, nam qui ta-
ctu delectatur, dolet alio sensu, audientes vel
aspiciens quod molestiam parit. In cœlis
corpus ipsum cum omnibus suis partibus
& membris admirabiles capiet voluptates,
sed castas, sed sanctas, sed diuinias, primò
quidē quatuor illis diuinis dotibus afficie-
tur, quibus erit. Primò impatibile, sanum, ut
nulla læsione, nullo æstu, nullo frigore, nul-
loq; malo affligi possit. Secundò, instar So-
lis clarum, splendor enim ipsi loco vestimenti
erit. Tertiò, Agile ad omnem animæ nutum
velociter, sine molestia atque defatigatione
vbiq; presens. Quartò, spirituali rationi per
omnia obtemperans. Deinde verò sensus
habebunt incredibilia oblectamenta. Oculi
qui

qui multa hic acerba viderunt, & pauperum necessitates benignè inspexerunt, gaudebunt illic præsentia CHRISTI, sacratissimæ matris, omniumq; sanctorum, quorum corpora omnem pulchritudinem vincent: delectabuntur quoque amoenitate loci, quæ quanta sit in ipso cœlesti palatio, ex iafima eius vilissimaq; parte, quæ nos respicit, coniectare possumus. Hæc enim pulchritudine stellarum & syderum ornata, lumineq; Solis & Lunæ illustrata, non solum orbem hunc inferiorem illuminat, sed rebus omnibus uitam & esse confert atque conseruat. Quid igitur in penetralibus ipsis erit pulchritudinis, si tantum splendoris habet, hæc pars, quæ non solum ab hominibus, sed etiā ab bestiis conspicitur? Aures quoque quæ pauperum vocibus & clamoribus patuerunt, diuinæque laudes & sacras conciones admönitionesque cum fructu audiuerunt. multaq; conuitia hauserunt. Ibi suauissimo CHRISTI colloquio perfruentur, Sacratisimæ Dei genitris, cæterorumq; Sanctorum verbis & sermonibus, concentuq; Angelorum, & laudibus Dei sine fine decantidis, delectabuntur. Singulis præterea sensibus reliquis, suæ voluptates non deerunt, & plus delectationis illi percipient, qui plus molestiæ tulerunt. Cicatrices vulnerū pro

CHRISTO acceptorum, admirabilem splendorem reddent caro macie, ieuniis, ciliciis, aliisq; pœnitentiis confecta, instar solis fulgebit, denique labores omnes, & incommoda pro iustitia, & remissione peccatorum suscepta & tolerata, summa quiete & iucunditate permutabuntur. Scientia istius mundi tametsi magno labore parta, est tamē potius ignorantia dicenda, quām scientia, vt verē dixerit, sui temporis doctissimus Socrates, se hoc vnum scire quōd nihil sciret; cumq; tam exigua sit, & ferē nulla, inflare tamen solet, & miros homini spiritus afferre Quid quæso nouimus de natura cursuq; astrorū? quid de fluxu refluxuq; & falsoidine maris? Quid de corpore humano? Medicina plena est ambiguitatibus Iurisperiti tot scriptis voluminibus, in rebus grauiissimis səpē discentiunt. Extra ea quæ fide credimus, Theologia multis obscuritatibus est inuoluta. Et hodiē in omni ferē scientia, quæ multo tempore magno consensu tradita fuerunt, à plerisq; nouis difficultatibus suscitatis in dubium vocantur. Sancti in cœlis quid poterunt ignorare? videbunt oculis cursus orbisq; cœlorum, non magis ipsos latebunt herbarum, animalium, cæterorumq; corporum natura: & proprietates, quām Dæmones, qui ingenij perniciitate omnia penetrat.

Et

Et quid non scient, qui scientem, summaq;
in se continentem scient?

Suauitas quæ ex amicorum, sociorumq;
consuetudine, in hoc mundo capit, fre-
quenter aliqua amaritudine miscetur, vel ex
moribus minus aptis, vel ex verbo leuius,
inconsideratiusq; prolato, vel ex æmulatio-
ne, si fortè alij nobis anteponantur. In cœlo
verò, vnum ex præcipuis gaudiis, erit san-
ctorum consuetudo atque præsentia, quorū
gloria non aliter, atque si nostra esset, letabi-
mum, quemadmodū singula corporis mem-
bra, ornatu mutuo gaudent: manus enim
ex capitis ornatu redditur ornatior, atq; ita
de cæteris membris; & sicut mater gaudet,
cùm filius ad honores magnos euehitur,
quòd talis honor in matrem quoq; talis filij
redundet. Quamobrem nulla est illic inui-
dia, nulla ambitio, nulla ob aliorum maiore
gloriam æmulatio. Singuli enim quantam
optare, & capere possunt gloriam habebunt.
Sicut igitur frater statura breuior, accepta à
parente veste aurea, quæ suo corpori conue-
nit, non inuidet fratri proceriori vestem si-
milem, sed pro statura longiorem, maiorisq;
precij. Neq; istam sibi cuperet oblatam, tan-
quam minus conuenientem. & sicut manus
ornata annulis gemmisq; non appetit orna-
tum capitis licet sumptuosiorem: Et quein-

admodum mater non inuidet filio diuitem
Episcopatum, aut sacerdotium, cuius ipsa
non est capax; Ita sancti suo singuli statu co-
tentii erunt, nec unus alterius honore, aut
gloria dolebit, sed potius vehementissime
gaudebit. Neque solum admixta sunt malis
multis, bona istius vitae, sed brevia quoque
sunt & incerta, aliquando fortunae ludibrio
exposita, semper autem morte deserenda.
At verò cœlestium honorū nullus erit ter-
minus; Semper enim cū Domino erimus,
inquit Apostolus. Cūm namq; in omni oc-
cupatione læta, tempus breue apparet, & ci-
tius atq; vellemus effluxisse videatur, in illa
summa fœlicitate omne tempus est breuiſ-

Psal. 89. simum. Quia (ut ait propheta Dauid) mille
anni ante oculos Domini, tanquam dies he-
sterna quæ præteriit. Igitur in illa sancta æ-
ternitate nulla est vicissitudo, nulla succes-
sio, nulla permutatio, sed constans & firma
& plena & absoluta per omnem æternitatē
lætitia, nullo tædio diuturnitatis permixta,
sicut enim Deus aliás omnipotentiam, sapi-
entiam, bonitatem, iustitiamque suam ho-
minibus declarauit. Ira in beatitudine cœle-
sti, quibus bonis ornare, & quanta fœlicitate
suos dilectos afficere possit, apertis thefau-
ris glorię suę palam faciet. nihil hic erit ma-
li, nihil deerit boni, cogita diligenter apud
ani-

animum tuum, quid appetas, aut quid desiderare possis, id omne habebis illic, & plenius perfectiusq; quam cōceperas habebis.

CAPVT XXIIII.

DE PRAE MIO
essentiali.

PRAETER hæc tanta tamq; admirabilia bona, vult Deus se ipsum nobis in cœlis dare, diuinamq; naturam admirabiliter nobis cōiungere, vt à nobis videatur & habeatur & videndo possideatur. Res ista cùm tam sublimis sit, vt neq; verbis exprimi neq; mente concipi valeat pro ingenij nostri tarditate hoc rudi modo consideretur. Deus natura simplicissimus, perfectione infinitus, nec humano nec Angelico intellectu attingitur aut videtur, quod mens creata ad tam perfectam & absolutam simplicitatem non possit aspirari, neque sit aut esse possit similitudo aliqua, quæ Dei naturam intellectui repræsentet, cùm omnis similitudo finitam habeat perfectionem, Deus autem sit infinitus. Deus itaq; pro bonitate sua hominibus sanctis se manifestare volens, mentis humanae oculos infirmos atque angustos primò quidem firmiores reddit, lumineque diuino illustrat, vt supra naturæ vires, capaces effi-

ciantur contemplationis Dei. Tum vero Deus ipse non per speciem (ut fit in cognitione aliarum rerum, quarum similitudines non res ipsae sunt in sensibus & intellectu) sed per se ipsum in intellectum ingreditur, coniunctioneque; hac supernaturali & admirabili videtur per se atque in se diuina natura, neque videtur modo, sed per intellectum ingressus in animam, eam, potentiasque; eius adeoque; corpus ipsum hominis beati diuinitate replet. Qua ex re efficitur: Primò, ut anima beata Deo plena, tamen naturam suam non amittat, diuinæ tamen naturæ consors dicatur, atque in eo magis Deus, quam propria natura cernatur, quod similitudine candentis carbonis, & ardantis fumi in flamma explicari solet. Secundò, ut gloria hæc animæ in corpus redundet, corpusque; ipsum afficiat, unde sicut per animam suam accipiet humanum corpus pulchritudinem: ita non mirum si præsentia hac diuinitatis, corpora sanctorum fulgebunt sicut Sol in regno pa-

Matth. 17. tris eorum, quemadmodum CHRISTVM Dominum in transfiguratione resplenduisse nouimus: & sicut ex pulchritudine ista motuque; videtur corpus viuere, vitaque ipsius quodam modò oculis externis cernitur: ita recte dixit B. Augustinus propter insignem sanctorum gloriam, Deum ipsum humanis oculis

oculis quodammodo conspici, neque sicut
videtur vita vel anima viuentis. Tertio fit ut
hac coniunctione sancti admirabili delecta-
tione, voluptateq; afficiantur: siquidem vo-
luptas tribus rebus excitatur. Re delectabi-
li, re delectationis capace, & utriusque con-
iunctione; eritq; delectatio eò vehemētior,
quò hæc tria in suo genere magis superant,
quò namq; cibus est suauior, gustatus etiam
melius constitutus, illiq; cibus coniunctior,
eò gratior est sapor. Atqui Deus in quo con-
tinetur omne prorsus bonum, omnis dulce-
do, omnis suauitas, est summè delectabilis,
Anima quoq; humana, natura alioquin sua
ad percipiendam delectationem aptissima,
ut pote natura spiritualis & subtilis, cuius
virtute, & præsentia corpus ipsum affectio-
nibus quibusdam solet commoueri: Lumi-
ne verò hoc diuino illustrata, multò est etiā
aptior & quòd summo Dei sui desiderio te-
neatur, non aliter idonea est ad Deum ca-
piendum, quam ille, qui ardentissimè sitit,
est idoneus ad bibendum. Iam verò coniun-
ctio Dei, & animæ, non est externa per im-
missas species & similitudines, qualis est fe-
rè in sensibus animalis, & in intellectu ho-
minis, qui aliquid intelligēdo concipit; ne-
que est per solum contactum, sicut cùm gu-
stamus quippiam aut tāgimus, sed est pror-

sus intima, dum Deus naturā diuinitateque
sua in animam illabitur, totamque penetrat,
sicut spongiam penetrat aqua, & fumum
ignis. Vnde necessarium est hanc suavitatem
atq; dulcedinem, quæ ex coniunctione Dei
accipitur, esse maximam. Quartò fit ut sancti
magna sapientia prædicti sint, & multarum
rerum scientia abundant. Quid enim non
videt, qui in se habentem omnia videt? Ita-
que sancti quibus datum fuerit diuinam Es-
sentiā perspicue intueri, videbunt Dei in-
finitam naturam, maiestatem, pulchritudi-
nem, bonitatem, potentiam, cæteraq; attri-
buta, quæ omnia cum sint perfectissima, non
sunt in Deo res multa; sed unica simplicis-
sima natura, estq; Dei sapientia eius poten-
tia, & haec eius iustitia, & ista ipsius miseri-
cordia, &c. Videbunt in hac simplici essentia
tres personas re ipsa distinctas, & unicam ta-
men numero naturam. Videbunt quomodo
filius ab æterno generetur, & semper sit ge-
nitus semperq; nascatur, & semper sit per-
fectus. quomodo spiritus sanctus à patre &
filio, non nascatur quidem, sed procedat per
modum amoris, non à duobus, sed ab uno
principio. Videbunt rursus quid tota æter-
nitate Deus egerit, qua potentia, & modo
de nihilo mundum creauerit, resque omnes
creatias visibiles, & inuisibiles, in Deo exi-
stentes

stentes conspicient, sed longè nobiliores, atque præstantiores, quam sint in se ipsis, nempe ideas rerum & similitudines, per quas producta est universitas rerum, quæ res in Deo erant antequam ex nihilo formarētur, & quidem non materialia, sed materialia expertes, neque mortuæ, sed viuæ, quia quod factum est in ipso vita erat. Videbunt præterea operantem Deum & non moueri, omnia quæ fiunt facientem & non immutari, omnia conseruātem nec fatigari. Videbunt inter cætera, admirabile opus incarnationis *Ioan. I.*
 filij Dei, quo secunda in Trinitate persona in eandem personam, assumpsit humanam naturam, ita ut ea persona quæ prius erat perfectissimus Deus, facta sit sineulla sua mutatione perfectissimus homo, Hæc omnia videbunt in Deo clarè perspicueque, sed non comprehendent ob rerum magnitudinem, seu potius ob rei vnius infinitatē, gaudebuntque se comprehendere non posse, & ad tantæ maiestatis aspectum esse admissos, quæ nullius creaturæ mente capi possit. Videbunt denique in Deo res omnes ab orbe condito gestas, non ut absentes, sed quasi præsentes, mirabunturque Dei sapientiam, & prouidentissimam charitatem, cognoscēz quoq; quanta benevolētia eos in hoc mundo Deus tractauerit, per varios casus duxerit.

rit, & ab æterno prædestinatos sapienter amanterq; ad salutis portum perduxerit, omniaque bona & mala quæ in hac vita experti fuerunt, in ipsorum comitodum conuerterit. Hinc quinto excitabitur in hominis voluntate ardētissimus amor Dei, tum ex pulchritudine bonitateque immensa, tum ex charitate beneficiisq; in nos, totumque humanum genus collatis: Hæc enim duo conciliant amorem, bonitas & beneficium.

Prov. 8. quia iuxta scripturam Deus diligentes se diligit, seu potius quia se faciet ab homine perfecta charitate diligere, ipse viciissim in nos suauissima abundantissimaque charitate effundet, ut non modo cognoscamus & affirmemus nos diligere (quod in hac vita quoque fateri cogimur) neque solum experiamur, sed verè sentiamus, atq; gustemus immensam Dei in nos dilectionem. Sexto, Fit quoq; hac admirabili coniunctione, ut Beatis, Deus suas proprietates impertiatur. Potentiam, amorem hominū, patientiam, compassionem, misericordiam, &c. vt sint ferē sicut Dij; nō quidem scientes bonum & malum, sed scientes omne bonum, omni virtute bonitate, & gloria perfecti, & carētes omni malo, aut potius sicut Deus, qui per hanc suam cum omnibus sanctis coniunctionem erit omnia in omnibus, vt Deus in singulis videa-

videatur, & singuli in Deo, sicut ignis est in carbonibus accensis, & carbones in igne ardente. Vnde etiam hoc discimus, quanto per se sint sancti a viuentibus colendi, propter Deum quo pleni sunt, quanta sit eorum dignitas, quanta maiestas, quanta potestas, ut Dix vel Deus potius videatur, quam homines. Non itaque mortui, non ceci, non surdi, non muti, non infirmi, sed viui videntes in Deo necessitates nostras, audientes preces nostras, orantes pro nobis, & pro gloria & potestate sibi a Deo concessa, mortalibus ope ferentes, adeo ut de monibus, damnatisque summo sint terrori, qui hanc diuinam in sanctis maiestate, claritatem, atque potentiam ferre non possunt.

CAPVT XXXV.

DE MODO COGNOSCENDI,
an simus in via ad cælum.

FRUSTRA de tanta cœlorum gloria meditamur, multaque cognoscimus, si alijs cognoscamus, non nobis, hoc est, si non tenemus viam, quæ dicit ad illam gloriam. & quidem nescit homo vtrum amore an odio Eccles. 9. dignus sit: quia tamē monet Apostolus Petrus, ut certam nostrā vocacionem electionemque faciamus. & B Paulus affirmat Spiritus Rom. 8.

tum sanctum reddere testimonium Spiritui nostro, quod simus filii Dei, indicia quedam habere possum⁹, quibus inducamur ut sperremus confidamusq; nos esse in via recta ad vitam æternam. quorum primum est serenitas conscientiæ, & quies interna, iuxta il-

I. Ioan. 3. lud B. Ioannis. Si cor nostrū non repræhenderit nos, fiduciam habemus ad Deum, Cæ-

I. Cor. 4. terūm quia de se B. Paulus loquitur, nihil mihi conscius sum, sed non in hoc iustificatus sum; non in omni, nec in sola illa interna pace & tranquillitate est acquiescendum, quandoquidem Dauid in grauissimis peccatis, adulterio & homicidio, totis nouem mensibus, & in peccato superbiæ numerari populi totis 6. mensibus sine ullis conscientiæ stimulis videtur hæsisse. Sed hæc quies mētis, de qua loquimur, ex eo profici sci debet, quod quis post diligentem, & quotidiana actionum suarum considerationē, nihil in se inueniat, quod diuinæ legi repugnet, firmumq; propositum concipiat, nihil quod Deo ingratum sit, admittendi, & nihilominus frequenti confessione, leuiora peccata deleat, seseq; crebra sanctissimæ Eucharistiæ perceptione aduersus peccata communiat. Quisquis tunc serenitatem animi sentit, firmiter speret sibi iam locum esse cœlis constitutum.

Secun-

Secundum est, in damnatis passionibus
animæ progressum fecisse, atque dum præ-
sentem diem cum præcedentibus confers,
in te mutationem experiri, vt tametsi non
omnino extinti sint motus perturbationū.
Sint tamen ita repressi, vt non te iam regant
& ferant, sed à te regantur, & comprimātur.
ad exemplum paralytici illius, quem Chri-
stus curauit, is namq; à lecto infirmus, por- *Matth. 9.*
tabatur, sanus autem lectum suum ipse por-
tauit. Danda igitur tibi esset opera, vt vitiis
prauisq; inclinationibus animum tuum li-
beres, (sunt enim sordes quibus purgandus
est animus, si **CHRISTVM** in animo tuo
præsentem habere desideras) earumq; loco
virtutes compares, charitatem, benignitatē, *Galat. 5.*
patientiam, bonitatem, quę cùm sint fructus
diuini Spiritus, declarant sua præsentia Spi-
ritum sanctum adesse, sicut ex fructibus ar-
boris intelligitur arbor viuere.

Tertium est, si bona ista terrena contem-
nas & flocci pendas, diuitias, honores, vani-
tates, & quicquid mundani homines magni-
ducunt, & contra delecteris iis, quæ **CHRI-**
S T V S Dominus amplexus est & commen-
dauit, contemptum pro Dei amore, castita-
tem, vitæ asperitatem, alterius voluntati &
iudicio parere. Quemadmodum D. Paulus *Philip. 3.*
omnia arbitrabatur ut stercore, & in tribula-

tionibus suis gaudebat ac gloriabatur. Mihi Galat. 6. inquit mūdus crucifixus est. Hoc est quem admodum viatores carnificinam aliquam prætergrediētes, à cadauere cruci affixo adhuc fœtente nares faciemq; auertunt, & ne fœtore lædantur festinanter transeunt, ita mihi abominationi est mundus, à quo satius multò fuerit cogitationes animumq; auertere ne noceat, quām eius voluptatibus recreari.

Quartum est, desiderium vitæ cœlestis, si Philip. I. cum B. Apostolo cupias dissolui & esse cum CHRISTO, non more illorum qui pusillanimitate & impatientia, molestias refugiunt, quas in mundo pati coguntur, sed amore præsentiae CHRISTI. Ille igitur certa spe æternæ beatitudinis consequendæ teneatur, qui frequenter de futura vita cum voluptate & desiderio cogitat, ad illam anhelat, illuc bona sua præmittit, in illam omnem suam consolationem differt: quemadmodum vinitores faciunt, qui immaturas vuas nō carpunt, ne tempore vindemia nullas habeant maturas. Sed patienter vsque ad autumnum exspectant, cùm quod immaturæ dentibus stuporem inducant, tūm quod in vendemia dulce ex ipsis vinum subinde exprimatur. Tu ergo cuius animum deliciarū cupiditas titillat, ne dubites, frueris deliciis ybi matruerint:

fuerint: in hoc mundo nocet; parumper itaque expecta, & in autumnum, hoc est, in futuram vitam omnem cogitationem tuam cōuerte; ibi nihil deerit honoris, pulchritudinis, suavitatis, diuitiarum, voluptatum.

Quintum est, tribulationes & molestias in hac vita pro iustitia sustinere, hoc est crucem CHRISTI ferre: via quae ad cœlum ducit, cruce CHRISTI ab aliis viis discernitur, in quibus non CHRISTI, sed latronum, furum, aliorumque impiorum hominum sunt patibula. Si igitur recte viuens, nihilque præter Deum quereres affligaris, optimè sperandum tibi est de præmio æterno, & valde notanda sunt verba Raphaelis Angeli, quibus in hunc modum Tobiam virum alioquin *Tob. 12.* sanctissimum consolabatur: Quia acceptus eras Deo, necesse fuit ut tentatio probaret te. Quasi dicat, qui diuiniis cōmoditatibusque carnis affluunt, & rebus secundis cōstanter utuntur, nullisque preinuntur aduersitatibus, illis metuendum est, ne bona illorum opera hoc felici rerum omnium successu compensentur, sed qui malis vrgetur & vexatur in hoc mundo, is gaudeat, quia merces ipsi bonorum operum copiosa in cœlis conservatur.

PIARVM ET CHRI-
STIANARVM IN-
STITUTIONVM
LIBER IIII.
CAPVT I.

DE CERIMONIIS EC-
clesiae Catholice.

CCLESIA CHRISTI non solum voce utitur ad Deum laudandum, sed etiam externis ceremoniis, quarum multe ab Apostolis accepte sunt, ut docet B. Basilius, aliquae à posteris utiliter adiecit. Cū enim ceremonia sit externa actio, effectum nullum externum producens: adhibetur tamen ad effectus spirituales, eosq; multiplices. Nam primò ceremoniis protestamur fidem nostram, ut fit, dum in supplicatione crucem, & Eucharistiæ Sacramentum tanquam Christiani sequimur, dum Sacra menta in Romana Ecclesia suscipimus, dum Missæ sacrificium audiimus, dum imagines sanctorum honoramus, dum Rosarium gestamus, &c. His enim externis signis declaramus nos Christianos, Catholicos, seruos Christi, cultores beatissimæ Virginis, aliorumq; sanctorum, &c.

2. Ce-

2. Ceterim omniis doceimur ea, quæ spiritus sanctus in anima operatur. Cum enim corpus abluitur aqua Baptisimi, discimus animam ab omni sorde peccati purgari: quando corpus speciebus panis in Eucharistia reficitur, intelligimus etiam animam ipsam cœlesti pane nutritri: quando frons ab Episcopo christate sacro inungitur, declaratur nobis animam interius spirituali vnguento confirmari: atque ita de reliquis Sacramentis.

3. Admonemur eorum, quæ nos pro officij nostri ratione agere debemus, Veluti Sacerdos tonsuram gestans, monetur primo, animum ad superiora sic intentum habere, sicut vertex capitidis nudatus est & ratus: secundo, superflua haec terrena omnia contemnere, atque ex animo abiicere, sicut capilli, (qui superfluitatem significant) refecti sunt & rasi: tertio, dominari sibi, passionibusq; suis, adeoq; vniuerso mundo, cui tanquam Rex spiritualis prepositus est, accepto in capite diademeate, ut loco **CHRISTI** peccata dimittat vel retineat, populum doceat & instruat: immo Reges ipsos & Principes *Hier. I.* officij sui moneat & reprehendat. Idem Sacerdos foris vtens pulla ueste, in templis autem candida, monetur foris cum populis, ages, ridere & rideri (ut ait D. Hieronymus) *Ad Domine* sæcularibus relinquere, sed aliorum peccata triadem.

lugere; in templis autem non modo puritatem & candorem animi adferre, verum etiā gaudium atque lētitiam spiritualem, internamq; spiritus consolationem sacris rebus adhibere, atque ex iis percipere. Præterea, is qui orat, dum pectus tundit, dum manus cōiungit & eleuat, dum humili procūbit, monetur quo animo in oratione esse debeat, neimpē contritò, collecto, eleuato ad Deum & humili atque demisso, &c.

4. Magnam habent mouendi vim ceremoniæ Ecclesiæ. Quis enim Christianus non excitetur ad deuotionem, quando festis solemnioribus audit sonorum pulsum campanarum, cantumq; suauem Ecclesiæ, videt totum templum illustratum luminibus, vestitum tapetibus, ornatum picturis, aliaq; preciosa suppelleētili? Aspicit denique ceremonias Missæ, deuotionem celebrantium, grauitatem & habitum ministrorum? Meritò existimare potest homo, eo tēpore cœ-

Ham. 61. lum aperiri, (ait D. Chrysostomus) & se cū ad populum celestibus conuersari. Sicut enim milites sonitu tubarum excitantur ad bellum, & sicut is, qui regem conspicit à nobilibus præstantibusq; viris, regio more coli & honore affici, permouetur ad eiusdem admirationem & venerationem; Ita homo fidelis mirum in modum commouetur sacris ceremoniis, &

accen-

accenditur amore cœlestium rerum.

5. Ceremonię, quando debitè, atque ut par est, adhibentur, solent in animis efficere gratiam spiritualem, & auxilium cœleste, non tamen uno omnes modo. Primo enim quædam ex institutione Dei producūt gratiam, ut septem Ecclesiæ Sacra menta. Secundo, Quædam ob preces Ecclesiæ, quæ à CHRISTO sponsō semper exaudiuntur. Sic aquæ benedictæ aspersio, vim habet, ut postea dicimus; & cæremoniæ, quæ in Sacramento rum administratione adhiberi solent, quas Theologi Sacramentales, aut sacramentalia nominat. Tertio, Quædam ob deuotionem eorum, qui ceremoniis vtuntur profunt, ve luti, manus in cœlum attollere, pectus cum dolore peccatorum tundere, tres cereos in honorem Sanctissimæ Trinitatis accende re, &c. Tales enim externæ actiones, quando ad Dei gloriam referuntur, non possunt ingratæ esse diuinis oculis, sed frequenter efficiūt, ut homo voti sui compos reddatur. Quarto, Quædam autoritate Ecclesiæ à Deo concessa, spirituales quosdam effectus operantur: ut, exorcismi, & exsufflationes Catechumenorum, energumenorum. In his enim Sacerdos, pro potestate sibi collata, aduersus Dæ mones agit.

CAPVT II.

DE MODO FORMANDI

signum sanctæ crucis.

Exod. 17. FORMATIO Sanctæ crucis, antiquissima Libro de *F*ima est ceremonia, ab Apostolis tradita, exhortat. & in veteri etiam testamento præsignificata marty. c. 8. & figurata, eleuatione manuum Moysis cō-
 & lib. 2. ad tra Amalech, vt ait D. a Cyprianus : serpen-
Quiri. c. 21. te b ἐνεο, vt testis est ipse met c **CHRISTVS**:
 b *Num. 21.* & signo Tau in frontibus dolentium atque
 c *Ioan. 3.* gementium, sicut ante D. Hieronymum te-
Ezecl. 9. lantur d Cyprianus & e Origenes. Pro-
 d *Lib. 2.* ad pterea indignè plerique hodiē rem tam an-
Quiri. c. 22. tiquam, & ab vniuersa Ecclesia usurpatam,
 e *Homil. 8.* tanquam f inimici crucis **CHRISTI**, repre-
 in diuer. hendunt & reiiciunt, apertè se ministros de-
 f *Phil. 3.* clarantes eius, qui (vt ait beatus g Ignatius)
 g *Epist. 6.* hoc semper per omnes hæreticos molitur,
 ad *Philip.* vt crucis Dominice memoria aboleatur. Re-
 h *Galat. 6.* ctius illi agūt, qui in alio nullo gloriari quæ-
 i *Ephes. 3.* runt, h nisi in cruce Domini nostri I E S V
 k *Serm. de CHRISTI*, conantes comprehendere i cum
Pass. Dom. omnibus sanctis, quæ sit latitudo, lōgitudo,
 l *Cate. c. 32.* sublimitas & profundum eius. Hanc enim
 m *Epi. 112.* Diui Pauli sententiam veteres plerique, vt
 e. 13. & E= k Cyprianus, l Gregorius Nissenus & m Au-
 pi. 120. c. 26. gustinus , de mysteriis sanctissimæ Crucis
 intel-

intelligunt. Quia in hoc signo crucis, beati Apostoli nobis breuiter comprehenderunt præcipua religionis nostræ capita, ad quæ credenda, & apertè cognoscenda, Christiani omnes obligantur: ut sunt, sanctissima Trinitas, incarnatio, & passio CHRISTI, remissio peccatorum: denique, gloria cœlestis. Quæ omnia tametsi disertè in Symbolo suo explicuissent: voluerunt tamen eadem sub compendio in hoc signo crucis comprehendi: partim propter rudiores, qui tardius memoriæ Symboli verba mandant: partim ut Christiani sæpius sibi eadem illa omnia ob oculos ponerent, & quasi continuò mente versarent: partim ut in actionibus omnibus suis, eorundem virtute se consolarentur, negotia aggrederentur. dæmonē profligarent.

Nam quod ad sanctissimam Trinitatem attinet, verba ipsa nobis illam expressè declarant, dum dicimus, In nomine Patris, & *Vide Inno-*
Filij, & Spiritus sancti. In nomine, nō in no- centiū III.
minibus: quia unum est trium personarum lib. 2. de Al-
nomen, hoc est, virtus, honor, maiestas. Pro- patris sacri-
prietas Personarum in signo ipso indican- ficio, ca. 44.
tur, dum pater in fronte tanquam Trinitatis
principium collocatur, & qui in has terras à
nemine unquam sit missus: filius in ventre,
ut qui ex sinu patris in ventrem virginis de-
scenderit, adeoque in ventre ipso terræ, cor-

pore sepultus; anima apud inferos, patres liberaturus. Spiritus sanctus, tertia in diuinis persona, tertio loco nominatur, sed inter patrem & filium medius ponitur, tanquam vtriusq; amor & nexus.

Incarnationis mysterium in eo significatur, quod filius per medium spiritus sancti locum ad ventrem collocatur, neemptè qui ex cœlis per spiritum sanctum delapsus, hoc est, sola sua charitate, non nostris ullis meritis prouocatus, in utero virginis Matris, ex purissimis eius sanguinibus corpus sibi aptauit.

Passio autem Dominica, cruce non obscurè intelligi potest, quæ crux vel tota manus, hoc est, quinque digitis, ad quinque vulnera significanda, formari solet: vel tribus, hoc est, pollice, indice & medio. Quia in hac passione, CHRISTI quidem humanitas sola sustinuit, sed tota Trinitas operata est: pater, qui filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum: filius, qui dedit semetipsum pro nobis, ut nos redimeret ab omni iniquitate: spiritus sanctus, quia in hoc apparuit Charitas Dei, quoniam filium suum unigenitum misit Deus. Denique duabus digitis, indice & medio: ob duas naturas, diuinam & humanam in unica CHRISTI persona, quæ CHRISTI persona sic dolores sustinuit & mortem, ut licet sola humana natura dolores

Rom. 8.

Tit. 2.

1.Ioan. 4.

lores perceperit, & mortem gustauerit, dicas
tum tamen etiam Deus passus & mortuus:
propter miram vtriusque naturæ in eadem
persona coniunctionem. Monophysitæ hæ-
retici (vt refert Nicephorus) quod crederet *Lib. 8. c. 53.*
vnicam in CHRISTO naturam, uno etiam
digeo docebant formadum crucis signum.

Cæterum Remissio peccatorum & glo-
ria cœlestis indicatur, quando non à dexte-
ro humero in sinistrum, sed contrà à sinistro
in dextrum manus transfertur. Qui enim
eramus cum hoëdis ad latus sinistrum, pec-
catorum sordibus fœtentis; Dominica cru- *Matth. 25.*
ce & passione transpositi sumus ad dexterū
latus cum ouibus, reconciliati æterno patri, *Ephes. 1.*
accepta remissione peccatorum, & pignore
seu arrha regni cœlestis.

CAPVT III.

DE V T I L I T A T E F O R-
mationis Crucis.

HOc signum Crucis, præter significa-
tionem iam dictam & mysteriū fidei,
magnas præterea habet vtilitates. Est enim
I, Christianorum sancta oratio, qua Deum
se signates precantur, vt in actionibus om-
nibus auxilium eis suuim præstare velit, non
secus atque si dicerent: Domine rogamus

te, per maiestatem Sanctissimæ Trinitatis, per CHRISTI incarnationem, passionem, & mortem, per omnia beneficia, quæ merito passionis Domini accepimus, ut in his, quæ aggressuri sumus, fauorem tuum nobis exhibeas. Quæ sane oratio tanto est efficacior, quanto maiora sunt illa, per quæ fit obsecratio.

2. Est oblatio, qua nos, nostraque omnia, hoc signo crucis Deo offerimus, iuxta admonitionem B. Pauli. *Omne quodcumq[ue] facitis in verbo aut in opere, omnia in nomine Domini Iesu Christi, gratias agentes Deo & patri per ipsum.* & **1. Corin. 10.** alibi : *Siue manducatis, siue bibitis, siue aliud quid facitis, omnia ad gloriam Dei facite.* Itaque formando signum crucis, dicere in nomine Patris & Filii, & Spiritus sancti, ide[m] valet, atque : Hæc omnia, quæ modo facturus sum, cedant ad gloriam Sanctissimæ Trinitatis, in gratiarum actione, pro CHRISTI incarnatione, passione & morte, omnibusq[ue] beneficiis per eum collatis & conferendis. Hinc est quod Christiani ciuitates suas, publicas vias, & terminos, maximè verò domicilia, & loca Deo consecrata, hoc signo crucis munire consueuerint : ad declarandum & profitendum, in his locis quæcunq[ue] agantur, nō nisi ad Dei Domini nostri honorem agi debere, vt pote cuius cultui,, obsequio, & nomini

mini sunt deputata. Hoc olim prædixit Esa- *Esa. 19.*
ias: In die illa erit Altare Domini in medio terræ
Ægypti, & titulus Domini iuxta terminum eius:
& erit in signum, & in testimonium Domino exer-
cituum, in terra Ægypti. hoc est, Temporibus
Messiæ, erigentur Altaria in Ecclesiis Ægy-
pitorum, aliorumque Gentilium, qui nunc
more Ægyptiorum persequuntur populum
Dei, & cruces cōstituentur in viis & finibus
eorum, ad palam omnibus significandum,
Deum verum & CHRISTVM eius in locis
illis coli.

3. Est coniuratio quædam Dæmonis, ad
 eum depellendum, eiusq; vires frangendas.
 Quasi dicatur: per virtutē sanctissimæ Tri-
 nitatis, incarnationis, passionis, mortis, om-
 niumque meritorum CHRISTI, adiuro te
 Sathan, ne mihi in ullo noceas. Sic docet B.
 Chrysostomus, Signum crucis imprimen-
 dum pectori, ad cohibendos prauos cordis
 & cōcupiscentiarum motus. Ita veteres san-
 cti, Antonius, Hilarion, Iosaphat, cæterique
 omnes, hoc signo Crucis aduersus Dæmo-
 nes vti solebant, quemadmodum in eorum
 historiis scriptum reliquerunt Athanasius,
 Hieronymus, Damascenus, Theodoreetus,
 Gregorius Turonensis, & quotquot de vita
 sanctorum aliquid ediderunt. D. Augusti- *Li. 2. de Ci-*
nus fatetur, hoc signo frequenter morbos ui. Dei. c. 8.

Homil. 88.
in Matth.

Librō 1. de curatos. Eusebius Cæsariensis author est,
Vita Con- Constantinum hoc crucis signo, quod ei in
stantini, aere subinde cum hac inscriptione apparuit,
cap. 22.

IN HOC SIGNO VINCES, hostes omnes
 profligasse. Atque hæc res olim tam aperta
 per vniuersum orbem fuit, vt etiam ipsimet
 Ethnici, iniamicis crucis CHRIS TI, multum
 præsidij, tum aduersus Dæmones, tum ad
 alias necessitates in signo crucis ponerent.

Sicut de Apostata Iuliano Augusto refert
 D. Gregorius Nazianzenus, qui ab impiis
 idolorum sacerdotibus, ad dæmones con-
 sulendos, in specum malignis spiritibus re-
 ferta adductus, horrore percussus, pro Chri-
 stiana consuetudine, quam in Ecclesia didi-
 cerat, signo Crucis se muniens, Dæmones

Lib. 3. An- omnes fugauit. Narrat Zonaras, circa annū
 naliū in Domini 596. Turcas, dum graui fame pre-
Mauritio. merentur, à quodam Christiano edoctos,
 signum crucis sibi impressisse, eorumq; ne-
 minem famē periisse.

4. Hac Crucis formatione excitatur spes
 nostra, & fiducia in Deum, de obtainenda re-
 missione peccatorum, aliisque bonis. Hinc

In Liturg. est, quòd in templis & altaribus cruces eri-
 giæ Chrys. gantur, vt sciamus per crucifixum omnia
Serm. 19. de petenda & impetranda. Hinc etiam in Sa-
 cramentis omnibus cruces adhibentur, nec
 sine cruce (ait D. Augustinus) quicquam
 san-

sanc*tificatur*: vt intelligamus, omnia nobis per crucem donata & impetrata, quæcunq;
à Deo donatur. Hinc rursus in turribus Ec-
clesiarum, crux gestas Gallum gallinaceum
collocatur, vt peccatores, dum eminus cru-
cem vident, & gallum, memores peccati &
pœnitentiæ Petri, & veniæ per crucem ob-
tentæ, excitentur ad similem pœnitentiam,
& in spem erigantur impetrandę gratię. De-
nique morituris exhibetur crux Domini, vt
de suis meritis diffisi, eo potissimum tem-
pore, quò grauius à dæmone ad desperatio-
ne in tentantur, spem omnem suam reponat
in crucifixo, hoc sæpius repetentes: *CHRIS-*
TO confixus sum cruci, qui dilexit me, &
tradidit semetipsum pro me: eiusq; passio-
ne, sanguine, & morte orantes iuuari, & pec-
catorum omnium remissionem accipere.

5. Excitatur in nobis charitas, dum p hoc
signum renouatur in animis nostris memo-
ria passionis *CHRISTI*, hoc est, tam eximiū
& immensum beneficium, vt comprehendi
à creatura nulla possit. Ita B. Paulus totus in *i. Cor. 2.*
amorem crucifixi raptus, non existimabat *Gal. 6.*
se aliquid scire, nisi I E S V M C H R I S T V M, &
hunc crucifixum. *Mibi autem abfit* (inquit)
gloriari, nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi,
per quem mibi mundus crucifixus, & ego mundo:
nempè quia amoris crucifixi recordatione,

vilescebat ei quicq; mūdus amat & quærit.

6. Excitamur ad imitationem crucifixi,
iuxta Apostoli admonitionem, *Afflidentes in
Heb. 12. authorem fidei & consummatorem I E S U M, qui
proposito sibi gaudio, sustinuit crucem, ut ne fatiges
mini animis vestris.* Proinde in Sacramento
*Gal. 5. Baptismi frequenter signum Crucis impri-
mitur, vt qui sunt C H R I S T I, carnem suam
crucifigant cum vitiis, & concupiscentiis: &
in Sacramento ordinis (vt ait B. Dionysius*

*Cap. 5. Ec. Areopagita) Presbyteris & Diaconis for-
cle. Hierar. matur crucis signum, quo sciant se sacrī or-
dinibus initiari, vt exemplo Domini sui, bo-
na multa faciant, & mala multa patiantur.
Denique eadem de causa in publicis suppli-
cationibus (sicut superius dictum est) crux
C H R I S T I præfertur, vt recordentur Chri-
stiani, se sub crucis vexillo, Imperatori cru-
cifixo militare, vitaq; & moribus debere hāc
crucem profiteri & exp̄rimere. Et Sacerdo-
tes ex officio prædicatores crucis, in pileo
crucem gerunt, vt nulla re, nisi cruce tegantur
& muniantur: His enim crux esse debet
pro galea in certamine; pro vimbraculo in
æstu tentationum; pro signo militari in hac
militia vitæ humanæ; pro vexillo quod ipsi
tanquā Duces præferat cæteris Christianis.*

Cæterūm quām fuerit vſitata veteribus
formatio crucis, quantaq; deuotione. Chri-
stiani

stiani etiamnum eam usurpare deberet, docent omnium veterum scripta, ex quibus pauca subiiciemus. Tertullianus libro de corona militis: Ad omnem progressum atq; promotum, ad omnem aditum & exitum, ad vestitum & calceatum, ad lauacra, ad musas, ad lumina, ad cubilia, ad sedilia, quæcunq; nos conuersatio exercet, frontem crucis signaculo terimus.

Ephrem Edissenus lib. de pœnitētia, ca. 3.
 Nos, fratres, postes nostros preciosa cruce & viuifica coroneimus, dicentes cum Apostolo: *Mibi absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi.* Pingamus in ianuis atque in frontibus nostris, & in ore, & in pectore, atque in membris omnibus viuificum signum; armemur insuperabili hac Christianorum armatura. Ea enim victrix est mortis, fidelium spes, lux orbis terræ, paradisi referatrix, profligatrix hæreseon, dæmonum expultrix, monachorum adminiculum, firmamentum fidei, magna salutarisque custodia, & gloria perpetua Orthodoxorum in æternum. Hanc, o Christiane, armaturam diebus singulis & noctibus, horis atq; momentis, in omni loco circumferre non desinas, nihilque sine ipsa perficias, sed siue dormias, siue iter agas, siue euigiles, siue operari insistas, siue māduces, siue bibas, siue maria nauiges, siue transmit-

Gal. 6.

tas fluimina, hac te lorica circuntege, mein-
braq; tua omnia salutari signo exorna atque
circumcinge, ne qua accedant ad te mala.
Hoc enim signo conspecto, aduersariæ po-
testates conterritæ trementesq; recedunt.
D. Hieronymus ad Eustochium: Ad omnē
actum, ad omne in incessu, manus pingat
crucem. D. Augustinus in Psalmum 73. Iam
in frontibus Regum preciosius est signum
crucis, quam gemma diadematis. Idem in
Psalmum 36. versu. *Quoniam brachia peccatorū*
conterentur, ait: A locis suppliciorum, fecit
transitum ad frōtes Imperatorum. Qui tan-
tum honorem dedit pœnis suis, quid seruat
fidelibus suis? Prudentius in hymno ante
sonnum.

Fac, cùm vocante somno
Castum petis cubile,
Frontem, locumq; cordis,
Crucis figura signet.

Crux pellit omne crimen,
Fugiunt crucem tenebræ,
Tali dicata signo
Mens fluctuare nescit.

CAP V T

CAPVT IIII.

DE CERIMONIIS

Baptismi.

Præcipue quidem ceremoniæ, quibus Ecclesia Romana in Sacramento Baptismi uti consueuit, ab ipsis Apostolis venerunt, vt testis est B. Dionysius Areopagita. *Cap. 2. Ecce Posterit tamē nonnullas vtiliter adiecerunt, cles. Hier.* vt plenius hominibus per externa signa indicarentur, tam ea, quæ spiritus sanctus in animis operatur, quam ea, ad quæ nos obligamur. Ad hæc enim duo referuntur ceremoniæ omnes istæ, nimirum ad significandos Baptismi effectus, & nostram obligacionem nobis declarandam. De quibus multa, eaq; præclara ante septingentos annos Rabanus Maurus scripsit: & nos tum ex ipso, *Lib. I. insti-* tum ex aliis nonnullis pauca etiā adferemus. *cler. cap. 27.*

Ante omnia igitur Baptismi materia, hoc est, aqua, ex Apostolorum institutione consecrari solet, vt aiunt. B. Dionysius Areopagitæ, D. Basilius, & D. Augustinus infuso sacro vnguento: ad significandum, his aquis conferendam gratiam spiritus sancti, ad pec-*ritu sancto.* catorum ablutionem. Imponitur iisdem aquis *cap. 25.* cereus Paschalis, qui significat **CHRISTVM**, *Tractatus* post passionem suam, nouo lumine, & glo-*118. in Ioan.*

rioso corpore rediuiuum, quinq; splendida vulnera, ceu quinque odoriferi thuris globulos gestantem. Quia per eius passionem, mortem & resurrectionē, potestas abluendi fordes peccatorum, est aquis concessa. Cæterū bis quotidianis hic fons baptismi cōsecratur: pridiè Paschæ & Pentecostes (qui dies olim baptizādis Catechumenis depūtati erāt) quia Christi mors & resurrectio & spiritus sancti gratia in baptismo operantur.

Quod vero attinet ad ritum Baptismi: primò defertur baptizandus ad fores Ecclesiæ: quia in domum Dei non meretur ingredi, qui peccatorum foribus est conspurcatus. Domum enim Dei decet sanctitudo, in longitudinem dierum. Atque hoc loco catechizatur & exorcizatur, hoc est, proponitur ei fides Ecclesiæ Catholicæ, ut sciat quid sit in posterum credendum: & variis orationibus adiuratur Dæmon, exhibita etiam lectione Euangeliij, & exufflatione, per quam depellitur Diaboli potestas inimica (ait D. Augu-

Lib. i. de stinus) qui hactenus infidelē possedit. *De lymb. cap. i.* inde imprimitur crucis signum fronti, pectori, oculis, auribus, aliisq; sensibus: ut sciat primò, Sacramēto baptismi in animam imprimi signum CHRISTI, hoc est, charactērem indelebilem, quo etiā in die iudicij fuisse Christianus agnosceretur. Secundò, aperiri sensus

fensus omnes, ad agnoscēdum verum Deū
 & Dominām Iesū M̄ CHRISTVM. Tertio,
 omnibus sensibus & potentiis, C H R I S T I
 fidem & Catholicam religionem esse palam
 profitēdam. Quartō, Christiano homini esse
 non Dæmonis, sed C H R I S T I crucem fe-
 rendam. Christianam enim vitam non esse
 deliciis plenam, sed laboriosam, ac proinde
 non esse mirandum Christiano, si in hac vita
 multa tristia & aduersa patiatur: quod ista
 sit vocatio nostra. Quinto; corpus ipsum ef-
 fici habitaculū spiritus sancti: quia ex signo
 externo præfixo domui cognoscitur, quis in
 ea habitet, & quid operis in ea agatur. Post-
 ea datur degustandum sal benedictum: ad *Concil. 3.*
 significandum primò: quòd à putredine & *Cartag. c. 1.*
 fœtore peccatorum omnium liberetur, vt à
 vermibus peccatorū ultra non putrefiat, sed
 magis illæsus seruetur, ad maiorem gratiam
 percipiendam. Secundò, quod ipsi gustus
 detur rerum spiritualium, ne illa post hac insipida
 sint ei, quæ in Ecclesia traduntur, sed
 potius delectetur, videat & gustet, quā suauis
 fit Dominus. Tertiò, quòd veram acci-
 piat & diuinam sapientiā, in omnibus actio-
 nibus adhibendam, ne quid imprudenter,
 temerè aut irreligiosè agat. Sal sapientię (ait
 Beda) quo initiantur Catechumeni, in cun- *Lib. 2. in 13*
 ctis operum nostrorum sacrificiis offerre iu- *Esdræ ca. 7.*

beimur. Quartò, quòd per gratiam Baptis-
mi, etiam corpus ipsum liberabitur aliquan-
do ab omni corruptione.

2. His peractis, inducitur baptizandus in
Ecclesiam, vbi initio tanguntur à sacerdote

Matth. 7. nares & aures saliuia, prolatis CHRISTI ver-
bis, quibus aures & linguam surdi & muti

Amb. lib. I. tangens vsus est, Epheta, quod est, aperire:

de Sacram. tali contactu significando, Primo: quod iam

cap. I. verum ac viuum efficiatur Christi membrū,
cum reliquo corpore capiti adhærens. Se-
cundò: quod aures internæ aperiantur, ne
ad diuinās promissiones, coominationes,
aut admonitiones obsurdescat, sed facile in-
telligat vocem Domini & pastoris sui, iuxta

Ioan. 10. illud, *Oves meæ vocem meam audiunt: vt norit*
discernere vocem pastoris à voce alienorū,
& spiritum Christi à spiritu pseudoprophe-
tarum: atque vt audiat mandata domini sui,
eaq; in intimo cordis reponat. Nares etiam
attinguntur, vt aperiantur ad percipiendum
odorem notitiæ Dei, vt ex creaturis non fœ-
torem & noxiū odorem hauriat, sed sua-
uem & salutarem animæ, hoc est, vt Deum
in omnibus creaturis agnoscat, illis non ni-
mis adhæreat, illas non admiretur, vel ma-
gni faciat, sed pro creaturis, rebus caducis
& perituriis habeat: in qua re sita est vera &
Christianæ scientia. Tertiò: quod sicut Chris-
titus

stus cœcum illum à nativitate, luto ex saliuia *Ioan. 5.*
 oculis imposito, ad aquas Siloe abluerendum
 misit: ita baptizandus, sordibus peccatorū
 infectus & conspurcatus, ad baptismum la-
 uandus mittatur. Postea sequitur abrenun-
 ciatio, de qua B. Hieronymus. In mysteriis *In Amos 6.*
 (inquit) primum renuntiamus ei, qui in oc-
 cidente est, nobisq; moritur cum peccatis,
 & sic versi ad orientem pactum inimus cum
 Sole iustitiae, & ei seruituros nos esse pro-
 mittimus. Et B. Augustinus: Renunciemus *Libro 2. de*
 diabo, angelis, & pompis eius. Hoc audistis, *symb. ad*
 hoc & vos profesi estis, renunciare vos dia- *cate. c. i.*
 bolo, angelis, & pompis eius. Videte dile-
 ctissimi, quia hanc professionem vestram in
 Curiam profertis angelicam, nomina profi-
 tentium in libro excipiuntur vitae, nō à quo-
 libet homine, sed à superiore cœlitus pote-
 state. In die baptismatis, ait B. Gregorius, *Hom. 20. in*
 omnibus nos antiqui hostis operibus atque *Euang.*
 omnibus pompis abrenūciare promisimus.
 Itaq; vnuſquisq; vestrum ad considerationē
 suam mentis oculos reducat, & si seruat post
 baptismum, quod antè baptismum sppon-
 dit, certus iam quia fidelis est, gaudeat. Et
 D. Ambrosius. Quādo te interrogauit pres. *Lib. 1. de fa-*
 byter: Abrenuncias Diabolo & operibus *cram. ca. 2.*
 eius? quid respondisti? Abrenuncio. Ab-
 renūcias sæculo & voluptatibus eius? quid

respondisti? Abrēnuntio. Meior esto sermonis tui, & nunquam tibi excidat tuæ series cautionis. Si chirographum homini deris, teneris obnoxius, vt pecuniam eius accipias, teneris adstrictus, & reluctantem te fœnerator adstringit, atque illic tua cœtione conuinceris: vbi promiseris cōsidera, vel quibus promiseris. Leuitam vidisti, sed minister est CHRIS TI: vidisti illum ante altaria ministrare. Ergo chirographum tuum tenetur non in terra, sed in cœlo. Ista renunciatio ob id ab omnibus catechumenis ante baptismum instituitur, vt sciant Christiani, non esse solorum Monachorum aut religiosorum renunciare sœculo, sed hanc esse omnium Christianorum professionem, vt non sit de hoc mundo, sicut & CHRISTVS non
Ioan. 17. fuit ex hoc mundo, vt deserant & odiant mundum, atque omnia quæ in mundo sunt:
i. Ioan. 2. vt cor sursum habeant ad Dominum, expe
Tit. 2. ctantes beatam spem & aduentū gloriæ magni Dei, atq; hanc professionē tam esse propriam & intimā Christianis, vt qui eam negligit, non minus censeatur reus, quām religiosus violent professionem suam. Deinde vngitur oleo sanctificato in pectore & scapulis: 1. Vt sciat, se quasi CHRIS TI athletam
Lib. i. de fa: (ait Ambrosius) quasi luctamen huius sæ
cra. cap. 2. culi luctaturū, solent enim luctantes inungi.

2. Vt

2. Vt nullæ reliquiæ latentes inimici (inquit Rabanus) in eo resideant. penetrans quippe Lib. I. insti.
oleum, significat etiam interiora quæq; cu- cler. ca. 27.
rari. 3. Vt sciamus, baptismi gratiam non no-
stris meritis; sed CHRIS TI beneficio & gra-
tuita misericordia donari, quæ per oleum
significatur, iuxta illud Psalmistæ. In pinguis- Psal. 22.
tæ in oleo caput meum. 4. Quia oleum est medi-
camenti species (siquidem Samaritanus in- Luc. 10.
fudit in vulnera oleum & vinum) per hanc
unctionem significatur, interna vulnera ani-
mæ nostræ, hoc est, passiones, & noxias in-
firmitates hac medicina curari, siquidem que
ipsum, quantumvis non omnino extingua-
tur, at certè debilitari & frangi, viresq; & ro-
bur spirituale nobis addi, tentationes om-
nes dæmonis & carnis expelli, iuxta illud:
Peccatum vobis non dominabitur: quia non estis sub Rom. 6.
lege, sed sub gratia. Qua de re pulchre a Lactâ- a Lib. 3. dis-
tius Firmianus, b Cyprianus, & c Augusti- uin. Instit.
nus, qui huius rei experientiam mirabilem cap. 26.
tum in seipisis, tum in aliis referunt. Olim b Libro 2.
quidem (vt testis est B. d Dionysius Areo- Epist. 2.
pagita) inungi solebat totum hominis cor- c Libro 4.
pus: nunc autem solum pectus cum scapu- confess. c. 4.
lis. Pectus quidem: vt intelligamus, mētem & libro 9.
ipsam seu cor diuina virtute corroborari: ca. 14. & 6.
Scapulæ verò: quia datur homini robur; ad d Ca. 2. Ecs.
iugum CHRISTI ferendum. Ante inungitur cle. Hierar.

& retrò : vt vndique muniatur & confirme-
tur, ad opera bona præstanta, corde & cor-
pore, voluntate & opere.

3. Venitur ad fontē baptismi, quo in loco
examinatur catechumenus de fide ortho-
doxa, trina interrogatione, iuxta tres in di-
uinitate personas. Ut sciat, Primò : sine recta
fide baptismū nihil prodesse. Nam qui cre-

Mar. 16. diderit & baptizatus fuerit, hic saluus erit :

In Clemen. qui verò non crediderit, condemnabitur.

de summa Secundò : hoc baptismi Sacramentū sic esse

Trin. & fi- & dici Sacramētum fidei, vt per illud infan-

Cath. c. i. tibus virtus fidei infundatur, & adultorum

Extra de fides gratia Dei illustretur, formetur, & in

Baptis. & virtutem perficiatur. Vbi vel adultus per se,

eius effect. vel susceptores pro infante tertio responde-

cap. 3. rent, Credo : vt multiplicem lapsū (inquit

Libro 2. de Ambrosius) superioris ætatis absoluat trina

Sacr. cap. 7. confessio & item sacerdoti interroganti, vis

Ephes. 5. baptizari responderint, volo. Confertur

baptismi sacramentum, corpus abluendo, &

cor ipsum purgando ab omni peccato, lau-

acro aquæ, in verbo vitæ, inuocato nomine

sanctæ Trinitatis ; Ego te baptizo in nomi-

ne Patris, & Filij, & Spiritus sancti, Amen.

Post quam ablutionem, (in qua consistit ra-

tio huius Sacramenti) inungitur à Presby-

tero in vertice sacro Chrismate, hac oratio-

ne, quam ad verbum recitat D. Ambrosius ;

Deus

Deus pater omnipotens, qui te regenerauit ex aqua & spiritu sancto, concessitq; tibi peccata tua, ipse te vngat in vitam æternam. Idq; ex ordinatione B. Sylvestri, vt ait Rabanus, tum vt Christianus sciat, se Spiritus sancti gratiam in hoc fonte accepisse, qui columba specie in CHRISTVM Dominum baptisatum descendit: tum vt intelligat, se iam inunctum interna gratia, & externo Christianitate, merito posse vocari Christianum. Deinde Sacerdos Baptizatum induit candida veste, vel (si infantulus est) tegit caput velo candido, his verbis. Accipe veltem candidam, sanctam & immaculatam, quā perferas ante tribunal Domini nostri IESU CHRISTI, ut habeas vitam æternam, & viuas in sæcula sæculorum, Amen. Quæ vestis significat primum puritatem animæ & iustitiam, qua anima iam ab omni forde peccati purgata, tāquam candidissimo vestimento, induitur. Iuxta illud: Effundam super vos aquā mundum, & manus Ezech. 36. dabimi ab omnibus inquinementis vestris. Secundò: Libertatem Christianam, quam hoc sacramento sumus assequuti, erepti de tenebris carceris, & immani seruitute Diaboli. Tertiò: Lætitiam internam & gaudium spiritus. Sicut enim vestis pulla, est signum tristitiae; ita vestis candida significat gaudium. Quartò: futuram resurrectionem, ad quam

per baptismi Sacramētū ius & pignus accepimus. Quintō : Innocentiam Christianā,

Lib. 1. de insit. cler. cap. 29. (ait Rabanus) quam post ablutas veteres maculas, studio sanctæ conuersationis immaculatam seruare debemus, ad præsentandum ante tribunal Christi. Quia talis exige-

Apocal. 2. tam pura & nitida, tam ab omni sorde & puluere aliena, qualis data est in hoc baptisini Sacramento. *Nihil enim coinqnatum, aut immundum in regnum illud ingredietur.*

Veteres solebant totis octo diebus, à sabbatho Paschæ vsque ad sabbatum sequens post baptismum, cādidis vestibus vti. Vnde etiam sabbatum & Dominica in albis nomen habet, ad inculcandam nobis vitæ puritateim, quæ Christianos post tanta dona à CHRISTO percepta decet. Rabanus mystici illius veli candidi, quod infantibus baptizatis imponitur, etiam hāc dat significacionem : vt (ait) intelligent, se diadematis Regni, & sacerdotalis dignitatis portatores,

z. Pet. 2. iuxta Apostolum : *Vos estis genus electum, regale sacerdotium, offerētes vosmetipſos hostiam yiznam, sanctam, Deo placentem.* Nam Sacerdotes in veteri testamento, quodam mystico velamine caput semper ornabant.

Postremò omnium, porrigitur baptizato cereus ardens, hisce verbis: *Accipe lampadē arden-*

ardentem, irrepræhensibilem, custodi baptisum tuum, serua Dei mandata; ut cum Dominus venerit ad nuptias, possis occurrere ei, vna cū omnibus sanctis, in aula coelesti, habeasq; vitam æternā, & viuas in secula sæculorum, Amen. Vade in pace, & Dominus sit tecum, Amen. Quo certo significatur tres Theologicæ virtutes, quæ baptizatō per sacramentum infunduntur: fides in lumine, charitas in calore, spes in cerei recta altitudine, quæ ex iimo sursum ascendit, sicut spes nostra ad cœlos usque erigitur, & nos erigit. Cæterū hic cereus datur gestadus manibus: quia non sufficit corde fidem, spem & charitatem retinere, nisi etiā operibus prodamus & exeramus, memores (ait Apostolus) operis fidei vestræ (id est operosæ fidei) & laboris charitatis, & sustinentiæ spei. Ideoq; his virtutibus instructi iubemur ire in pace, hoc est, nō ociari, non quiescere, nō contenti esse his, quibus donati sumus, sed operari, progredi de virtute in virtutē, ad anteriora nos extendere, & in nouitate vitae ambulare. Et sicut nobis in baptismo cereus datur, ita egressuris ex hac vita redditur, vt eo tempore tali signo protestemur, (quando verbis non licet) nos Christi fidem inuiolatam retinere, charitatem amplecti, & spe bona fulciri, optareque, quod in nobis est, Christo. Rom. 6.

2. Thess. I.

nostro occurrere, cum sapientibus virginibus, gestantes lampades ardentes manibus nostris, nempè propositū firmum Deo placendi & seruandi.

Habet porrò etiam hoc antiqua Ecclesiæ consuetudo, ut in sacramento Baptismi nomen imponatur; quod olim in veteri lege in circumcisione visitatum fuit: nempè ut mutata religione, mutetur & nomen iuxta illud Psalmistæ, *non congregabo conænticula eorum de sanguinibus, nec memor ero nominum eorum per labia mea.* id est, Sicut in Ecclesiis Christianorum mutabitur ritus sacrificiorū, ut iam nō offeratur aliquid cum sanguinis effusione: ita erit & mutatio nominū ut qui prius nomina sortiebantur consentanea religioni suæ, siue Gentilismo, siue Iudaismo: nunc habeant nomina sanctorum, qui in Ecclesia virtutibus præcelluerunt. Quia ex re discimus cuiusmodi nomina sint baptizatis imponenda, nimirum sanctorum nouæ legis, non autem Gentilium, aut Iudæorum. Idq; propterea, ut talium vitâ & mores sibi Christiani imitandos proponant: tum ut patronos in cœlis habeant eos, quorum nomina gerunt.

Susceptorum officium in Ecclesia anti-Cap. 2. & 7. quissimum, constat, ex Dionysio Areopagitico Hier. ta, in eo fuisse, ut susceptor, quem patrinum vocant,

vocant, suscepsum in his, quæ fidei nostræ sunt, instituat. Sicut enim in naturali ortu hominis, nemo sine parente nascitur, & natus pædagogo traditur erudiendus: ita Ecclesia mater Christianorum, vbi CHRISTO aliquem genuit Baptismo, sedulò curat, ne ei desit institutor aut pædagogus: & non contenta parentibus carnis, qui sæpè filios ad suam consolationem, non ad spiritualem eorum utilitatem diligunt, iuxta sermonem Domini: *Inimici hominis, domesti eius: prouidet eis de aliis institutoribus.* Quorum officium est primò, pro infante ipso responderem, mundo renunciare, fidem profiteri, ita planè ut per os susceptoris infans loqui censatur, & se obstringere. Secundò, se obligare ad institutionem infantis, ipsique Ecclesiæ testari & fide iubere, se omnem daturos operam, ut infans iste, vel etiam adultus, in his quæ sunt Christianæ religionis, eruditatur. Notanda est insignis admonitio D. Augustini: Hoc itaque admoneo fratres dilectissimi, ut quoties pascalis solennitas venit, quicunque viri, quæcunque mulieres de sacro fonte filio spiritualiter exceperunt, cognoscat se pro ipsis fideiuſſores apud Deum extitisse, & ideo semper illis sollicitudinem veræ charitatis impendant, & admoneant, ut castitatem custodiant, virginitatem usq;

Matth. 10.

Dionys. c. 2.

Eccle. Hier.

Serm. 163.

de tempore.

ad nuptias seruent, à maledicto vel periurio linguam refrenent, cantica turpia vel luxuriosa ex ore non proferant, non superbiant, non inuideant, iracūdiam vel odium in corde non teneant, &c. Similia habet sermone 215. de tempore, ubi suscepentes monet, ut spirituales suos filios, Apostolorum Symbolum, & orationem Dominicam doceant. Nam nescio (ait) qua fronte se Christianum dicat, qui paucos versus in symbolo, vel in oratione Dominica parare dissimulat.

Ex his facile colligi poterit, quinam sint effectus, qui in anima hominis per Sacramentum Baptismi producuntur.

- 1 Character indelebilis imprimitur.
- 2 Peccata omnia qualiacunque & quantacunque dimittuntur.
- 3 Remittitur omnis poena peccatis debita.
- 4 Pellitur ab homine dæmon. (tiæ.)
- 5 Diminuitur vis fomitis & concupiscentiis.
- 6 Anima prius mortua accipit vitam.
- 7 Homo efficitur membrum Ecclesie, sub capite Christo, accipiens eundem spiritum, quem habet Christus.
- 8 Anima induitur interna iustitia & splendor mirabili.
- 9 Efficitur filius Dei, per inhabitantem gratiam & Spiritum sanctum.
- 10 Veram accipit libertatem ab omni servitute

uitute diaboli & peccati.

- 11 Sensus omnes interni aperiuntur, ad cognoscendum & gustandum Deum, & res diuinas: creaturas autem aestimandas tanti, quanti sunt.
- 12 Infunduntur virtutes omnes Theologicae & Morales.
- 13 Datur robur & auxilium ad recte vivendum.
- 14 Infunditur animo interna letitiae & gaudium spiritus.
- 15 Datur ius ad vitam æternam & regnum cœlorum.
- 16 Corpus ipsum fit domicilium Spiritus sancti.
- 17 Corpori promittitur immortalitas, im- patibilitas, claritas, agilitas, aliaque dona in resurrectione conferenda.

CAPVT V.

EXPLICATIO CERIMONIARUM & effectuum Sacramentis ti Confirmationis.

Sicut Baptismi Sacramento generatur Epist. 4.
homo per aquam & spiritum sanctum, ut Epist. ad
sit Christianus: ita per sacramentum Con- onnesfir-
mationis adolescit homo, & perficitur in deles.
virum, ut sit plenus atq; perfectus Christia-

Epist. ad nus, sicut B. Clemens & Urbanus loquuntur. *Quia* (ait Melchiades) in hoc mundo tota ætate victuris, inter inuisibiles hostes, & pericula gradiendum est: in baptismo regeneramur ad vitam, post baptismum confirmamur ad pugnam: in Baptismo ablui- mur, post Baptismum roboramur: Spiritus sanctus in fonte plenitudinem tribuit ad innocentiam, in Confirmatione augmentum prestat ad gratiam. Nunquid prodest, si quisquam parentum magnam pupillo conferat facultatem, nisi prouidere studeat & tutorē? Itaque paracletus regeneratis in CHRISTO custos & consolator & tutor est.

Hoc porro Sacramentum diuersis modis Apostolorum temporibus traditum esse legimus. Nam primo in die Pentecostes, sine ullo hominis ministerio, per se Spiritus sanctus in Apostolos delapsus est, visibili specie linguarum & ignis. Secundo, per solam manuum impositionem descendit in simili forma Spiritus sanctus. Tertio, p. sacri Christi matis unctionem. (vt author est B. Dionysius Areopagita) cōtulerunt hoc sacramentum Apostoli, quos Christus (teste S. Fabianus Flor. no) docuit in ultima cœna chrisina cōficere.

In quo sacramento ex CHRISTI institutione & Apostolica traditione, hoc primò obseruatur, vt solus Episcopus sit ordinari⁹ mini-

minister: quia de Solis Apostolis legitur
 (quorum vicem tenent Episcopi) quod per
 manus impositionem spiritum sanctum de-
 derint. Cuius rei causa est: quia confirmatio,
 est perfectio Christiani hominis. Atqui su-
 premæ authoritatis & potestatis est, ultimæ
 perfectionem operi addere: quia in omni
 arte fieri videimus, ut opus, quod rudior in-
 choauerat, peritior perficiat. Discut ergo ex *Ephes. 4.*
 hac re Christiani, se non paruulos esse, neq; *Col. 1.*
 circumferri debere omni vento doctrinæ;
 sed stabiles esse atq; immobiles à spe Euangelijs,
 postquam per manum Episcopi con-
 firmati sunt atque perfecti.

Secundò obseruat, ut materia sacramé-
 ti, hoc est, Chrisma, Episcopali benedictio-
 ne consecretur: Oleum (inquit B. Cypria-*Lib. 1. epis-*
nus) vnde baptizati vnguntur, in altari san-*stola 12.*
 ctificatur. Quod ex Apostolica traditione *Libr. de spie*
 ad nos venisse docet B. Basilius, nempe *ut ritu sancto,*
 significetur, omnem perfectionem à *CHRI- cap. 27.*
s t o proficisci, cuius personam Episcopus,
tanquam Ecclesiæ suæ caput, expressius, quæ
alius priuatus Sacerdos gerit. Consecratur
autem non quis tempore, sed in die cœnæ
dominicæ: tum quia illo die (sicut iam di-
cum est) CHRIS TYS ritum consecrationis
docuit, tum quia ex dominica passione, quæ
illa nocte initium habuit, hoc sacramentum,

queinadmodum & alia omnia, profluxit.

Tertiō, hæc materia non est simplex li-
quor, sed vnguentum compositum atque
comimixtum ex oleo oliuarium & balsamo:
Oleum (inquit Concilium Florētinum) ni-
torem significat conscientiæ: balsamum, o-
dorem bonæ famæ. Præterea oleū designat
gratiam spiritus sancti: balsamum, quia odo-

*Ser. de cœna riferunt, professionem fidei. B. Cyprianus
Domini.*

dicit, ob id hos duos liquores misceri, ut si-
gnificet nos reges esse & sacerdotes. Im-
primitur autem hoc sacro vnguento fronti
signū crucis, ut ne erubescamus fidem cru-
cifixi publicè profiteri. Hic igitur significa-
tur, per confirmationis sacramētū. Primo,
in anima Christiani hominis imprimi nouū
signum seu characterem, quod post hanc vi-
tam ab omnibus fuisse cōfirmatus agnosce-
tur. Secundo, dari copiosam spiritus sancti
gratiam, qua non solum sine onere (inquit

*Lib. de Ca- D. Augustinus) sed etiam cum iucunditate,
te.rudibus, legem possis implere, quæ data est Iudæis
cap.23.*

in deceim præceptis, quæ appellantur deca-
logus. Tertiō, conferri audaciam profitendi
fidem, tum verbis, tum sancta vita, & robur

*Hom. 5. aduersariis omnibus resistendi; partim ex-
ternis, vt temporibus hæreticorum, &c in si-
mili persecutione: partim internis. Ideò (in-
quit author operis imperfecti in Matthæū)
oleo*

oleo Chrisinatis vngitur, vt cōtra diabolum
quasi-spiritualis Athleta luctetur. Et B. Au- *Serm. 47. de*
gustinus: Ideò nos vnxit, quia luctatores verbis Dōs
contra Diabolū fecit. Quarto, infundi Chri- *mini.*
stiano septiformem spiritus sancti gratiā, vt
ait B. Clemēs, Et D. Ambrosius: *Priuīo, do- Epist. 4.*
num intellectus, quo facile apprehēdat, quæ *Lib. 3. de*
de Deo rebusq; diuinis audit: Secundò, do- sacr. c. 1.
num sapientiæ, quo illa vera esse non solum
credat, sed spirituali etiam gustu sapiat: Ter-
tiò, donum scientiæ, quo in creaturarū æsti-
matione versetur, vt Christianū decet, nem-
pè eas non pluris, quām reuera mereantur,
faciat, sed pro rebus caducis & perituris ha-
beat: Quintò, donum consilij, quo actiones
suas ad Dei voluntatem perpetuò modere-
tur, nihilq; nisi ex dictamine spiritus, vel fa-
ciat vel loquatur: Sextò, donum fortitudi-
nis, vt sine cuiusquam vel hominis vel mali-
gni spiritus metu, aggrediatur & perficiat,
quod rectum est: & nō in externis tantum-
modo rebus, sed etiā in passionibus internis
domandis & subiiciēdis, se se virum strenuū
prēbeat: Septimò, donū pietatis, vt interna de-
uotione, in Deū diuinaq; omnis moueatur,
Deū ut piū patrē amando, res sacras vene-
rādo, proximos & creaturem omnes in Deo,
& propter Deum interno affectu diligendo.
Septimò, Donum timoris Domini, vt inter-
na reuerentia Deum metuat, nihil æquè ac

eius offensionem caueat, eius maiestate cogitans, nō quidem vt seruus, sed vt verecundus filius. Et hæc quidem dona tametsi etiā in Baptismo conferantur, plenius tamē perfectiusque h̄ic dantur. Nam sicut in homine perfectæ ætatis, est roboris, scientiæ, consilij, iudicij, totiusque naturæ perfectio & plenitudo: ita hoc sacramento Confirmationis, datur plenitudo virtutum spiritus. Ac pro-

Aetor. 8. inde de Samaritanis, qui per baptismum à Philippo diacono peccatorum remissionē (quæ sine gratia spiritus sancti nō accipitur)

Ioan. 7. consecuti fuerant, dicitur: *Nondum enim in quenquam illorum spiritus sanctus venerat.* Et

Luc. 24. ante Christi passionem nondum erat spiritus sanctus datus; quia Deus nondum glorificatus.

De quo spiritu Dominus ascensurus ad cœlos, dicebat: *Sedete in ciuitate, quoad usque in diuamini virtute ex alto: Accipietis virtutem spiritus sancti in vos, & eritis mihi testes in Hierusalē & in omni Iudaea & Samaria. & usq; ad ultimum terræ: non obscurè significans vberatem gratiæ, quæ hoc sacramento accipitur.*

Melchias: Quartò, Episcopus manum capiti impones epist. ad nit: vnde etiam à veteribus appellatur *Sacramentum impositionis manus: ad significandum.* *Cyp. ad Lub.* 1. Quod peculiari modo à Deo Tertul. lib. attingamus & perfectius incorporemur, nide baptism. mirū copiosius accipiētes de spiritu Christi.

2. *Quod*

2. Quod digniori loco simus in Ecclesia Dei, *Leo Epi. 88.*
 nempe non amplius infantes & pueri, sed
 viri ætate prouecta, quorum est alios in cer-
 tamine iuuare. 3. Nos spiritu sancto, tanquā
 manu Dei, & solidissimo scuto aduersus in-
 sultus & tela hostium protegendas. 4. Ve-
 nialia peccata nobis remitti atq; etiam mor-
 talia, si quæ occulta latent, quoruim non suc-
 currit memoria. Attactus enim manus, si-
 gnificat reconciliationem & vniōnem cum
 Deo.

Quintò, Episcopus alapam impingit, non
 modo ut puer suscep̄ti istius sacramenti sit
 memor, vitæq; instituendæ tanta gratia di-
 gnæ: sed etiam, 1. Ut sciat se talem iam mi-
 litem esse cōstitutum, cuius pugna & victo-
 ria non in inferendis, sed in tolerandis ver-
 beribus cernatur: sicut Apostoli ibant gau-
 dentes à conspectu consilij, quoniam digni
 habiti sunt, pro nomine CHRISTI contu-
 meliam pati. 2. Ut quærat non commoda,
 sed incommoda huius vitæ: siquidem eius
 signum & nomen in fronte gerit, qui propo-
 sito sibi gaudio, sustinuit crucem, omni con-
 fusione contempta: Et sanè militum est, nō
 in deliciis viuere, sed humili cubare, pondus
 armorum gestare, & inala multa ferre. 3. Ut
 intelligat, officij sui esse, in acie stare, ictusq;
 & tela obseruare, vnde veniant, vt tametsi

*Actor. 5.**Heb. 12.*

corpus, honorem, & opes tollant vel ledant,
non tamen animā quoquo pacto offendant.

Sextō cingitur frons velo, partim ad sa-
cri Chrismatis reuerētiā, partim ad signi-
ficandā ignominiam, quæ Christi nomine
est negligenda. Christiani etenim militis est,
honorem apud Deum ciuesq; cœlestes ex
pugna quærere, non apud mundū ex otio
aut desidia. Qui namque nouit per spiritum
sanctum, quanta sint proposita præmia ser-
uis rite decertantibus; quamq; sint exigua,
quæ mundus hic admiratur; is maximo ani-
mo contemptum præferet honori, ignomi-
niā gloria, infamiā cuius magno nomini.

Solet etiam in hoc sacramento adesse su-
sceptor, partim quia olim, quando simul eq-
demque tempore vtrumque sacramentum
Baptisini & Confirmationis adultis cōuer-
sis administrabatur, iidem vtrobiisque curam
neophytorum instituendorum suscipiebāt:
partim ut sciat Christianus, ita se perfectio-
nem per gratiam spiritus sancti assequutum,
vt tamen non sibi fidat, sed aliorum proue-
ctiorum consilia libenter & audiat & am-
plectatur.

Mutatur aliquando nomen Christiani in
Confirmatione, vt qui hactenus nō ad nor-
mam CHRIS TI vitam instituit, iam in mili-
tiam asscriptus, deposito veteri homine, an-
tiqua

tiqua socordia, puerilibus studiis, nouo post
hac animo, nouoq; virili nomine assumpto,
virum se prēbeat. Nam etiam puerorum no-
mina quandoque diuersa sunt à nominibus
virorum, dum illa ad pueritiam indicandam
tenerē & diminutiū proferuntur, hæc au-
tem viriliter & grauiter, additis subinde epi-
thetis bonorum, pro cuiusque dignitate.

Ex his omnibus tum Baptismi, tum Confirmationis cæremoniis, hoc discere licet, quanti momenti sit, esse Christianum, qui tot mysteriis, orationibus, vñctionibus & benedictionibus initiatur, consecratur & perficitur: vt perpetuò meminerimus, nos diuino cultui dedicatos esse, & solenni consecratione deputatos, longè sacratius, quām vel calicem sacrum, vel templum, vel altare. Ac proinde frequēter cogiteimus, maiorem iniuriām irrogari Deo, dum Christianus se ipsum defœdat quoquis peccato mortali, quā si calix, altare, vel templum materiale secularibus vſibus profanetur. Sæpè id cogitandum esset, quod ex Hieremia in quotidiana lectione recitat Ecclesia: *Tu autem in nobis es Hier. 14. Domine, & nomen sanctum tuum inuocatum est super nos: ne derelinquas nos Domine Deus noster.* Et illud Apostoli: *Si quis templum Dei violauerit, disperdet illum Deus. Templum enim Dei sanctum 6.* Etum est, quod estis vos. An nescitis quoniam membra

Vestra templum sunt Spiritus sancti, qui in vobis est, quem habetis a Deo, & non estis vestri? empti enim estis pretio magno. Glorificate & portate Deum in cordibus vestris. Facile ex predictis videri potest, qui sint effectus huius sacramenti, nimis isti:

- 1 Imprimitur character & signum Christi in animum.
- 2 Remittuntur peccata leuia seu venialia.
- 3 Remittuntur etiam mortalia, quae per obliuionem confiteri negleximus, sic tamen, ut si occurrant, postea in Confessione dicantur.
- 4 Ex infante vel puerō transfertur homo in virum, in negotio religionis Christi: qui effectus est præcipuus, unde alij omnes sequuntur.
- 5 Dantur plenius septem dona Spiritus sancti, quibus hominis, animus disponitur ad percipiendum diuinos instinctus, & eis obtemperandum.
- 6 Virtutes theologicae & morales confirmantur & augentur.
- 7 Instruimur armis contra Daemonem, mundum & carnem, ut non erubescamus fidem profiteri, Daemonem non metuamus, resistamus haereticis, &c.
- 8 Iuuamur, ut cum iucunditate præcepta & voluntatem Dei perficiamus.

9 Efficiamur per gratiæ augmentum gratiore Deo.

10 Post hanc vitam accipitur maior gloria, sicut maior merces datur viris, quam pueris.

De his effectibus sic scripsit ante 1260. annos B. Melchiades Pontifex Martyr, epistola sua unica, ad omnes Hispaniæ Episcopos. Hic si fortè illud etiam requirere velint, post passionem & resurrectionem Christi, quid Apostolis profuerit aduentus Spiritus sancti: ipse Dominus eis euidenter exponit.

Quæ dico (inquit) vobis, non potestis portare modum. *Ivan. 16.*
dō. Cūm autem venerit ille spiritus veritatis, ipse docebit vos omnem veritatem. Vides, quia cum spiritus sanctus infunditur, cor fidele ad prudenteriam & constantiam dilatatur? Itaque ante descensionem spiritus sancti, usque ad negationem Apostoli deterrentur. Post visitationem vero eius, usque ad martyrium contemptu salutis armatur. Secundum hoc per Christum redimimus: per spiritum vero sanctum dono sapientie spiritualis illuminamur, ædificamur, erudiimur, instruimur, consummamur, ut illam spiritus sancti vocem audire possumus: *Intellexum tibi dabo, & instruam Psal. 31. te in via hac, qua gradieris.* De spiritu sancto accipimus, ut spirituales efficiamur: quia anima. *Cor. 2. malis homo non percipit ea, quæ sunt spiritus Dei.*

de spiritu sancto accipimus, vt sapiamus inter bonum malumq; discernere, iusta diligere, iniusta respuere, vt malitiæ & superbiæ repugnemus, vt luxuriæ ac diuersis illecebribis & fœdis indignisq; cupiditatibus resistamus. De spiritu sancto accipimus vitæ amorem, & gloriæ ardorem, vt succensi diuinitus, erigere à terrenis mentem ad superna & diuina valeamus.

CAPVT VI.

DE CAEREMONIIS ET
effectibus Sacramenti Pœnitentiae.

IN hoc mundo CHRISTVS Dominus cū ageret, præbuit se aliquando iudicem, aliquando Medicum, & pium Curatorem non solum corporum, sed etiam animarum. Iudicis officium exercuit, quando paralytico dixit: *Confide fili, remittuntar tibi peccata tua, & de peccatrice: Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.* præterea, quando de templo eiiciebat vendentes & ementes, quando dirum vœ, hoc est, æternam damnationem comminabatur Scribis & Phariseis: quando in cruce paradisum promittebat latroni, &c. Medicum se ostendit in curatione tot morborum, & consolatione tot anima-

Matth. 9.
Luc. 7.
Ioan. 2.
Matth. 21.
Luc. II.
Matth. 23.
Luc. 23.

animaruim. Venite (ait) ad me omnes, qui laboratis, Matth. II.
tis, & onerati estis, & ego reficiam vos, &c. Qua-
lém autē se Dominus exhibuit nobis, tales
voluit esse vicarios suos, nempe Apostolos Ioan. 20.
& discipulos, eorumq; successores Episco- Matth. 18.
pos & Presbyteros, quibus potestate d-
dit remittendi peccata, & ligandi atque sol-
uendi. Quia nostris sacerdotibus (inquit D. Lib. 3. de
Chrysostomus) non corporis lepram, sed Sacerdotio.
animæ sordes, non dico purgatas probare,
sed purgare prorsus concessum est: Et ite-
rum: Pater omnifariam potestatē dedit filio.
Cæterum video ipsam eandem omnifariam
potestatē à Deo filio illis traditam. Hoc,
inquam, tanta potestate præposuit CHRI-
STVS Ecclesiæ suæ, vt simul & Iudicis &
Medici officio fungerentur. Iudicis, in deli-
ctis inquirendis & discutiendis, in pena
imponenda, in proferenda & danda absolu-
tionis sententia: Medici, in consulendo, in
monendo, in remedii dandis, aliisque præ-
standis, quibus peccata in posterum præca-
ueri possint. Iuxta hoc duplex officium, or-
dinatæ & institutæ sunt huius Sacramenti
cæremoniæ, maximè tamen ad officium iu-
dicis, quod est hoc loco potissimum & præ-
stantissimum.

Primò itaq; pœnitens sese in terram pro- Epist. 6. ad
sternit ad pedes sacerdotis (quod etiā Apo- Demopb.

stolorum temporibus fieri solitum, docet B. Dionysius Areopagita) 1. vt se reum ostendat mortis æternæ, veniamque petat: 2. ad declarandum, in hoc potissimum Sacramento, magnam humilitatem summè necessariam esse.

Secundò, manus seruat complicatas, & oculos demissos, dum ob easdē causas, tum vt indicetur, animum hic adesse debere collectum, non vagum, sed cum Deo vnitum, tanquam in præsentia Christi. Digitis simul coniuncti & eleuati, declarát collectum esse per conscientiæ examen peccatorum omnium fasciculum, oris confessione sacerdoti offerenduu, vt in roguin Dominicæ crucis proiiciatur & igne passionis CHRISTI cōburatur. Tunditur etiam pectus initio confessionis, quando dicitur, Mea culpa, mea maxima culpa: ad significandum, 1. internum cordis dolorem de peccatis conceptū, & detestationem præteritorum malorum: 2. promptum animū, ad peccata commissa, iuxta arbitrium fæcerdotis, punienda.

Tertiò: pœnitens accusator est sui, peccata omnia sua clarè & integrè proferens ore: tum quia in iudicio non profertur à iudice sententia, nisi prius reo accusato, neque remittitur accusato delictum; nisi confessus malum, veniam precetur: tum quia medicus

curare

curare vulnera nescit, quæ ignorat, vt post patentia criminum vulnera (ait D. Chrysostomus) pœnitentia interueniente curentur, *Homil. 10.*
& ad sacra mysteria redire mereantur. *in Matth.*

His igitur pœnitentis cæremoniis, non solum indicantur tres partes pœnitentiæ, contritio, confessio, & satisfactio, quæ ad perfectum sacramentum in pœnitente requiruntur, sed alię item conditiones, quibus peccata ipsa sunt recensenda: nempe integritas, ne quicquam scienter reticeatur: puritas, ab omni mendacio, & simulatione: & humilitas, cum interna reuerētia in conspectu Dei, atque ista de pœnitente.

At verò Sacerdos, i. sedet tanquam Iudex pro tribunali: quia habemus & nos, inquit D. Gregorius Nazianzenus, tribunalia. Si quidem iudicis est sedere, ad indicandam *Imp.* *Orat. ad Luc. II.*

2. Pro authoritate sua de peccatis inquirit, & singula examinat, tanquam habens à CHRISTO clauem scientiæ, qua omnia investigare potest, significás tum Iudicis, tum Medici officium. Nam & iudex inquirit, vt sciat quid puniendum sit, quid remittendum, quo modo sententia temperanda: & Medicus, vt morbo cognito, facilius remedia adhibeat. Partes autem tam rei, quam infirmi sunt: pure, candidè, verè & apertè ad interrogata respondere.

3. Proferens absolutionis sententiam, manum imponit capiti pœnitentis, ex antiqua Ecclesiæ consuetudine, qua peccatores per manus impositionem absoluvi solent & reconciliari. Hac enim cæremonia significatur,
 1. peccatorē qui hactenus fuit obligatus servituti peccati, nunc manumitti, & libertati restitu : 2. quod corpori CHRISTI, tanquā viuum membrū inferatur : 3. quod per aduentum & delapsum spiritus sancti hæc remissio conferatur, qui re ipsa per dona sua, animā hominis attingit & mundat totiusq; hominis protectionē suscipit. Iuxta id quod

Psal. 90. scriptum est: Qui habitat in adiutorio Altissimi, in protectione Dei cœli commorabitur.

Non difficile erit ex prædictis colligere, huius Sacramenti effectus: qui sunt duplices: priores quidem ex vi Sacramenti, seu potestate clavium: posteriores vero, ex ipsa pœnitentiæ actione. Et quod ad priores attinet, constat hoc pœnitentiæ Sacramentum à CHRISTO esse institutum, ut Christiani, qui per peccatum in Dei offendam incurrisserint, remedium haberent, quo denuo in gratiam cum Deo redirent: hoc est quod Ter-

Libro de tullianus ait, vt lapsis esset secunda post nau-
pœnitentia. fragium tabula.

Ac proinde primus præcipuusq; effectus est remissio peccatorum omnium, quæ post baptis.

baptisini Sacramentum committi possunt,
non solum leuum & venialium, sed etiam
grauissimorum atq; mortalium, quæ, quan-
ta, qualia cunq;, aut quotcunque ea sint: quæ
simul omnia hoc Sacramento delentur &
condonantur.

Secūdus est, restitutio eorum bonorum,
quibus per peccatū priuati eramus. Siquidē
peccatum mortale priuat hominem, 1. vita
animæ, id est, gratia Dei, per quam erat non
solum amicus, sed etiam filius Dei, vt iam
neque filius sit, neque amicus: 2. Omnibus
donis spiritus sancti: 3. Omnibus virtutib⁹:
4. Omnibus bonis operibus, quæ in statu
gratiæ p̄sticerat: iuxta illud Prophetæ,
Cum recesserit iustus à iustitia sua, omnes iustitiae Ezech. 33:1
eius obliuioni tradentur. 5. Vita æterna, quæ ipsi
clauditur. Hæc omnia per Sacramētum pœ-
nitentiæ restituuntur. Nam primò redditur
gratia Dei, & iustitia interna, per quam re-
conciliatus & ornatus, viuat & efficiatur de-
nuò filius Dei. Secundò, restituuntur omnia
spiritus sancti dona, vt rursus incipiat cape-
re, gustare, & cum suavitate spirituali consi-
derare cœlestia, Dei q; monitionibus coope-
rari. Tertiò, redeunt omnes virtutes, vt cum
delectatione possit rectè operari. Quartò,
opera bona ante peccatū facta, & per pecca-
tum mortificata reuiuiscent. 5. Restituitur

Tertius est, depulsio malorum, quæ per peccatum inuecta sunt. Multa sanè mala adducit peccatum: 1. obligationem pœnæ, pro accepta contra diuinam voluntatem delegatione. 2. Seruitutem, qua miserè à diabolo ita captiuus tenetur peccator, vt non solù nihil operari possit, quod mercedem in vita

1. Cor. 13. æterna mereatur: *Si enim distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & si tradidero corpus meum ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mibi prodest, ait Apostolus) sed etiam misericordis modis, ad omnē ipsius nutrum impellitur: sicut idem Apostolus alibi dicit:*

2. Ti. 2. A quo captivi tenentur ad ipsius voluntatem. 3. Inquietudinem & vermem conscientiæ, continenter rodentem, & carnificinam internam. 4. Habitus malos & vitiosos, vehementissimè hominis animum ad mala inclinantes.

Hæc omnia mala per hoc Sacramentum auferuntur. Primo reatus pœnæ eterne omnino & semper tollitur, sed obligatio ad pœnam temporalem tūc planè aufertur, quando suis omnibus partibus est absolutū penitentiæ sacramentum, hoc est, quando pœnitens non solum corde doluit, & ore confessus est, sed etiam opere satisfecit, vel quod operibus externis satisfactionis deest, hoc vel

vel magnitudine doloris, vel alia ratione cō-
pensauit. Sed quia illa est Christianorum te-
piditas, ut pauci has tres partes perfectē ad-
hibeat, hinc est quod rarissimē peccata di-
mittantur, quin pœna aliqua etiam post ab-
solutionem subeunda maneat, quæ vel hic
toleràda erit, vel in purgatoriis ignibus post
hanc vitam. 2. Restituitur homo pristinæ
libertati Christianæ, ut non iam ad nutum
dæmonis, concupiscentiæ & inundi, sed ad
voluntatem Dei vitam instituat, operibusq;
bonis promereri possit vitam æternā. 3. Re-
dit serenitas, pax & gaudium conscientiæ,
sublatis anxietatibus, & omnibus tricis, qui-
bus per peccatum implicabatur. 4. Habitus
omnes vitiosi tametsi non statim, sed paula-
tim per exercitia bonorum operum extin-
guantur, non parum tamen imminuuntur,
& non ad peccatum relinquuntur, sed ad
exercitium & certamen, ad meritum maio-
ris coronæ & gloriæ.

Posterioris generis effectus ex ipsa qui-
dem actione pœnitentiæ sequuntur: con-
firmantur tamē & perficiuntur per gratiam
spiritus sancti, quæ virtute Sacramenti in-
fundī solet. Primo itaque vehementer iuuat
confessio, ad extirpandum ex animo homi-
nis superbiæ vitium, ex quo peccata cætera,
tanquam ex fonte oriuntur, & sine quo pec-

cata nulla committuntur. Cogitur enim homo, ex instituto huius sacramenti, ad pedes hominis sese abiicere, cor totum illi suum pandere, nihil peccatorum celare, reprehensionem & pœnitentiam pro ipsius arbitrio admittere, & sententiam tanquam à iudice suscipere. Præterea dum vitia sua expendit & peccatorum enormitatē ac multitudinem ob oculos ponit, suamque inspicit malitiam, incipit sibi displicere, & minus altè, quam solebat, de seipso sentire.

Secundò, ex ipsa cōfessione oritur pudor & erubescētia, quæ usq; adeò grata est Deo,

Cap. 10. vt partem habeat remissionis (ait liber de vera & falsa pœnitētia, B. Augustino adscriptus.) In hoc enim (inquit) quod p seipsum dicit Sacerdoti, & erubescētiam vincit timore offendæ, fit venia criminis. Fit enim per confessionem veniale, quod criminale erat in operatione. Hic etiam pudor facit, vt segnior sit homo ad peccandum, dum committeret timet, quod erubescit confiteri.

Tertiò, magna est utilitas in admonitione sacerdotis, per quem pœnitens 1. instituitur, vt peccatum agnoscat & discernat: quæ res est non exigui momēti, dum quidam grauia peccata inimici æstiment, alij contra minoribus, aut his etiam, quæ peccata non sunt, plus æquo torquuntur. 2. Remedia discit vietandi

tandi peccata. 3. Monetur, ut serio resipiscat,
atque ex animo doleat. Virtus autem sacra-
menti gratiam addit & lumen, ut homo per-
cipiat, sapiat, & credat, quæ à Sacerdote di-
cuntur. 4. Auxilium accipit ex pīj sacerdo-
tis orationibus, quas pro confitente ad Deū
fundit, ex eiusq; dolore & gemitu ac lachry-
mis, quibus ex animo peccatori cōpatitur.
Ita namq; confessarius, ad exemplum Chri- *Ioan. ii.*
sti, & B. Pauli, affectus esse debet, & se se in- *2. Cor. ii.*
firmis accommodare, ad eis condolendum,
eosq; dolore ac lachrymis suis, ad verum
dolorem excitandos : sicut B. Ambrosium
fecisse, quando, pœnitentium peccata in cō-
fessione excipiebat, author est B. Paulinus *Homil. 2. iii.*
Episcopus Nolan⁹, in eius vita. Et quia tam *Psal. 37.*
multa pendent à Sacerdote, cui confiteris,
circumspice diligentius, ait B. Basilius) cui
debeas confiteri peccatū tuum: proba prius
medicū, cui debeas causam languoris ex-
ponere, qui sciat infirmari cum infirmante,
flere cum flente: qui condolendi & compa-
tiendi nouerit disciplinam, vt ita demum si
quid ille dixerit, qui se prius & eruditum
medicū ostēderit, & misericordem, si quid
consilij dederit, facias & sequaris.

Quarto, confessio peccatorum, ad totius
Reipub. redundant ytilitatem. Sicut enim ex-
terna constituuntur iudicia & tribunalia, ad

continendos homines in officio conseruan-
dāmque publicam pacem & tranquillitatem
metu poenarum: ita hoc tribunal sacramen-
ti pœnitentiæ est institutum à CHRISTO,
vt metu diuino sincerè & ex animo iustitia
ab omnibus, conseruetur, atq; colatur, pec-
cata cohibeantur, vnicuique quod suum est
restituatur, quiete viuatur, superiorib⁹ mos
geratur, pauperes eleemosynis iuuētur: quæ
multò purius, solius Dei intuitu & metu
funt, quam timore humano.

CAPVT VII.

DE CÆREMONIIS ET
effectibus extremæ vn-
ctionis.

EXtremæ vunctionis sacramentum, ob id
à CHRISTO est relictum Ecclesiæ, vt
fideles sicut in ingressu in orbem sacra-
mento initiantur, & admittuntur: ita in egressu
sacramento iuuentur & dimittantur. Et pro-
inde cæremoniæ omnes eò referuntur, vt
infirmus iuuetur, tum ad morbum facilius
tolerandū, tum ad fœlicius ex vita migradū.

Primò itaque, multe ad Deum funduntur
preces pro infirmo, quibus diuinum auxiliū
imploratur.

Secundò, inuocari solent lectis Litaniis
sancti

sancti Dei omnes , tum vt in hac extreima pugna, qua dæmon vires omnes suas exerit, infirmus eorum præsidio muniatur, & præsentia consolationem accipiat : tum vt animam eius, quādo ex hoc mundo emigrabit, comitatu suo ad beatam regiam cœlestem cum triumpho deducant.

Tertio, sacro oleo oliuarum inunguntur, per signum crucis , quinque sensuum organa, rogando vt Deus ignoscat, quicquid his sensibus commissum est mali. 1. vt intelligamus, hoc sacramētum adhiberi per modum medicamenti, ad languorem animi curandum, sicut oleum confortat & curat debilitatem corporis . 2. quia dantur vires luctandi cum dæmone : 3. quia gratia spiritus sancti, quæ per oleum significati solet, cōfertur. Crux autem imprimitur : 1. quia hæc dona per crucis & passionis Dominicæ merita nobis conceduntur : 2. vt hoc signo in ista pugna cum dæmone vtamur, eoque sensus nostros, ne per eos in animā irrepat aduersarius, muniamus : 3. vt ad tribunal CHRISTI iudicis , hoc signum crucis deferamus, quo declaremus, nos sub crucis vexillo cōstanter ad finem usque mortalis vitæ depugnasse.

Effectus sacramenti istius, qui à B. Iacobo Iacob. 5. indicantur , ex prædictis cæremoniis non

difficulter colligi possunt. Sic enim ait: *Infir-
matur quis in vobis? Inducat presbyteros Ecclesie
et orent super eum, vngentes eum oleo in nomine
Domini: et oratio fidei saluabit infirmum et alle-
uiabit eum Dominus, et si in peccatis fuerit, remit-
tentur ei.*

Quibus verbis significat tres effectus. *Pri-
mo, oratio fidei, hoc est, virtus Sacramenti,
quod per orationem innixam fidei admini-
stratur, saluabit infirmum, hoc est, per gratiam
spiritus sancti infusam; saluabit animam, eam
pulchritudine & miro splendore ornans: vt
demonibus efficiatur terribilis: vt ex hac
vita migrans, per media hostium agmina in-
trepide transeat: vtque ad regnum cœlestis
gloriæ veniens altiori loco collocetur, quam*

Concil. Flo- si sine hoc sacramento migrasset. *Corpus
rent.* vero aliquando sanatur, quando id ad infir-
mi salutem expedire videtur, & sine miraculo
evidenti fieri potest: quod S. Concilium
Seß. 14. c. 2. Tridentinum his verbis dicit: Sanitatem
corporis interdum, ubi saluti animæ expe-
dierit, consequitur.

Secundò, Alleuiabit eum Dominus: Alle-
uiatio hec est gratia corroborans infirmum,
ad leuius ferenda incommoda morbi, aliaq;
quam infirmis euenire solent. Nam 1. natura-
liter homo metuit mortem: 2. est timor ex-
tissimi iudicij, cuius consideratio peccato-
rem

rem in desperationem deiicere posset: 3. De-
mon acrius instat, & vehementius impugnat
eo tempore, quod est ultimum suum cum
homine certaminis; & prout cuiusq; longa
experientia, & perspicacitate naturæ, condi-
tionem & ingenium didicit, variis artibus
vtitur, vt hūc pusillanimitate & desperatio-
ne deiiciat, illum nimia presumptione attol-
lat, aliū variis occupationibus distrahat, &c.

4. Morbus ipse deprimit hominem, con-
tristat & vehementer afflitit, vt non libeat de-
Deo rebusq; cœlestibus, deque suæ animæ
salute cogitare. 5. Facillime ad impati-
tiam, ad querendum, ad suspicandum, aliasq;
imperfectiones mouetur ægrotus, neque
valet suis passionibus, prout conueniret, re-
sistere. Aduersus hæc omnia incommoda
iuuat hoc Sacramentum, tanquam saluber-
rima medicina, per quam mortis & iudicij
timor minuitur, Dæmonis vires per Spir-
itus sancti præsentiam franguntur, animus
recreatur & subleuatur, atque ad resisten-
dum dæmonis mundi, & carnis tentationi-
bus roboratur: impediuntur vitiosi habitus
per gratiam Sacraenti, ne contra rectam
rationem sese exerant, ne superbia, auari-
tia, impatientia, aliæque id genus prauæ af-
fectiones animam hominis lædant. Deni-
que confertur lætitia interna, & consolatio.

spiritualis, qua homo sese manibus diuinis
comittit, & in protectione altissimi quiescit.

3. Si in peccatis fuerit, remittentur illi: hoc est,
1. remittuntur peccata venialia virtute gra-
tiæ, quæ per sacramentum confertur. 2. si
quæ sint mortalia peccata, quorum in con-
fessione non memineramus, per hoc sacra-
mentum tolluntur, per quod efficitur, ut im-
perfectus de peccatis dolor, ppter infusam
gratiam & charitatem, perficiatur: 3. minui-
tur, & etiam quandoque tollitur pœna, quæ
mortalibus peccatis debebatur. Denique
hoc sacramentū, est protestatio fidei Catho-
licæ, in exitu vitæ, declarans quod, sicut ha-
cenus in militante Ecclesia homo cum ius-
fis habuit communionem: ita posthac optet
habere consortium cum sanctis in Ecclesia
triumphante.

Pro sacramento Eucharistie sufficient ea,
quæ superius pagina 77. de Missæ sacrificio,
& pagina 74. de fructibus communionis di-
cta sunt.

CAPVT VIII.

DE A Q V A L V S T R A L I *seu benedicta.*

BEATVS Alexander Pontifex martyr,
qui sextus post B. Petrum Romanam
rexit

rexit Ecclesiam, aquæ benedictæ usum non tam ipse inuenit, quam ab Apostolis traditū, obseruari ab omnibus iussit. Sic enim scribit Epistola sua prima, circa annum Domini 83. Aquam sale conspersam populis benedicimus, ut ea cuncti aspersi sanctificetur. Quod & omnibus sacerdotibus faciendum esse mandamus. Nam si cinis vitule aspersus populum sanctificabat, atq; mundabat: *quoniam Luc. 10.*
 magis aqua, quæ sale aspersa, diuinisq; precibus sacrata est, populum sanctificat atque emundat? Et si sale asperso per Helizeum *4. Reg. 2.* prophetam, sterilitas aquæ sanata est; quanto magis diuinis precibus sacrata aqua, sterilitatem rerum aufert huimanarum, & coquinatos sanctificat atque purgat, & cætera bona multiplicat, & insidias diaboli auertit, & à phantasmatum versutiis hominem defendit.

Quod dicit aquam sale cōspersam populis benedicimus: declarat aperte, quid tempore suo in Ecclesia Romana ex Apostolica traditione obseruaretur. Apostoli enim predictiones & benedictiones instituerunt, quibus diabolica potestas, quæ creaturas subinde inficit & corruptit, ab illis iniciatur, & per illas ab aliis depellatur. Constat namque, diabolum, qui in hoc aere nostro versatur, creaturis inanimis passim misceri, ut

propter ipsius impuritatem, non incommodo. dē B. Paulus dixisse intelligatur. *Expectatio*

Rom. 8. *creatūræ reuelationem filiorum Dei expectat: quia & ipsa creatura liberabitur à seruitute corruptiōnis, in libertatē gloriæ filiorū Dei.* Scimus enim, quod omnis creatura ingemiscit & parturit usq; adhuc, nempe ob tantam impuritatem, qua præsentia & abusu dæmonum inficitur.

1. T. i. 4. *Sanctificatur autem (ait idem Apostolus) per verbum Dei & orationem , per quam diabolus & quicquid diabolicum est, à creatura expellitur; tum ne cuiquā in sumptione aut usu noceat, tum ut aspersione & contactu sui, curationem aliis adferat. Sic enim conueniebat dæmonis superbiam deprimi, vt qui se erigere ad thronum usque diuinæ maiestatis audebat, tanta arrogantia, ut neminem timeret; nunc per leuem aquæ aspersiōnem, hoc est, per vile elementum cogeretur cedere, & abiectis creaturis imbecilliorēm se profiteri. Habet autem hoc aqua non ex se, sed ex Ecclesiæ tum precibus, tum authoritate. Si enim sancti multi, etiam non sacerdotes, precibus suis impetrarunt crea-*

Cap. 8. turis vim pellendi morbos, vt Theodoreetus & 26. in Philotheo, & alij Ecclesiastici scriptores referunt : multò magis impetrant preces Ecclesiæ sponsæ Christi, super omnes sanctos dilecta, quæ semper exauditur pro sua

INSTIT. LIB. IIII. 391
sua reverentia, & cui data est potestas Dæ-
mones eiiciendi, & calcandi super serpentes *Luc. 10.*
& Scorpiones.

Cæterum in hac aquæ benedictione, non
incommode miscetur Sal benedictum, ad
varias significaciones, quas qui intelligunt,
non sine reverentia & deuotione se suaq[ue]
aspergunt. Nam primò sal diuinam sapien-
tiam designat, quæ in CHRISTO humanam
naturam in unam personā assumpsit: Aqua
Dominicam passionem, de qua saluator aie-
bat. *Baptismo habeo baptizari, & quomodo coar.* *Luc. 12.*
etor, donec perficiatur. Secundò, sal, quo solēt
carnes condiri ne corruptantur, significat
incorruptionem nostram, & interitum ver-
mium: aqua, ablutionem & munditiam. Sal,
discretionem, quia præbet gustum: aqua
lachrymas & poenitentiam: Rogat igitur Ec-
clesia, ut per passionem veri Dei, concedat
nobis Dominus munditatem cordis & ani-
malium, aliarumq[ue] creaturarum, & interitum
seu exclusionem infernalium verinium, om-
niumque quæ diabolica ars machinari ad
hominis exitium potest. Quæ ut commo-
dius fideles assequantur, petit iisdem conce-
di viam lachrymarum, veramq[ue], & discretam
poenitentiae actionem, ex sapientia & gustu
rerum diuinorum profectam,

Effectus istius aquæ multi sunt & varij, vt ex prædictis B. Alexandri verbis, & ex ri-
tu benedictionis constat. Quidam spiritua-
les, qui semper sequuntur, quoties qua par-
est demissione & deuotione aspergimur, nisi
ex causa ad maiorem nostram vtilitatē Deo
aliud videatur.

1. Itaque profligantur dæmones ex locis
& creaturis.
2. Remittuntur venialia peccata.
3. Phantasmatæ diabolica, prauæ cogita-
tiones, & mentis distractiones in ora-
tione, aliisq; temporibus, excludūtur.
4. Mens à terrenis rebus colligitur.
5. Disponitur animus ad orationē & de-
uotionēm.
6. Gratia, fauor, & præsentia sancti Spiri-
tus impetratur.
7. Præparatur mens hominis, vt rectius
diuina mysteria peragat, sacramentaque su-
scipiat. Valet enim hæc aquæ aspersio adver-
sus omne, quod sacramentorū effectum im-
pedire potest. Atq; ideo in altarium & tem-
plorum consecratione adhibetur, vt à locis
illis, omne excludatur orationis, deuotionis
& Sacramentorum impedimentum. Solet
etiam ob eandem causam, iuxta fores Eccle-
siæ, in promptu semper esse aqua benedicta,
vt ingressuri eius aspersione, diuinaque gra-
tia,

tia, dæmonein, inanesq; cogitationes, & cūras excludant, atq; ad orandum deuotius se parent & colligant: egressuri verò, aduersus omnes occurrentes peccandi occasiones se- se muniant.

Alij effectus sunt corporales, qui non raro, pro Dei voluntate & beneplacito, quando ad diuini sui nominis gloriam expedire iudicat, consequi solent. Et si iustis de causis non sequamur, non ob id tamen est inefficax Ecclesiæ oratio, vel aquæ aspersio: quia quod effectibus corporalibus negatur, hoc spiritualibus, qui præstantiores sunt, compensatur.

1. Curatur sterilitas hominum, iumentorum, humanaruinq; rerum.
2. Impetratur bonorum multiplicatio & vbertas.
3. Infirmitates corporum, ne inuadat, pre-cauentur, & vbi occupauerint, curantur. Conceditur enim sanitas mentis & corporis.
4. Noxius aer purgatur, depellitur pestis, & omnis contagio.

Denique sic orat Ecclesia. Virtutein tuæ benedictionis infunde, vt creatura tua, iny-steriis tuis seruiens, ad abigédos dæmones, morbosq; pellendos, diuinæ gratiæ sumat effectum, vt quicquid in domibus, vel in lo-

cis fidelium hęc vnda resperserit, careat omni immunditia, liberetur à noxa, non illic re-sideat spiritus pestilens, non aura corrum-pens: discedant omnes infidiae latentis ini-mici: & si quid est, quod aut incolumenti habitantium inuidet, aut quieti, aspersione huius aquae effugiat: vt salubritas per inuocationem tui nominis expetita, ab omnibus impugnationibus sit defensa.

Conuenit porrò, vt is qui se aqua benedicta aspergit, intentionem suam cum Ecclesiæ precibus coniungat, & cum reuerentia, internaque deuotione hac aqua vtatur, vel dum aspergit, vel dum alia de causa sumit, cibisque vel potibus miscet. Qui enim sine reuerentia vel deuotione id agunt, exiguam consequuntur ex eo utilitatem.

CAPVT IX. DE CEREIS.

Prudētius. **Q**VIA cereorum in Ecclesia usus anti-hymno in *Laurentiū*, quædam otationes & benedictiones adhuc ext. de celebentur, vt fideles non ex sola deuotione, sed bra. missar. ex solennibus etiam & publicis Ecclesiæ cap. sanè, precibus, utilitatem per eos consequantur. &c. finali. Primo itaque accenduntur ad CHRISTI

Domini nostri honorem, præcipue vero contra sanctissimo Eucharistiæ Sacramento, à quo

INSTIT. LIB. IIII. 395

quo nunquam lumē abesse debet: quia ipse
est lux vera, illuminans omnem hominem
veniente in hunc mundum. Et sicut cereus
constat cera, per castas & virgineas apes pro-
ducta, lycino & igne: ita Christus carne, ex
purissimis sanguinibus Beatissimae Virgi-
nis MARIAE accepta, anima, & diuinitate, *Heb. 12.*
per quam Deus noster ignis consumens est.

Secundò, coram imaginibus, sanctorū *In Limos-*
que reliquiis: ut significetur, sanctos, quos nar. So-
tali lumine veneramur. Primò, sanctitate vi- *pbro. ca.*
tæ & doctrina mundum hunc illuminasse: 180.
Secundò, Dæmonem superasse, ac de eodē
triumphum egisse (est enim triumphantiū,
luminaribus introduci:) Tertiò, eosdem
nunc in cœlo glorioſo lumine fulgere, sine
villis tenebris vel errorum, vel peccati.

Tertiò, ad lectionē sacri Euangeli: 1. quia *D. Hieron.*
illud vniuerso orbi verum lumē diuinæ no- *contra Vis-*
titiae præbuit: 2. vt quisquis Dei verbum *gilantium.*
audit, viua illud fide audiat. quia incredulis,
& oculis per peccatum obtenebratis, verbū
crucis est scandalum, quod alioquin est in
salutem omni credenti.

Quartò, In processionibus præferuntur *Rom. 1.*
cum crucibus lumina (vt ait B. Gregorius *In gloriam*
Turoensis) ut in hac militia Christiana, sub *Confess. ca.*
vexillo crucis, lumen fidei adhibeamus, vt 20. & 79.
ex fide, hoc est, iuxta fidei nostræ dictamen,
viuamus.

Quinto, in baptismo, sicut superius dictū & explicatū est, cereus nobis datur, sāpiusq; in vita usurpatur, potissimum verò in festo Purificationis, quo cerei Ecclesiæ precibus benedicuntur, palamq; à Christianis, in memoriam CHRISTI veri luminis, ad reuelationem gentium, (quem Simeon vlnis suscepit) gestantur: vt lumen fidei, ardorem charitatis, rectitudinem & synceram intentionem, quā lychnus cera tectus significat, protestemur, declaremusq; nos paratos, vt

Luc. 2. Matth. 25. sponsō animæ nostræ CHRISTO, cum ardentibus lampadibus occurramus. Ita scribit Nicephorus, B. Virginem Mariam, accētione, 2. in sis cereis ex hac vita migrasse, & ad tumulū Julianum, deportataam esse.

Oratione Sexto, deferuntur funera Christianorum, 7. in morte cum multis luminaribus ad sepulturam, (vt frat. Chry. est apud D. Gregorium Nazianzenum) qui Homil. 70. bus significamus, 1. eos, tanquam invictos ad populum milites, de aduersariis triumphare: 2. nos illic optare perpetuā lucem, & gloriam semipiternam.

Quę sit igitur utilitas cereorum in Ecclesia, facile cūm ex prædictis est intelligere, tūm ex orationibus, quibus Ecclesia in eorundem benedictionibus vtitur. Orat enim Deum, 1. Ut cerei valeant ad sanitatem animalium & corporum, terra mariq;. 2. Ut de locis,

locis, vbi accensi fuerint, Dæmon, & quicquid dæmonis ars est machinata, depellatur. 3. Ut mentes & corda nostra inuisibili igne, & splendore sancti spiritus illustrentur, omniumque peccatorum & vitiorum cœcitatem careant, ut cernere possimus, quæ Deo sunt placita, & utilia saluti. 4. Ut ignis charitatis cum lumine fidei, in animis nostris accendatur, qui nos ad lumen indeficiens in vitam æternam deducat.

Qui igitur in honorem Christi aut sanctorum cereos accendunt, aut deuotè gestant, facto ipso precantur, sibi hæc omnia à Christo, qui est Deus verus, & splendor lucis æternæ concedi, intercessione gloriosissimæ & clarissimis meritis sanctorum: Defunctis autem quorum exequiis cereos adhibent, lucem beatam petunt & splendidissimam gloriam, in regno cœlorum.

CAPVT X.

DE FSV CINERVM.

Antiquissimus est sacrorum cinerum Petrus Cl^slusius, non tantum in veteri testamento, sed etiam apud Christianos in nouo, qui 2. Mira. eos ad significandam & excitandam poenitentiam, tūm in morte, tūm in vita adhibere, & capitibus aspergere solent. Nam si humili-

lis abiectusq; habitus, ex dolore assumptus, magnam habet vim, & ad producendam in hominis animo humilitatem, & ad prouocandam diuinam misericordiam: multò maiorem vim habebit idem habitus, si ex obedientia Ecclesiæ assumatur, quæ cineribus peculiares etiam preces adiungit, quibus animi demissionem, & Dei clementiam petit. Constat enim, quod opus ex obedientia suscepimus, plus habeat meriti apud Deum, propter obedientiæ virtutem, quam quod sponte arbitrioq; nostro perficimus. Et præterea est indubitatum, non frustra, neque sine fructu Ecclesiam suas preces fundere. Aspersio igitur cinerum, iuxta Ecclesiæ institutum, tribus ex causis habet utilitatem, 1. ex opere ipso humilitatis : 2. ex obedientia Ecclesiæ : 3. ex Ecclesiæ precibus. Petit enim multis orationibus in cinerum benedictione Ecclesia, ut istos salutares effectus consequantur fideles, qui sunt his cineribus usuri.

1. Ut iuuetur homo ad internam humilitatem cordis.

2. Ut benedictio cœlestis in aspersos descendat, qua serior compungantur, & de peccatis doleant, considerantes, per peccatum hominis, & ipsam terram maledictā fuisse in opere nostro, & nos omnes in cinerem & terram reddituros.

3. Ut

3. Ut hi cineres sint salubre remedium, ad assequendam remissionem peccatorum, & præmium vitæ æternæ.
4. Ut detur corporis sanitas, ad pœnitentiam pro peccatis agendam.
5. Ut anima ipsa diuina tutela protegatur.
6. Ut illa à Domino impetremus, quæ ad ipsius voluntatem petimus.
7. Ut in bono, constanti animo perseuermus.

Neque dubium cuiquam esse debet, quin pius Catholicus hæc bona accipiat, quando syncero animo, in capite Quadragesimæ, cineribus sacris aspergitur, serio secum statuens, eam Quadragesimam, in amaritudine animæ suæ ad peccatorum satisfactionem, traducere.

Quòd porrò fronti ipsi signum crucis cineribus imprimatur, ad hoc fit, vt ne nos pudeat, ad amorem & imitationem crucifixi Dei nostri, publicè pœnitentiam agere: nos, inquam, qui puluis sumus, & in puluerem reuertemur. Sacerdotibus autem nō frons, sed caput aspergitur: partim ad reuerentiam sacrificij, ne in eius celebratione aliquid cinerum in altare decidat: partim, vt ipsi, qui cæteros homines dignitate, ordine, & potestate antecellunt, sciant se breui cineribus & terra tegendos.

CAPVT XI.

DE PALMARVM

ramis.

ECCLÆSIA Catholica hanc seruat ab antiquis temporibus consuetudinem, ut Dominica die, quæ proximè festiuitatem Paschæ præcedit, palmarum, oliuarum, similiumq; arborum ramos, solennibus precibus benedicat, populoque Christiano ge standos, & domi ad salutares effectus conservandos, tradat. Qua cæremonia duo, quæ circa CHRISTI Domini personâ gesta sunt, significantur. Alterum: insignis ille ingressus in ciuitatem Hierusalem, hoc ipso festo palmarum. Alterum: triumphus ille gloriosus, quem per passionem & mortem suam deuictis hostibus, de principe huius mundi, vniuersoq; inferno reportauit, idque in gratiam nostri, quos non nostris meritis, sed benigna sua misericordia liberauit. Proinde rami palmarum, victoria in atq; triumphum significant: rami autem oliuarum, misericordiam.

Cæterum ne more veteris legis, careat suo fructu ista significatio, accedunt preces & benedictiones Ecclesiæ, quibus Deus rogatur, ut gestantes hos ramos:

t. Acci-

1. Accipient protectionem mentis & corporis in salutis remedium, & ad gratiam diuinam obtinendam.
2. Ut, sicut rami virentibus sunt foliis: ita frondeant opera nostra virore iustitiae, & virtutum multarum pulchritudine.
3. Ut sicut Hebræorum populus Christo his ramis occurrit, & cum ipso in ciuitatem Hierusalem intravit: ita nos bonis operibus instructi Domino obuiam procedamus, eiusq; vestigia sequentes, per ipsum, & cum ipso in cœlestem Hierusalem admittamur.
4. Ut, sicut CHRISTVS de hoste per passionem suam triumphauit: ita & nos sœpè hoc opus misericordiæ animo voluentes, amore CHRISTI accendamur ad pugnam, & ad victoriam de dæmone, carne & mundo referendam.
5. Ut, in quemcunq; locum importati fuerint hi rami, habitatores Dei benedictionē consequantur, & omnia aduersitate fugata, dextera Dei protegantur.

Dum igitur ex mente Ecclesiæ, deuoto animo hos ramos seruamus, gestamus, aut ad usum pium adhibemus: precamur factō ipso CHRISTVM Dominum, ut per passionem & mortem suam, qua dæmonem superauit & fregit, & per misericordiā suam immensam, qua hoc sine nostris ullis meritis

egit, dæmonem, oīnne m̄que aduersitatēm à nobis, & ab ædibus nostris pellat: ne vel aeris tempestate, vel alio incomodo, quo cun- que nobis noceat: quin potius Dei dextera nos protegat, & non solum corpora à malis tueatur, sed animę quoque gratiam suam in- fundat, vt multis virtutibus ornati, & bonis operibus florentes, CHRISTI vestigia se- quamur, hostes nostros omnes visibiles & inuisibiles superemus, & ad gaudia cœlestis Hierusalem, ab Angelis cum triumpho in- troducamur.

CAPVT XII.

DE AGNO DEI.

SVMMVS Pontifex, CHRISTI in terris vicarius, priuō sui pontificatus anno, & quolibet septennio, consecrare solet solenni benedictione orbiculos quosdam cereos, quos à figura impressa vocant Agnos Dei, adhibito sacro Chrismate, multisq; insigni- bus cæmoniis. Multa autem precatur à Deo concedi illis, qui animo deuoto hos orbiculos consecratos penes se habent, aut iis vtuntur terra mariue. Cuius oratio tanto maioris esse momenti debet, quanto eius officium est in Ecclesia sublimius Christoq; conuenientius. Vnde non raro mirabiles effectus

effectus non sine miraculo diuino sequuntur, maximè vbi quis eximia fide & deuotione præditus, summi sacerdotis benedictionem & Dei promissionem, quæ oranti Ecclesiæ auxilium addixit, intuetur. Quæ autem in consecratione petuntur, sunt illa.

Primò quidem in genere, ut ab omni malo libaremur, omniq; bono fruamur. Deinde verò nominatim mala recensentur, à quibus nos rogat liberari: nimirum, ab omni tempestate maris & terræ, à fulmine, grandine, noxiis ventis, pluuiâ, terræmotu, tonitru, peste, morbo comitali, morte improuisa, igne, insidijs inimicorum, malorumque spirituum, denique ab omnibus aliis periculis. Additur etiam, ut parturientibus mulieribus Deus adesse dignetur, & quauis in tentatione Dæmonis, CHRIS TI fidelibus animum viresq; addere, quibus intrepidè hostes repellant ac superent. Quia igitur experientia frequentissimè docet, ista sæpè à Deo concedi, non sunt temerè reiiciendi; sed magna deuotione gestandi orbiculi isti, & aliis commen-dandi.

CAPVT XIII.

DE AGNO DEI, CARMEN

Andreae Frusij, Socie-
tatis Iesu.

Quid sibi vult agni, quæ circumfertur, imago
Cerea, mirificis nobilitata modis?
Haud temerè: neq; enim blaterare, aut credere fas
Catholicis quicquam fraudis inesse sacris. (est.
Verum quæ species cultus? quæ caussa? quis actos?
Quæ ratio talem dat vel origo locum?
Res quia cera, parum, nimis aut obscura videtur,
Pleriq; hanc animo frigidiore colunt.
Dixinæ propè dant alijs virtutis honorem,
Hisq; superstítio fortè suborta nocet.
Idolum vocat hæreticus, ridetq; fidelem:
Hic tacet ignarus, fronsq; plicata rubet.
Non bene tanta latent fidei munimina sanctæ,
Iam celebrisq; rei iura sepulta silent.
Iustè ego cum tales versarem pectore curas,
Catholica his dictis visa monere fides.
Non noua, sed nostris sæpè auribus acta querela est,
Nec de hoc duntaxat turba fremit.
Ecquis enim meritum retinet tam ritus honorem?
Quis nitet intacta religione locus:
Christi etiam sanctum blasphemæ calumnia corpus
Vellicat, & nugas omnia sacra facit.
Sunt rursum immuneri voce, haud virtute, fideles,
Vixq;

Vixq; umbram fidei vel pietatis habent.
 Nec mirum est omnem cultum frigescere, quando
 Ipse Dei duro corde refrixit amor.
 Irrita si sieri cœlestia dona necesse est.
 Seu dubios ritus inualidosq; putent.
 Siue superstitione externis ita rebus inhærens.
 Fascinet, ut spernant nobile mentis opus.
Quid peccent utrique, tibi per singula possem
 Exprimere, ac vñsus constabilire pios.
 Verum argumento fiet satis omnibus uno.
 Si satis excussum cereus agnus erit.
Abdita nonnullos primū quod turbat origo,
 Propterea & magnum pondus habere negant.
Ponderis indicium maioris maius id ipsum est,
 Sanctorum ad trutinam se reuocare velis.
Quicquid enim seruat ritus Ecclesia constans,
 Principium cuius nemo referre queat,
 Id magis antiquum, certum, ac laudabile censem.
 Tanquam à primæua relligione satum.
Hæc siquidem haud scripto, sed factō vñs q; vigebat
 Sæcula quod statuunt posteriora, notant.
 Sic consueta volunt doctores multa vetusti,
 Ex Christi ac comitum traditione vehi.
Agni huiusc refert autorem nemo recentem:
 Priscus enim priscis patribus vñsus erat.
Vnde velut de re clara nimis atq; probata,
 Rara per historiam mentio facta patet.
 Eiusdem nec parca minus largitio facta est,
 Nobilis ut merito semper honore foret.

406 PIAR. ET CHRIST.

Ante octingentos fermè Leo tertius annos,

Optimus exhibito munere testis adest.

Carolus hoc magnus magna pietate recepit,

Thesaurum ut reputans cœlitùs esse datum.

Urbanus quintus similem post consecrat agnum,

Quem Byzantinus ferre Monarcha cupit.

Excipitur populi occursu cum supplice pompa,

Atque triumphantis mœnia more subit.

Rariùs ergò fuit donum, ut preciosius esset,

Diuinum plusquam pontificale quod est.

Ah nimia id deinceps vilescere copia fecit:

Vulgare ac leue fit, quod leue vulgus habet.

Omnibus hoc sacris, ipsi hoc commune synaxi est:

Num. 12. *Sic fuit Hebræis nausea, manna frequens.*

Mentibus at rectis rerum conspecta bonarum

Copia fit pluris, quò magis ampla venit.

Prima quidem ratio sacrandi antiquitus agni

Extitit, ut signum grande, potensq; foret.

Quippe ut in Hebraicis omnis quōdam hostia sacris,

Exod. 12. *Christi aduentantis schema salubre fuit,*

Vtq; redemptoris mores, mortemq; notabat

Agnus, præcipui creber honore typi:

Non secus, (ymbrosum signum componere claro

Silicet) hic nobis debitus agnus erat.

Si decuit signo speratum attendere munus,

Acceptum quanto plus memorare decet?

Ignaris obscura leuem ignorantia culpam,

Notitia ingratis reddit aperta grauem,

Sabidiis nec se externis negat ullus egere

Christi-

Christigena, aut hominem se similem esse neget.

Plus sensu quam mente viget natura biformis,

Nec sine corporeo Spirituale videt.

Sopitusque velut paulatim extinguitur ignis,

Impigra materiam det nisi sœpe manus :

Sic nisi sensillum virtute subinde iuuetur,

Emoritur vacua mente sepulta fides.

Præterea haud signis virtus erat illa vetustis :

Vim tribuit magnam gratia iuncta nouis.

Egregia huic igitur, quod fortius excitet illam,

Materiæ effigies, sanctio, visque datur.

Est agni effigies, quam pura & candida ceræ

Materies, nec non orbicularis habet.

Additur huic etiam mundissima lympha rigandæ,

Chrismatis ac oleum, balsaminusque liquor.

Sacrae idcirco rei reverentia maior habenda est,

Nec, nisi sacrata, fas tetigisse manu.

Cera refert hominem intacta de Virgine cretum,

Et quod parvus est candidiusque nihil.

Sed purum ne forte hominem tantummodo credas,

Æterni integritas numinis orbe patet.

Doctrina eius item sincera, salubris, abundans,

Apposito viuo fonte refertur aquæ.

Chrismatis est oleum, qua totum immensa perunxit

Gratia, & hinc alius participata fuit.

Balsama significant sanctæ benevolentia, vitæ

Munia, & effusam vulneris omnis opem.

Vitæ assertricem mitis notat hostia mortem,

Immaculatus (ait quod Petrus) agnus hic est. Apoc. 5.

I. Pet. 1.

Agnus hic est prima iam mundi ab origine cæsus:

Mortis enim virtus tempus ad omne salit.

Gen. 4. *Agnus hic est, iustus quem primitus obtulit Abel,*

Quem longo innuerat tempore pascha vetus.

Exod. 12. *Agnus hic est sacri celebratus nomine iugis,*

Ioan. I. *Huius & asperso tota crux domus.*

Agnus hic est, mundi tollens peccata redempti,

Quam dígito assignas prodróme sancte tuo.

Apoc. 5. *Agnus hic est septem signacula soluere dignus,*

Virgineo superum cinctus ubiq; choro,

Agnus hic est, cui cœlum infinita propago,

Elogium prono pectore grande canit.

Talia mille oculis mysteria subdit imago,

Ac tepefacta nouo corda calore replet.

Nec solum hæc agni dotes & facta recenset,

Singula: quod vobis sint imitanda, monet.

Fiat vt agnis, homo purus, mansuetus, & insons,

Seq; dicet totum sacrificetq; Deo.

Nec conspælla monet solummodo quid sit agendum,

Hoc etiam quodam numine plena mouet.

Quid mihi numen (ais) memoras? mihi cerea viuit,

Vimq; aspectanti spirat imago suam?

Non ita, sed virtus dono diuina subhæret,

Fidentesq; animos insinuata iuuat.

Cur potius (dicet) virtus hic illa? quid obstat,

Quo minus insinuent cætera signa parem

Maior ab insigni fiducia munere surgit.

Quam fundat ritus propria forma sacri.

Namq; Sacerdotem magnum res magna requirit,

Legitimas

Legitimas Christi cui dedit ordo vices.
 Nec quoties, vel quando velit rem condere tantam.
 Mos veteri acceptus religione sinit.
 Fas duntaxat ei est, quo sedem ascenderit anno,
 Annorum & quoties hebdomas inde redit.
 Sabbata, quæ Paschæ vicina vocantur in albis,
 Dant proprium, ut sacret, distribuâtue diem.
 Annorum hic obiter quam multiplicatio caussam
 Nacta sit, oblata fit ratione palam.
 Tempus id est, quod Christigenas à fonte recentes,
 Matris ad arcanas excipiebat opes.
 Quò magis ergò suæ nossent compendia sortis,
 Moribus, & quales exigit illa, forent.
 Iure repræsentant agni pura agmina plures,
 Res quod ibi gestæ, rotacq; verba docent.
 Baptizantur enim solenni hæc signa lauacro.
 Inclitus & magna voce minister ait:
 Ad fontes isti veniunt agni ecce nouelli,
 Quos lux clara replet, gratia lausq; Deo.
 Communis sis lætitiae ratio obuia, sanctum
 Cum populo sancto multiplicauit opus.
 Nunc etiam agnorum numerus differtur ingens,
 Christigenum ditio quo pia cunque patet.
 Numinis hoc pacto datur omnibus ansa rogandi,
 Augeat ut fætu semper ouile nouo.
 Nonne Petro Dominus quos credit, nominat agnos? Ioan. 21.
 Inter & immaneis quos iubet ire lupos?
 Sed formam his obiter factis subdamus aperiam
 Vnde fidele sacro sidere peccus habet.

410 PIAR. ET CHRIST.

Amplius ministrorum stipat procerumque corona
Pontificem, induitum pontificale decus.
Rem gerit hic Domini, fatus bonitate monentis,
Et placito certam more ferentis opem,
Sat foret auxiliu promissio certa perennis,
Dum te Christe tuis semper adesse mones,

Matth. 2. Dumque tuo binis vel ternis nomine iunctis,

Matth. 18. Te medium affirmas vota petita dare.
Inde sacerdoti summo fiducia summa est,
Officiis nunquam numen abesse suis.

Quodque petit supplex, Ecclesia tota videtur
Poscere. quid sponsae Christe negare potes?
Hic sed energiam propriam diuinitus addi,
Propria conditio traditioque probat.

Longa quoque omnigeni docet experientia fructus,
Expressè aut tacite sic pepigisse Deum.

Maximus ergo sacra cum maiestate Sacerdos,
Pectore, voce, manu, singula pronus agit.

Expositus celebri pompa benedicitur agnus,
Magnificisque modis uictorio sancta datur.

Ille preces recitat mira pietate refertas,
Quas veteris ritus formula certa tenet.

Postulat in primis, sacrati aspectus ut agni,
Agnus ad cœlestem concita corda leuet

Vtque salutiferæ memores vitaeque necisque
Criminis & vitij noxia vincla terant:

Hostis ut insidias stygij ac certamina vincant,
Decipulas mundi, carnis & illecebras:

Æternæ ut fugiant discrimina cuncta salutis,

Et

Et supera nunquam deſtituantur op̄e.

Obſecrat, vt donis, quæ gratia fundit, abundant,

Omnibus omne decus Spirituale ferant.

Omnis vt & virtus & consolatio iugis

Affluat, omne pium ſemper agatur op̄us.

Corporeos nobis morbos caſusq; repelli,

Præſertim horribicos mortiferosq; petit.

Nam licet accidere hæc ſanctis aliquando ſinuntur,

Tela magis laeti numinis eſſe ſolent.

Talia ſunt virus, pefis, morbusq; caducus,

Impetus hoſtilis, parturientis onus.

Nec minus & terræ motus, incendia, fluetus,

Fulmina, tempeſtas, morsq; repente vorans,

Hæc procul arceri grauiora pericla precatur.

Proſpera ſed vitæ, lætaq; fata dari.

Postremò æthereum ſaluos ascendere regnum,

Atq; agni placido cominus ore frui.

Innumeris liquet exemplis, quæ nemo refellet,

Eximias digno cuiq; valere preces.

Dignus at eſt, qui dignū agno, quem geſtat, honore,

Tūm fidei officio, tūm pietatis, habes.

Sed quia virtutum ſtudium iam rarius harum eſt,

Quid mirum multis irrita ſigna geri?

Iudaicis neq; enim ſunt utiliora figuris.

Imò etiam pœnas ludificata petunt.

Geſtari ipſa volunt ſimul extra peccati & intra,

Sic demū(vt retuli) commoda magna dabunt.

Catholice hic fidei verbis mihi protinus omnis

Scrupulus ex animo, mœror & omnis abit.

Virtus
Agni.

Pectore iam toto venerandum exosculor agnum,

Hortor & hoc vt idem quisque fidelis agat.

Non pudet effigies hominum statuas & prophanas

Mirari, quorum vita fauoris perit,

Amuletū Nec misericordia amuleta piget suspendere collis,

remediū Quae vulgus demens, aut maga finxit anus.

est contra Et pudeat pigeatum aliquem sacro sancta colentem

veneficia. Stemmati, diuiniti se cumulare bonis?

Reiiciat spurco sus gemmam perfidus ore,

Exerat & sannas ad data sancta canis.

Qui variis sordens vitiis gaudent & ferinis

Moribus, his potius symbola digna ferant:

Qualia sunt vulpes, tygres, pardi atq; leones,

Congruus aut serpens omnibus ater erit.

Demonis hoc propria est, quæ sponte sequuntur im-

Insigne hæc Domini iure ferunto sui, (go)

Judicij vel si ratio spectanda futuri est.

Hædorum effigies hisce ferenda venit.

Matth. 23, Nos vero ad dextram sessuros iudicis agni,

Ferre agnum, similes cui iuuat esse, decet.

Apoca. 6. Illi (vt Apostolicus Vates ait) eius ab ira,

Montibus orabunt se caueis & tegi.

Rex regum ac Dominus dominatum vicerit agnus,

Culmina qui montis stat super alta Sion.

Vinarum ipse suos ad fontes ducet aquarum,

Abstergens lachrymas & nocumenta fugans.

Ergo Agnus, superi qui templi est unica lampas,

Sit nostræ interea fida lucerna via.

PIARVM ET CHRI=
STIANARVM IN-
STITVTIONVM
LIBER V.

CAPVT I.

ORATIONIS DOMINI-
cæfusior explicatio.

RATIO omnis est medium quoddam, quo homo cum diuina maiestate negotia sua cōfert & pertractat: vnde necessum est, vt bonum orandi modum teneat, quisquis cū Deo agere statuit: sicut enim mens eius atque sententia!, qui alieno idiomate loquitur ab eo qui audit nō intelligitur, & qui minus ciuiliter sua proponit, aut parùm ad mores & titulos aulitos accommodatè, parùm efficit: ita nō auditur à Deo, quisquis more cœlestis aulæ orationis suæ modum non instituit. Sic repudiata fuit oratio Antiochi; sic Pharisæus non fuit *Matth. 9.* exauditus: Et quibusdam fit oratio in pec-*Luc. 18.* catum. Cœleste idioma oblitus Adamus cū *Matth. 6.* vxore, didicit linguam inferorum magiste-*Psal. 108.* rio serpentis, excusans excusationes in pec-

catis. CHRISTVS secundus Adam in aula cœlesti versatus, reduxit idioma cœleste, suosq; Deum rite cōprecari docuit. Et quidem multæ fuerūt in veteri lege orandi formulæ, à spiritu sancto præscriptæ, in psalterio, & libris Prophetarum; sed nulla conferri cum ea oratione debet, quam CHRISTVS Deus ipse met tradidit & præscripsit. Primò quia hanc filius Dei composuit, quem Pater

Matth. 17. audiri voluit, cuius verba cognoscit, præser-tim si spiritu filij pronuntientur, neque po-

Concilium test filius nō adiuuare & prouehere oratio-

Trulli. c.2. nem hanc suam, quam ipsius mandato fun-

Conci. Mo- dimus, præceptis salutaribus moniti & di-

gunt.ca.45. uina institutione formati, maxime cùm ad-

Concil. Re- uocatus sit noster, & patronus apud patrem,

mens.cap.1. nosque tunc exaudiendos dixerit, quando-

I. Ioan. 2. cunque in suo nomine quidpiam petueri-

Ioan. 16. mus, multoq; magis si eius verbis orantes

vsi fuerimus. 2. Quia hac oratione omnia

quæ sanctè à Deo peti possunt, & eo ordine,

quo petenda sunt continentur. 3. Quia bre-

uissima, vt citius memorie mādetur, facilius

intelligatur, frequentius repetatur. 4. Quia

diuersis petitionibus, tanquam membris &

articulis distincta, occasionem præbet iisdē

crebro pro calculatoriis orationibus, etiam

in mediis occupationibus, vtendi.

Antecedit petitiones, tria verba instar
præfationis, quorum 1. (Pater) quo oraturi,

in Deum affecti esse debeamus, significatur:
2. (noster) qua volūtate in proximos: 3. (qui
es in cœlis) quo pacto nos ipsos constitutos
esse oporteat.

PATER.

In veteri lege non fuit decreto publico
mádatum, vt Deus ab hominibus, Pater, ap-
pellaretur: tametsi id nomen nonnulli sed
rari, In eius inuocatione usurparint; serua-
batur hoc legi Euangelicæ, in qua per Chris-
tum liberati à seruitute legis, accepimus fi- *Rom. 8.*
liorum adoptionem; vultque Deus à no-
bis Pater appellari. 1. Vt conditionis nostræ
excellentiam considerátes, nihil ea indignū
coimittamus; impiorū mores, vt filiis in-
dignos, viteinus, consilia dæmonum, Deo
patri aduersantium, repudiemus; cœlestis
patris moribus animū imbuamus (vt simus
imitatores Dei, sicut filij charissimi) quia *Eph. 5.*
meritò sequitur patré sua proles. 2. Vt sem-
per beneficiorum diuinorū memores, gra-
tias agamus: siquidē non natura filij sumus,
sed gratuita misericordiæ adoptione, quæ
nobis communicato, & infuso in corda no-
stra spiritu filij sui, primò quidem nos filios
Dei & dici & esse voluit: deinde vero pater-
na cura nos pascit, diligit, fouet, regit, bene-
ficijs ornat, & angelis suis nobilissimis cœlitib[us]. *Ioan. 3.*
principibus custodiendos ac protegendos *Psal. 90.*
committit, & denique effusa liberalitate nos *Mattb. 18.*

Rom. 8. hæredes suos, Christiq; cohæredes instituit & scripsit. 3. Ut præter gloriam patris nihil vñquam quæramus : filiorum est enim studere commodis & dignitati parentum. Postremò hac voce monere nos voluit, quò in Deum patrem cœlestem, animo & affectu esse debeamus ; fide, spe, & charitate, in eum feramur ; pietatem & venerationem & obedientiam ei exhibeamus ; vires omnes, facultates, & quidquid habemus & sumus, in eius obsequium expédiamus, vt qui est creator, moderator, redemptor, & amantissimus pater noster. In hac autem præfatione nomē patris duas exigit conditiones, ab eo qui oraturus est Deum, vnam, vt deposita voluntate peccandi, reconcilietur Deo, ne vt hostis oret, sed vt filius : alteram, vt magna fiducia ad Deum accedat, quia ab optimo patre nihil non impetrabit filius.

No s t E R.

Matth. 23. Noster posuit CHRIS TVS, non meus, vt quo affectu in proximos Deus adeundus sit intelligam⁹ : Fratres enim sumus, quotquot mortales viuimus, vt spiritum atque lucis usuram ita communem habétes Patrem, qui creauit omnes, redemit, alit, gubernat, seu à vera religione alieni illi sunt, siue Christiani. Peculiariter tamē ratione sunt fratres, qui precioso CHRIS TI sanguine à peccatis abluti, cundem

eundem CHRISTI spiritum sanctū in cor-
da sua, quo vegetantur, viuunt, & aguntur,
de cœlis acceperunt, cohæredes regni cœ-
lestis. Itaq; monemur primò hac voce, (No-
ster) vt ante orationē depositis odiis & ini-
miciis, cum proximo in gratiā redeamus,
iuxta illud : Relinque munus tuum ante al- Matth. 5.
tare, & vade recōciliari prius fratri tuo, pro-
ximis nostris, qualescumque illi tandem sint,
charitatis affectum exhibeamus, & indigen-
tibus eleemosyna, & piis officiis subuenia-
mus ; vt hac ala oratio in cœlum attollatur,
& euolet. Secundò, vt humilitatis memo-
res, nemo spretis cæteris, sese efferat, aut di-
uitiis, honoribus, auctoritate maiorem ar-
bitretur se, aut amplius aliquid esse, quam
sint pauperes, ignobiles, subditi, cæterique
quorum nobis abiectior & obscurior viole-
tur conditio. Hi enim cum Deo loquentes,
non alio, quam Patris nomine eum compel-
lant, & quæcumque demum sit fortunarum
fors atq; ratio, talis quisque reuera est, qua-
lis apud Deum patrem aestimatur. Tertiò,
vt hęc oratio communis est, & in utilitatem
communem membrorum Ecclesiæ aliquid
singulis conferret. Tametsi namq; ista ora-
tio (sicut & cæteræ quæ ad Deum fundun-
tur) pro orantis voluntate, & mente possit
quibusuis, etiam iis, qui sacris Christianis

non sunt initia:i, applicari, ex se tamen, viq;
sua, ad solam eorum utilitatem refertur, qui
in Ecclesia ad communionem Sanctorum
pertinent, seu viui illi sint, seu vita functi.

QVI E S I N C O E L I S.

Deut. 4. Deus natura sua vbiq; est, nec loco con-

Hier. 23. cluditur, sed in cœlo esse dicitur. Primo, quia
illic cernitur illustrior ipsius operatio, ubi à
sanctis videtur & habetur: sicut anima, quæ
per totum corpus diffusa est, dicitur caput
sedes, vel cor, quod in illis partibus magis
vigeant eiusdem potentiae, & operationes.
Secundo, quod illic humanitatē suam Chri-
stus collocarit, ibi q; sit sedes beatorum An-
gelorum, sanctorumq; omnium, qui in cœ-
lis tanquam in aula Dei, commorantur. Ter-

D. Aug. tio, quod in cœlo Deus perfectè regnet, eiq;

epist. 57. omnia perfectè obtemperent. Quartò, de
cœlo moderetur hunc mundum, pluias di-
mittens, Solis luce, Lunæq; splendore ter-
ram illustrans, stellarum, cœlestiumq; cor-
porum dimissa è cœlo vi, corpora hæc no-
stra afficiens, sanctis Angelis nostri curam
committens, &c.

Non dixit, in cœlo, sed, in cœlis, quod li-
Ioan. 14. cet in beatitudine illa æterna mansiones sint
multe, variique ordines Angelorum, in om-
nibus tamen videatur, & possideatur Deus.
Monemur igitur his verbis primo, quoniam
pacto

pacto nos ad orationem coimparare debeamus, vt mētem à terrenis ad cœlestia eleuemus, vbi pater noster est, quem alloquimur; curasq; vanas, & inanes cogitationes ab animo remoueamus, secuti exemplum Moysis, Exod. 24. qui ad colloquium congressumq; diuinum venturus, montem conscendit, & in nebulam, vt oculis nihil terrenum obuersaretur, penetrauit. Secundò, vt magna reuerentia, tum externa corporis, & gestuum, tum interna animi Deum precemur; quia pater est non ignobilis, sed cœlestis. Tertiò, vt nihil à Deo, nisi quod cœleste est, atque ad cœlum nos dirigit, vnquam petamus. Quartò, quò altius in cœlum ascendat oratio, corpus & mentem crapula ne grauemus, sed sobrietatis ac temperatiæ studiosi, ad eleemosynam etiam ieunium, velut alteram alam orationi adiungamus.

*POST PRAEFATIIONEM SE-
quuntur septem petitiones, quarū priorib;
quis quatuor rogamus bona nobis con-
cedi, posterioribus tribus cu-
pimus mala de-
pelli.*

Prima petitio.

S A N C T I F I C E T V R
nomen tuum.

NO MEN, non dicit hanc vocem, Deus,
vel aliam quampiā, quæ Deum signi-
ficeret; sed Deum ipsum, Dei potentiam, ma-
iestatem, bonitatem, cæteraq; attributa, quæ
in Deo colenda sunt, & veneratione profe-
quenda. Sanctificari, non est, sanctum fieri,
quomodo diem sanctum sanctificare iube-
mur; quia sine nobis nostraq; opera est san-
ctum nomen eius; sed sanctum agnoscere, lau-
Luc. i. dari, magnificere; iuxta illud, Magnificat ani-
ma mea Dominum. In omni bona, quæ ad
Deum fit oratione, primum locum sibi ven-
dicit gratiarum actio; quam hac petitione
Deo habemus, postulantes ut tum pro be-
neficiis apud nos, vniuersamque creaturam
collocatis, tum pro maiestate sanctitateque
sui nominis, gloria eius innotescat omnib⁹,
& apud omnes amplificetur. Hoc enim est
Deo gratias agere, quando aliud rependere
non possumus. Itaque sanctificetur nomen
tuum, idem valet; Primo, gratias tibi ago
Deus æterne, propter magnam gloriam tuā,
pro beneficiis tuis in me collatis. Secundo,
me ipsum tibi in seruum, meaq; omnia diui-
næ tuæ maiestati consecro. Tertio, precor,
ut

vt præter gloriam nominis tui, nihil vñquā
desidereim, ad illamq; actiones meas omnes
semper referam. Quartò, rogo vt tui notitia,
toto orbe diuulgata, ad omnes homines dif-
fundatur, maiestas tua & bonitas ab omni-
bus vita & verbis commendetur; & sicut in *Psal. 112.*
cœlo, ita & in terra, à Solis ortu vsque ad oc-
casum laudetur nomen Domini: Et quia
pro suo quisque ingenio, hi suauitate ad pie-
tatem ducuntur, alij seueritate impelli de-
bent; precor vt vel benignitate omnes ad
Dei cultum trahas, vel verberibus intrare
compellas. Quintò, largire fidelibus cunctis
in fide constantiam, vt superatis hæresibus
atq; erroribus vniuersis, quam corde tenent
fidem, ore quoq; profiteātur. Sextò, da cun-
ctis Christianis, verum Zelum animarum,
vt ad multorum salutem, neq; laboribus fra-
cti, neque molestiis fatigati, incumbant, ne
aduersitatibus debilitati languescant, & ma-
gno animo, tuoq; auxilio salutis impedimenta
remoueant. Septimò, precor denique vt
laudem tibi dicant creaturæ tuæ omnes, vt
benedicant omnia opera Domini Deo, lau- *Dan. 3.*
dentq; & superexaltent eum in sæcula.

FRVCTVS.

Nihil æquandum, nedum præferendum,
diuino honori, serioq; expendenda benefi-
cia diuina, & pro iis quotidiè ex corde ha-
bendæ, agendæq; gratiæ.

D 3

*Secunda petitio.**ADVENIAT REGNUM**TVM.*

Post illam petitionem, quæ ad gratiarum actionem, amplificationemq; diuini nominis pertinet, petēdum est nobis illud primo loco, ad quod creati sumus, quod super omnia nobis est commendatum, quodq; omnibus rebus est præferēdum. Quærite, inquit,

Matth. 6. primū regnum Dei & iustitiam eius. Hæc est fœlicitas vitæ æternæ. Porrò regnum Dei in scripturis, quatuor significat, p quatuor modis, quibus Deus res creatas regit & moderatur. Primò, gubernationem totius orbis, iuxta illud; Regnum tuum regnum

Hebr. 13. omnium sæculorum, Rex omnipotens Domine vniuersoru in ditione tua cuncta sunt posita. Secundò, Ecclesiam catholicā, quod politiam à CHRISTO institutam obseruet, Deiq; legibus, & à CHRISTO vicario eiusq; ministris in terra regatur. Tertiò, spirituale & internum regnum, quo sanctissima Trinitas in animas nostras veniēs, & mansionem apud nos faciens per gratiam spiritus sancti suauiter nos gubernat, facultates ac vires animę dirigit, atq; in suo obsequio nos conti-

Luc. 17. net. Ita regnum Dei intra vos est, Christusq; Rex præsidet, comitatus virtutibus, & spiritus sancti charismatis, quæ animæ potentissimæ ceu

ceu custodes præficit, sicut Apostol⁹ inquit;
 Non est regnū Dei esca & potus, sed iustitia *Rom. 14.*
 & pax & gaudium in spiritu sancto. Quartò,
 vitam æternam in qua tum Deus ipse perfe- *Psal. 113.*
 ctissimè regnat, obsequentibus ad nutum
 sanctis omnibus; tum nos regnabimus cum
 Christo facti sacerdotes & reges summa li-
 bertate, nobilitate, præstantia, imperantes
 Dæmonibus, facientes vindictam in natio-
 nibus, increpationes in populis, alligantes
 reges eorū in compedibus, & nobiles eorū *Psal. 149.*
 in manicis ferreis. De postrema hac signifi-
 catione præcipue agitur ista petitione; peti-
 mus itaq; primò hereditatem cœlestem no-
 bis seruari, ne ab ea vnquā excidamus, néue
 alias accipiat coronā nostram: imò petimus
 regnū nobis aduenire, tum vt in hora mor-
 tis nostrę *CHRISTVS* nos visitet, in suamq;
 gloriam adducat (ita enim promisit: Cūm
 præparauero vobis locum, iterū veniam, & *Ioan. 14.*
 assumam vos ad meipsum) tum vt in iudicij
 die, quando de cœlis Christus cum aula cœ-
 lesti est descensurus in terram, ad rem com-
 modumq; nostrum veniat, nosq; regno suo
 adscribat. Et quia ad regnū illud cōsequen-
 dum multūm facit ardens illius desiderium,
 vt cupiamus dissolui, & esse cū Christo, desi-
 derium verò illud non parū exardescat cœ-
 lestis beatitudinis perfecta notitia, petimus

secundò, vt auocata mente à terrenis rebus omnibus, primùm quidem consideremus & intelligamus, quanta sint illa, quæ præparauit Deus diligentibus se; deinde vero in illa, omni mentis studio feramur, & prædesiderio illius pretiosi thesauri, arbitremur vt stercore, quidquid aspectui speciosum mūdus offert. Cæterum quia vires nostræ adeò imbecilles & fragiles sunt, vt ad tantum regnum conscendere nō valeant, & iter ipsum periculis plenum sit & infestum: Rogamus tertio, vt regnum Dei iuxta tertiam significationem in nos adueniat, hoc est, vt sanctissima Trinitas, sua gratia nos visitet, & ne regnet peccatum, in mortali hoc corpore nostro, vt Deus perfectè in membris nostris habitet, nosq; peracto vitæ huius curriculo, in æternam cœlorum gloriam vehat. Sicut enim tutissimè proficiscitur in regnum, qui est in comitatu Regis, & aulę Regiæ; ita sine discrimine omni & detriumento, ille perueniet in cœlum, in cuius anima sanctissima Trinitas suam aulam constituit, illamq; virtutibus ornatā secū è corpore ducit. Quartò, potest iuxta secundam regni acceptiōnē à nobis peti, vt regnum Dei, hoc est, Ecclesia Catholica, destructis hæresibus, & erroribus vniuersis, per orbem terrarum propagetur. Cæterum voluit CHRIS TVS hoc lo-

co potius vti vocabulo regni, quām vitæ æternæ, vel alio quopiam. Primo, vt nobis Dei bonitatem commēdaret, qui nobis regnum suum offert, dissimilis regibus huius mūdi, à quibus petere regnum, grauissimum esset flagitium. Secundo, vt discamus mortem nō metuere, quæ non ad calamitatē, sed ad Dei regnum aperit ianuam filius Dei. Tertio, vt pauperibus consolationem adferret, qui licet ad tempus hīc adfligantur, nati tamen ad regnandum, breui suscepto regno iudicabunt nationes, & dominabūtur populis, re- *Sap. 3.*
gnaturi cum C H R I S T O in æternum.

FR V C T V S.

Discimus primò, in hac vita nihil vile aut humile cogitare, cuiusmodi est mundus, sed ad regnū cœleste aspirare; absurdum quippe est hæredē regni, agere porcos, aut aliud *2. Tim. 2.* vile quidpiam officium exercere.

Discimus secundò, laborem aliquem sumere ad hoc regnum consequendum, ut pote quod non datur otiosis, sed laborantibus, pugnantibus, vincentibus.

Interpretatio.

F I A T V O L V N T A S T V A,

sicut in cœlo & in terra.

Post vitam æternam, ad quam sumus cōditi, atque eō empti, nihil vehementius optandum est atque petendum, quām media

illa, quibus ad assequendam eam iuuamur. Sunt autē duplia, spiritualia & corporalia: de spiritualibus, tāquam potioribus & præstantioribus, agitur hac petitione, cuiusmodi est, facere voluntatem Dei, eiusq; manda-
ta exequi. Non enim omnis qui dixerit Do-

- Matth. 7.* mine Domine, intrabit in regnum cœlorū,
sed qui fecerit voluntatem patris cœlestis,
Matth. 19. ipse intrabit in regnū cœlorum; &, qui vult
ad vitam ingredi, seruet mandata.

Et quidem si primus noster parens inobedientiæ scelere se non alligasset, non esset in diuinorum præceptorum obseruatione magna molestia, quod homines sponte sua ad illa obseruanda traherentur, quemadmodum ceteræ creaturæ, quæ naturæ instinctu cursuim suum tenent, & Dei instituta perse-
quuntur: at post peccatum corrupta natura, in vetitum nititur homo, ut sine peculiari Dei auxilio, cuiusvis potius, quam Dei volun-
tatem sequatur. Captiuus enim tenetur ad voluntatem Dæmonis, conuersatur in desideriis & voluntate carnis & cogitatio-
num, quæritatq; inuenire & perficere volun-
tatem suam.

Ceterum Dei voluntas in scripturis duobus modis accipitur; uno modo propriè, pro ipsa Dei voluntate, quæ est Deus ipse immutabilis in consiliis; quæ voluntas semper

2. Tim. 2.

Ephes. 2.

Ifa. 58.

per impletur, & neque impediri, neque eu-
tari ab aliquo potest: iuxta illud, Consilium
meum stabit, & volūtas mea fiet, nec est qui *Isa. 46.*
possit resistere huic voluntati: quia non est *Hes. 13.*
sapientia, non est prudentia, non est consiliū *Prover. 21.*
contra Dominum. Hanc voluntatem nō pe-
timus impleri, quippe quæ nobis nō peten- *Psal. 113.*
tibus continenter impletur; neq; rogamus
ut faciat Deus voluntatem suam, quia om-
nia quæcunque voluit, fecit. Alio modo vo-
luntas Dei metaphoricè dicitur, quidquid
eius voluntatem declarat, ab eaq; procedit,
vt præcepta, leges, institutiones, quas vocat
Apostolus voluntatem Dei bonam; Item *Rom. 12.*
consilia, quæ voluntatem beneplacentem:
perfectissimumq; illud mandatum, vt sine
cōcupiscentiæ sensu, toto corde, tota anima,
tota mēte, & omnibus viribus, continua cō-
sideratione, & charitate adhæreamus Deo,
quam appellat voluntatem perfectam, in æ-
terna demūm beatitudine implendam; quo
cūm ducant virtutes, sanctitas, omnisq; pie-
tas, ad Dei vītique voluntatem pertinebunt,
quæcunque sunt Deo accepta, &, vt ait Apo-
stolus, quæcunq; sunt vera, quæcunq; pudi- *Philip. 4.*
ca, quæcunq; iusta, quæcunque sancta, quæ-
cunque amabilia, quæcunq; bonæ famæ; si
qua virtus, si qua laus disciplinæ; hæc est e-
nim voluntas Dei, sanctificatio vestræ. *1. Thess. 4.*

Elucet porrò Dei volūtas. Primo, ex scri-
Matth. 18. pturis, quæ nobis mandata Dei, generaliaq; eius consilia edifferunt. Secundò, per Ecclesiām, cuius mādatis CHRIS TVS obtēm-
Luc. 10. perari voluit. Tertiò, per superiores, seu Ec-
Rom. 13. clesias quibus dictum est: qui vos audit me audit, seu seculares, quibus obedientia præ-
 standa est, nō solum propter iram, sed etiam propter conscientiam, nam qui potestati re-
 sistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt. Quartò, ex iudicio rationis, & dictamine cō-
 scientiæ, præsertim in negotiis nostris, & quæ pro re nata, occurrunt: quia si cor no-
3. Joan. 3. strum non reprehenderit nos, fiduciam ha-
 bemus, quia mandata eius custodimus. Pe-
 titius ergò primò, gratiam obtemperandi diuinis præceptis, & ab iis abstinenti, quæ Deus prohibuit, eamque in Dei voluntate perficienda constantiā, vt in morte in qualem-
 cunque eius voluntati posthabeamus. Se-
 cundò, vt contraria velimus, & desideremus iis, quæ Mundus, Caro, & Diabolus amant & suadent, vtq; superatis vitiis, prauisq; af-
 fectionib; superbiæ, auaritiæ, &c. contrariis virtutibus studeamus. Tertiò, vt in rebus omnib; nostris voluntatē suam Deus no-
 bis aperire dignetur, vt siue genus aliquod vitæ sit deligendum, siue aliud quiduis ad-
 grediendum, ipsius consilio & voluntate, di-
 rigamur.

rigamur. Quartò, ut si fortè vel ignorantia, vel infirmitate humana, id desideraremus & peteremus, quod ad diuini nominis gloriā, nostramq; salutē minus esset aptum, id nobis pro sua bonitate Deus recuset, eiusque loco tribuat aliquid magis salutare, sæpè etenim, neque quid dicamus cum B. Petro, neque quid petamus, cum matre filiorum Matth. 20. Zebedæi, neque cuius spiritus simus, cum Luc. 9. eiusdem filiis, satis nouimus. Quintò, deniq; hac petitione totos nos damus in manus Dei, ut dummodo in nobis atque per nos sanctificetur, & celebretur nomen Domini, ipse de nobis pro bona volūtate sua, in omnibus rebus constituat; estq; perfectissima oratio, similis illi orationi CHRISTI, qua petebat in horto, non suam, sed Patris sui Matth. 14. voluntatem fieri.

SIC VIT IN CŒLO,

& in terra.

Postulamus formam huius obedientiæ, ut nempè dirigatur ad normam obedientiæ cœlestis, vbi Angeli sancti, à perfecta obedientia epitheton habent obedientium: facientes, inquit Dauid, verbum eius, facientes voluntatē eius; sicut in inferno Dæmones noimen Sathanę ab aduersando & repugnando: Et quia propter humanæ nostræ infirmitatē fieri nequit, ut ad eum perfectio-

Psalms. 102.

nis gradū in obedientia ascendamus, in quo
versantur Angeli: vocula (sicut) non æqua-
litem, sed similitudinem significat; vt si-
cūt omnes Angeli semper alacriter, integrē,
sponte sua, nullo suo commodo, sed gloriæ
Dei intuitu ad nutum obtemperant, vt ita in
hac vita omnes Deo pareant, postulamus.

FR VCTVS.

Discimus primò, vt in obseruatione man-
datorum Dei, nō intueamur, quid homines
agant, nec per illorum inobedientiam excu-
seimus nostra peccata: nō enim ad homines
mortales remittimur, sed ad angelos, & mul-
titudo peccatiū, nec eripit à gehenna, nec
minuit pœnam, sed auget: quia non minus
ardet, sed vehementius, qui cum multis ar-
det. Discimus secundò, quanti facienda sit
virtus obedientiæ, à qua potissimum nobis
lissimi illi spiritus commendantur; quam vt

Ioan. 6. præstaret CHRIS TVS, de cœlis ad nos ve-
nit Descendi, inquit, de cœlo, non vt faciam
voluntatem meam, sed eius qui misit me,
Patris: quam tanto desiderio præstitit, vt
diceret, Meus cibus est, vt faciam volunta-

Ioan. 4. tem eius, qui misit me, vt perficiam opus
eius: quam denique tantopere nobis com-
mendauit, vt summam in ea dignitatem po-

Mattb. 12. neret. Qui fecerit, ait, voluntatem patris qui
in cœlis est, ipse meus frater, & soror & ma-
ter

ter est. Discimus tertio, in obedientia non intueri personam hominis, sed Dei iubentis, cuius personam representat homo superior, & à Deo præcipiendi potestatem legitimè consecutus.

Quarta petitio.

PANEM NOSTRVM QVOTIDIANUM da nobis hodie.

Post spiritualia bona, iubemur petere temporalia, quæ petitio quartū obtinet locum in oratione Dominica. Primo, quia quæ prioribus postulantur, sunt præstantiora, & bona ex se natura quæ sua; sunt enim spiritualia ac perpetua; & eiusmodi propter quæ potissimum homo est à Deo creatus; ea quæ modo petimus, licet ab hominibus passim audiūs desiderentur, & diligentius carentur, viliora tamen sunt, utpote corporalia, caduca, & nō per se, sed quia ex parte, ad vitæ sustentationem sunt necessaria, expetēda. Secundo, quia non meretur impetrare temporalia, nisi qui priùs pro spiritualibus bonis fuit sollicit⁹. Igitur hic oramus nobis à Deo dari necessaria ad vitam tolerandam, & ad officium nostrum colendum vtilia, ne vel presi inopia, peccatis indulgeamus, vel nimia sollicitudine terrenorū, animum à cogitatione rerum diuinarum abduçamus, vel

Prov. 30. nimiis diuitiis elati, insolescamus, voluptatibusq; dissoluamur.

Cæterum, quia hominum curæ, & quotidianæ sollicitudines, ferè non aliò, quam ad temporalia bona consequenda diriguntur, ne prolixius, minusq; decenti oratione, pro hisce Deum obsecraremus, voluit Christus verba ipsa præscribere, quæ & modestia sua, & quia filij Dei sunt verba, maiorem vim haberent ad impetrandum, quam quævis alia, tametsi copiosa, & rhetorico artificio ad persuadendum de industria comparata.

P A N E M.

Nomine panis intelliguntur omnia, quæ hominum sustentationem requiruntur, quo modo petebat Salomon sibi tantum tribui victui necessaria, comprehendens sub victu etiam vestitū domum, & reliquas vitę commoditates. Voluit autem Dominus à nobis peti, non carnes, pisces, aut alios cibos, sed solum panem. Primo, ut ex his terrenis nihil desideremus amplius, quam quod ad alendum corpus est necessarium. Secundo, ut si præter panem, & necessariam sustentationē, aliquid detur, id omne cum magna gratiarū actione accipiamus, & in magni ac singulatis beneficij loco reponamus, neq; enim digni sumus pane illo, quo vescimur. Tertio, ut imbecillitatem nostram profiteainur, qui ne

ne paneum quidem ipsum, nobis ad vitā necessarium, sine Deo, parare possumus. Quartò, ut Deo in rebus omnibus fidamus, qui *Matth. 6.*
tantam nostri curam gerit, ut non maiora solūm, sed minima quoque illa, ut panem & aquam, benignissimè liberalissimeq; nobis largiri sit paratus.

Nostrum.

Significatur hac voce primò, Dei charitas, qui facit, ut nostrum sit, quod suum erat, & malis filiis nullo titulo debebatur. Secundò, ut vitæ necessaria nobis, iusto titulo paremus; ne aliena furto, malisq; artibus, inuidamus, & usurpemus; ut labore & honesto lucro vitam propagemus, omniumq; malorum fontem otium fugiamus. Tertiò, ut meminerimus cibos omnes, æqualiter omnibus hominibus, à Deo creatos; ne diuites sibi delicias deberi putent, pauperibus panem cibarium, & atrum. Quartò, nostrum, id est, qui naturæ nostræ conueniat, ne illa usurpemus, quæ officiunt, ut fungos ad cibum, vestes ad corporis valetudinem non rectè paratas.

Quotidianum.

Non petimus panem Paschalem, sed panem qui in vsu est quotidiano. Primò, ut non consecutemur corporis delicias & superfluas commoditates, non avaritiæ, non opibus

coaceruandis studeamus; sed habentes ali-
1. Tim. 6. menta, & quibus tegamur, his contenti si-
 mus. Secundò, ut frugalitatis nostrę memo-
 res, ne superbiamus, nisi enim quotidiano
 cibo vires reparemus, citò interiret vita no-
 stra. In hoc etiam bestiis & plantis miserio-
 res, quod hę vilioribus vescantur, reddantq;
 præstantia, poena, vinum, lac, lanam, &c. nos
 meliora cōsumamus, & præter inutilia ster-
 cora, nihil ex corpore deimus.

D.A.

Discimus primò, ad humilitatē, nos om-
 nes esse mendicos Dei, seu diuites, seu pau-
 peres, atq; ad ianuam magni patris familiās
 elemosynam petere. Quapropter sicut ab-
 surdum est pauperem vnum, aduersus alte-
 rum superbūm se præbere ob fructum panis,
 paulò maius sibi mendicanti datum; ita ri-
 diculum est in conspectu CHRISTI atque
 sanctorum, hominem mortalem insolenter
 se efferre, propter exiguum, quam præter ce-
 teros à summo rerum omnium Domino,
 portionem accepit. Secundò, discimus nihil
 quidquam, nisi de manu Domini accipere,
 hoc est, iustè, & ad Dei volūtatem, quia eius
 solius est orbis terrarum, & plenitudo eius,
 mentitusq; est Dæmon, cùm diceret. Mea
Luc. 4. sunt omnia, & cui volo do ea. Tertiò, dis-
 cimus comparationem rerum ad viuendum
 necel-

necessariarum plus à Deo, quām à nostris
viribus & laboribus pendere; quia nisi Do-
minus edificauerit domum, in vanum labo- *Psal. 126.*
rauerunt, qui ædificant eam. itaque diligen-
ter est ad Deum configiendum, vt labores *I. Tim. 6.*
conatusque nostros fortunare dignetur; vt
conseruet nobis donata: ne spereimus in in-
certo diuitiarum, sed in Deo viuo, vt quæ
suupturi sumus, diuina sua benedictione
sanctificet. denique vt si quid fortè occultæ
iniustitiæ, quæ prætereat nos, in bonis no-
stris lateat, ipsis misericordia sua abstergat,
ne inde aliquid in capita nostra supplicium
redundet.

No. 15.

Significatur primò orationem non pro
illo duntaxat, qui eam pronunciat, sed pro
aliis quoq; diuino auxilio indigentibus fie-
ri. Secundò, bona quæ nobis petimus, sic
nobis petenda esse à Deo, vt nō in nostram
tantum utilitatem cōuertamus, sed illis pro-
ximorum quoq; necessitates subleuemus.
Tertiò, bonis iis, quæ largitur Deus, non ad
animæ detrimentum, sed ad eius salutem
vtendum esse, neque grauanda corpora no-
stra crapula aut ebrietate, sed cibo potuque *Luce 21.*
cum gratiarum actione moderatè sum-
pto, ad obsequium Dei,
recreanda.

Vult Deus vt pro præsenti tantum die,
res ad necessarios vitæ usus postulemus.
Primò, vt Deo discamus fidere, qui sicut o-

Exod. 16. lim Israelitico populo, quotidiè de cœlis
manna demittebat, ita nobis quotidiè pa-
ternè prouidebit. Secundò ad nimiam solli-
citudinem futuri temporis deponendam, vt
quieti Deo, sine anxietate deseruiam⁹. Ter-
Luc. 12. tiò vt vitæ nostræ incertitudinem ob oculos
habeamus. hodiè enim petimus, quia cras
fortè hac petitione non erit opus, si (quod
fieri potest) ex hac vita demigremus.

FRVCTVS.

Vt spiritualem animæ cibum, quotidiè
petere & manducare admoneamur, quia nō
minus p anima, quæ est potior pars nostra,
atque pro corpore conuenit nos esse sollici-
tos: est autem hic cibus. Primò, CHRIS TVS
ipse à nobis viua fide suscep⁹tus, qui in ani-
mam sua gratia illapsus, eam interna quiete
& pace conscientiæ continenter reficit: cu-
randa est igitur pax conscientiæ perpetua,
Matth. 4. ne vlla ratione, per peccatum turbetur. Se-
cundò, Verbum Dei lectum, vel auditum,
vel interna inspiratione deuotè suscep⁹tum;
quod est nobis curandum quotidiè, ne vlla
dies sine oratione, meditationeq; transeat,
Ian. 6. sed audiam⁹ quotidiè, quid in nobis loqua-
tur

tur Dominus. Tertiò, sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum, panis ille viuus è cœlo delapsus, & hominum saluti admirabili Dei bonitate ac potentia consecratus, qui mirificè cùm corpus, tūm animam reficit, fouet, alit, sustentat; ac proinde quotidiè spiritu-aliter, frequenter re ipsa, in Sacramento acci-piendus esset.

Quinta petitio.

E T D I M I T T E N U B I S D E B I-
*ta nostra, sicut & nos dimittimus de-
 bitoribus nostris.*

His sequentibus petitionibus rogamus à nobis tria malorum genera dimoueri, præterita, præsentia, & futura. & quinta quidem ista petitione conamur amoliri mala præterita, hoc est, peccata à nobis commissa, petimusque primò, omnia peccata nobis gratis condonari, per CHRISTI passionem; ve-nialia quidem per hanc orationem, aliaque media, quibus illa pro sua misericordia & benignitate clementissimus Deus, remitte-re solet, ut est aspersio aquæ benedictæ, confessio sacerdotalis, benedictio. Mortalia ve-rò, per pœnitentiæ sacramentum, quod no-bis rogamus suis temporibus impertiri, ne sine eius beneficio ex hac vita discedamus. Secundo, Gratiam rectè confitendi coram Sacerdote depeccatis nostris, recétem pec-

catorum memoriam, sincerū dolorem propter offenditum saluatorem, constans emanationis propositum, integrām peccatorum omnium, apud vicarium CHRISTI enumerationem, voluntatem & facultatem pro delictis satisfaciendi, & quæ iniuste aliis ablata fuerunt, siue res sit, seu fama, seu honor, quo pars est modo restituendi. Tertio, si quo casu non sit integrum peccata confiteri, atque ex hac vita immigrandum sit absque poenitentiæ Sacramento; ut veram largiatur contritionem, cuius virtute, cum desiderio confendi, peccata deleatur. Quartò, ut poenam peccatis debitam clementer relaxet, omniaque quæ agimus & patimur, in satisfactionem peccatorum suscipiat. Quinto, ut media suggerat, & donec vitandi in posterum peccata, singula porro verba huius petitionis vim habent suam.

DIMITTRE.

Significatur primò, Deum solum offendit peccatis omnibus, etiam illis, quæ in proximos committuntur. Secundo, Deum solum dimittere: nam sacerdotes sunt eius ministri, per quos, ceu per vicarios ipse verba sacramentorum profert. Tertio, neminem mortaliū esse soluendo. itaq; preciamur, ut gratis dimittat, Christiq; passionem, pro peccatis nostris acceptet. Quartò, adferendas esse condi-

conditiones eius, qui veniat petit, quæ sunt,
vt doleat de offensa; vt statuat in posterum
non offendere, vt speret veniam.

No b i s.

Significatur primò, hanc orationem esse
communem, qua quisq; sic sibi orat peccata
cōdonari, vt pro proximis omnibus Chri-
stianis idem petat. Verè magna felicitas ho-
minis Christiani, pro quo singuli Christiani,
in quotidianis orationibus sunt solliciti. Se-
cundò, neminem omnino esse hominē, qui
nō solum humiliter, sed etiam veraciter (ait
D. Aug.) hanc orationem dicere debeat, vt
pote cui non desint peccata, saltem venia-
lia; siue quibus vita ista non ducitur; & for-
tè pœnæ aliquæ restant expiandæ.

DE B I T A.

Peccata sunt debita. Primò, quia prævari-
catorem, pœnæ diuinis legibus constituta
obligant, non aliter atq; huinanarum legūm
violatores pœnis suis obstricti tenentur. Se-
cundò, quia obligant ad restituendum Deo
ablatum honorem, irrogatam iniuriam, v-
surpatam illicitam voluptatem: ista enim
quolibet mortali peccato committuntur.
Horum porrò debitorū magnitudo, tum ex
infinita maiestate Dei offensi estimanda est,
ex qua infinitam sortiuntur ipsa malitiam &
turpitudinem; tum ex vilitate offendentis;

tum ex grauitate mali commissi; quo spreto
Deo opt. max. transimus ad castra aduersarij
improbissimi tyranni, proculcatoq; Christi
sanguine, & reiecta spiritus sancti gratia, ho-
norem Deo debitum, impertimus Sathanæ.
vnde fit, vt omne peccatum mortale, sempi-
terna supplicia apud inferos promereatur.

No s t R. A.

Nostra sunt debita. Primò, pura volunta-
te nostra commissa. Secundò, quia in nostris
animabus hærent: Dicimus igitur primò,
peccatorum ineminiſſe: Secundò, ea non
extenuare, sed magnifacere. Tertiò, nō aliis
sed nobis ipsis assignare.

FR V C T V S.

Excitatur in peccatore magna fiducia ob-
tinendæ veniæ; quia Deus offensus, inuitat
ad veniam petendam, petentibus liberaliter
veniam offert.

S I C V T E T N O S D I M I T T L
mus debitoribus nostris.

Ceteras petitiones absolute posuit Chri-
stus: huic soli addidit conditionem. Primò,
vt, quia nulla maior est gratia, quam remis-
sio peccatorum, qua peccator & hostis Dei,
reconciliatur creatori suo, & ex reo inferni,
transfertur in hæreditatem regni cœlorum:
ea gratia nō tribuetur, nisi etiam ipsis aliquid
præstemus. Secundò, vt facilitatem obtinen-
di

dī huius beneficij cognoscamus, quod à nobis ipsis Deus pendere voluit, vt si condonemus aliis, dimitatur etiam nobis: conditio quippe facillima est, & quam præstare possunt omnes, quæ non opere, aut verbis, alioue labore indiget, sed sola volūtate perficitur. Sicut, est vocula similitudinis, inclu-
dens conditionem, si non ignoscamus, nec Deum nobis ignoturum. Rogamus itaque, vt quomodo nos dimittimus, ita nobis di-
mittat Deus: si semel tantum, si solo verbo,
si exigentes aliquam pœnam, si imperfectè,
vt pari modo nobiscum agat Deus. Hic de-
offensa agitur, non de debitis pecuniariis,
aut honore, famaq; violata, quæ sibi restitui
quisque velle potest, & aliquando debet; si-
cūt exposcere potest à lādente quandoq; pœnam, non ad vindictam, sed ad illius, vel
aliorum vtilitatem.

Si quis porrò in animum suum inducere non possit, aut nolit, vt proximo ignoscat, ei tamen oratione Dominica non est interdic-
cendum, si illud (nos) non ad se referat, sed ad Ecclesiam, cuius ipse est membrū & pars;
in qua Ecclesia boni non solūm dimitunt,
sed pro persequéntibus etiam Deum precan-
tur: sibi verō roget eundem animum dari,
& inimicam voluntatem ad amorem & be-
nevolentiam flecti.

Sexta petitio,
ET NE NOS INDUCAS
in temptationem.

Post peccatum, nullum est grauius malū, quām periculū peccandi, quod nobis à tentationibus impendet; quas quidem tentationes cùm suscitent Dæmones, qui nunquam vel transuersum digitum à nobis discedunt; mundus, qui nos circumdat; & caro domesticus hostis, quem circumferimus, facile intelligitur, quām sit necessarium crebro istam petitionem iterare.

Tentare, est experiri & periculum facere; quod ex varia intentione eius qui tentat, variis modis, nunc rectè fit, nunc male. Primo enim tentat quis ut norit, quid in alio lateat; quo modo examinatur discipul⁹ à preceptore, ut periculū faciat eruditionis. Deus qui omnia nouit, & quem nullū latet secretum, hac ratione ne minem tentat. Secundo, ut is ipse cum quo agitur, se nosse discat, & virium suarum vel imbecillitatem, vel robur

Ioan. 6. perspiciat, sic **CHRISTVS Philippū** tentauit dicens: vnde ememus panes ut manducent hi. Tertio, ut aliis cuiuspiā conditio patet fiat, sic coram parentibus sit periculum de filij eruditione, & eo modo tentauit Deus Abrahamū, Iob, Tobiam, ut posteritati horū sanctorum virtus probaretur. Quartò, ut ad malum

malum inducatur, quo pacto hostis sui vires
quispiam explorat, ut tentando noceat. Hic
modus est dæmonis ministrorumque eius,
impiorum hominum; qui etiam dæmon, ab
hoc officio, nomen inuenit tentatoris, quia
in eo omnis illius industria desudat, ut ten-
tando decipiat, noceat, perdat. Tentat porro *Matth. 4.*

omnes omnino homines, in quibus est ra-
tionis usus, nemini parcens, nec bonis, nec
malis: & quidem mali, quod tentatoris vo-
luntati semper obtemperent, non sentiunt
tentationis molestiam, tanto peiori loco, quod
in potestate sint immanissimi tyranni, existi-
mantes pacem, cum nulla sit pax impiis. Bo-
ni verò, qui temptationibus repugnant, ma-
gnam ex illis molestiam percipiunt, seq: tu-
tos minimè esse, sed periculosum bellū con-
tinenter gerere, facile intelligunt.

Modi autem quibus homines dæmon ag-
greditur, tametsi ob innumerā eius artes,
longamq; experientiam, & mentis subtilita-
tem, exponi facile nequeant; constat tamen,
quod aliquando per se ipse adoriantur homi-
neū, sicut Euām, & Christū; aliquādo ad-
ministros adhibeat mundū, & carnē: Et
illos quidē per se malis suggestionibus ve-
xat potissimum, qui relicto Mundo, carnē
suā cum vitiis & cōcupiscentiis mortifica-
runt: Cæteros vero, qui vel magnam habēt

cum mundo cōsuetudinem, vel parūm studij ponunt in reprimenda petulantia carnis, per hæc ipsa solet exagitare, & primò quidē in ore Ducum exercitus, circumiens inuestigat infirmiora loca, per quæ minori negotio possit irrepere; explorat nempe ad quævitia magis homo propendeat Secundò vero, ea parte obiicit aliquid sensibus, ut passio excitetur, quam ipse pro viribus promouet interno motu: tum magno strepitu adhibitis omnibus machinis impetum facit, ut hominem multitudine hostium terreat; hinc Mundus, hoc est, quidquid mundus habet, insurgit, irrisiones sociorū, indignatio amicorum, exempla praua maiorum, improba doctrina Hæreticorum, prosperitas & comoda, aduersitates & pericula: Inde dæmon ipse vitia extenuat, virtutumque nomine in praefenti negotio vestit, superbiam, honestatem, auaritiam, prouidentiam, gulam, discretionem, iram, zelum, inuidiam, iustum dolorem, luxuriam delectabilem recreationem, acediam curam sanitatis, appellans. virtutes autem habitu vitiorū repræsentat. Hunc impetum senserunt Iob, Tobias, Antonius, & CHRIS TVS ipse; cuius tamen animam nullus sensus attigit.

Ceterūm, quia hostis tūc securus pugnat, quando antagonistam armis, quibus se defendat,

fendat, nudauit, hoc sedulò studet dæmon, vt arma abiiciamus, aut in iis vtendis impediamur: sunt autem illa, primò oratio, à qua conatur abducere, turpibus cogitationibus, infidelitate, scrupulis, tædio, &c. Secundò, bona opera, præsertim cōsuetudo confitendi & communicandi, quibus obiicit impedimenta, vel occupationum, vel aduentus amici, vel p̄ttextu maioris boni, vel alterius rei, vt vel semel intermittentur: sic enim augentur ei vires, depositis à nobis tantisper armis. Tertiò, conscientia, confessario, viro docto, proboque aperta; quām rem ita malefert dæmon, vt suas suggestiones, & scelestā consilia, omnibus modis occultari studeat; ne si prudenti viro detegātur, sola narratione (quod non raro euenit) sordescant narranti, dolique earum & foeditas appareat; vel fano consilio repellantur, & in posterum caueantur. Quartò, humilitas, quæ vt internū gratiæ fructum conseruat, ita terrori est atque inuisa superbo dæmoni, qui quærerit vt garrulitate, ad Euæ exemplum aliquid effutias *Genes. 3.* & iactes, quo gratia humilitateque spolieris.

IN DVCAS.

Non vult nos petere Deus, vt ab omni tentatione simus immunes, propter multas eius utilitates, quæ sunt, primò, imbecillitatem nostram agnoscere, in humilitate con-

seruari, à Deoq; auxilium flagitare. Secundò, Naturam, vires, & artes Dæmonis intelligere, ad nostram aliorumq; institutionem. Tertiò, Peccata vitare, quibus subministratur aduersario arma; sectariq; virtutes quibus admuntur. Quartò, semper in acie stare paratos ad pugnam; quia aduersarius nun-

1. Pet. 5. quam dormiens circuit quærens quem deuoret. Quintò, Post certamen & victoriam coronari, & triumphare; nemo enim coro-

2. Ti. 2. nabitur, nisi legitime certauerit.

Vult autem CHRIS TVS nos esse sollicitos, ne in temptationem inducamur, hoc est, ne à temptatione absorbeamur, & superemur. Dicitur autem Deus in temptationem inducere, non quod ad peccatum hortetur, aut quenquam impellat, sed primò quidē, quod nos sua gratia, prior ipse à nobis desertus, deferens, vel ad tēpus pro nostra instructiōne, humilitate, maioriq; sollicitudine, destituens, patiatur in potestatē venire Diaboli, qui paratus ad deuorādum, exspectat solius Dei, ab anima discessum, sicut lupus discessū pastoris, & canis, vt inuadat relīctam ouiculam. Secūdò, quia multis beneficiis nos ornat, quibus vitio nostro, ad interitum nostri ipsorum quandoq; abutimur, quomodo dixit Poeta, Perdit patrum indulgentia natos. Petimus igitur hoc loco, primò gratiam, ne ali-

aliquando cōsentiamus peccato, sed, si ten-
tari nos volet Deus, faciat etiam cum tenta- *I. Cor. 10.*
tione prouentum, vt possimus sustinere. Se-
cundò, Ne occasioneim demus, vt merito à
Deo deseramur : vel superbia vt Eua, vel *Gen. 3.*
præsumptione, vt Petrus, vel alia quauis ra- *Matt. 26.*
tione. Tertio, Vt si vitio nostro, in peccatum
aliquid lapsi fuerimus, ne cor nostrum, in-
star Pharaonis induret; sed statim emolliat *Exod. 7.*
atq; conuertat, vt resipiscamur. Quartò, vt
beneficia quibus abutereimur, à nobis aufe-
rat, & cum Nabuchodonosore potius abii- *Daniel. 4.*
ciat, & faciem nostram ignominia repleat,
quàm vt nobis diuinam suam maiestatem
offendi patiatur. Quintò, Vt vires & impe-
tum Dæmonis frangat, infirmitatesque no-
stras sanet, ne inde arma Dæmoni, ad nos
prosternendos subministrentur. Sextò, vt
perseuerantiam largiatur in bono, omnesq;
peccatorum occasiones renoueat.

FRVCTVS.

Discimus hominis vitam malitiam esse *Iob. 7.*
super terram; quodque bonos milites decet
in ciuitate ab hostibus cincta, id nobis imi-
tandum; itaq; i. consilia, mentemq; aduer-
sariorū peruestigemus, quid verbis, factisq;
intendant, exploremus; quia enim Angelus
Satanæ in Angelum lucis, nō rarò se transfi-
gurat, hoc modo intelligemus; esse impias

2. Corin. ii. Dæmonis suggestiones, si per illas à Deo nos alieniores fieri cognoscamus, hoc est, si in homine pio, quiete internam perturbent, intellectui tenebras offundat, ferorem devotionis minuat, ad sancta exercitia orationis, confessionis, communionis, & aliorū huiusmodi minus aptum reddant; & deniq; si animum ad externa solito magis abducat. Secundò, Portas istius castri nostri vigilantissem custodiamus, hoc est, sensus & linguam, ne quid irrepatur, quod animam lædat, aut efferatur per inanem sermonem, quod ad inunctionem pertineat. Tertiò, Ut domesticum hostem, qui fœdus cum externis aduersariis dæmone & mundo iniuit, ceu notum proditorem, mortificemus, carnei, dico cum vitiis & concupiscentiis. Quartò, Ut in ducem nostrum CHRISTVM continenter intueamur, eius auxilium imploremus, magna fide, in eum speremus, omnia nobis de eius viribus, bonitate, & charitate permittamus. Quintò, Tametsi aduersarius quandoque magno impetu insultet, variisq; partibus, ac modis nos adoreatur, Mundi irrationibus, aut cōutiis, clamores excitet, inopiam minetur, mala exempla proponat, improbos doctores submittat, nihilq; intentatum relinquat, nihil nos vel terreamur, vel moueamur, sed forti animo in pugna perseveremus;

mus; & libidinosas quidem tentationes, declinando occasiones, excutiendoque impuras cogitationes supereimus: cæteras vero, contrariis virtutum officiis, superbiam humilitatis, iracundiam mafuetudinis; gulam temperantiæ, in ipsis quoq; mediis peccandi occasionibus, luctantes vincamus. Ea est enim conditione Satanas ut semel fortiter prostratus, debilitetur viribus, minusq; sequentibus pugnis, quam primo insultu posse. Sexto, ut dæmonis occultas suggestiones, viro prudenti, atque experto, candidè aperiamus, eiusq; consilio vt amur, tametsi vel exiguitas rei, vel fœditas pudorem fortassis iniiciat; hostium enim consilia manifestanda sunt illi, qui loco CHRIS TI ducis in hoc bello te dirigit, superiori inquam, confessario, aut viro in hac arte perito & excitato.

Septima petitio.

*SED LIBERA NOS A
malo, Amen.*

Hæc petitio locum obtinet ultimum. Primo, Quia videtur complecti suminam precedentium petitionū, quibus rogamus partim quædam mala à nobis propulsari, partim bona concedi; quibus carere malum est ingens. Secundo, Quia inter mala sunt illæ minima: quæ nobis plus molestiæ exhibet;

450 PIAR. ET CHRIST.

nempe calamitates & miseriæ, quas etiam
CHRISTVS ultimo loco collocauit, in ora-
Iean.17. tione sua iturus ad passionem: Rogo, vt ser-
ues eos à malo. Ob has duas prædictas ra-
tiones, populus in Missæ sacrificio, hanc pe-
titionē profert, tum vt approbet quæcunq;
à sacerdote in præcedentibus petitionibus
orationis Dominicæ postulata fuerunt: tum
quia vulgus hominum vehementius, quām
optimates, calamitatibꝫ oppressum, maiori
sensu, & studio, ab illis cupit expediri,

M A L O .

Malum hoc loco non accipitur pro pec-
cato, aut culpa, sed pro poena; suntque tria
potissimū mala quibus affligimur; quæ hoc
loco deprecamur. Primo, Dæmon, qui, licet
natura sit bonus, malus tamen, aut malum
dicitur; tum quia primus autor peccati; tum
quia inueteratus, nihil præter malum cogi-
tat, continenterq; hominibus singulis præ-
fens, omnem querit & arripit ad nocēdum,
malumq; inferēdum ansam. Secundo, con-
cupiscentia, quæ ex peccato originem du-
cens, ad malum nos inclinat; de qua Apo-

Rom. 7. stolus; Non habitat in me, hoc est, in carne
mea bonum: & malum adiacet mihi. hæcq;
ferè sola cauſa est, quamobrem externa illa,
alioquin adiaphora molestè, impatienterq;
tolerentur, & mala nobis efficiantur. Tertio,

Afflictio.

Afflictiones quælibet molestæ, siue externæ illæ sint, siue internæ: quibus omnes conficitur, ne mine prorsus excepto, etiam iusti & sancti, adeò ut res illa non solum offendit ethnicos, qui ob id negarunt Dei prouidentiam, sed etiam fideles quosdam ut constat de Gedeone, Dauide, & aliis Prophetis: *Iud. 6.*
 vnde illa Psalmistæ vox; Mei pene moti sunt pedes. Hinc intelligimus, quām sit necessaria ista petitio, cūm tam vniuersalis sit homini tribulatio, ut nullum sit eius membrum, nullaq; potentia, quæ sua afflictione, molestiaq; careat, nullaq; creatura, quæ non miserum hominem vexet. *Psal. 72.*

Voluit autem Deus à se peti hanc à malis omnibus liberationē. Primo, ut nobis pius suum paternumq; animum in nos declararet, qui talis est, ut cupiat nos quietam, molestiisq; vacuam ducere vitam in hoc Munde, atq; tandem ex hac temporali quiete, ad requiem æternam migrare. Secundo, ne aliunde remedia, quām à Deo, aut secundum Deum queramus: non à Sagis, aut Dæmonibus; neq; à medicis, nisi se placato prius, & inuocato: Dei enim solius est depellere mala, qui solus infligit poenas omnes, iuxta prophetiam: Non est malum in ciuitate, quod Dominus nō fecerit: quod agnosces Iob, neque Dæmoni, neque hostibus quid. *Iob. 1.*

quam acceptum tulit, sed demisso pacatoq; animo dixit; Dominus dedit, Dominus abstulit. Caussa verò quamobrem nos afflēt̄ optimus sapientissimusq; Deus, est, vt malo alteri longè perniciosissimo medeatur. Sicut enim medicinam amaram accipimus; aut membrum aliquod secari patimur, valedūtudinis restituendē vel conseruandæ gratia; ita postquam culpa nostra irrep̄it peccatū, quod est omnium malorum maximum, terribilissimum (vtpote quod priuat hominē Deo, summo bono) immissa sunt mala alia & calamitates, magna Dei prouidentia. Primo, vt homo ex paruo malo intelligeret, quantum malum sit, summum malum, hoc est, peccatum. Secundò, vt malum hoc magnum, paruo malo pellatur atque in posterū vitetur: fit enim non rarō, vt qui propter peccatum affliguntur, poste ad seipso reversi, ardentius viam diuinorum mandatorum currant; sicut illi, qui ambulantes non nihil offendunt & cespitant, solent exilire. Tertiò, vt priuati hominis afflictio, toti reipubl. corpori proficit, vel exemplo patientiæ, vt in Iob, & Tobia: vel meritis, vt in martyribus. Quartò, vt augeatur bonis corona gloriæ, quæ tanta est, vt mirum sit non plures immissi molestias in hoc mundo, aut aliquid boni h̄ic concedi iis, qui ad gloriam illam

paran.

parantur: sicut è regione, tanta imminent
peccatoribus mala atq; supplicia apud infe-
ros, vt meritò nemo illis inuidere debeat,
summam huius vitæ gloriam, & delicias e-
tiam maximas.

Deus porrò sic nos exercent, vt quandoq;
vtatur creaturis rationis expertibus, vt pe-
ste, faine, grandine, incendiis, siccitate, &c.
quandoq; malitia dæmonum, vel improbo-
rum, hominum peccatis; quomodo usus est
inuidia fratrum in traditionem Iosephi, &
Pharisæorum in morte CHRISTI. Nullum
tamen peccatum committit Deus, neque ad
peccatum cooperatur; licet opus illud ipse
quoque præstet, quod homini quidem est
peccatum, tum quia vetitum, tum quia malo
animo, atq; ad malum finem refertur: Deus
autem actionem ipsam, quæ in se res bona
est, operatur, eamq; ad finem sanctum ac iu-
ustum dirigit: sicut igitur, si ad porrigan-
dum inimico venenum, quispiam medici operam
cōduceret; quod venenum cùm nosset me-
dicus, homini illi ad sanitatem, ob occultum
sibi q; soli cognitum morbum mirè profutu-
rum, gauderet sibi datam diu optatam occa-
sionem, hominis iuuandi, is suasor peccaret,
seq; grauissimo homicidij scelere astringe-
ret; medicus autem, nō modo nullum pec-
catum admitteret, sed optimè de viro illo

mereretur: ita Deus peccata nostra, vel in nostrum, vel in Ecclesiæ bonum conuertit, malaq; à nobis fieri permittit, ad maius bonum; quemadmodum ligna nostra accendimus atq; consumimus, ut ex eorum combustione calor existat, aut cibus paretur, aut aliud quippiā, nostris v̄sibus vtile ac necessarium efficiatur. Notandum verò non nominari tribulationes, sed malum; quamuis enim ex se tribulationes omnes malæ sint atque affligant, ex occasione tamen sunt interdum aliquibus bonæ.

LIBERIA.

Monemur sentiendum esse onus tribulationum, si eo liberari atq; exonerari velim⁹, dandamq; operam, ut non simus insensibiles, qui neq; dæmonum impetus, neq; concupiscentiæ molestias, aduertamus. Liberat porrò Deus 1. arcendo ne adueniant. 2. Tollendo si adsint; quod tunc perfectissimè futurum est, quando in cœlo, summa fœlicitate sine v̄llo malo perfruemur. 3. Conseruando in periculis, vt Danielem inter Leones. 4. Dando patientiam, vt B. Paulo, in stimulo carnis, & consolationem, vt martyribus.

Petimus igitur hoc loco 1. à dæmone liberari, ne nobis vel per se, vel per ministros suos molestus esse perget. 2. Concupiscentiam, quæ in membris nostris latet, valdeq; pios

pios afflit, vel penitus extingui vel infirmari. 3. Auerti à nobis atque tolli bella, pestē, famein, aliaque tum publica, tum priuata in commodo, vt sine molestia seruiamus illi. 4. vt in tribulationibus patientiam conseruemus, consolatione fruamur, gaudeamusq; vel quod pro admissis peccatis satisfaciamus; vel quod pro nomine IESV contumeliā patiamur; vel quod tribulationibus merita augeamus. 5. vt ab æterna morte, summoq; malo nos liberet. 6. Petimus dissolui, & esse cum CHRISTO, vt tandem omnibus malis expediti, sempiternis in cœlo bonis, & deliciis circumfluamus.

AMEN.

Vox Hebraica, approbantis, aut affirmantis, concludit orationem, 1. vt omnia antedicta, aliquo feroore Deo rursus commendemus hoc sensu; O utinam Deus ista prestes. 2. vt si fortè vitio nostro, inter orandum minus attenti fuissimus, hic nos colligamus, & petitiones noua attentione confirmemus.

In Missæ sacrificio, sacerdos respondet, Amen, tanquam vice Christi, cuius personā sustinet, petitionibus annuēs, sed voce submissa, quia exorainus Deum etiā ignorātes.

FRVCTVS.

Primò, vt peccata miseriarum malorumq; omnium segetem ac materiam omni conatu

fugiamus. Secundò, vt afflictionibus bene
vtamur, voluntatemq; nostram cum Dei in-
tentione coniungamus; itaque neque blas-
phemias euomamus, neq; conuitia iactem⁹;
neq; ira, aut impatiētia coimoueamur, neq;
pusillanimitate deiiciamur, neq; vlli, præter-
quam nobis met ipsis mala nostra attribua-
mus, (hæc enim nihil ad leuandam molestiā
iuuant) sed expiatis per Sacramentum pœ-
nitentiæ peccatis vitam bene beateq; insti-
tuimus, Deo gratias, quantas possimus ma-
ximas agamus; quod nos ad instar charissi-
mi sui filij, pati aliquid velit, diuinæq; ipsius
prouidētiæ totos nos, quanti quanti sumus,
gubernandos committamus.

EXPLICATIO SALVAT- tionis Angelicæ.

HVIVS Salutationis non alias est autor
quam Spiritus sanctus. Cuius manda-
to præcipuam partem Angelus Gabriel e
cœlo tulit, alteram Beata Elizabeth eodem
numine plena fudit. Postremam Ecclesia
communis omnium nostrum mater, eiusdē
Spiritus sancti instinctu (qui orare nos do-
cet, & pro nobis postulat gemitibus inenar-
rabilibus) tanquam coronidem adiecit, ad
*Rom. 8. fructum ex antecedentibus laudibus colli-
gendum.*

gendum. Proinde hęc salutatio & gratissima
est Deiparę, vt potę quam tunc audiuit, cùm
parens sumimi rerum omnium Domini fie-
ret; & magna arte à summo artifice & ordi-
ne pulcherrimo facta. Nam post prima salu-
tationis verba. Aue M A R I A, tres eximiæ
virginis laudes sequuntur; quarum prima
(Gratia plena) quomodo in se ipsa affecta
sit significatur, nempe gratia Dei, omnibus
virtutum ornamenti, diuina quadam pul-
chritudine insignis, Deo cœlitibusque om-
nibus mirificè accepta. Secunda, (Dominus
tecum) quomodo cum Deo se habeat, cu-
ius sit mater, à quo nunquā deseratur, qui in
ipsa reuceat. Tertia, (Benedicta tu in mu-
lieribus) quomodo erga creaturas; quarum
est Domina, Regina orbis, patrona nostra.
Adiungitur deinde laus C H R I S T O & gra-
tiarum actio, (Benedictus fructus ventris
tui) qui talem matrem delegerit, atque inter
se & genus humanum mediaticem consti-
tuerit Demum Ecclesia, vt salutatio in ora-
tionem desineret, & virgo mater tanti in se
à Deo collati propter nos beneficij memor,
causam nostram apud filium charissimum
strenuè ageret, his verbis salutationē termi-
nauit, sancta Maria mater Dei ora pro nobis
peccatoribus, nunc & in hora mortis nostre,
Amé. Ut & in hac vita nobis cōtinenter no-

bis adsit nostraq; studia & actiones gubernet, & animas nostras à morte in fidem suā acceptas, saluas & in columnes in cœlo ponat.

AVE MARIA.

AVE, gaude, lætare, salue. MARIA nomen proprium, quod dominam significat, & stellam maris, vera Domina nostra, humani generis patrona, & stella maris, peccatorum refugium, & consolatrix afflictorum, Gaude quod virtutibus ornata, quod virgo intacta, quod eiusdem personæ vera mater, cuius omnipotēs Deus verus est pater. Quod sanctissimæ Trinitati singulariter dilecta, quam spiritus sanctus igne charitatis, suarumque gratiarum vbertate supra humanas vires ita repleuit, vt ad sustinēdam vim incredibilem

Luc. i. diuinæ in se liberalitatis, necessaria fuerit obumbratio altissimi: quam pater ipse cœlestis præsentia sua capacem reddidit Dei, & viribus auxit, quibus cōtereret caput ser-

Gen. 3. pétis. Ex cuius purissimis sanguinib⁹ Deus filius sibi corpus elegit, quamque vicissim omni sapiētia diuina instruxit. Cui tota Trinitas non sine excellenti munere, Dei filium ut matri commendauit, sub cuius voluntatem filium ipsum verum Deum, reuerenter subiectum & obediētem esse voluit. Magna dignitas tua virgo beata: gaude igitur &

Luc. i. exultet spiritus tuus in Deo salutari tuo,
meque

meque miserum clientem tuum, istius tui gaudij participem facito. Hoc modo salutata virgo pro sua benignitate resalutabit.

Gratia plena, vel ut Græcis est, gratiosa, hoc est, tota pulchra, tota decora, tota amabilis, in qua nihil sit non gratiosum, non delectabile, non suave, ne tantillum quidem Can. 4. atq; est pilus capitis, quia etiam crinis unus colli minus decorus vulnerat cor sponsi cœlestis. Itaque primò nūnquam vel næuum habuisti peccati, siue quod à primis humani generis parentibus propagatum; siue quod culpa aliqua tua commissum esset, etiam leuissimum & venia facile dignum: nihil inquam vel opere, vel verbo, vel cogitato unquam admisisti, quod non usquequaque gratissimum esset sanctissimo Deo. Secundò omni affluens & ornata fuisti virtutum genere, ex ipso etiam vtero matris tuæ, in anima, & omnibus mentis tuæ integerrimæ facultatibus. Tertiò concepto Deo plenitudinem habuisti diuinitatis, in te habitantem corporaliter. Quartò, enixa Deum non inanis à diuinitate mansisti, sed plenissima spiritu filij tui, quia nouem mēsium hospitium locuples hospes prolixè persoluit. Quintò, iam porrò in regno cœlorum repleta gloria, omnem prorsus creaturam pulchritudine vincis.

Dominus tecum, qui omnis creaturæ est
 Dominus, tecum est longè alia & excellen-
 tiori atque cum cæteris omnibus ratione, &
 modo. Primo, ab æternitate & ante omnium
 seculorum memoriam, in matrem te sibi ele-
 git. Secundo, corpus tibi purissimum, atque
 ad omnem sanctitatem aptissimum (instar
 arcæ fœderis, quæ ex nobili ligno, quodque
 nec putredine, nec diuturnitate posset cor-
 rumpi, intus & foris auro vestito constabat)
 ex sanctissimis parentibus aptauit. Tertio,
 ab incunabulis tuis in te dilectâ suam ocu-
 los perpetuò conuersos, & intentos habuit.
 Quarto, nouem mensibus in vtero tuo vir-
 ginali commorari voluit. Quinto, ad annum
 deinde tricesimum ætatis suæ, à te non re-
 cedens, quotidianis colloquiis instruxit, of-
 ficiis suis ministrauit, iucundissimo suæ con-
 suetudini fructu est consolatus, & continuo
 charitate donauit. Sexto, mortalis yitæ suæ
 postremo triennio, quando perambulabat
 regiones Iudææ, non te deseruit, qui & mo-
 Ian. 19. riens dilecto discipulo suo te commedauit.
 Septimo, Rediuius ab inferis te primam
 reuisit, & iam in cœlos assumptus, te præter
 cæteros omnes Christianos abundantiori
 spiritus sui copia repleuit. Octauo, morituræ
 astitit, animam sanctam dulcissimè inuitas,
 in amplexus suos euocauit, quam deliciis
 affluen-

affluentem, & super dilectum suum inniten-
tem æterno patri obtulit, & iuxta se super *Cant. 8.*
omnes creaturas visibiles atque inuisibiles
euecta, summa in gloria collocauit: Et qui-
dem cæteræ virgines in cœlis sequuntur *Apoc. 14.*
agnun quocunq; ierit, & nos semper cum
Domino erimus, in eius perpetuò intuen- *1. Thess. 4.*
tes voluntatem: Tibi autem semper adest
agnus ille tuus filius, nihil alienum faciens
tua voluntate, semper ergo nunc tecum est
Dominus, tuoque sic gaudet honore, ut qui
tibi matri honorem defert, ab eo sibi reputet
eundem filius exhiberi: Nam quod mater
honoratur ob filium, totus honor redundat
in filium. Eia igitur Domina nostra, hunc fi-
lium tuum, quem nunquā deseris mihi que-
so concilia, eius mihi fauorem impetra, ad
eum me ducito. Nobisq; clientibus tuis post
hoc exilium ostēde. Hæc enim perpetua tua
cum filio indissolubilis coniunctio facit, ut
vita sis nostra, quæ **CHRISTVM** vitam no-
stram gestas & præbes; ut sis nostra dulce-
do, quæ fructum ita suauem ventris tui no-
bis offers; ut sis spes nostra, per quam pec-
catores cōseruati ab interitu fuimus, & pœ-
nitentes ad Christum reducti, atque in eius
gratiæ reconciliationem accepti sumus.

Benedicta tu in mulieribus. Benedicta
quidem supra omnes creaturas, qua nulla

sanctior, nulla felicior, nulla sublimior. At peculiari ratione benedicta, supra mulieres. Primo, quod mater & virgo. Secundo, quod mater tanti filij. Tertio, quod enixa sine dolore. Quarto, quod assecuta suminā dignitatem, quae in muliebrem sexum conuenire poterat. Duo erant conferenda officia, alterum viro, esse Regem orbis : alterum, foeminae, esse Reginam orbis ; illud datum est filio

Matth. 28. (mihi inquit data est omnis potestas in cœlo & in terra) istud tibi concessum est matri, quae redimita corona stellarum duodecim, pro purpura vestita Sole, Lunam habes sub

Apoc. 12. pedibus tuis, vniuersam Ecclesiam hominū atque Angelorum, quia exaltata super choros Augelorum ad cœlestia regna, assumptae ad æthereum thalamum, in quo Rex Regum stellato sedet solio. Merito igitur Régina misericordiae, Reginam nostra verè misericors, ad te clamamus exules filij Euæ, merito ad te suspiramus gementes & flentes, in hac lachrymarū valle, merito supplicamus, ut per te aditus fiat nobis ad filium, merito per te rogamus ut diuina charismata in corda nostra diuinitus infundantur. Tu media-trix nostra ad filium, illi defers preces nostras, ab ipso refers misericordia & gratiam. Quod collum inter caput & corpus, hoc tu inter Christum & Ecclesiam. Tu cōtriuisti caput fer-

serpentis, omnes hæreses tu sola interemisti
 in vniuerso mundo. Tu præbes virtutes cō-
 tra hostes tuos. Nihil enim Rex cœli nisi de
 voluntate genitricis suæ, Reginæ mūdi, no-
 biscum agit: & censetur facere mater, quic-
 quid precibus obtinet, vt fiat à filio. Iacob
 enim Patriarcha cum de Sichimis loquere-
 tur, quos non ipse sed filij expugnauerant,
 ita dicebat Iosepho. Do tibi partem vnam
 extra fratres tuos, quā tuli de manu Amor-
 rheorū, & in gladio & arcu meo. Sanè sicut
 Eua incredula à serpente seducta, omnium
 errorum mater fuit, ita MARIA, quæ verita-
 tem ipsam mundo peperit, caputq; serpen-
 tis seductoris contriuit, non immerito dici-
 tur hæreses omnes interimere & errores
 fugare.

Et benedictus fructus ventris tui IESVS.
 magna prærogatiua, quòd mater sis Dei su-
 per omnia benedicti, qui de tuo sibi corpore
 corpus accepit, mater IESVS, hoc est, mater
 Saluatoris, mater misericordiæ. Ad te igitur
 pertinet misereri semper & parcere, ne ma-
 ter filio suo dissimilis, diuerso pietatis affe-
 ctu videatur. Verè benedictus fructus iste
 semperq; benedicēdus Iesus, qui talem ma-
 trem non tam sui, quam nostri causa elegit.
 Erat ipse super omnem creaturam, neque
 parem habens neque superiorem. factus ho-

mo virgunculam humilem, benignam, misericordem, affabilem, sibi præfecit in matrem, cuius tanto efficaciores essent pro nobis apud se effusæ ac oblatæ preces; quanto maior illa in filium Deum polleret atithoritate; neque reluctari posset voluntati matris, qui parentibus omnem voluit honorem haberi.

Sancta Maria mater Dei, ora pro nobis peccatoribus, nūc & in hora mortis nostræ, Amen. meritò rogare potes, quia vt filia Abrahamæ, caro nostra es: vt Domina, curam nostri geris: vt orbis Regina, nihil non potes: vt mater Dei, cuncta impetrabis, filius est quem rogas: pro tuis clientibus rogas: & ea quæ filio tuo accepta sunt rogas: oramus enim mala omnia illa à nobis auerti bonaq; concedi, ad quæ propulsanda filius Dei in utero tuo carne assumpta factus est homo. Per te igitur quæso omnia bona impetremus, per quam bonorum omnium auctorem accepimus.

EXPLICATIO SYMBO- LI Apostolici.

SANCTI Apostoli priusquam in diuersas Epist. I. Orbis partes discederent (ait D. Clemens Romanus) simul collecti symbolum composuerunt, quo earum rerum capita breuiter & per-

& perspicuè comprebenderunt, quæ omni Christiano homini apertè cognoscēda sunt, & ore confitenda: Tametsi namq; sint plurima, quæ fide creduntur (quo in genere est vniuersa scriptura sacra, & traditiones maiorum, seu verbum Dei in corde scriptum Ecclesiæ) pauca tamen à populo exiguntur; quæ eiusmodi sunt ut qui earum rerū ignorantie versantur, Christiani vel Catholici (ut est in 6. Synodo & Cōsilio Moguntino) esse non queant.

Cap. 7.

Cap. 45.

Huic fidei professioni, symboli nomē imposuerunt à militari symbolo ratione deducēta, quo cōmilitones ab hostibus dignoscūtur. Soli quippe Christiani atque Catholici hoc symbolo rectē vtuntur, & ad sincerum germanumque Apostolorum sensum profissentur: Infideles, siue qui à Christianæ Religionis cultu omnino alieni sunt, vt Gentiles, atque Iudæi, prorsus ignorant. Hæretici verò quosdam articulos vel penitus negāt, vel interpretationibus deprauatis in nouas alienasq; sententias detorquent. Neque vlla vñquam extitit hæresis, quæ non hoc symbolo damnari potuerit; vnde & veteres hoc symbolum magni fecerunt, & plerique eruditè exposuerunt.

Diuiditur autem in tres partes, iuxta tres Deitatis personas: & in duodecim articu-

Irenæus li- los, tum ex numero duodecim Apostolorū.
bro i.ca.2. tum ob duodecim diuersa argumenta, quæ
Epiphan. credenda proponuntur.

hæresi. 72.

Amb. ep. 81.

Hieron. ad

*Pamma-
chium.*

Leo epi. 13.

Serm. i.de Duæ sunt huius articuli partes, altera qua
passione Do in diuina natura vnitatem credimus, altera
mini. qua primam Deitatis personam.

Maximus

C R E D O .

Tauri.Ser. - Prima vox, quæ ad Deum accedenti pro-
de tradit. ponitur est, non scire, non videre, non opi-

Symbo.Au- nari, sed credere; quæ vox toties iis qui ba-

gust.de fide ptismatis sacramento initiantur, repetitur &
& Symb. commendatur. Huius autem vis verbi (cre-

Ruff.ad do) duplēm nobis conditionem innuit.

Laurent.de Primo, firmissimū assensum, certissimamq;
expositio- notitiam. Secundo, obscuritatem, quia no-

Symboli. bis res illa quæ creditur non est euidens &
clara: Non enim clarè videmus in vnitate

substantiæ tres personas, in vna Christi per-
sona duas naturas, in hostia sacra Christi ve-
rum corpus, tametsi de horum capitum ve-
ritate simus certiores, atque de his quæ oculi
videmus; utpote pro quibus sanguinem
profundere, & extrema quæq; perpeti parati-
sumus.

Articulus Primus.

C R E D O I N D E V M P A-

trem omnipotentem creato-

rem cœli & terre.

sumus. Certitudinis huius causa est, regula
 omnis veritatis exploratissima, Deus omni-
 potens, ideo namq; credimus, quia Deus di-
 xit, ut verò Deum dixisse credamus, partim
 externis indubitatisque signis inducimur,
 qualia sunt, miracula in fide veritatis edita;
 constata in fide sanctorum martyrum; con-
 sensus in eadem fide totius per orbē Eccle-
 siæ; longa & nunquam interrupta ab ipsis
 Apostolis in eadem fide ad nostrū usque
 quām deducta successio, aliaq; quæ enume-
 rat beatus Augustinus. Partim ex dono fidei *Cap. 4. con-*
 diuitius infuso, sine quo cætera omnia non *tra epistolā*
 subsistunt, ut impellant hominis voluntatem *fundamēti.*
 ad rebus, quæ vi sensuum in animū mani-
 festè non inducūtur, firmiter assentiendum,
 siquidem intellectus, quod euidentia per-
 spicue nō videat, à voluntate est ad cœden-
 dum inclinandus.

IN. D E F M.

Hominem credimus esse, homini credi-
 mus loquenti, sed solus est Deus in quem
 credimus; quia credere in aliquē, est ita fi-
 dem illi habere, ut primæ summæq; veritati,
 à qua omnis pendet veritas, & in qua bonū
 vniuersum rerum omniū creatarum sit col-
 locatum. Deus simplicissimam insinuat hu-
 manæ menti naturam, infinitæ tamen per-
 fectionis, immensæ pulchritudinis, poten-

tiæ, sapientiæ, charitatis In qua est quicquid est bonum, à qua tanquam ex fonte omne bonum dimanat, sine qua nullum bonum consistere suoq; in statu conseruari potest. Hanc diuinam naturā, & Deum ipsum, credimus vnum. Non enim sunt duo infinite perfecta, quòd in vno infinito omnis insit perfectio.

FRVCTVS.

Discimus primò, Christiani hominis officium: nimirum non investigare rationes eorum quæ fide nobis credenda ab Ecclesia prescribuntur, sed simplici cordis modestia, veraq; integritate assentiri; memores anti-

Iac.3. qui nominis Christianorum, quo discipuli vocabantur, vt ne magistri aut contentiosi

1.Cor.ii. disputatores esse videantur; sed ab Ecclesia

1.Tim.3. magistra, quam Christus constituit colum-

Ioan.16. nam & firmamentum veritatis, fidem accipiunt, & veritatem omnem (quam illa à spiritu sancto edoēta est) addiscant.

Secundò, discimus terrena hæc bona contemnere, animumq; & desiderium omne in Deum conuertere, in quo est omne bonum, quòd enim magis vacui erimus affectu bonorum huius vitę, eo capaciores erimus bonorum diuinorum; dummodo exigui temporis morā sustinere ne graueimur; cum omne tempus huius vitę sit valde exiguum, eiusque

eiusque exitus in singulas horas sit exper-
tandus.

PATER M.

Altera pars primi articuli, explicat primā personam in diuinis, quæ dicitur atque est Pater, quia eiusdem substantiæ atque naturæ filium ex se produxit, non creando vel faciendo, sed gignendo diuino atque admirabili modo.

Sancti Angeli atque homines iusti similitudine quadam, Deum Patrem suum appellant, tanquam in filios hæreditatisq; cœlestis participes adoptati; excellentiori tamen ratione, atque homines adoptantur ab hominibus: hi enim nihil interius reuera à Parentibus accipiunt; sancti autem participes efficiuntur diuini spiritus, doniq; spiritualis 2. Pet. 1. gratiæ Dei; qua confortes redduntur quodammodo diuinæ naturæ.

OMNIPOTENTEM.

Primo loco attribuitur Deo omnipotētia; tum quod eam in mundi creatione ante cetera exhibuerit; tum ne Christiani de Dei potentia ambigant & disputent. In hac tamē proprietate, etiam cæteræ intelligendæ veniunt, quod omnia sciat, quod omnia prospiciat, omnia prouideat. In duabus reliquis personis filio & Spiritu sancto, est quidem æqualis omnibus in rebus potestas, sed om-

nipotentia potissimum patri tribuitur, tanquam summae Trinitatis principio, cui conuenit dicere, dicendoq; per filium sapientiam, in charitate, quae est spiritus sanctus, cuncta creare atque producere.

FRVCTVS.

Magnum solamen adfertur piis Christianis, quod patrem habeant in cœlis qui omnia possit. Quò enim parens maiori est potentia, eo filiis prolixius minoriq; cum difficultate, quacunque in necessitate succurrit. Discimus præterea altiora nobis non quæ-
Ecclesiast. 3. rere, & fortiora non scrutari, quia potens est
Ephes. 3. Deus superabundanter facere, quā petimus
Proverbiis. 25. aut intelligimus. semper Deo displicuerunt
Psalmus. 77. scrutatores maiestatis, qui ex suo intellectu metiuntur Dei potentiam.

CREATOR E.M.

Non solum omnipotens est Deus, sed in gratiam quoq; nostri omnipotentiam suam insigni opere declarauit, quando vniuersam hanc mundi machinam, cunctasque res in ea creatas, produxit, & iussu solo sic ex nihilo effecit, vt nō aliter omnes ab ipso dependant, atque lumen huius aeris à luce Solis: Nisi enim Deus cōtinenter hoc ipsum quod sumus conseruaret, in nihilum redigeretur omnis creatura.

COELI

COELI ET TERRÆ.

Cœli nomine accipienda veniunt omnia cœlestia corpora, & spiritales naturæ, Angeli videlicet omnes, qui à Deo cum cœlis conditi sunt; quorum quidam statim à Deo auersi, in hæc inferiora ex cœlis exciderunt.

Terra, dicit omnia terrena elementa & mixta.

Priori loco cœlum nominatur, tum quod & habitatoribus præstantius: tum quod finis ultimus ad quem Deus hominē formauit, quem primo loco intendit, & hominem parauit; Terra enim non ut perpetua habitatione, sed ut via tantum & medium, quo in cœlum tenditur, nobis est facta.

FRVCTVS.

Discimus ex animo diligere Deum, in eiusque gloriam omnia referre, qui tanta potentia, tam eximia in nostri gratiam effecit, cœlum, in quo perpetuò suminis gaudiis & incredibili lætitia maneamus, terram cum omnibus quæ in ea sunt creaturis & commoditatibus, ne quid nobis in hoc itinere desit,

Secundus articulus.

E T I N I E S V M C H R I S T V M
*Filiū eius unicum Dominum
 nostrum.*

Hic articulus agit de persona filij Dei, sicut & quinque sequentes. Nam post lapsum hominis in peccatum, non sufficit fide cognoscere Deum creatorem rerum omnium; sed necessarium est præterea, illius habere notitiam, per quem redempti sumus, ut humano generi pace summi æternique patris reconciliata, in eius gratiam ducemur.

E T I N I E S V M.

Significatur vocula (in) hanc secundam personam esse Deum verum, non minus atque patrem. Hæc persona, quæ sola humana naturam assumpsit, sola quoq; accepit proprium nomen; & id quidem valde conueniens officio, nempe Iesu, hoc est, saluator. Quoties enim Deus ipse hominibus nomina imposuit, fuerunt illa non vacua, sed plena mysteriis, & conditionibus illorum hominum consentanea. Dicitur itaq; Iesus, quia humani generis verus & perfectus saluator, qui & mala omnia à pernicie gregis Christiani depellit, sicut quondam Iosue filius Iosedech Israeliticum populum ex captiuitate miseriisq; Babylonicas abduxit. Et cœle-

cœlestium bonorum æternæque fœlicitatis participes facit, vt olim Iesus filius Nun in terram pmissionis Israelitas introduxit. Et in hoc mundo cœlesti pane & consolatione fideles reficit, vt quōdam Iosephus Patriarcha, prouidente charitate sua de cibo, frumento & pane Ægyptiis prospexit, vnde à Pharaone nomen accepit saluatoris mundi.

CHRISTVM.

Credimus hanc secūdam in diuinis personam, esse verum illum Messiam & Christum, à tot sæculorum memoria à Deo nobis promissum, neq; præter hunc expectandum ullo tempore alium. significat autem Christus siue Messias eum, qui vñctus est. *Leuit. 8.*
 Et quia olim sacrato oleo inungebantur Sacerdotes, Reges atq; Prophetæ; Credimus *3. Reg. 19.*
 IESVM nostrum esse sacerdotem sumimum, Regem Regum, & Prophetam, vñctum non oleo nostro, nec opera hominis, sed gratia Spiritus sancti, à Patre cœlesti. Propterea (inquit) vñxit te Deus, Deus tuus oleo lætitiae præ consortibus tuis. *Sacerdotij quidē Aaronici munus, & actum semel in arca crucis exercuit, cum sanguinis vera effusione, offerens corpus suum: Secundum ordinem verò Melchisedech, qui Aaronem tempore antecessit, pridiè sacrificij istius cruenti, in nouissima cœna, quando manibus suis sub* *psal. 44.*

specie panis sacrum corpus, & sub vini sacrū sanguinem suum Deo Patri obtulit, & Apostolis sumerida porrexit; Deinceps autem ad consummationem usque sæculi, ministerio Episcoporum & Presbyterorū, per quos hoc iuge & incruētum sacrificium quotidie in Ecclesiis Christianoruim immolat, ut sit Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech.

Psal. 109. Rex est, qui accepta potestate in cœlo & in terra, vniuersam creaturam moderatur, leges condit, officia totius orbis distribuit, Iudices mundi constituit, non hoc tantum æuo seu vitæ decurso, sed iudicio quoq; alterius vitæ hostes suos debellat, subditos tuetur: Cuius ministri sunt quotquot in hoc

Rom. 13. mundo gladium portant, & iura iudiciaque ac prouincias administrant, quacunq; tandem dignitate emineant. Illi nos Christiani in baptismo nomen dedimus sacramentoq; obligauimus.

Deut. 18. Propheta est de quo Moyses prædixit,

Aitor. 7. Prophetam suscitabit vobis Deus de filiis vestris, tāquam me ipsum audietis. Prophetarum erat populum ad meliora vitæ studia cohortari, futura prædicere, occulta reuelare. Hæc quando in terris mortalis degebat abunde per seipsum præstítit: Nunc in cœlis apud patrem residens eadē per ministros suos

suos, concionatores, pastores atq; doctores agit, per quorū ora ipse nos instruit, occulta cordis vulnera non raro tangit, abditissima quæq; mentis vitia in memoriam reuocat, & nobisipsis ob oculos ponit, incorruptam futuri iudicij seueritatem, & poenas sceleribus debitas interminatur, præmiuin æternę gloriæ iis proponens, qui vitam integrām, virtutumq; splendore illustrem preſtiterint, multaque alia quæ futura, aut metuere aut sperare debeamus, pronunciat.

FRVCTVS.

Primus : à nemine veram salutem, quam à Iesu nostro vel quærere, vel expectare, & omnem spei fœlicitatis, tam huius, quam æternæ vitæ in eum defigere.

Secundus : Sacerdotibus, Principibus, Concionatoribus, cæterisque superioribus obtemperare, eos non ut homines intueri, neq; ut alia conditione seu qualitate, veluti nobilitate, diuitiis, eruditione, facundia spectatos, sed tantum ut Christi vicarios atque ministros audire, cuiusmodi tandem ex se sint illi, seu pauperes, seu imperiti, seu ignobiles & obscuri : ut enim vel nunquam, vel raro, miracula eduntur ad imagines aureas, aut nobili materia preciosas, sed ad ligneas, lapideas, & humana existimatione viles : Ita Christus, qui per paucos pescatores orbem

conuertit ad fidem, per abiectos eundem moderatur, ut non nobis, sed nomini suo detur gloria, prudentissimæq; gubernationis beneficium acceptum feratur.

F I L I U M E I V S V N I C U M .

Credimus Christum esse naturalem filium, quem pater ab æterno genuit, & gignit semper perfectum ex se, sine opera matris. Nos filij per adoptionem; non ex natura Dei producimur, sed Dei voluntate, qui dum in animos nostros infundit spiritum sanctum suum, & filij sui, hoc est gratiam diuinam, transmutat nos aliquo modo in aliam cœlestemque naturam; ut per internam illam diuinam qualitatem & affectionem, simus quodam modo diuinè consortes nature, filiique Dei, adepti ius hæreditatis regni cœlestis.

Propter multas hereses, quæ olim de filio Dei exortiebatur, addita sunt à synodo Constantinopolitana nonnulla, ad partis istius explicationem.

E X P A T R E N A T U M A N -
te omnia secula.

Non ex muliere factum ut homines: non diuina inspiratione ut animam Adami protoplasti: sed ex patris substantia, non post patrem, sed quamdiu fuit Deus pater, genuit & gignit filium.

D E U M

DEVM DE DEO.

Non factum Deum post natuitatem, quomodo Reges primum eduntur in lucem, tamen inaugurantur, sed natum Deum, & qui ex natura habeat quod sit Deus.

LVMEN DE LVMINE.

In lumine est pulchritudo, & vis producendi. Credimus itaque primò in Christo omnem inesse pulchritudinem & perfectiōnem. Secundò, quod eam nō aliunde, quam à Patre accipiat. Tertio, quod nō instar creaturarum, patrem aliquam diuinæ perfectiōnis participet, sed quod ex patris substantia omnia habeat, eandem videlicet cum patre naturali.

DEVM VERVM, DE

Deo vero.

Non est Deus ad eum modum, quo homines dij appellantur: Ego dixi dij estis: aut quo gentilium dij, à diis gentium geniti fingerbantur: sed verus & propria significatio-ne Deus, non minus atque pater, à quo diuinitatem hanc veram accepit.

GENITVM NON FACTVM.

Non creatum de nihilo, non productum ex materia, non aliquod sui ortus initium trahentem, tanquam aliquando non fuerit, sed per modum verbi & filij genitum.

Non alterius, non similis, non distinctæ numero, sed prorsus eiusdem substantiæ; solum hoc differentem à patre, quod hic sit pater dans substantiam, iste filius accipiens substantiam.

FRVCTVS.

Ioan. i. Primo, excitatur fides nostra, quia ille nos veritatem docuit, qui illam apud patrem vidit, Vnigenitus (inquit) qui est in sinu patris, ipse reuelauit.

Secundo, excitatur spes nostra, quod is, qui æqualis est patri æterno atque omnipotenti, frater noster esse, nobisq; vinculo necessitudinis arctissimo astringi voluerit.

DOMINVM NOSTRVM.

Filius Dei iisdem est quidem rationibus Dominus noster, vniuersæque naturæ, quibus Pater & spiritus sanctus. Primo, quia de nihilo finxit & formauit omnia (per quem omnia facta sunt.) Secundo, quia moderatur, nutrit, iuuat, regit triplicem hanc familiam. Cœlestium, Terrestrium, & infernorū. Tertio, quia mercede nos æternæ vitæ, ad cultum veræ religionis, amoremque virtutum conduxit. Quartò, quia de voluntate patris in charitate Spiritus sancti nos redemit; Peculiariter tamen ratione est filius Dei

Domi-

Dominus noster, atq; pater aut spiritus sanctus, nempe quia pretiu ipse pro nobis soluit, preciosum sacratissimumq; sanguinem suum, mediumq; parietem maceriæ dissoluit, inimicitias in carne sua. Et quidem pater cum spiritu sancto, operatus est redemptio. *Ephes. 2.*
 nem nostram, non solo consensu, sed operatione; solus tamen filius sanguinem & animam suam *εἰς λύτρον* in redemptionem pro multis dedit.

FRVCTVS.

Discimus præstare officium honorū seruorum. Primo, Dominum nostrum reuere-
 ri, iuxta illud: Si ego Dominus, vbi timor *Malach. 1.*
 meus? omnia enim contemplatur ubique
 præsens. Secundo, actiones omnes & studia *1. Cor. 6.*
 nostra, in Domini commoda & gloria in re-
 ferre, non enim sumus nostri, sed eius, qui
 emit nos precio magno. Tertio, serio quoti-
 diè expendere, quibus rationibus Domino
 nostro illo die grati animi, fidiq; serui offi-
 cium præstare possimus.

Articulus tertius.

*QVI CONCEPTVS EST DE
 Spiritu sancto, natus ex Ma-
 ria virgine.*

Iubeimur credere, eūdem filium Dei, eius-
 dem cum patre substantię, qui in cœlis est in

sinu patris, non ad angelorum dæmonumue
salutem vindicandam, vlliisue alterius na-
ture commodum asseruandum; sed propter
nos homines, & propter nostram salutem,
ad portam cœli nobis reserandam, viamque
sternendam, & modum præscribendum æ-
ternæ vitæ, descendisse de cœlis, non cœlis
relictis, sed novo modo, assumpta natura
humana, visibili ratione nobis præsentem
factum: cœlum & terram nihilo minus, no-
bis occulto & non spectabili modo, cōplen-
tem maiestate diuina.

C O N C E P T U S E S R.

Non dicitur factus, aut creatus, sed con-
ceptus. Primo, quia filius Dei factus nō est,
sed conceptus & natus. Secundo, quia non
prius creatus est homo, & postea assumptus,
sed humana natura, à persona filij Dei, eodē
tempore, & facta & assumpta est. Tertio, quia
filius Dei, tamen si nouo sit & admirabili mo-
do conceptus, & factus homo, non alio ta-
men modo, quām per veram conceptionē,
humanitatis nostræ naturā conditionemq;
sibi subiit. Quartò, quia filius Dei, qui ab æterno
fuit, in eandem personam, tam arcto neces-
titudinis vinculo, naturam humanam sibi
coniunxit, vt actiones omnes Dei tribuan-
tur homini, & quicquid homo aut egit aut
perpessus est, id in ipsum quoq; Deum om-
ne

ne transferatur. Siquidem homo ille Iesus, cœlum & terram de nihilo creavit, cœlum replet & terram ab æterno ex Deo patre natus est Deus: idem ille filius Dei esuriuit, sitiuit, laborauit, defatigatus ex itinere petiit haustum aquæ, passas, irrisus, cruci affixus, mortuus & sepultus.

DE SPIRITU SANCTO.

Non ex natura Spiritus sancti, sed opera Spiritus sancti, cui hoc incarnationis opus, quod à tota sanctissima Trinitate est perfectum peculiaribus ex causis tribuitur, tanquam amori patris & filij, qui omnis sanctitatis est fons atque author. Primo, quia non nostris meritis, sed ineffabili charitate Dei, filius Dei, factus est homo: Sic enim Deus dilexit mundum, ut filium suum unigenitum *Ioan. 3.* daret. Secundo, quia ut sanctos nos efficeret. Tertio, quia incarnatione sancta, & conceptio sine peccato. Quartio, quia corpus Christi omni ex parte perfectum, tanquam opus præstantissimum charitatis Dei. Quinto, quia ab ipsa conceptione homo perfectus, repletus sapientia, & cæteris spiritus sancti dotibus ornatus. Sexto, quia anima statim in utero matris summe beata, Dei gloriam atque naturam contemplabatur. Septimo, quia ex sola matre in terris natus, sine Patre, quem putatus esset habere, si de cœlesti patre, non

de Spiritu sancto diceretur conceptus.

FRVCTVS.

Primo, Magna offertur consolationis materia, quod Deus nobis neque promerentibus, neque cogitantibus, pro nobis homo fieri, nobis omnium miseriarum (excepto peccato) participatione similis, nobisque plus charitatis, quam ipsis Angelis exhibere voluerit, & id quidem eo tempore, cum mundus abundaret peccatis. Nihil igitur non faciet pro filiis iam sibi reconciliatis. Secundo, Ne negligamus salutem nostram, neque parui aestimemus conditionem nostram; cuius in libertatem vindicandæ gratia, Deus factus est homo.

NATVS.

Non instar Adami formatus, neque ut Euas eductus, sed vere proprièq; communis ortus humani principio, infantulus nat⁹, in Bethlehem, id est, in domo panis, verus Angelorum & hominum cibus, Regis David Patris sui oppidulo; atque in stabulo, ne quis de splendorie nobilitateq; natalium glorietur.

EX.

Non aliunde assumpto corpore, per matrem ceu per canalem transiit; sed ex purissimis matris sanguinibus, corpus sibi aptauit, ut reuera filius esset Mariæ; Et Mariae verissima mater Dei.

MARIÆ.

M A R I A .

Maria syriacum, sonat Dominam, & stellam maris ; non enim decebat ut Dominus orbis, ex alia, quam ea, quae futura esset orbis Domina, nasceretur. quae in hoc aestuoso mari, nobis se stellam exhiberet, & ducem ad solem iustitiae, atque ad verum portum tranquillitatis, æternæq; salutis. Paupercula fuit mater, ad diuinarum contemptum : atque ex genere Israel, ut pro bonis pariter & malis, Dominus in huius vitæ lucem venire sciretur. (siquidem gentiles, nullos habebant bonos, Iudei : bonos & malos) De familia Dauid, & cogitatione Elizabethæ ex filiabus Aaron sacerdotis ; tanquam Rex & verus sacerdos.

VIRGINIE.

Beatisimam Mariam inuenit, virginem purissimam, hanc vitam ingressus ; virginem reliquit, ut virgo esset in partu, & virgo post partum : claustris virginalibus clausis, magno miraculo egressus vterum. Primo, ne sua nativitate dolorē afferret matri. Secundo, ne tam insigni eam dono virginitatis priuaret. Tertio, ut virginitatem orbi ferè ignotam commendaret, quae cultores suos, & Deo reddit coniunctiores, & rebus diuinis magis addictos. Consecrauerat porro haec virgo, atque deuouerat prima mortalium, voto virginitatē suam Deo (quomodo fiet istud,

quoniam virum nō cognosco, id est, cognoscere nequeo, sicut dicimus, non vescor caseo, aut cibo à quo natura abhorret) quia acceptior est Deo deuota virginitas, quam libera; sicut opus, quod ex voto perficitur, tum præstantius est, tum Deo gratius, minusq; vberius, quam quod à quoq; soluto, nullaq; voti religione compulso, præstatur, voluit tamen Christus matrem suam hanc virginem, despensatam esse viro. Primò, vt virginalis partus Diabolo celaretur, qui ad sacram virginis corpus, exploratus, non est permissus, accedere. Secundò, vt filius à viro commodius, quam à sola matre & educaretur, & protegeretur. Tertiò, ne virgo tāquam adultera, à Iudæis lapidibus obrueretur. Quartò, ne filius vt illegitimè natus ab omnibus abiiceretur. Quintò, vt fides nostra de Christo ex virgine nato, testimonio Iosephi cōfirmaretur. Sextò, vt virginitas & matrimoniu in persona matris Dei, aduersus exorituros hæreticos commendaretur.

FRVCTVS.

Primò, discimus summa veneratione colere matrem Dei, in cuius vterum sanctissima Trinitas delapsa, vnigenitum filium Dei, ipsius filium effecit; matrique non sine amplis donis commisit. Pater capacem reddidit gratiarum spiritus sancti, instar rubi Moſaici

faici ardantis, & non exusti; potente inque effecit ad conterendum caput serpentis, filius mira sapientia matrem ornauit, in utero eius nouem mensibus inhabitans corporaliter; & cum superiorē habere nequiret ut Deus, elegit hanc virginem matrem & superiorem ut homo, quae imperaret, cui obtemperaret, cui honorem deferret, spiritus sanctus accedit amore Dei atq; hominum, ut mediatrix esset in posterum Christi, & Ecclesiæ, media inter Solem & Lunam constituta.

Secundò, discimus esse castitatis cultores, ut viciniores accedamus ad Deum, similes Angelis, terrenis negotiis atque deliciis minus occupati: magna sunt etenim castitatis & virginitatis ornamenta apud Deum immortalem, & immunitates honoresq; prorsus singulares. *Esa. 56. 1. Cor. 7.*

Articulus quartus.

*P A S S V S S V B P O N T I O P I-
lato, crucifixus, mortuus &
sepultus.*

Statim ab articulo Natiuitatis, venitur ad eum, qui Christi pro humano genere passionem complectitur, cæteris quæ interea sunt gesta pretermisis. Primo, quia ad hoc natus est Christus ut pateretur, passioneq; & mor-

te sua humanum genus redimeret. Secundò, quia tota eius vita, nihil aliud fuisse videtur, atq; continua quedam dolorum perpes-
sio, in ieuniis, laboribus, tristitiis ex pecca-
tis & interitu hominum. Nunquam risisse
legitur, aut externæ lœtitiæ signa edidisse,
sed fleuisse, ingemuisse, doluisse.

P A s s u s .

Causæ, cur pro nobis grauissimam tor-
mentorum acerbitatē subierit, hæ sunt. Pri-
Ephes. 2. ma, vt peccata nostra tolleret: Facti (inquit)
prope in sanguine ipsius. Secunda, vt bona
Rom. 8. omnia nobis largiretur. Qui pprio filio suo
non pepertit, sed pro nobis omnibus tradi-
dit illum, quomodo non omnia nobis cu[m]
illo donauit? Tertiō, vt iuxta admonitionē
I. Pet. 2. B. Petri, sequamur vestigia eius. fuisse autem
Christi grauissimos dolores, hæc quatuor
persuadere possunt: Primò, ardentissimus
amor in genus humanum; quo, cùm maxi-
mi nos faceret, visa multitudine grauiteque
lætalium vulnerum nostrorum, quæ nisi
summarum pœnarū remedio curari nequi-
rent, perfectè nos omnibus liberare gestiæ,
conscius sibi magnarum virium suarum; ea
sustinuit, quæ ad totius humani generis pec-
cata tollenda abundè sufficerent. Secundò,
corporis teneritudo, cuius author fuit ipse-
met *Spiritus sanctus.* Tertiō, méri sine vlla
con-

consolatione dolores, quales nullus vñquā martyr sustinuit; quōd seruis suis Deus cū doloribus temperet consolationes. Diuinitas enim nihil ad auxiliū profuit, sed ad diu-
turniores cruciatus viuit, quibus humana natura (quod essent intolerabiles) succu-
buisset, nisi immensa Dei potentia conium-
ctionem animæ corporisq; quoad abundè
satisfactum esset, supra vires humanæ natu-
ræ retinuisse. Ita simul verum est, & CHRI-
STVM Dominum ab inquis occisum, qui
talia intulerunt, quæ animam à corpore au-
ferre sufficerent; & eundem posuisse animā
suam, iuxta illud; ego pono animam meam, *Ioh. 10.*
vt iterū sumam eam; nemo tollit eam à me,
sed ego pono eam à meipso; quia diuina
virtute vitā retinuit ad ampliores dolores,
donec animam emittere placeret. Quarto,
pœnarum vniuersitas, quas ab omni ætate,
sexu, hominum conditione suscepit, in om-
nibusque rebus passus, matre, discipulis, ve-
stimentis, fama, anima, sensibus, & singulis
corporis membris.

SVB PONTRIO PILATO.

Hoc additur primò, vt tempus passionis nouerimus, quod nō in mundi exordio, nec sub mundi finem, ne temporis diuturnitate intepesceret vel longa expectatio, vel semel acceptus fero Christianæ Religionis. Se-

cundò, quia tunc passus est, quando dæmonis imperium per orbem vniuersum, idolorum cultu erat propagatum. Tertiò, ut consideremus, quòd in gratiam nostri nō solum matri, & Iosepho in rebus commodis, sed in ipso iudici, eiisque Gentili, in acerbissimis cruciatibus, ipsaq; morte obtemperauerit, Annæ & Caiphæ nomen omittitur. 1. Quia ab eis extra Iudæorum synagogam electus, datus est gentibus. 2. Quia ad gentes maximè fructus passionis deriuatus est.

FRVCTVS.

Discimus primò, peccatum abhorrere, quod tam acerbis filij Dei doloribus curari debuit. Secundò, ne multorum grauiumq; peccatorum onere depresso, de reconcilianda Dei gratia desperemus; quia abundè satisfactum est. Tertiò, in gratiam & amorem Christi libenter sustinere, quæ Deus flagella immittit, & quibuscumque nos molestiis conflictari volet.

CRYPTEIXVS.

1. In ligno pati voluit. Primò, quia per lignum venit peccatum in mundum, itaque dæmon qui in ligno vicerat, in ligno quoq; erat vincendus. Secundò, ab omni maledictione liberandos, spe pro nobis esset maledictus, quia maledictus omnis, qui pendet in ligno.

2. Ele-

2. Eleuari voluit in aera. 1. vt mediator Dei & hominum, terram cœlo conciliaret. 2. vt se ad modum serpentis q̄nei conspiciendum eminus exhiberet. 3. vt sciamus in nos esse iugiter defixos oculos misericordiæ Domini Dei nostri, qui pro salute humana vindicanda sublatus est in crucem.

3. Brachia expandit. Primo, vt nos ad se reuertētes in amplexus suscipiat. Secundo, vt singula eius vulnera contemplantes, nobis esse data illorum merita, cum animi gratitudine intelligamus. Tertio, vt latitudine sua, crucis virtus ad omnes per orbem uniuersum manaret, altitudine cœlos penetret. Quartò, vt aliquod externum nobis signum institueret, quo aduersus Dæmonis insultus propellendos vteremur, quod est signum crucis manu formatū, quo se Christiani quotidiè muniunt.

4. Clavis configi voluit. Primo, vt in manibus suis nos inscriberet, atq; insculperet, nostri futurus semper memor. Secundo, vt sanguine suo de manibus exeūte, nos aspergeret. Tertio, vt vincula solueret manuum & pedum nostrorum, quibus, ne vel recte operemur, vel sanctis desideriis piisq; affectib; moueamur, à dæmone vinclati sumus.

FRVCTVS.

Discimus sub vimbra istius arboris quiete-

490 PIAR. ET CHRIST.

scere, fructuq; eius refici, in prosperis ne in-
solescamus, & in aduersis ne deiiciamur.

MOR. T V V S.

Sufficere poterat Dei sanguis effusus ad redimendum genus humanum, mori tamen voluit Dominus. Primò, vt omnia nobis daret, non sanguinem tantum, sed vitam quoq;
& animam. Secùdò, vt Deo patri pro nobis ipse immolaretur vera hostia, tot cruentis sacrificiis veteris legis ante designata. Ter-
tiò, vt dona sua nobis testamento nouo le-
stator cōfirmaret sua morte. Quartò, vt mor-
tis metum, natura sua formidabilis, excute-
ret hominibus.

ET SEPVLTVS.

Sepeliri voluit. Primò, vt omnia quæ ad hominis conditionem pertinent, nostri cau-
sa subiret. Secundò, vt verè comprobaretur mortuus esse. Tertiò, vt sanctorum sepulta
Basil. in Psal. 117. corpora, atque reliquias hactenus pro im-
mundis habitas, sua sepultura sanctificaret.

Quartò, vt ad CHRISTI sepulti exemplum spes daretur resurgendi. Sepultus est autem à viris nobilibus, iuxta illud Isaiae. Et erit se-
Isa. II. pulchrū eius gloriosum. Aequum erat enim,
vt omnis ignominia, morte & sanguinis ef-
fusione, finem acciperet.

FRVCTVS.

Vt cum Christo peccatis & mundo mor-
tui,

tui, ad instar sepulchorum, terrenas voluptates aut incommoditates ne aduertamus quidem, nedū iis moueamur. Mortui (inquit) *Coloſſ. 3.* estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo.

Articulus quintus.

DESCENDIT AD INFEROS,
tertia die resurrexit à mortuis.

Credimus secundam personam sanctissimæ Trinitatis, neq; corpus reliquisse, neque animam, ac reuera filium Dei sepultum esse, ad inferosq; descendisse. Atq; istud quidem voluisse. Primò, vt communem legem cæterorum hominum subiret, quibus omnibus ad illum vsque diem, adeundi fuerant inferi. Secundò, vt qui per mortem acceperat post *Ad Phil. 2.* testatem omnē in cœlo & in terra, nomenq; ad quod flecteretur omne genu, cœlestium, terrestrium, & inferorum, possessionē omnium adiens, à loco inferorum totius creaturæ infimo, initium duceret, tum vt inde paulatim ad terras, indeq; ad suprema cœlorum conscenderet; tum vt afflictis in limbo patribus consolationē adferret; tum vt dæmonum viribus repressis & fractis, commodius in terris Ecclesiam constitueret. Tertiò, vt inferis nouas leges statueret, ad quos in posterum nisi pœnarum rei, nulli accederet.

Propria virtute, non delatus, nō deiectus, non detrusus; sed gloria magna, potentia, claritate, qua sic inferni loca illustravit, vt tenebrosum carcerem in Paradisum verteret,

Luc. 23. iuxta illud, quod latroni prædixerat: Hodiè

AD INFEROS.

Significatur primò, inferni loca in inferioribus esse partibus terræ. Secundò, diuersis habitaculis infernum distingui, quorum primum est locus damnatorum; Secundum limbus eorum infantium, qui solo peccato originali coinquinati ex hac vita decesserūt; Tertium purgatorius ignis. Quartum; sinus Abrahāimi, seu limbus patrum, in quo sanctorum veteris testamenti patrum animæ magno desiderio, aduentum Messie præstolabantur. Et quidem ex primis duobus locis, nullos eripuit Dominus; vt qui alieni à Deo, participes non fuerint sanguinis Christi. Quartum prorsus exhaustis, abductis partibus omnibꝫ, secumq; in cœlos assumptis. Ex igne purgatorio, fortassis eduxit animas singulari priuilegio, more principum, qui die inaugurationis, eos ferè carceribus liberant, qui capitis non accersuntur. Quod in *Zach. 9.* dicare visus est Zacharias: Tu autem in sanguine testamenti, eduxisti vinc̄tos de lacu, in

in quo non erat aqua. In mansione patrum,
fuisse aquā, testatus est diues epulo, qui inde
sibi guttam aquæ à Lazaro deferri petiit. Et
D. Gregorius, Omnia traxit, qui de electis *Hom. 12. in*
suis, apud inferos nullum reliquit. Itaque re- *Evan. Epis-*
diuius soluit dolores inferni, quos magno *pha. bæresi*
cruciatu animæ patiebantur. *Tartianos-*
rum.

FRVCTVS.

Primò, erigitur spes bonoru, quorum est *Actor. 2.*
memoria apud Deum, siue mortui sint, siue
viuant; viui mortuorum obliuiscuntur, De-
us autem neq; viuorum, neq; pereuntium.

Secūdò, incutitur timor malis; nam edu-
ctis Christ⁹ de inferno bonis, arctius inclusit
cum dæmone malos, ne iam sanctorum, vel
præsentia quidem potirentur, vt antea.

TER TIA DIE RESVRREXIT
à mortuis.

Christum Dominum conueniebat resur-
gere: Primò, ad commendandam Dei iusti- *Lyc. 2.*
tiam, cuius est exaltare humiles. Secūdò, vt *1. Cor. 13.*
fides diuinitatis Christi confirmaretur, qui
licet crucifixus sit ex infirmitate, viuit tamē
ex virtute Dei. Tertiò, vt fides dictis eius
haberetur; si enim mortuus non rediisset ad
vitam, videri poterat instar Pseudoprophe-
tarum agere, qui dum viuunt quidem, multa
iactant, edunt, & pollicentur, mortui autem
spem omnium fallunt. Quartò, vt accepta

etiam huius orbis terrarū possione, Ecclesia fundaret, legibus firmaret, & nouam politiam institueret, cui Pastorē vnum sumiuim præficeret, aliosq; Præsules & Sacerdotes daret, ad populorum conuersionem,

Rom. 4. iuxta id, quod Apostolus dixit: Traditus est propter delicta nostra, & resurrexit propter iustificationē nostram. Nam morte sua, premium quidem peccatorum soluit; sed resurgens, prædicatione Apostolorum, & sacramentis, idem preciū nobis applicauit. Quinto, vt in Eucharistiæ sacramento, non mortuum corpus, sed viuum nobis adesset. Sexto, vt impiis esset terrori, qui non mortuum, sed viuentem atque videntem Deum time-

Rom. 6. rent. Septimo, vt nos peccatis mortui, in nouitate vitæ ambulemus.

TERTIA DIE.

Hoc est, post partes trium dierum naturallium; nam feria 6. ante Solis occasum obiit, Dominico surrexit primò diluculo, duabus noctibus in sepulchro detenus, & uno die artificiali, qui fuit Sabbathum; quia unica morte sua, in qua vera erat iustitiæ lux, duas mortes corporis & animæ simul destruxit. Neque citius resurgere voluit, ne non videatur vere mortuus; neque tardius, tum ne imbecilles discipuli, vel tristitia absorberentur, vel à fide descisserent, tum ne animarum conuer-

conuersio diutius differretur. Surrexit illu-
cescente iam die, quia ad fidei, gratiæ & glo-
riæ lumen nos deducebat; sicut mortuus
in vesperam inclinato die, atque in tenebras
recedente, morte sua, tenebras peccatorum
fugabat.

R E S V R R E X I T.

Non suscitatus aliena virtute, ut alij ho-
mines, sed ipse met virtute sua, anima suam
cum corpore coniungens. Additur in sym-
bolo Constantinopolitano, (secundum scri-
pturas) tu quia statim initio religionis Chri-
stianæ, corporum resurrectio à multis in du-
bium vocaretur, qui omnia, rationis iudicio
metiebantur, qui hinc ad fidem scripturarum
remittuntur, tum ut Deus indicetur seruasse
filio suo fidem, qua in scripturis resurrectio-
nem addixerat.

A M O R T V I S.

Primus inter mortuis deposita corruptio-
ne ad immortalitatem, incorruptionem, &
ad gloriam resurrexit, retentis in corpore vul-
neribus. 1. Ut idem corpus Apostoli agno-
scerent. 2. In signum victoriae & gloriae, qua
sibi per illa parauit. 3. Ut nunquam sit im-
memor nostri. 4. Ut ea pro nobis patri in
caelis exhibeat. 5. Ut iustos iis ostensis, in
sui amorem inflammet. 6. Ut impiis, pro
quibus ea suscepit, ingratitudinem exprobret,

& à quibus ea suscepit, terrorem incutiat;

Ioan. 19. Videbunt enim quem transfixerunt.

FRVCTVS.

Discimus, Christiani hominis esse, spiritualem ducere vitam, eamq; à peccatorum prauitate reuocatā, ad saluatoris nostri exēplum, tanquam certissimam regulam erige-re, atq; ad resurrectionem futuram anhelare.

Articulus Sextus.

ASCENDIT AD COELOS,
sedet ad dexteram Dei Patris
omnipotentis.

Credimus Christum Iesum iam rediuiuū, qui diuinitate, cœlos nunquam deliquerat, nūc etiam corpore cœlos penetrasse, suamq; humanam naturam in cœlos euexisse, idque merito quidem, iusteq;, si Christum specte-

Ephes. 4. mus. Primo, quia summæ eius humilitati, summa debebatur exaltatio. Secundo, quia tam atrocis hostis, tam admirabilis victor exaltadus erat, supra locum & sedem, quam

Apoc. 3. hostis aliquando occupauerat in cœlis. Ter-
tiò, quia glorioso corpori non alius, quam
gloriosus locus conueniebat. Quartò, quia

Ioan. 16. qui à patre exiens venisset in mundum, me-
rito iam legatione perfunctus, ad patrem re-
uerti debebat ex mundo. Si nostra verò cō-
moda, quæ inde in nos dimanat, intueamur,

intelli-

intelligemus misericorditer C H R I S T V M
 saluatorem nostrum cœlum concendiſſe. *Mich. 2.*
 Primò, quia aperuit nobis cœlum. Secundò, *Ioan. 14.*
 quia parat ibidem locū pro meritis cuiusq; *Hebr. 7.9.*
 Tertio, quia apparet vultui Dei patris, inter- *1. Ioan. 2.*
 pellás pro nobis. Quartò, quia dona de cœ-
 lis donat hominibus. Denique, qui possel-
 sionem acceperat inferni & terre, cōſtituen-
 dus quoque erat Dominus cœlorum, & to- *Ephes. 4.*
 tius orbis.

AS C E N D I T.

Non assumptus ministerio Angelorum,
 sed propria virtute ut Deus & homo, ascen- *Psal. 67.*
 dit magna gloria, sanctorum patrum anima- *Ephes. 4.*
 bus comitatus, captiuam ducens captiuita- *Isaiæ 63.*
 tem, eos nempe, quos antea captiuos deti- *Psal. 23.*
 nuerat infernus; magnaq; admiratione, & *D. August.*
 occursu Angelorū. Et quidem post dies *40. epist. 119.*
 à resurrectione, quibus discipulorum fidei *Ephes. 4. II.*
 confirmauerat, speim auxerat, charitatem ac-
 cenderat, animos consolatus fuerit, Eccle-
 siam constituerat.

AD COELOS.

Significatur Christus Dominus, cœlos
 omnes penetrasse, & ad supremum cœlorū
 omnium thronum ascendisse, super omnem
 principatum & potestatem, omnemq; crea-
 turam, tanquam omnium Dominus.

FRVCTVS.

Discimus primò, errare illos, qui Christi corpus vbiq; constituunt, propter hypostaticam vunionem, cùm illud non sit, nisi in cœlo, positione naturali, &c in Eucharistiè sacramento, singulari priuilegio, atque miraculo. Discimus secundò, in coimitatu Christi, cœlos ascendere, neimo enim ascendit in cœlū, nisi qui descendit de cœlo, filius hominis, qui est in cœlo; qui tam diu ascendere dicitur, quoad omnes, qui ad eius aulam & coimitatum pertinēt, in cœlos ingressi fuerint, more principum, qui tunc dicuntur incipere progredi, quando procedunt anteambulones; & tunc pertigisse, quando vniuersus comitatus intravit.

SE D E T.

Significatur hac secúda parte gloria Christi, quam habet æqualem cum patre. Hactenus quippe tantum, vt Deus diuinitate moderabatur vniuersa, nunc etiā vt homo, om-

Matth. 28. nibus præficitur, data potestate in cœlo & in terra. vocula, Sedet, non ad situim corporis referēda est, sed primò ad firmam possessionem, de qua per neminem deturbabitur:

Psal. 109. iuxta illud, Sede à dextris meis, donec ponā inimicos tuos, scabellum pedum tuorum, hoc est, etiam tunc sedebis, quādo perierint inimici tui, qui gloriam tuam obscurare niteban-

tebantur. Secundò, ad officium Pontificis, qui de cathedra docet, & Iudicis, qui sedens, profert sententiam, uterque sedato, & omni perturbatione libero animo. B. Stephanus *Act. 7.* vidit Iesum stantem à dextris virtutis Dei, tanquam paratum ad ferendum in labore auxilium.

AD DEXTERAM DEI

patris omnipotentis.

Cùm Deus Pater non constet corpore, neq; sit ad filij sui sinistrá, (ait D. Athanasi⁹) *Oratione 2.* nihil híc cogitádum est corporeū, sed signifi- *in Arria.*
catur 1. æqualis cum Deo patre, gloria, ma-
iestas & imperium. 2. summa beatitudo, ad *Ephes. 1.*
quam, creaturarū nulla vñquā poterit aspi-
rare. 3. iudicandi potestas, de qua pater filio
cōcessit, iuxta illud : Pater nō iudicat quen- *Ioan. 5.*
quam, sed omne iudicium dedit filio.

FRVCTVS.

Discimus primò, Christum Dei filium, æqualem Deo patri omnipotenti, id omne efficere posse, quod potest Deus pater omnipotens. Tametsi igitur non sit propter hypostaticam vñionem humanæ, cum diuina natura, vbiq; præsens corpore; nec sacrum Christi corpus, cœlum & terrā impleat, potest tamen ad gloriam humanæ naturæ suæ, idem illud corpus suum, quod in cœlis certo loco circumscribitur, in variis locis, nulla

500 PIAR. ET CHRIST.

circumscriptione, per vniuersum terrarum orbem constitueret, quod sit in sanctissimo Eucharistiae sacramento, in quo verus Christus, nobiscum in terris adest praesens, Deus & homo. 2. discimus terrenis rebus spretis, in caelos perpetuo in mentis oculos defigere, ibiꝝ cor nostrum firmare, ubi est thesaurus noster, nempe ubi Christus est ad dexteram Dei sedens.

Articulus septimus.

I N D E V E N T U R V S E S T,
iudicare viuos & mortuos.

Nunc sedet in caelis Christus, Pontifex, & Rex, Iudexꝝ singulorum, qui demigrant ex hac vita: Postea autem in fine seculorum, venturus est Iudex omnium, discussurus singula, & cuncta decernet.

I N D E .

Ex caelis veniet in has terras, corpore caelum relicturus, ut corpora nostra simul cum animabus, transferat in caelum. Significatur Christum ab ascensione sua, nunquam caelum, praesentia sui corporis, deseruisse, tametsi corpus idem nobis adsit in Eucharistia, & CHRISTVS aliquando forma, & conditione pueri, quibusdam in altaris sacramento sit visus; & deniqꝝ nonnullis vel sanis vel morituris, in humana specie appareat.

V E N -

Venturus est non pater, aut spiritus sanctus, sed Christus Dei filius. Primo, ut intelligamus, magna æquitate & sapientia, hoc iudicium perficiendum, quod committitur sapientię patris. Secundo, quia CHRISTVS iudicare meretur, qui pro nobis est iniquè iudicatus. Tertio, ut iudex homo, à iudicandis hominibus, oculis videatur. Quartò, ad bonorum consolationem, quorum aduocatus, & Patronus futurus est Iudex. Quinto, ad declarandam, in malorum condemnatione, æquitatem, quia sententiam non ab alio, quam ab eo feretur, qui hactenus eos, ut patrouus, & defensor clientes, tutatus est.

Venturus est, non ut priori aduentu, contemptus, pauper, obediens, sed, ut est in Symbolo Constantinopolitano, cum gloria, hoc est, manifestè, magna maiestate, cum Angelis & sanctis; summa potestate, quia pugnabit pro eo, orbis terrarum, contra insensatos.

Tempus aduentus ignotum est nobis. Locus, vallis Iosaphat iuxta Hierosolymam, ut Ioeлиs 3. ubi ignominia affectus fuit, ibi gloriosus appareat.

IV DICARE.

A morte quideam sua, unusquisque iustè iudicatur; quod iudicium neque reuocabitur, neque corrigetur; quia qualis quisque hinc

exierit suo nouissimo die, (ait D. Augusti.)
talis inuenietur in seculi nouissimo die. Vo-
leuit tamen Deus, vniuersale, coram vniuersa
creatura, institui Iudicium, singulorumque
acta & discuti, mercedeque donari. Primo, ut
Dei iustitia omnibus innotescat, qui multos
adiudicabit æternis ignibus, quos, homi-
nes pro piis & sanctis venerabantur in ter-
ris: & contra, multos in gloria coronabit,
qui nullo erant in precio, & neglecti apud
videntes. Secundo, ut quæta sapiëtia & cha-
ritate, Deus hactenus moderatus sit orbem,
fiat omnibus manifestum, desinantque mira-
ri, pios conflictatos esse, omni propè genere
calamitatis, rebusque aduersis, impios abun-
dasse diuitiis, & voluptatibus affluxisse; om-
niuin quippe ratio constabit, Deique com-
mendabitur prudentissima bonitas; iuxta
Psal. 50. illud: Ut vincas cum iudicaris. Tertio, ut
sua etiā corporibus merces assignetur, quæ
vel ad virtutem, vel ad vitium auxiliata sunt,
& obsequium præstiterunt: Et quidem ani-
mæ, quæ prius cōsensu, quam opera corpo-
ris, vel recte vel impiè agunt, prius etiam
mercedem separatum accipiūt. Corporibus
tamen sua merces neganda non est, licet ea
posteriorius in nouissimo die, & minus, quam
animæ præmium, obtinebunt, quarum arbi-
trio & motu, ceu instrumenta dirigeantur;
quia

quia ut gloria animæ, in corpus redundabit,
ita præcipuum tormentum damnatorum,
affliget animam.

Iudicabimur autem omnes. Primo, ex o- 2. Cor. 5.
peribus, sicut ait Apostolus, Omnes nos ma-
nifestari oportet, ante tribunal Christi: ut re-
ferat unusquisque propria corporis, prout
gescit, siue bonum, siue malum: Et David:
Quoniam tu redes unicusque secundum
opera sua: Etiam bona opera inspicientur,
an plena, puraque sint, iuxta illud: Ego iusti-
tias iudicabo. Secundo, ex verbis. De omni
enim verbo ocioso, quod locuti fuerint ho-
mines, reddent de eo rationem in die iudi-
cij; quia ex verbis tuis iustificaberis, & ex
tuis condemnaberis. Si de verbo ocioso, Er-
gò de iis omnibus reddenda erit ratio, quæ
maiore sunt cum criminè coniuncta, quam
verbum inaniter prolatum, ut de obulo, de
tempore, de literis, &c. Tertio, ex cogitatio- Sap. 6.
nibus. Interrogabit opera vestra, & cogita- Sap. 1.
tionem scrutabitur. Nam de cogitationibus 1. Cor. 4.
impij interrogatio erit. Et illuminabit ab Hier. 17.
scondita tenebrarū, & manifestabit consilia Hebr. 4.
cordiū. Scrutator cordiū & renū Deus, & Matth. 25.
discretor cogitationū, & intentionū cordis.
Quod Christus solorū misericordiæ operū
mentionem faciat, dum supremi illius iudi-
cij rigorem nobis inculcat, nō hæc causa est,

quia illuc nullius alterius ei sit reddenda ratio; sed ut sciamus 1. non de sola fide inquirendum esse, sed multò magis de operibus charitatis. 2. multò grauiorem damnationis sententiam in eos esse ferendam, qui malis operibus Deum offendunt, si neglectus auxiliij proximi, gehenna puniatur. 3. nullum esse peccatum, quod nō possit charitate deleri; ac meritò æternis ignibus mancipari peccatores, qui peccata sua eleemosynis neglexerunt redimere.

Dan. 7. Ut porrò sententia iudicis iusta probetur,
Apoc. 20. singulorum singulis peccata patebunt: libri
Lib. de vir- enim consciëtarum aperti erunt, in quibus
Aag. lib. 20. (vt ait D. Basil.) tota hominum vita, eorum
Dei, cap. 14. ginitate. que gesta quasi depicta, admirabili modo
 vniuersis ponentur ob oculos, vt mira cele-
 de cinitate ritate, quisque singulorum facta, meritaque
 aspiciens, sententiam iudicis approbet.

VIUOS ET MORTUOS.

Viuos, hoc est, qui circa illa tempora viui reperientur: his enim licet ex generali Dei sententia, moriendū sit, & in cineres ex igne cōflagrationis, qui orbē succendet, redeundum; nō diu differetur resurrectio mortuorum, id est, qui multo ante mortui fuerant. Vel viuos, iustos, mortuos, peccatores. Et quidem credere tenemur, omnes omnino homines, ante tribunal Christi manifestandos,

dos, sententiamque accepturos, vel æternæ
 gloriæ, vel æterni supplicij; non tamen pari
 modo omnium merita discutiētur. Nam in-
 fideles, qui nullis bonis operibus ornati, sed
 multis malis fœdi, & oppressi, ex hac vita
 migrarunt, secum ipsi damnationis senten-
 tiam ferunt, sicut CHRIS TVS dicebat. Qui
 non credit, iam iudicatus est, & tales impij *Psalm. 1.*
 non resurgent in iudicio. Similiter viri san-
 eti, qui Apostolorū exemplo, abdicatis om- *Orig. tract.*
 nibus, voluntaria paupertate, castitate, &c o- *2. in Matt.*
 bedientia, in statu perfectionis, Christum *D. Aug. lib.*
 probè secuti sunt; futuri sunt iudices, & se- *20. de ciuit.*
 debunt super sedes duodecim, iudicantes *Dei, cap. 5.*
 duodecim tribus Israel. Cæteri seu iusti, seu *et Hom. 50.*
 peccatores, qui bona opera malis coniun- *D. Gregor.*
 xerunt, in iudicium, & discussionem addu- *lib. II. mora.*
 centur. *cap. 30. ¶* *lib. 26. c. 24.*

FRVCTVS.

1. Consolatio bonorum, quibus aliquan-
do, miseriarum omnium finis imponetur,
præmiumq; laborum conferetur; Deo enim
est cura de nobis, qui & labores, & dolores
nostros considerat. *Mattb. 19.*
2. Terror malorum, quia à sapientissimo
Iudice, eorū opera ad normam iustitiae ex-
aminabuntur; & ab eo, qui neq; precibus, ne-
que pretio flecti potest, iudicabuntur; ab
omnipotente punientur, pro momentaneis

506 PIAR. ET CHRIST.
bonis, reddentur æterna mala, pro paucis,
plurima, paruis maxima.

Articulus octauus.

C R E D O I N S P I R I-
tum sanctum.

Sequentibus articulis, de tertia persona
in diuinis agitur, eiusque effectibus in Ec-
clesia.

C R E D O I N .

Significatur verus esse Deus, eadem, qua
pater & filius, diuinitate, maiestate, atq; po-
tentia, quod his verbis in Symbolo Consta-
tinopolitano explicatur; Qui cum patre &
filio simul adoratur & conglorificatur. Ta-
metsi namque, vel in sacris literis, vel in pre-
cibus Ecclesiæ, rarior fiat spiritus sancti, atq;
patris aut filij mentio: nusquam tamen ex-
cluditur; sed cum patre unus Deus, sub pa-
tris nomine intelligēdus venit, quoties pro-
prietas patris, distinctionem non facit. Itaq;

Matth. II. nemo nouit filium, nisi pater, neque patrem,
Matth. 24. nisi filius. Et de die illo nemo nouit, nisi so-
lus pater, & si quæ sunt alia, quæ significant
actiones Dei. Tota Trinitas in patre est ac-
cipienda, filij meminimus distinctè sèpius
in nouo testamento, propter humanaim na-
turam, quam assumpsit, rarius in veteri te-
stamento, quando obscurè homines, in eius
necdum

necdum incarnati notitiam, venerant. Patris nomen crebrius exprimitur, tum quod ei tribuatur potentia, quam veneramur atque metuimus, tum quod eius filius, huianum genus Deo conciliauerit.

S P I R I T U M.

Tertiæ huic personæ diuinæ, peculiare nomen non ascribitur, sicut patri & filio; sed cōmune, quod in ceteras personas competere potest. Siquidē tota Trinitas, & sancta est, & spiritus (spiritus, inquit, est Deus) idque ex eo, quod eius ineffabilis processio, nomine proprio explicari nequeat, sicut processio filij, que est generatio. Accommodatè tamen usurpatur hoc nomen spiritus, à vento subtiliter impellenite sumptum; quod hæc persona procedat à Patre & filio per modum amoris: sicut enim amans, in alium fertur amore, ita Pater in filium, & filius in Patrem spiritu sancto.

S A N C T U M.

Sanctus porrò dicitur, non ad creaturarū morem, quæ vel Deo consecratæ sunt, vt vas sacra; vel diuina, internaque gratiæ iustitia affectæ, vt homines mortales; vel diuina participatione gloria cōdecorati, vt sancti in gloria: sed quod sit ipsissima sanctitas, fons, & origo, creatæ omnis sanctitatis, omnia perficiens, omnia consecrans, omnia sancta

efficiens. Et quidein, quod ad nos homines
1. Corin. 12. attinet. Primo, ipse concionatores, Pastores,
Ephes. 4. Doctores instituit, muniaque Ecclesiæ, ad
 peccatorum conuersionem, corporisq; my-
 stici ædificationem, diuisit. Secundo, Ipse
 occasiones à consuetudine peccatorum, ad
 vitam meliorem, homines reuocandi, sup-
 peditat, doctores ad docendum impellit, &
Actor. 10. 8. mittit, Petrum & Cornelium, Philippum ad
 Eunuchum. Tertiò, ipse animam occulta vi
 interius emollit ad pœnitentiam. Quartò,
Isaiæ 11. Ipse peccatorū dat veniam, & maculas om-
 nes detergit. Quintò, Ipse sapientię, scientię,
 cæterisque donis mentem illustrat. Sexto,
 Ipse affectus nostros, infusis virtutibus, ad
 sanctas actiones inclinat. Septimò, Ipse de-
 niq; sanctificatos, & iustificatos, velut sigillo
 obsignat, ut non obscurum sit, hoc vitæ cur-
 riculo dimenso, nos in numero esse filiorum
 Dei, estq; pignus seu arrha hæreditatis eter-
 næ, quam qui secum ex hac vita deferet, ius
 habebit futuræ retributionis. Signati (*in-*
Ephes. 1. quid) estis spiritu promissionis sancto, qui
 est pignus hæreditatis nostræ.

*DE VARII SPIRITVS
 sancti proprietatibus.*

In Constantinopolitano symbolo, varia
 de Spiritu sancto, ob insurgentes hæreses, ex-
 plicata fuerunt. Primò, Dominus; tum quia
 vnus

vnuſ Deus cum Patre & filio, creator, conſeruator, ac moderator rerum omniū. Tum quia verē liberos dominosq; ſui ipſorum, illos efficiat, quos ſemel occupauit, tollens metum omnem, animumque ſeruilem, vbi enim ſpiritus Domini, ibi libertas. Secūdō, 2. Cor. 3.
 viuificans. 1. quia res omnes creatæ, eius beneficio, habēt idipſum, quod ſunt, qui & viuentibus largitus eſt vitam, iuxta illud; Emitte ſpirituſum ſanctum tuum & creabūtur. *Psal. 103.*
 Et, Spiritus Domini ferebatur ſuper aquas. *Genes. 1.*
 2. quia per ſuam gratiam fit vita animæ, ſine qua, corpore viuentes, mortui ſumus Deo. 1. Tim. 5.
 3. quia in reuolutione iuſtorum, ad vitam reuocabit corpora noſtra, non quidem ea conditione, qua damnatos, vt ſcilicet animæ corporibus ſuis reſtituantur, ſed vt dono ſpirituſus reddantur agilia, impatibilia, ſpiritualia: Viuificabit (ait Apoſtolus) mortalia *Rom. 8:* corpora veſtra, propter inhabitantem ſpirituſum eius in vobis.

Tertiō, qui ex patre, filioque procedit, eſt amor patris & filij, & nexus vtriusque, eiusdem ſubſtantiae & diuinitatis. Non creatur, non formatur, non generatur, ſed procedit, à patris & filij ſubſtantia, hoc eſt à patre & filio, non vt à diuersis principiis, ſed ab uno principio, vnde dicitur ſpiritus patris, & ſpiritus filij, & ab ytroque accipere (*De meo Matth. 10.*)

SIO PIAR. ET CHRIST.

accipiet: omnia quæcunq; habet, mea sunt:
Rom. 8. propterea dixi de meo accipiet.) Et ab vtro-
Gala. 4. que ad nos mitti. Misit (inquit) Deus spiri-
Ioan. 15. tū filij sui in corda vestra. Et Christus, Cùm
venerit Paracletus, quē ego mittam à patre.

Quartò, qui cum patre & filio simul ado-
ratur & conglorificatur. Tametsi accipiat à
patre & filio, tametsi mittatur, tametsi sit do-
num, quod à Deo datur hominibus, est ta-
men vnus & verus Deus, cum patre & filio,
1. Cor. 6. cui templa consecrantur, (nam membra no-
Sap. 1. istra templum sunt spiritus sancti) cui sacrifi-
1. Cor. 2. cia offeruntur, qui vbique est; qui scrutatur
profunda Dei: Denique qui vnum habet
nomen, vnam potestatem, vnam gloriam,
vnam naturam, cum patre & filio. Sic enim
Matth. 28. legimus, In nomine patris, & filij, & spiritus
sancti. Et, Tres sunt qui testimonium dant
1. Ioan. 5. in cœlo, pater, verbum, & spiritus sanctus, &
hi tres vnum sunt. Quod autē mitti dicatur,
non arguit inferiorem dignitatem, aut maiori-
statem: Nam & Rex mittitur quandoque à
consiliariis, & filius Dei à patre, & Spiritu
Isa. 48. sancto. Nunc (ait) misit me Dominus Deus,
& spiritus eius. Mitti autem à patre & filio
dicitur spiritus sanctus, à quoru natura, cum
sua omnia habeat, ad nos sponte venit, sua
dona nobis coimcommunicaturus.

Quinto, qui locutus est per Prophetas.

Author

Author omnium scripturarum, tam quæ in corde Ecclesiæ, quâm quæ in codicibus manu scriptis sunt exaratæ. Non enim solùm ad Prophetas ea pertinent, quæ atramento, vel in tabulis lapideis scripta habemus, sed ea etiam, quæ spiritu Dei viui, in tabulis cordis carnalibus. His verbis significatur funda-
mentum fidei nostræ, esse Deus spiritus sanctus, cui loquenti per Prophetas & sanctam Ecclesiam, Prophetarum matrem, credendum est, & obsequendum.

DE NOMINIBVS SPL

ritus sancti.

Avariis effectis, dicit spiritus sanctus, va-
ria nomina in scripturis. Primò, digitus Dei,
tum ob donorum multitudinem; tuin, quod
sicut quodam in Moysi tabulis, fuit impres-
sus decalogus Dei dîgito, ita lex noua euangeli-
ca, cordibus nostris, per spiritum sanctum
inscribatur.

Secundò, Paracletus, quod sonat aduo- *Iean. 15.*
catum, & consolatorem; officium quippe
diuini spiritus est, interna suavitate pios cō-
solari, modumq; his suggerere, dewotè Deum
comprecandi, ad quos accesserit.

Tertiò, spiritus veritatis. 1. quia veritate in *Iean. 15.*
fidei Ecclesiæ, & Christianos omnes docet.
2, quia ipso doctore, intus loquête, discimus
res, prout veræ sunt, æstimare, cœlestes pro-

512 PIAR. ET CHRIST.

solidis, terrenas pro vanis putare. 3. quia vana consilia sugerit suis, iuxta illud. Audiam
Psal. 84. quid loquatur in me Dominus Deus, quoniam loquetur pacem in plebeam suam.

Psal. 50. Quartò, spiritus rectus, qui inétes nostras peccatorum sarcinis, ad ima depresso, erigit in cœlum.

Psal. 50. Quintò, spiritus principalis. Tametsi sint multa spirituum genera, hic tamen est præcipuus, cui sunt aures præbendæ.

Rom. 8. Sextò, spiritus adoptionis filiorum Dei; qui solus nos efficit Dei filios: ipse enim spiritus reddit testimonium spiritui nostro, quod sumus filij Dei.

Septimò, Donum, quia nobis à Patre & Filio gratis donatur, ut eo liberè uti, fruique valeamus. Quod sic non est intelligendum, atque si spiritus sanctus ipse in nos illabetur, in quibus prius non fuisset, qui ubique est; Sed quod gratia Dei, charitas, atque iustitia, cæteraq; ipsius dona, de quibus *Isaiæ* II., & *fructus*, de quibus *Apostolus Paulus*, ad nos veniant, & nos afficiant.

FRVCTVS.

Discimus primò non violare corpora nostra, in quibus ceu templis sibi consecratis, ac dicatis, spiritus sanctus inhabitat; nec arbitrari, nos esse profanos homines, instar gentilium; qui tot sacramentis, Baptisini,

Con-

Confirmationis, Eucharistiæ, Pœnitentiæ,
& Deo dedicati ac mancipati sumus. Secun-
dò, corda nostra illicitis desideriis, & mori-
bus purgare, ut prius recipiant liquorē gra-
tiæ sancti spiritus, sicut enim vasculum pul-
chrè dilutum, & alieno liquore vacuum, ad-
mittit vinū merum: Ita Christiani hominis
animus, peccatis & concupiscentiis liber,
aptus est, qui synceram gratiam diuini spiri-
tus, accipiat, & intimis puræ mētis penetra-
libus repositam, iucundissimo cum fructu,
magnaque cum voluptate conseruet.

Articulus nonus.

S A N C T A M E C C L E S I A M,
Catholicam, Sanctorum com-
munionem.

Postquam homo in peccatū lapsus, à vero
Dei cultu, & via salutis aberrauit; Christus
in mundum veniens, certam quandam ho-
minum societatem instituit, legibusque in-
struxit, quam appellauit Ecclesiam, hoc est,
congregationem euocatam. Primo, quod ad
eam nemo, nisi à Christo euocatus veniat.
Secundo, quod nō coactus (vnde vetus no-
men synagogę imponere illi noluit) sed spō-
te sua. Tertio, ut qui in ea essent, hoc benefi-
cium agnoscerent, quod ex cœtu impiorum
ad congregationem iustorū assumpti essent.

Quarto, vt meminissent non propterea securitatem sibi polliceri, quia vocati essent; siquidē multi sunt vocati, pauci verò electi.

Hanc autem hominum congregationem, eo consilio delegit, vt cæteris hominibus à vera Dei notitia, salutisq; via aberrantibus, illis & veram scientiam Dei, diuinorumque rerum, & verum Dei cultum, & veram, re-stamq; viam demonstraret, adipiscendæ salutis; nam soli huic hominum cœtui, veram fidem, syncerum usum sacramentorum, meritamq; sanguinis, & mortis suæ, commendauit.

Illud igitur nobis, hoc articulo credendū proponitur, esse in orbe terrarum huiusmodi cōgregationem, diuina misericordia collectam, quæ his iam dictis, gratiis, & priuilegiis sola ornetur, in quā conuenire debeant, quotquot vel iustificationem, vel peccatorum remissionem, vel salutem animæ consequi volunt.

Cæterū quia generalis ista fides, esse aliquam eiusmodi Ecclesiam; non satis magnā habet vim, ad obtinenda hæc Dei dona, nisi simul etiam cognoscatur, quænam illa sit, à qua sint huiusmodi petēda, & accipienda; sicut satis non est, credere aliquem esse Christum, hominibus in salvatorem à Deo constitutum, (talem enim aliquem futurum etiam Iudæi fatentur) nisi credatur IESVS noster,

noster, is esse, quē pater de cœlis, his verbis nominauit; Hic est filius meus dilectus: idcirco iubemur hoc articulo, certam aliquam hominum congregationē credere, hanc esse Ecclesiam; & quænam illa sit, non ignorare. Nempe illos homines, quos Christus alloqués, & digito suo demōstrans, dicebat, Vos estis lux mundi: Qui vos audit, me audit: Ecce ego mitto vos. Hi erāt sancti Apostoli, Ecclesiæ fundatores, & pastores; & qui illis legitimè eadē fide, & religione, successerunt.

Quia porrò venturi erant homines, qui veræ Ecclesiæ successionē ab Apostolis, in dubium reuocarent, & suos quisq; cœtus ad Apostolos referre conarentur; expresserunt hoc articulo sancti Apostoli, tria manifesta indicia, quibus Constantinopolitana synodus adiecit quartum, ne quis à vera Ecclesia, ad infidelium hæreticorum, vel schismatistarum conuenticula, & synagogas aberraret. Ex qua re liquet, quām sit ad salutem necessarius iste articulus, qui hæreses omnes condemnat & prodit. Tria illa indicia ab Apostolis posita sunt, vna, sancta, Catholica: quartum in synodo appositum ad priorum declarationem est, Apostolica.

V.N.A.

Vox ista in Conſtantinopolitano Concilio est addita, occasione singularis numeri, quo

hic articulus, ab Apostolis est conscriptus. Hanc vnitatem Ecclesiæ, frequenter commēdat scriptura in Canticis. Vna est columba mea, vna est speciosa mea. Et D. Apostolus exponit cūm dicit; Vnum corpus, vnum spiritus, sicut vocati estis, in vna spe vocacionis vestræ, vnum Dominus, vna fides, vnum Baptisma, vnum Deus, & pater omnium. Vbi cūm non audiamus, vna voluntas, vnum membrum, vna opinio, certum est non lādi vnitatem, si de rebus ad fidem nō pertinentibus, diuersæ sint multorum sententiæ, aut si dissentientes habeamus voluntates, aut desideria (nam etiam in eodem corpore diuersa quandoq; appetunt, pectus, & stomachus) vel non prorsus easdem sequamur vivendi rationes, vt hic sacercale, iste Ecclesiasticam, ille monasticā B. Dominicī, Frācisci, Benedicti, &c. Sed à duabus potissimū, vel tribus rebus indicauit Apostolus, hanc vnitatem sumendam esse. Ab vnitate fidei, ad quam refertur, vt vnum Deum, vnuū Dominum, vnum patrem omniū, & credamus, & vna spe expectem⁹. Ab vnitate Sacramentorum, vnuim (inquit) Baptisma. Ab vnitate corporis, cui insit vnum spiritus, quia vnuim corpus, & vnum spiritus.

Vnicam porro esse fidem, non multiplicem, duobus modis intelligi potest, priori,

vt

vt nunquam fidei doctrina, in cōtrarios, aut diuersos sensus, sit variata: posteriore, vt apud omnes, vna sit, per omnia, atq; eadem: Itaq; cōetus illi, qui aliquando vel additionibus, vel diminutionibus, capita doctrinæ fidei suæ mutauerunt, vel nouis correctionibus variauerunt; (quod Arrianos, Nouatianos, Pelagianos fecisse constat) aut quorum sectatores, in fidei rebus, per omnia non cōsentient, (qualis fuit semper inter omnes, etiam vnius sectæ hæreses, dissensio) ad veram Ecclesiam pertinere non possunt.

Vnitas sacramentorum éodem refertur, vt cognoscamus, non esse germanam Christi Ecclesiam, vbi iidem, in numero, aut ritu administrationis sacramētorum, vel ab aliis, vel à sometipſis discrepant.

Vnitas corporis viui, atq; aspectabilis, ex eo cernitur, si sub vno capite, distincta sint membra: Vbi igitur visibile caput totius cōgregationis non agnoscitur, (quale quidem agnoscunt Catholici, Romanum pōtificem, Iesu Christi vicarium; Hæretici verò nullū tolerant, etiamsi ab vno aliquo hæresiarcha originem ducunt) vel vbi non sunt distincta ministeria, (vt apud eos est cernere, qui ciuili magistratui, ius omne Ecclesiasticum tribuunt) fieri neq; sit, vt sit vera Christi Ecclesia.

Sanctitatis nomen, varias habet significations, sed quod ad rem præsentem attinet, sufficiunt quatuor. Primum, sanctum est Deo consecratum, vel solo voto, aut desiderio a. *Leuit. 27.* liorum, (quomodo animal sanctum erat, quod solo voto, Deo dedicabatur, & infantes Christianorum ne cum baptizatos, aut *1. Corin. 7.* natos, appellat Apostolus sanctos) vel aliqua consecratione, quomodo sacerdotes, & vasa sacra, effici sancta consueuerunt. Hoc igitur pacto Ecclesia sancta est, tota per baptismum Deo consecrata; Et qui baptismati abluti non sunt Iudæi, Ethnici, Anabaptistarum filii, huius sacræ familiæ membra censeri non possunt.

Secundum, sanctum ab interna iustitia, & inhærente sanctitate, nominatur, quæ est vita Ecclesiæ, sicut anima corporis. Cæterum, sicut non omnia, quæ ad idem corpus attinent, in se vitam habent, velut in homine pili, vngues, humores, fierique posset, ut major pars eorum, quæ corpori adhærent, vita destituatur, ut in arbore quapiam, cuius plures sint rami emortui, & aridi, quam vivi atque vegeti, sed ad viuentis nomen retinendum, satis est, si in aliqua parte, vita conseruetur, quæ vita, tametsi quandoque non se prodat, ut in arboribus, per frigora hyemis, existi-

existimandum est tamen, à toto corpore vitam non abesse, quandiu manifestis indiciis, de interitu nihil constat. Pari modo Ecclesia sancta est, quae sanctos multos & aluit, & in cœlos præmisit, & nullo argumento convinci potest, omni sanctitate vacare, quin potius verisimilibus rationib⁹ probari, malitos extare etiamnum sanctos, & pios, Deoq; acceptos homines. Sanctitatem porrò hominum miracula in vita, & post mortem exhibita, testantur. Conuentus alij infidelium hominum, neq; sanctum se aliquem habuisse, atque ad cœlos præmisisse, neque adhuc in viuis habere, testimonio ullo certo (cuiusmodi sunt, non externa species pietatis, quam improbi quoque imitantur, & similitate exprimunt; sed diuina, eaque, nulla re dubia obscurata, reuelatio, aut miracula nature vires excedentia) docere ullo vñquam tempore poterunt.

Tertio, sanctum à puritate doctrinæ accipitur, estq; Ecclesia sancta, tum quod nihil vel scripturis, vel rectæ rationi repugnans commendet; tum quod sancti mores, eius prædicationem, & spiritum, coimitetur, sicut olim ad conciones Apostolicas, multi paupertatem voluntariam amplexabantur, virginitatem colebant, humiles, maioribus obsequentes, virtutisq; omnis sectatores eu-

debant. Proinde à vera Ecclesiæ significatione, alieni sunt cœtus illi omnes. Primo, qui scripturam sacram vel abiiciunt, vel mutilant, vel ad alienos sensus, contra maiorum omnium interpretationem, detorquent Secundo, qui aliena à recta ratione docent; cuiusmodi sunt, Deum esse authorem peccati; hominem libero arbitrio carere; fidem Deo datam, impunè violari posse, aut debere; Maiores omnes totis 1500. annis in densissimis errorum tenebris versatos esse, usque adeò, ut Christo iniuriam per sacrificium, & sanctorum inuocationē, intulerint, & Gentilium ritu, idola coluerint, immò gentilibus omnibus deterius egerint, ut qui frustulum panis, pro Deo habuerint. Tertio, quorum prædicatione, ex vi spiritus, quo impelluntur, atque instigantur, mali mores exclusis bonis, in populum induci solent: Id autem his tribus modis deprehendi potest. Primo, si primorum authorum (qui suarum sectarū plenitudine spiritus abundauerunt) improbi mores fuerint. Secundo, si ex cōcionibus populus non corde compuncto, animo humili, mansueto, modesto; sed truci vultu, spirans minarum, & cædis, domum exeat. Tertio, si illis locis, ubi præcipue cœtus isti vigent, exulet omnis pietas, disturbentur monasteria, negligatur virginitas, cessent ieiunia,

nia, cæteræq; virtutes Christianæ, à Christo & Apostolis commendatæ, explodantur.

Quarto, sanctum idem valet, quod stabile, fixum, immobile, firmum, à verbo sancire, quod est firmare. Est igitur Ecclesia sancta, quoniam nullis aduersitatum procellis, succumbit, (Portæ inferi, ait Christus, non *Matth. 16.* præualebunt aduersus eam.) Quamobrem non pertinuerunt vñquam, ad veri nominis Ecclesiam, conuentus hominum dissipati, vt veterum hæreticorum, vel insurgentibus nouis obscurati, quomodo Manichæi, veteres Simonis magi scholas, & Ioannes Hus, Ioannem VViclefum vicit, & Caluinus Lutherum paulatim offuscat.

CATHOLICA.

Ecclesia dicta est Catholica, duabus ex causis: priori, quia nulli populo alligata, vt Iudæorum Synagoga, nulli etati, sexui, conditioni, nationi, admittit omnes, cuiusmodi cunque illi sint tandem, qui Christo nomen auent dare. Posteriori, quia per orbem vniuersum sparsa, atq; proseminalata. Hoc signū, in nullam hæreticorum sectam conuenit, qui certis suis angustiis se cōtinentes, nunquam potuerunt eandem suam doctrinam, in alias omnes nationes importare: vel enim non fuerunt ausi, vt Lutherani in Hispaniam; vel non permissi, vt Caluinistæ in Indiam; vel

non admissi, ut Confessionistæ in Græcia in-
vel importantes corruerunt, ut Caluinus
Lutheranismum in Gallia, Puritani Calui-
nismum in Anglia, ad gloriam scilicet pro-
prij nominis, quod mallent Doctoris & In-
uentoris honorem, quam discipuli. Sola do-
ctrina Romanæ Ecclesiæ, pari, constantique
ritu, atque modo, vbiq; per orbem terrarum
colitur & obseruatur.

A P O S T O L I C A .

Manifestum est veræ Ecclesiæ indicium,
si deprehendatur Apostolica, hoc est, ab A-
postolis sanctis, auctoritate Christi, fundata,
& ad nos vsq; perducta: quod duobus mo-
dis agnosci poterit: Priori, si per ætates om-
nes ascendens, eandem fidem, & religionem
ad Apostolos deducas; quod fiet commode,
si modum illum, quo in hasce ditiones sit
primum importata fides, & huc usque con-
seruata, inspicias. Atque tunc consideres, an
id credatur ab iis, qui nunc viuunt homini-
bus, quod fidei Religione, obseruatum fuit
ab illorum maiorib; & ab illis rursus, quod
à suis, atque ita deinceps, quoad continua
peruestigatione, venias ad illos, qui ab Apo-
stolis eorumue successoribus missi, Ecclesiā
in terris, & Regionibus hisce plantauerunt.
Posteriori, si Pastores atque Doctores, vel
missionem, vel ordinationem suam, nulla
facta

facta interruptione, ad Apostolos CHRIS TI referunt; quomodo non pauci veteres Doctores, à successione nunquam interrupta, docuerunt Romanam Ecclesiam, illam eandem prorsus esse, quam fundauit, & rexit Apost. Petrus. Quamobrem excludendi sunt à nomine Ecclesie, cœtus illi, qui aliam fidē, atq; maiores totis his 1500. annis coluerunt, in orbem inducunt: Et illi quoque, quorum Pastores atq; Doctores, legitimā suam missionem, ad Christi Apostolos non referunt. Cūm igitur hæreticorum omnium conuenticula, ante suum hæresiarchā, ne vnum quidem hominem exhibere possint, qui omnibus illius hæresiarchæ doctrinæ, aut religio- nis capitibus, assensus fuerit; neque Pasto- rum suorum missionem, vltra hæresiarchā, (qui à neamine, quām à semetipso, menda- ciique spiritu suo, vt noua comminisceretur, est missus) institutam proferre, non obscure liquet, apud hæreticos non esse Ecclesiam.

FRVCTVS.

Primò, Quando orbis variis opinionibus confunditur, vt quò se vertat homo, ipse nō videat, discimus hoc articulo, Ecclesiā cer- tis indiciis agnoscere, agnitā retinere, eiusq; fidem totis viribus amplecti, atq; tueri.

Secundò, Discimus, Deo nostro gratiarū actiones referre, q nos ex tenebris euocauit

ad Ecclesiam, suoq; nomini atque obsequio dedicatos, sanctos effecit. Retinenda est ergo interna sanctitas, maximeq; ad laborandum, ne dissidiis aut opinionibus nostris, non dico Ecclesiæ unitas, sed proximorum nostrorum pax & concordia, vel minima ex parte violetur.

S A N C T O R U M C O M M U -
nionem.

Hęc pars additur, vt sciant Christiani, quā sit bonum, quantarumque commoditatum societatem habeat, in Ecclesia versari, in qua tametsi sua quisq; habeat bona temporalia, (quae post peccatum, ob hominum malitiā, nō expedit esse communia) in spiritualibus tamē bonis est communio. Atque vt primò de Ecclesia hac terrena, & in terris adhuc militante loquamur; I. communia sunt omnibus sacramenta, quae ad singulorum utilitatem à Christo instituta fuerunt, vt Baptismus, Confirmatio, Eucharistia, Pœnitentia, Extrema uincio, &c. Secūdò, sacrificia, quae pro Ecclesia à Sacerdotibus offeruntur, & preces communes. Tertiò, bona opera singulorum Christianorū, aliquid in communione, & singulis conferunt, sicut cibus quem sumitos, prodest singulis membris; nō quidem, vt gratia Dei, quae in uno homine est, ad aliū sese trāsferat, sed aliis duobus modis,

dis, in alios probitatis alienæ fructum deri-
uat: priori quidem, dum ob coniunctionem
cum homine sancto, & abundante meritis,
vel parcit Deus aliis, sicut Sodomis peper-
cisset, si adfuissent decem iusti; Et princeps
parcit amici sibi vnicè dilecti fratribus, atq;
cognatis; vel bene fit, vt Ismaeli in gratiâ pa-
tris Abraham; Sic Pharao tradidit Iacobo
Patriarchæ, & filiis eius terrâ Gosen in gra-
tiam Iosepi. Posteriori verò, dum ex coiun-
ctione, cum hominibus sanctis, alij ad me-
liora inducuntur; quod enim carbonibus,
aut lignis vsu venit, vt in ignem iniecta con-
cipiant ignem, ardore aliorum; ita ex præ-
sentia, consuetudine, familiaritateq; bono-
rum, alij nonnihil pietatis hauriunt, cum ex
spiritu loquentis, tuim ex Angelorum, Deiq;
præsentia, sicut contra, vsu & societate ma-
lorum, efficitur quis deterior, vel ex vene-
no, quod ex impiorū ore dimanat, vel à ma-
lignis spiritibus, qui impios comitantur, &
dirigunt. Quartò, quædam sunt opera san-
ctorum, aliqua ex parte ipsis non necessaria,
quæ in communem Ecclesiæ thesaurum re-
feruntur, cuiusmodi sunt pœnæ & afflictio-
nes, quas supra quām merebantur, quidam
sustinuerunt, sicut de se D. Iob fatebatur: *Iob 6.*
Vtinam appenderetur peccata mea, quibus
iram merui, & calamitas, quam patior, in sta-

tera, quāsi arena maris hæc grauior apparet. Siquidē vnius hominis idem opus, duos potest effectus producere, ita inter se separatos, ut vnum ipsiusmet homini prosit, alter vero aliis: veluti obambulatio tam corpus exercet, quām sanitatem conseruat: satisfacit etiam decreto magistratus, quo ciuis suo tempore, ciuitatis mœnia obire tenetur. Si quis igitur hac obligatione ciuili liber, vices amici, hac ambulatione suppleat, is sanè, & sibi proderit in valetudinis cura, & amicum obligatione liberabit. Pari modo, si quis vir sanctus grauia sustineat incommoda, aut etiam vltrò susceptas afflictiones; sibi ipsi mercedem eximiam parat in cœlo, insigni sua in Deum charitate; At quia dolorum proprius effectus est, satisfacere pro illicitis voluptatibus, atque peccatis, quæ non ita grauia, vt tam immani poena expiari debeat, à sancto illo commissa fuerunt, ne effectus ille fructu suo careat, voluit Deus, vt in aliorum satisfactionem, in Ecclesiæ thesauro spirituali asseruaretur. In quo thesauro, sunt præter Sanctorum merita, etiam immensa merita Christi, qui cum peccatum fecit nullum, poenas tamen grauissimas perpessus est. Cuius thesauri usus in eo cernitur, quando Christianis, qui per sacramentum pœnitentiæ, impetrata peccatorum venia, alicui ad-

huc

huc pœnæ obnoxij sunt apud Deum, Christi & sanctorum pœnæ, ad pœnarum satisfactionem applicantur; Has vocamus indulgentias; quarum distributio, penes Ecclesiæ caput est, sicut penes principē, aut patrem familias, dispensatio omnium bonorum reipub. atque familie. Ethæc merita quandoq; ad totius pœnæ satisfactionē adhibentur, in indulgentiis, quæ plenariæ dicuntur; Quandoque ad patrem debitæ pœnæ, pro superioris dispensatoris arbitrio. Neque mirum hoc videri debet in spiritualibus obligatiōibus, cum in temporalibus apud magistratum sacerdotalem, vnius pro aliis admittatur satisfactio.

Hanc bonorum communionem exposuit D. Ioannes, similitudine societatis mercatoriae, vbi sic lucrum in commune cedit, ut istamen, qui amplius contulerit, plus ex lucro referat.

D. Paulus adduxit similitudinem corporis, ad cuius sustentationem & commodum, membra omnia laborat, & quodq; sibi conueniens nutrimentum accipit. Quicquid enim boni operatur Christianus, tametsi ad peculiarem aliquem finem orationes suas, ieiunia, aliaq; pia officia referat; quia tamen est membrum corporis, non carent cætera membra fructu suo; sicut pharmacum, quod

ad valetudinem, confirmationemq; ventriculi, vel hepatis, aut alteri^o partis accipitur, ita prodest illi membro, vt tamen ad reliqua membra vis eius transeat.

Hac communione priuantur, quotquot extra Ecclesiam degunt, infideles omnes, Gentiles, Iudæi, Hæretici, præterea Catholici ob facinus aliquod graue, à communione, & societate Ecclesiæ reiecti: non enim nisi ob peccatum mortale, est inferenda tamen grauis pœna Christianis. Hi omnes tantis bonis destituuntur. Primo, ad nulla admittuntur sacramenta. Secundo, nihil ipsis profundit Ecclesiæ preces & sacrificia. Tertio, nihil merita Ecclesiæ, ieunia, eleemosynæ, vigiliæ, pœnitentiæ, opera bona, &c. sicut membra à corpore resecta, nihil faciunt commono-

1. Tim. 1. di, ex aliumento corporis. Quartò, traduntur Sathanæ, qui extra Ecclesiam imperiū exer-

1. Cor. 5. cent. Quintò, iubetur Christiani talium hominum consortia vitare, præsertim qui alii

Tit. 1. quando in Ecclesia fuerunt, vt hæretici, & Catholici communione priuati, tum ne ma-

1. Cor. 15. lorum consuetudine aliquid eis adhæreat, tum ut mali ipsi consuetudine hac Catholiconum priuati, ad saniorem métem redeant. Sextò, ut viui ab Ecclesia fuerunt alieni, ita & defuncti: Itaq; & corpus Ecclesiæ sepulcra caret, & anima excluditur à gloria beatorum;

torum; Et hæc de communione sanctorum viuentium.

Ceterū ad Christi Ecclesiam pertinent, tum sancti omnes in cœlis regnantes, cum capite suo CHRISTO, qui ad Ecclesiæ suæ thesaurum, merita sua contulerunt, & nunc pro nobis solliciti Deum precantur, nobisq; subinde micas aliquas de mensa cœlesti deiiciunt; tum animæ defunctorum, quæ nondum satis ad cœli gloriam fulgentes, purgatoriis pœnis mundantur; ad quas, ceu ad via membra Ecclesiæ defertur fructus bonorum viuentium; quorum precibus sanctis, officiis bonis, & afflictionibus, non parūm iuuātur. Nobis illæ vicissim rependunt presces, sicut Hieremias in limbo patrum Israe- 2. Mach. 15. litis: sanctis autem in cœlo glorioſis, accedit aliquid gloriæ accidentalis, & noui gaudij, ex piis operibus, quæ eorum institutio- ne, vel imitatione perficimus; ex precibus item, quibus eorum intercessionem implo- ramus; deniq; ex sancta vita nostra: siquidē vnius membra gloria totū exornat corpus.

FRVCTVS.

Primo, si spiritualium bonorum est inter omnes Catholicos tanta communio, discimus à terrenis bonis nostris, his longe inferioribus Christianos pauperes non reddere alienos: imò libenter talenta oīnnia nostra,

atque bona externa, in Christianorum omnium, tum spiritualem, tum corporalem uititatem conuertere.

Secundò, discimus indulgentias nō patui facere, aut leuiter negligere, sed in statu gratiæ, eas reuerenter frequentare; nulli enim prosunt in peccato mortali constituto; & multum iuuant pios, vt citius in patriam cœlestem ex hac vita migrant: sicut enim delicta sua nemo plenè intelligit, sis quanta eis pœna debetur, nouit solus Iudex iustus, atq; districtus.

Tertiò, discimus toto corde, vel ad ipsum excommunicationis nomen horrere, qua & bona omnia tolluntur, & mala omnia spiritualia aduehuntur. Quamdiu enim homo, tametsi peccator, & membrum mortuum, cæteris membris viuis, totique corpori Ecclesiæ adhæret, aliorum præsidio, à démonis potestate seruatur tutior, succiq; spiritualis particeps, quandoq; (vt in morbidis membris euenit) vel in integrum restituitur, vel conscientiæ stimulis, à grauioribus malis cohibetur; vel s. ltem bonis temporalibus, & huius vitæ commodis augetur.

Quartò, discimus vita defunctos precib⁹, eleemosynis, bonisq; operibus iuuare; sanctisq; in cœlis, qui nobis sua bona fecerunt communia, honorem omneū & veneratio-

nem

nem habere, seduloque precari, ne peccata nostra tantam bonorum ipsorum communioninem, & applicationem impediatur.

Articulus decimus.

R E M I S S I O N E M P E C-

C A T O R V M .

His tribus articulis sequentibus, tria bona credimus, quæ beneficio spiritus sancti, vnicuilibet nostrum offeruntur, inter quæ prius nominatur peccatorum remissio, quæ animam cōcernit, quam carnis resurrectio, quæ attingit corpus. Primo, quia animæ curatio, antecedit resurrectionem corporum. Secundo, quia ad gloriam corporis, nemo resurrecturus est, qui non acceperit peccatorum condonationem.

P E C C A T O R V M .

Peccatorum duæ sunt species: Alterum est originale peccatum, quod à primo parente contractum, inde ab ortu nobis adhæret. Venit enim homo in mundum priuatus gratia Dei, veraq; iustitia & bonitate, animaque ipsa auersa à Deo. Alterum actuale, quod rationis vsu committimus; & istud vel mortale est, nempe factum aliquod repugnans diuinæ charitati; vel veniale, quod nec aduersatur charitati, nec illam promouet.

Originale peccatum eiusmodi est, ut nullo

crimine alio adiuncto, excludat hominem à gloria cœlesti : mortale etiam grauissimis inferni pœnis addicit; veniale, si non in hac vita sublatum sit, saltem post mortem purgatoriis ignibus expiatur.

Sicut inter mortalia peccata, sunt alia grauiora aliis, vt heres is homicidio, & hoc adulterio, & istud fornicatione; ita venialia suos habent gradus, vt alia sint grauissima, quæ proxime ad enorimitatem mortalium accedunt; alia grauia quidem, sed minora, quæ tamen diligentia aliqua vitare queas; Alia deniq; minutiora, sine quibus hæc vita mortal is non ducitur, vt euagationes in orationibus, delectatio in laudibus, leues negligētia, &c. quæ discrimina indicasse videtur B. Apostolus, per lignum, fenum, & stipulam, quæ adurentur quidem in purgatorio, sed alia citius, alia tardius absumentur. Cæterū, vt periti medici in aliquibus quidē morbis dijudicare possunt, sintne mortales & mortiferi, an verò qui medicaminibus facile sedari & expelli queant: de omnibus verò quo in genere sint, affirmare neque possunt, neque audent: Ita Theologi nonnullorum peccatorum discriminem nouerunt; At verò de omnibus (ait B. Augustinus) quæ leuia, quæ grauia sint, nō humano, sed diuino sunt pensanda iudicio: sunt enim quæ leuissima putare-

tarentur, nisi in scripturis demonstrarentur opinione grauiora. Quis enim dicetem fra-
tri suo fatue, reum gehennæ ignis putaret,
nisi veritas diceret?

REMISSIONE.

Significatur quod Deus, ad se accedenti-
bus peccata condonet, & prorsus tollat, ho-
minemq; sibi reconciliet, per merita Christi,
virtute Spiritus sancti: sed ne quis erret, in-
telligere debet, nō mandari nobis, ut credat
quisque sibi esse dimissa peccata, se iam iu-
stificatum, & filiu Dei, cum dicat scriptura,
Nescit homo, an odio, vel amore dignus sit,
an prauum cor habeat, an serio ad Deū con-
uersum: Verum hæc nobis ad credendum
proponuntur. Primo, in Ecclesia penes Pre-
positos, Apostolorum CHRISTI successo-
res, reliqtam potestatem remittendi peccata,
quam ante CHRISTI aduetum; Deus ipse
sibi reseruauerat. Secundo, hanc potestatem
Ecclesiæ in vtilitatem fidelium datam, non
esse ad certum peccatorū vel genus vel nu-
merum adstrictam, sed ad omnia omnino
extensam, vt possint CHRISTI in terris vi-
carij, peccata omnia, quantumcunq; nume- *Chrysost.*
ro multa, prorsus dimittere, neq; possit plu- *lib. 3. de sa-*
ra condonare CHRISTVS ipse Deus de cœ- *cerdotio.*
lis, quam concesserit hominibus condonare
in terris. Tertio, hanc remissionem, non dari

quouis modo ex hominum arbitrio, sed per sacramēta, his solis, qui digne ea suscipiunt: Et quidem baptismo remitti prorsus omnia, id etiam quod origine nobiscum attulimus, Pœnitentiæ vero Sacramento, illa omnia, quæ post Baptismum accesserunt; Cæteris porro Sacramentis, tametsi sua quibusque peculiaria beneficia donentur, ob gratiæ tamen accessionem, quam per singula infundi credimus, leuia peccata ex animo delentur, & si quæ memorię grauiora exciderunt. Quartò, Christianis omnibus, qui sacramēta hæc, qua par est douotione, & præparatione acceperint, peccata prorsus condonari, & nosipso verè iustificatos esse, peccatisque liberos, si quæ à nobis requirunt sacramenta, perfecimus. Quintò, peccata quæ virtute sacramenti remittuntur, prorsus tolli, nec radi, nec tegi, neque aliquid vel punitione, vel ira dignum manere; concupiscentiam enim, cæterasq; imperfectiones, & ad mala propensiones, quæ in homine iusto, dimissis peccatis, relinquuntur, neque peccata vera esse, neque aliquid habere, quod damnationem ad æternos ignes mereatur, nisi voluntatis consensus accedat. Dici

Rom. 7. men posse, homonymōs peccata, tum quia peccati effectus, vt scriptura, stilus, & idiomata lingua, tū quia peccati causa, sicut frigus pigrum,

pigrū, & mors pallida Motiones porrò con- *August. vñ*
cupiscētiæ, si quidē in sola carne & inferiore *rūs locis.*
hominis parte consistunt, non habent ratio-
nem peccati; si verò leuiter afficiunt volun-
tatem delectatione, sunt peccata leuia seu
venialia, si autem voluntatē in plenum, deli-
beratumq; consensum trahūt, sunt mortalia.
Cæterum peccata omnia, quantumcunque
enormia, si semel dimissa fuerint, vsq; adeò
diuina misericordia detergūtur, vt nullo ca-
su redeant; tametsi repetita, grauius propter
ingrati animi flagitium, puniantur. Sextò,
peccati turpitudine ab animo depulsa, sta-
tim succedere Dei gratiā, iustitiam, sanctifi-
cationē, qua animus ornatus, & innouatus,
Deo placeat; imò verò ad gratiæ ingressum
peccata repelli, sicut ad ingressum luminis,
discutiuntur tenebræ. Abluti estis, (ait Apo-
stolus) Sanctificati estis, iustificati estis; Et, *1. Cor. 6.*
vetera transierūt, ecce facta sunt omnia no- *2. Cor. 5.*
ua. Cur autem in hoc articulo solius fiat re-
missionis peccatorū métio, hę causæ adferri
possunt; Prima, vt in gratiarum actionē, sem-
per meminerimus prioris nostræ conditio-
nis peccatricis, vnde educti sumus, cū Deus
de tenebris nos vocauit, in admirabile lumē *1. Pet. 2.*
suum. Secūda, quia, (vt ait D. August.) licet *Lib. 19. de*
iustitia nostra vera sit, non tanta est tamē in ciuit. Dei,
hac vita, quin potius remissione peccatorū cap. 27.

constet, ob lapsum quotidianum; quam perfectione virtutum. Tertia, ad hominum, qui peccatis vel graibus, vel quotidianis obnoxij sunt consolationem, qui hoc articulo discunt, neq; numeri, neque magnitudinis peccatorum haberi ratione, sed solius amoris in Deum, veriq; doloris de divina maiestate culpis, & maleficiis nostris offensa. Quartò, ut noua hac doctrina remissionis peccatorum, multi ad Ecclesiam adducerentur. Verè enim noua est, ut Athenienses de resurrectione dictabant, à nemine Philosophorum aliquando tradita.

FRVCTVS.

Posteaquam tam amplum nobis beneficium, à Deo condonatum est, obtinend remissionis peccatorum, danda est opera, ut eo fruamur, & de die in diem ne differamus vitæ nostræ in melius commutationem. Primo, quia incertus est vitæ terminus. Secundò, quia qui vero peccatorum dolore afficiuntur, non differunt redire cum Deo in gratiam; dilatio quippe indicium est, adhuc confirmati in peccatis animi. Tertiò, quia omne tempus, omnisq; locus, est aptus agendæ pœnitentiæ. Quartò, quia nullū tam enorme est peccati flagitium, ad quod remitten-

Ser. 142. de dum Deus se nō paratum exhibeat; ut in am tempore. (ait D. Augustin.) tam citò peccator homo resur-

resurgat ad pœnitentiam, quām citō Deus, definitam vult mutare sententiam : neque quisquam sic est grauatus peccandi consuetudine, quem non volet sua gratia reuelare.

Articulus Undecimus.

C A R N I S R E S U R-

r e c t i o n e m .

Tertium beneficium, quod à spiritu sancto accepturi sunt fideles, est, quod corpora mortua, atque in cineres redacta, denuò resurrectura sint ad vitam; cuius beneficij nō alium esse authorem, quām spiritum sanctū, testis est Apostolus: *Quod si spiritus eius Rom. 8.* qui suscitauit IESVM CHRISTVM à mortuis, habitat in vobis. *Qui suscitauit IESVM CHRISTVM à mortuis, viuificabit & mortalia corpora vestra,* propter inhabitantem spiritum eius in vobis.

Articulus fuit olim creditu difficilis, habensq; multum questionis, & controuersię, non solum apud Ethnicos, & Iudeos, Saduceosq; sed ipsos etiam Christianos: vnde variis à Christo, & Apostolo Paulo rationibus probari debuit. Est tamen ad salutem, vt firmiter assentiamur, necessarium, à Deo nō solum animæ beatitudinem, sed corporis quoque gloriam expectandam esse; vt hoc corpus in Dei honorem, & res cœlestes li-

538 PIAR. ET CHRIST.

benter expendamus. Non enim contentus Deus, sanctorum animas æterna mercede, & beata æui fruitione donare, voluit quoq; corpus ipsum retributionis esse particeps. Primò, quia simul cum anima ad Dei honorem laborauit. Secundò, quia cum anima à corpore separata, naturali desiderio feratur

- Apoc. 6.* in corpus, (sicut in Apocalypsī non obscurè indicatur) nunquā perfectè fœlix ac perbeata erit anima, nisi corpori denuò restituatur. Tertiò, vt ad similitudinem capitis sui Christi, totus homo in cœlos ascendat. Quartò, vt omnipotentem charitatem suam Deus faciat manifestam, qua lulum hoc nostrum
Apoc. 3. in cœlum infert, & in thronum suum constituit. Quintò, vt semel inimica destruatur mors, cum iusti mortui vitæ restituentur.

CAR. NIS.

Vox ista, caro, vel pro homine ipso posita est, vel pro corpore, sicut in Symbolo Constantinopolitano, expecto resurrectionem mortuorum. Vsi tamen sunt Apostoli voce carnis potius, quàm alia quauis. Primò quidem, vt intelligamus solam hāc carnem nostram, per mortem interire ac dormire, non etiam animam, in quam somnus vel interitus non cōuenit. Secundò, ne existimemus, cum veteribus hæreticis, spiritualem fore hominum resurrectionem, qualis est in iustifica-

stificatione impij. Tertiò, ne quis arbitretur, aliud corpus, vel alterius naturæ, à mortuis resurrecturuī, atque in sepulchruī illatum fuerat, coeleste (inquam) aut non naturale. Eadem enim caro nobis restituetur, qua nunc circundati sumus.

*DE QVALITATE CORPORVM
sanctorum, & impiorum.*

Fide tenēdum est, omnes omnino homines, seu sanctos, seu impios, résumptis corporibus à morte excitandos. Quia omnes, *Ioan. 5.* qui in monumētis sunt, audient vocem filij Dei, & qui audierint viuent. At cùm scriptū legamus, Non resurgēt impij in iudicio, quibusdam in rebus, de bonis & malis, pariter æqualiterq; fiet, in quibusdam autem ratio dispar seruabitur. Atque in eo 1. conuenient omnes, quod in resurrectione denuō victuri sint, redeuntibus animis in corpora eadem, quæ reliquerant. 2. quod nulla vñquam futura sit eorundem separatio, quisquis tandem casus, aut quodcunq; malum eueniat. 3. quod integra futura sint corpora, membrisq; omnibus suis perfecta & absoluta.

Diuersitas autem erit, ex quatuor dotibus corporum gloriōsorū, quas sacræ literæ exposuerunt. Prima est imcompatibilitas, qua sancta corpora, neq; pati quid possint, neq; lādi: Itaq; non esuriēt, neq; sitient amplius, *Apocul. 7.*

neque cadet super eos Sol, aut vllus æstus :
 Impiorum corpora, tametsi ad interitum nō
 lēdentur, neque prorsus morientur ; patien-
 tur tamen non minus, immo vero facilius, atq;
 dum in terris viuerēt, idonea nempe ad om-
 nem dolorem & pœnam. Proinde esurient
 & sitiens, algebunt, ardebunt, seſtiones, ver-
 bera, & quicquid molestiarum aut pœnarū
 aliquid afferre poterit, cum dolore fentient,
 & præ dolore languebunt.

Secunda Claritas, quia fulgebunt iusti si-
Matth. 13. cut Sol in regno Patris eorum ; Et corpus,
1. Corin. 15. quod seminatur in ignobilitate , surget in
 gloria. Impiorū corpora obscuritate, & fœ-
 ditate, horrorem incutere poterunt, & nau-
 feam mouere, ad instar cadauerum à vermi-
Ifa. 66. bus semiesorum , iuxta illud Isaiæ : Vermis
 eorum nō morietur, & ignis eorum non ex-
 tinguetur. Et erunt vsq; ad satietatem visio-
 nis, omni carni, hoc est, abominationi &
 horrori omnibus.

Tertia agilitas, quia corpora sanctorum,
Aug. lib. 20. ad nutum animæ, breuissimoque tempore,
 de ciuitate sine molestia, vel defatigatione illuc moue-
Dei, cap. 18. buntur atque ferentur, quocunq; voluerint:
Isaiæ 40. iuxta Isaiæ vaticinium : Qui sperant in Do-
 mino, mutabunt fortitudinem, assumēt pen-
 nas sicut aquilæ, current & non laborabunt,
 ambulabunt & non deficient. Itaque sursum
 ascen-

ascendent sancti in aera, obuij CHRISTO
Domino, & cum CHRISTO in suprema cœ-
lorum tabernacula. Impiorum corpora gra-
uedine deprimentur, & instar Dathan & A- *Num. 16.*
biron, in cruciatus inferorum mole scelerū,
& impietatis, abiecta, depressaq; decident,
vinculisq; astricta, sicut scriptum est; Liga-
tis manibus & pedibus, proiicite in tene- *Matth. 22.*
bras exteriores.

Quarta, spiritualis subtilitas, quia semina- *1. Cor. 15.*
tur corpus animale, surget spirituale; quod
adeò non resistet animæ voluntati, atq; iu-
dicio, (sicut fit in hac vita mortali, vbi cor-
pus quod corrumpitur, aggrauat animam)
vt etiam illi sit futurum auxilio, in suis spi-
ritualibus functionibus. Corpora impiorum
hac dote carebunt, opprimentq; animas, ne
vel boni quid, vel iucundi mente pertractét.

RESURRECTIONEM.

Non vi sua, vt Christus, ad vitam resurgé^t
mortui, sed Angelorum ministerio, collectis
vndequaq; cineribus, corporibus restitutis,
diuina virtute animæ infundentur.

FRVCTVS.

Primò, discimus sanctorum reliquias, quæ
ad tantam gloriam in terris seruantur, deuo-
to affectu venerari, sicut eis post mortem
ipsemet Deus honorem habuit; qui Moysis, *Deut. 34.*
& Catharinæ corpora, ministerio Angelorū

3. Reg. 13. sepeliuit. Prophetæ occisi corpus, intactum
 4. Reg. 13. à bestiis seruauit; ad Helisæi ossa sepulta
 mortuum excitauit; multaque etiamnum
 miracula, & signa, ad sanctorum memoriam,
 & reliquias, edit.

Secundò, discimus corpora nostra in vita
 mortali purgare, afflictionibus & pœnitentia.
 Ut enim was stanum, quò acrius fricatur
 lxiuio, atque inter purgandum defœdatur,
 eò maculis detersis, nitidius splendet: sic
 corpus humanum, quò Christi amore gra-
 uiora sustinet, minusq; externo ornato cu-
 ratur, eò capacius redditur gloriæ futuræ.

Tertio, discimus hic seriò experiri, quid
 corpus possit sustinere, an ieunia, frigora,
 ardore, aliaq; id genus incommoda: Hæc
 enim sufferenda erunt, post resurrectionem
 corporum, & quidem grauissimè atq; atro-
 cissimè illis, qui corporis curam, in hac vita
 nimiam, suscepérunt.

Articulus duodecimus.

*ET VITAM AETER-
 nam, Amen.*

Vltimo loco positus est hic articulus de
 vita æterna. Primo, Ut eius frequentem me-
 moriam repetamus, sicut illorum verborum
 habere consueuimus, quæ ab amico disce-
 dente audimus postrema. Secundò, quia re-
 ipsa,

ipsa, omnium postrema, futura est hæc vita
æterna, quādo nouissimè omnium destrue- *1. Cor. 15.*
tur mors. Tertio, quia in hac vita æterna est
vltimus finis, ad quē à Deo Patre creati su-
mus, atq; à Deo filio redempti. Quamobrē
statim initio in primo articulo, qui de Patre
agebat, facta est cœli mentio (Creatorē cœli
& terræ) & in sexto similiter, de ascensione
filij, qui nobis passione sua viam ad cœlum,
seu vitam æternam muniuit; in quod deniq;
cœlum, spiritus sancti benignitate ingredie-
mur. Discimus itaq; ad hāc vitam æternam,
actiones omnes, & studia nostra referre, si-
cut ad eandem referuntur omnes præcedē-
tes articuli, operaq; omnia Patris, & Filij, &
spiritus sancti. Quartò, vt iucunda clausula
symbolū concluderetur, & nos hac promis-
sione tam liberali, & eximia, ad virtutem ex-
citaremur: De Inferno enim, aliisque, quæ
minas aut acerbitatem præ se ferunt, nihil in
symbolo dicitur, nisi quatenus Christus, de-
scensu suo, Patres inde eduxit, piisq; infer-
num clausit: non quidem quod illa, fide te-
nenda non sint, sicut beneficia & promissio-
nes; sed primò quidē, ne lex Christiana vi-
deretur lex esse terroris, & seruitutis. Dein-
de verò, quia homini adulto necessaria non
est inferni cogitatio, si amore cœlestis Pa-
triæ, vitam suam Christo conformē reddat.

Illis solis ob oculos ponendæ sunt pœnæ
secuturæ, qui Dei beneficiis, & charitate ad
virtutem non inducuntur.

*DE NOMINE VITÆ
æterne.*

Suprema hęc fœlicitas, in cœlis nobis pa-
rata, quòd vno nomine comprehendi non
possit, variis nominibus, quasi per partes
explicatur.

Matth. 5. 1. Regnum cœlorum: quia summa liber-
tate, dignitate, potentia, gloria, bonisq; om-
nibus, sancti, ceu Reges, qui in regno sunt
potiores, perfruuntur.

Ephes. 5. 2. Regnum Christi & Dei: quia pacatissi-
mè Deus omnia moderabitur, deuictis ho-
stibus, carne, dæmone, & mundo, qui nos
mortales, non raro ab obedientia Dei reuo-
carunt.

Lucæ 23. 3. Paradisus: propter summam bonorum
omnium affluētiām, qua sancti gaudebant,
intus, forisq; repleti.

4. Tertium cœlum: ob loci sublimitatem,
& pulchritudinem; quæ quanta sit, vel ex
infima parte, quæ nos respicit, Sole, Luna, &
stellis præfulgida, coniectare datur.

Apoc. 21. 5. Sancta ciuitas: ob sanctorum, nobilissi-
morumq; ciuium, iucundissimam societatem:
vnde etiā Hierusalem appellatur, lapidibus
preciosis constructa, atq; ornata; ob animo-
rum,

rum, corporumq; admirabilem, perfectamq;
innouationem.

6. Denique vita æterna: qua voce hoc loco
Apostoli vti voluerunt, tum vt sciamus
quod ad vitam, nō ad mortem, primūm qui-
dē à Deo creati simus, deinde verò à Chri-
sto redempti; tum vt hæc vita mortalís, qua
etiam bestiæ fruuntur rationis expertes, nō
tam vita putetur, quām somnium quoddā,
aut imaginatio vitæ: vera est vita beatorum,
qui corpore simul & anima viuent; sicut
mors damnatorum pessima est, qui & cor-
pore peribunt & anima. Igitur que in admo-
dum nomine mortis æternæ, non intelligi-
mus animæ separationem à corpore, quæ
est in morte solatium; sed perpetua tormenta,
& quicquid mali in morte fingi, & excogita-
ri potest; Ita nomine vitæ æternæ, non est
sola accipienda perpetua animæ cum cor-
pore suo coniunctio (quomodo etiam dam-
nati in perpetuum viuent) sed primò quidē
animæ vita perfectissima, quæ est solus De- Boetius lib.
us; deinde verò, quicquid viuenti solatium 3. de consol.
ad fert, & desiderium complet; sic enim lo- Philosoph.
qui consueuimus, rem nobis iucundam, esse D. Aug. li. 3.
vitam nostram. Quo circa æterna vita, quæ de Symbolo
alio nomine summa beatitudo potest appell- ad Catechu-
lari, est status, omnium bonorum aggrega- men. cap. II.

tione, perfectus, in quo tanta est fœlicitatis consummatio, bonorumq; nobilitas, ut facilis quid' ibi non sit, quām quid ibi sit, possit explicari, & more scripturarū, dici, non esurient, neq; sicient, nec cadet sudet super illos

*Apoc. 7.21.**Ijaiæ 25.**Exod. 33.*

Sol, neque ullus æstus : Mors vltra non erit, neque luctus, neq; clamor, neq; dolor, præcipitabitur mors in sempiternum : Exhibebitur non vnum aliquod, sed omne prorsus bonum ; Implebiturque omne desiderium sanctorum. Quicquid enim quocunq; modo desiderari potest, id omne plenissimè possidebitur.

*Tob. 12.**Luc. 14.12.**Psal. 35.**Apoc. 37.*

Desideramus primò cibum, potum : Ibi quidē hos cibos terrenos fastidiemus, vtemur tamen cibo cœlesti, & inuisibili, quem transiens ministrabit filius Dei : Et inebriabimur ab vbertate domus Domini. Secundò vestitum : Amiciemur stolis albis, & lumine sicut vestimento. Tertiò ampla & cōmoda ædificia : qualia in spacioſissimo cœlorū campo, erūt nobilissima; domus ebur-

Apocal. 21. neæ, omniq; gemma, lapideque precioso or-*Psal. III.* natæ. Quartò honores : Atqui gloria, & di-*I. Cor. 13.* uitiae in domo domini. Quintò multarū re-

rum notitiā : Hic ex parte cognoscimus, imperfecta, incertaq; sciētia rerum paucarum, quæ scientia destruetur, succedente ea, quæ perfecta est. Quid enim non sciet, qui scien-

tem,

tem, & cōtinente[m] omnia sciet? Sexto gau-
demus in Patria ciuibus bonis: Patria nostra *Psal. 138.*
cœlum, nō nisi Principes alit sapiētissimos,
sanctissimos, nobilissimos, ditissimos, no-
strique amantissimos. Septimo honesta oc-
cupatione delectamur: Occupationes illic
sunt duplices: In laude iucundissima Dei;
Beati qui habitant in domo tua Domine, in *Psal. 83.*
secula seculorum laudabunt te: Et in orbis
administratione; Iudicabūt nationes, & do- *Sap. 3.*
minabuntur populis: Seruo fidei dictum *Lucæ 19.*
legimus: Esto potestatem habens super de-
cem ciuitates Ethæc omnia ha[ec]tenus dicta,
ad secundariū præmiū gloriæ cœlestis per-
tinent, quod vocat accidentale. At verò præ-
cipuum, & omnino proprium æternæ vitæ
præmium, in quo perfecta beatitudo homi-
nis consistit, & nobilissima vita animæ, est
diuinæ naturæ contemplatio, non persimi-
litudinem aut speciem, (quæ nulla est diui-
nitatis) sed per ipsammet Dei essentiam,
quæ in hominis animam illapsa, diuinę con-
sortem naturæ reddit, & usq; adeò in Deum
attollit; vt licet non exeat natura sua, videa-
tur tamen Deus potius, quam homo; non
aliter, quam candens carbo, ignis dicitur, &
vapor acceſsus, flamma, propter internam
ignis, cum carbone & fumo coniunctio-
nem. Hinc diuina quædam Sanctorum

pulchritudo, hinc summa delectatio, atque suauitas, gaudiumq; & amor in Deum, hinc denique in singulis facultatibus animę, corporisq; summa & fœlix perfectio, perfectaq; fœlicitas, Deus nempe, qui totum implens hominem, per omnia, quæ attingunt hominem, penetrabit.

Præter hæc præmia, sanctis omnibus inter se communia, quedam sunt particularia, (aureolas vocant Doctores) his cōseruata, qui singulari virtute de tribus hostibus vi-

Apocal. 14. cōtioriam reportarunt. Virgines, qui carnem superauerunt, sequuntur agnum quocunq; ierit, cantantes canticum, quod alteri nulli cantare est datum. Doctoribus, qui de cordibus errantium, depellunt dēmonem, promittit per Dauidem Deus, ut fulgeant quasi splendor firmamenti, & quasi stellæ in perpetuas æternitates. Martyres denique, qui

Apoc. 7.20. deuicto mundo, venerunt ex magna tribulatione, sunt antè thronum Dei, cui seruiunt die ac nocte, sedentesq; accipient iudicium.

Iubemur itaque hoc articulo credere, nō quidem Christianos omnes ad hāc gloriā venturos, (mali namq; excludentur, & pleriq; boni à pietate deficiunt) Sed primò hāc gloriā omnibus omnino hominibus, à Deo paratam esse, qui omnes vult saluos fieri. Secundo, ad eam iam pertigisse nō paucos, qui exuti

exuti corporibus, cum CHRISTO in cœlis
regnant. Tertiò, eandem assecuturos Christianos omnes, qui ad fidem suos mores cōponunt, si vsq; in finem persistunt; quia qui perseuerauerit vsq; in finem, hic saluus erit.

FRVCTVS.

Seriò inuestiganda est via, quæ ducit ad vitam, ne aberrantes, deducamur ad mortē. Et quidem hoc signum, quod ex latitudine, multorumq; ingressu in viis terrenis sumitur, in hac via non habet locum, vbi sicut angusta est porta, ita arcta est via, quæ ducit ad vitam, pauciq; ambulant per eam. Certissimum autem iudicium viæ rectæ est, si eam Rex ipse probatur ingressus; ille enim & tutiorem, & compedium, & mundiorem haud dubiè tenuit. CHRISTI igitur vita, moresque nobis, in hoc itinere, ob oculos sunt semper habendi; Imitandi etiam sancti, cœlestis Regis nobiles, & Principes, & properè currendum est, ne nobis in via cunctantibus, nox superueniens, cœlestis civitatis portas, exclusis nobis, obserat.

* *

FINIS.

Suscipe Tr̄e uesperam meā libertatem.
 Suscipe memoria, dictuā atq; voltam
 omnē. q̄eqd habeo l. possideo, mihi
 largitus es: id tibi totū restituo, ac tu
 proorsus voltū trado gubernandū. Amore
 tui volū cū gratiā tua &c.

Oratio S. P. Ignatij.

Suscipe sancte genitrix cunctos, quos
offerem, servus;
Et libertatem suscipe, quam
dederas.

Nil memorem, nisi te; nil possit
avere voluntas,

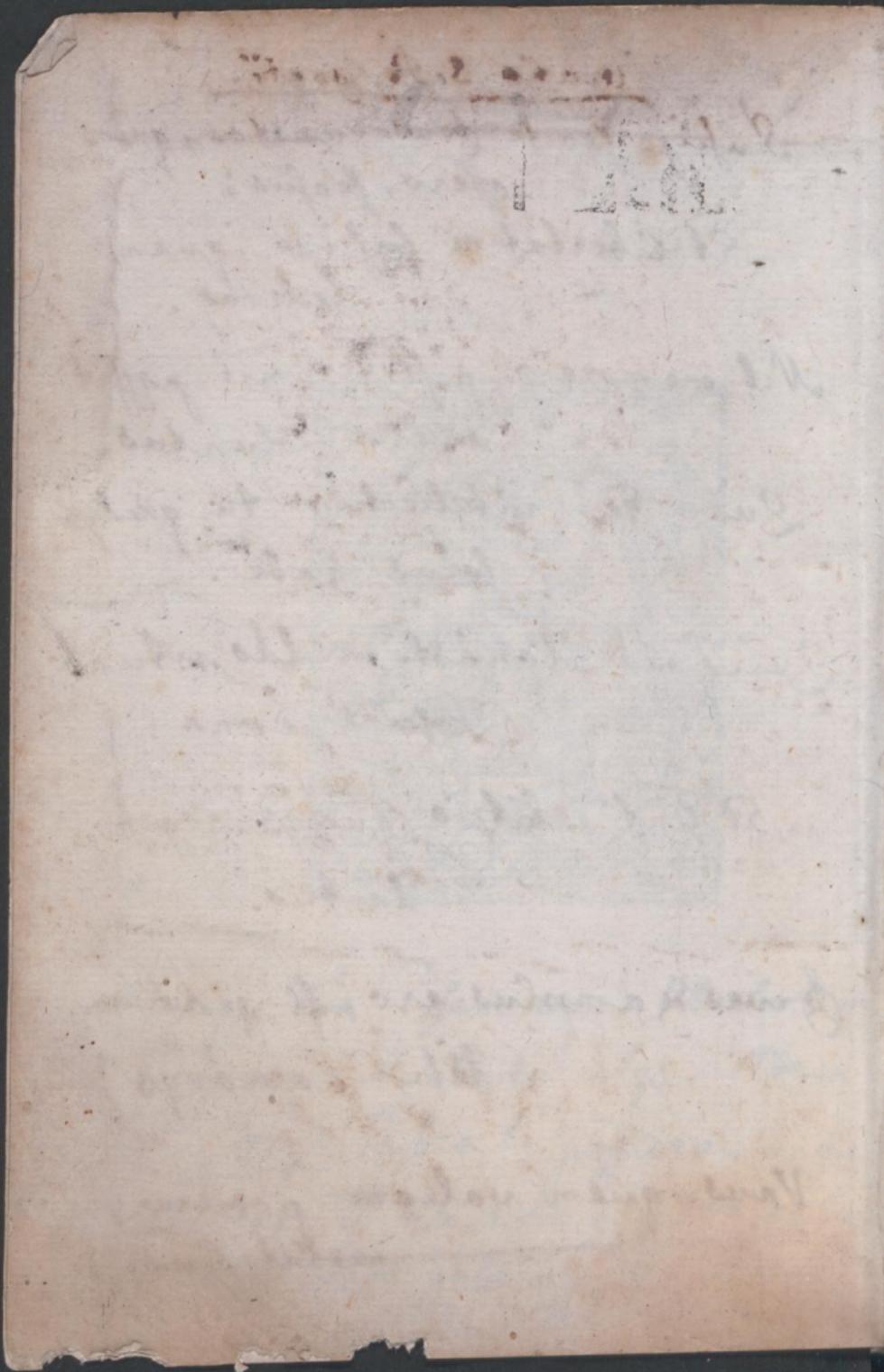
Quam te! intellectum tu quoque
solus habe.

Quiquid donasti, reddo: tua
Suscipe dona:

Et sicut arbitrio quoque regen-
da tuis.

Quies & amplius ero, si gratia
detur, amoris;

Vnde, quem valeam posere,
restat Amor.

Zentralbibliothek Zürich

ZM02510352

